

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

РЕГИОНАЛНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ – БУРГАС

О П Е Р А Т И В Н А П Р О Г Р А М А “ О К О Л Н А С Р Е Д А 2 0 0 7 – 2 0 1 3 г . ”

Проект: № DIR -5113325-13-110 „Дейности по устойчиво управление на резервати и поддържани резервати в териториалния обхват на РИОСВ-Бургас, поддържащи и възстановителни дейности”

УТВЪРДИЛ:.....
МИНИСТЪР НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ
/...../

РЕГИОНАЛНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ – БУРГАС

8000 гр. Бургас, ж.к. "Лазур", ул. Перущица 67, ет. 3
тел: 056/ 813 205 факс: 056/ 813 200, e-mail: riosvbs@unacs.bg, www.riosvbs.eu

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА РЕЗЕРВАТ „СРЕДОКА”

2015 г

Съдържание	
РЕЧНИК НА СПЕЦИФИЧНИ ДУМИ И СЪКРАЩЕНИЯ	7
РЕЗЮМЕ	21
ЧАСТ 0: ВЪВЕДЕНИЕ	26
0.1. ОСНОВАНИЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАНА	26
0.2. ПРОЦЕС НА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАНА	27
0.2.1. Колектив експерти, участвали в разработването на плана, в съответните области	27
0.2.2. Процес на изготвяне на плана за управление - основните етапи и всички участници и заинтересовани страни	27
0.2.3. Проведени работни срещи и консултации, обсъждания - неформални и работни срещи с участието на заинтересованите държавни органи и институции, научни, обществени и неправителствени организации	28
0.3. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ОСОБЕНОСТИ НА ПЛАНА	28
0.3.1. Предназначение на Плана от гледна точка на:	28
0.3.2. Главни особености на Плана, отчитащи спецификата на резерватната територия	30
ЧАСТ 1: ОПИСАНИЕ И ОЦЕНКА НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ	33
ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ	33
1.0. МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ	33
1.0.1. Местоположение на резервата според физикогеографското райониране, административното деление, както и близки селищни образувания, градове, села и особености	33
1.0.2. Обзорна едромасщабна карта с разположението на резервата	33
1.0.3. Граници на резервата съгласно Заповед №75/18.01.1989 г. на КОПС при МС, като за основа са ползвани актуалните данни от КК и КР/Картата на възстановената собственост за землищата на гр. Малко Търново и с. Стоилово, община Малко Търново. Списък с координатите на граничните точки на включените имоти	33
1.0.4. Карта, включваща площта, предмет на планиране, както и свързаните с нея защитена местност (бивша буферна зона) “Градев средок” и др. прилежащи територии с обща информация за тях и връзките на резервата със съседни населени места, селищни образувания, обекти и съоръжения, пътна мрежа и маршрути, други защитени територии и зони, обекти на туризма - хижи, заслони, съоръжения и маршрути, основни водни площи, съседни областни, общински и землищни граници	34
1.0.5. Несъответствия, установени при теренните проучвания между КВС, КК и действителното положение на терена да се представят в списък (цифров модел на действителното състояние)	34
1.0.6. Измервания с геодезически инструменти и GPS устройства	34
1.0.7. Административни граници и пътища	34
1.0.8. Прилежащи територии и обекти	34
1.0.9. Да се отразят на картите границите и номерата на кадастралните/поземлени имоти	34
1.0.10. Водоизточници, термални извори, каптажи, чеими, паметници и др. характерни ориентири	35
1.0.11. Аналитично изразена площ на резервата като за основа се ползва	

<i>съвместният цифров модел на КВС</i>	35
1.1. ПЛОЩ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ	35
1.2. ФОНДОВА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРИНАДЛЕЖНОСТ	35
1.2.1. <i>Фондова принадлежност на резервата</i>	35
1.2.2. <i>Разпределение на площите по административна принадлежност</i> .	35
1.3. ЗАКОНОВ СТАТУТ НА РЕЗЕРВАТ „СРЕДОКА“	35
1.3.1. <i>Исторически преглед на статута и предназначението на</i> <i>територията в миналото</i>	35
1.3.2. <i>Кратък преглед на причините и стъпките за обявяването на</i> <i>защитената територия</i>	36
1.3.3. <i>Законов статут на резерват „Средока“, произтичащ от</i> <i>националното законодателство - закони и техните поднормативни актове</i>	36
1.4. СОБСТВЕНОСТ	44
1.5. УПРАВЛЕНСКА СТРУКТУРА	45
1.5.1. <i>Организационна структура и администрация</i>	45
1.5.2. <i>Персонал-функции</i>	48
1.5.3. <i>Материално-техническо обезпечаване</i>	52
1.6. СЪЩЕСТВУВАЩИ ПРОЕКТНИ РАЗРАБОТКИ	53
1.6.1. <i>Съществуващи и в процес на изпълнение програми, планове и проектни</i> <i>разработки за последните 10 години, свързани със строителство, ползване на</i> <i>ресурси и др. дейности на територията на Р, като: устройствен проект,</i> <i>общински териториално-устройствени планове, и др., ако има такива</i> . . .	53
1.6.2. <i>Степен на реализация и актуалност, като цяло или на части от</i> <i>описаните проектни разработки</i>	53
1.6.3. <i>Опис на научните разработки, свързани с резервата</i>	53
1.6.4. <i>Опис на други разработки и програми, свързани с регионалното</i> <i>развитие, туризма и др. на различни нива, имащи някаква връзка с резервата</i>	54
1.7. СЪЩЕСТВУВАЩО ФУНКЦИОНАЛНО ЗОНИРАНЕ И РЕЖИМИ НА ОБЕКТА	54
1.7.1. <i>Зони и режими съгласно утвърдени проекти, отнасящи се до</i> <i>резервата и защитената местност. Карта на съществуващото</i> <i>функционално зонироване и режими в подходящ мащаб на площите в резервата</i>	54
1.7.2. <i>Функционалното зонироване и режима на зоните да се опишат и</i> <i>отразят с площ и процентно участие спрямо общата площ на резервата</i> .	54
1.7.3. <i>Информация за наличие на определени режими, произтичащи от</i> <i>законови и подзаконови нормативни актове</i>	55
ХАРАКТЕРИСТИКА НА АБИОТИЧНИТЕ ФАКТОРИ	57
1.8. КЛИМАТ	57
1.8.1. <i>Фактори за формиране на местния климат</i>	57
1.8.2. <i>Елементи на климата</i>	58
1.9. ГЕОЛОГИЯ И ГЕОМОРФОЛОГИЯ	63
1.9.1. <i>Геоложки строеж, морфоструктури и морфометрия</i>	63
1.9.2. <i>Геоморфология на релефа</i>	66
1.10. ХИДРОЛОГИЯ И ХИДРОБИОЛОГИЯ	68
1.10.1. <i>Хидрология и хидрография</i>	68

1.10.2.	Хидрохимия	70
1.10.3.	Хидробиология	71
1.11.	ПОЧВИ	72
1.11.1.	Разпространение и характеристика на почвите	72
1.11.2.	Почвени процеси	74
	БИОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА	75
1.12.	ЕКОСИСТЕМИ И БИОТОПИ	75
1.12.1.	Обща характеристика на биотопите на видово и екосистемно равнище	75
1.13.	ФЛОРА	90
1.13.1.	Нисши растения и гъби	90
1.13.2.	Висши растения	94
1.14.	ФАУНА	127
1.14.1.	Безгръбначни животни	127
1.14.2.	Риби /сладководна или морска ихтиофауна/	130
1.14.3.	Земноводни и влечуги.	132
1.14.4.	Птици	133
1.14.5.	Бозайници	135
	КУЛТУРНА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА	139
1.15.	ПОЛЗВАНЕ НА РЕЗЕРВАТА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ	139
1.15.1.	Население и демографска характеристика на община Малко Търново, област Бургас	139
1.15.2.	Селищна мрежа	146
1.15.3.	Техническа инфраструктура, застроени площи и сгради	147
1.15.4.	Селско стопанство	151
1.15.5.	Горско стопанство	151
1.15.6.	Лов, риболов, събиране на природни продукти	154
1.15.7.	Туризм, рекреация, спорт, услуги	156
1.15.8.	По-значими дейности и занаяти в района	157
1.15.9.	Информираност на обществеността за резервата и отношението към него	157
1.16.	НАСТОЯЩО ПОЛЗВАНЕ НА ПРИЛЕЖАЩИТЕ ТЕРИТОРИИ И ВЛИЯНИЕТО ВЪРХУ РЕЗЕРВАТА	160
1.16.1.	Граници, разположение, собственост, административна и фондова принадлежност на защитената местност	160
1.16.2.	Горскостопански дейности и функции на горите в прилежащата на резервата защитена местност	160
1.16.3.	Ловно и рибно устройствените дейности в защитена местност “Градев средок”, вкл. конкретните райони и начините на ползване	160
1.16.4.	Настоящи дейности на населението: земеделие, риболов, животновъдство, промишлени производства, строителство на инфраструктурни обекти, туризм, народни занаяти и традиционни производства, в случай че такава информация не е представена в т. 1.15.	161
1.16.5.	Вид, състояние и влияние на застроените прилежащи територии	161

1.16.6.	Обекти от техническата инфраструктура - пътища, строителство, водоснабдителни съоръжения и др., които имат отношение към територията на резервата	161
1.16.7.	Начин на ползване на земеделските земи и други селскостопански обекти в прилежащите територии	161
1.16.8.	Горскостопански дейности и функции на горите в прилежащите територии. Случаи на залесяване с нетипични/инвазивни, включително чужди дървесни и храстови видове в непосредствена близост с резервата в бившата буферна зона - защитена местност “Градев средок”	162
1.16.9.	Туристическа дейност и рекреационни ресурси в прилежащата на резервата защитена местност	162
1.17.	КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО	162
1.17.1.	Списък със значимите археологически обекти и архитектурни паметници и исторически места в прилежащите територии - църкви, мемориали, етнографски обекти и др.	162
1.17.2.	Дейности от миналото, свързани с поминъка на населението и местните занаяти (рибарство, отглеждане на технически култури, пчеларство, билкарство и т.н.)	163
1.18.	ЛАНДШАФТ	164
1.18.1.	Структура на ландшафта	164
1.18.2.	Естетически качества	164
1.19.	СЪСТОЯНИЕ НА КОМПОНЕНТИТЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	165
ПЪРВА ОЦЕНКА		166
1.20.	ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА	166
1.20.1.	Уязвимост	167
1.20.2.	Рядкост	175
1.20.3.	Естественост	186
1.20.4.	Типичност	188
1.20.5.	Размери	190
1.20.6.	Биологично разнообразие	191
1.20.7.	Стабилност и нестабилност	196
1.21.	СОЦИАЛНА И ИКОНОМИЧЕСКА ОЦЕНКА	201
1.21.1.	Социално-икономически условия	203
1.21.2.	Собственост	204
1.21.3.	Управление	205
1.21.4.	Формиране на основните и на специфичните проблеми на територията	206
1.22.	ПОТЕНЦИАЛНА СТОЙНОСТ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ	208
Ч А С Т 2: ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ И ОГРАНИЧЕНИЯ		213
2.1.	ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ	213
2.1.1.	Определяне на главните цели	213
2.1.2.	Определяне на второстепенните цели	214
2.2.	ОГРАНИЧЕНИЯ	215
2.2.1.	Тенденции от естествен характер	216
2.2.2.	Тенденции от антропогенен характер	219
2.2.3.	Други ограничения и тенденции	223

ВТОРА ОЦЕНКА	224
2.3. ЕФЕКТ НА ОГРАНИЧЕНИЯТА ВЪРХУ ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ЦЕЛИ	224
2.4. ПОТЕНЦИАЛНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ	238
2.4.1. <i>Потенциал на територията по отношение консервация на хабитати и видове при установен модел и режим на ниво на подпочвени води и заливане</i>	238
2.4.2. <i>Потенциални възможности за развитие на научно-познавателен туризъм и други рекреационни дейности на местно, национално и международно ниво.</i>	239
2.4.3. <i>Други</i>	240
ЧАСТ 3: РЕЖИМИ, НОРМИ, УСЛОВИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ	241
3.1. ЗОНИРАНЕ И ФУНКЦИОНАЛНО ЗНАЧЕНИЕ НА ЗОНИТЕ	241
3.1.1. <i>Териториално разположение на зони съобразно спецификата и целите на резервата</i>	241
3.2. РЕЖИМИ И НОРМИ	242
3.2.1. <i>Строителство и инфраструктура</i>	244
3.2.2. <i>Други режими и норми</i>	245
ЧАСТ 4: ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ И ПРЕДПИСАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОЛЗВАНЕ	246
4.1. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПРИОРИТЕТИТЕ	246
4.2. ПРОГРАМИ	246
4.2.1. <i>Програма „Опазване и поддържане на биоразнообразието – местообитания и видов“.</i>	246
4.2.2. <i>Програма „Дейности в горите“.</i>	246
4.2.3. <i>Програма „Научни изследвания и мониторинг“.</i>	247
4.2.4. <i>Програма „Развитие на посещения с научна и образователна цел“.</i>	247
4.2.5. <i>Програма „Връзки с обществеността и образование“.</i>	247
4.2.6. <i>Програма „Институционално развитие“.</i>	247
4.3. ПРОЕКТИ	247
4.4. ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ	252
4.5. РАБОТЕН ПЛАН	253
4.5.1. <i>Работен план за 3 години, в който са включени приоритетните проекти и задачи</i>	253
ЧАСТ 5: ПРЕГЛЕД НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ЗАДАЧИТЕ	259
5.1. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЦЕЛИТЕ	259
5.1.1. <i>Предвиден преглед на актуалността на поставените цели на управление на резервата и необходимост от корекции на петата година от влизане в сила на Плана, както и проверка доколко планираните и осъществени проекти и задачи ефективно водят до постигането на целите</i>	259
5.1.2. <i>Схема за извършване на прегледа, включваща участници и критерии</i>	259
5.2. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЗАДАЧИТЕ	259
ПРИЛОЖЕНИЯ	261

РЕЧНИК НА СПЕЦИФИЧНИ ДУМИ И СЪКРАЩЕНИЯ

Специфични думи

Абиотични фактори	Условията на неживата природа, които въздействат върху организмите и имат пряко значение за живота им.
Аборигенен, автохтонен	Първичен, местен.
Автохтонен вид	Съществуващ вид в ареала на видообразуването
Антропогенен	Предизвикан от човека.
Антропогенни фактори	Съвкупност от разнообразни човешки дейности, които действат върху живата и неживата природа.
Ареал	Територия на географско разпространение на таксони живи организми (вид, род, семейство и т.н.) или съобщества (синтаксони от различен ранг).
Асоциация	Основна синтаксономична единица при класификация на растителността.
Безпокойство	Резултата от различни човешки дейности върху дивите животни, изразяващ се в уплашено, възбудено или раздразнено състояние и невъзможност да осъществяват присъщите им поведенчески действия в заетата от тях зона. Води до отрицателен за животното резултат - от изменения в поведението до напускане на естествения му район на обитаване.
Биологично разнообразие	Многообразието на живите организми на видово и надвидово равнище, многообразието на съобщества, местообитания и екосистеми от различни равнища.
Биотичен	Свързан с живите организми и живата природа.
Биотични фактори	Взаимодействия между организмите при съвместния им живот.

Браконьерство	<p>Нарушаване на законовите норми за опазване на природните ценности с цел лично облагодетелстване. Включва всички форми на посегателства към всички типове природни ценности, включително:</p> <ul style="list-style-type: none"> - убиването, улавянето, преследването и нараняването на диви животни; вземане, пренасяне и превозване на намерени ранени и убити животни или разпознаваеми части от тях; събиране на яйца и индивиди; търговия с диви животни; - престой или движение на лица на територията на парка с извадени от калъф и сглобени гладкоцевни и нарезни пушки, огнестрелно оръжие с автоматична и полуавтоматична стрелба. <p>Браконьерството представлява престъпление по Наказателно-процесуалния кодекс с изключение на маловажните случаи, които се считат за административни нарушения.</p>
Вид	Група популации, индивидите в които обменят генетичен материал свободно помежду си, но не с индивиди от популации от други видове.
Възможност за възстановяване	<p>Усилие (във време и ресурси) за възстановяване в ЗГ на вид или хабитат (EUROSITE).</p> <p>Чрез този критерий се установява стойността на елемента: колкото по-трудно е възстановяването, толкова по-важно е опазването на съответния елемент.</p>
Възстановяване	Пресъздаването на цели съобщества от организми и местообитания по модел на естествено възникващите.
Генетични ресурси	Материали от растителен, животински или микроорганизмов произход, съдържащи функционални единици на наследственост и имащи реална или потенциална стойност.
Гола сеч	Изсичането на цялата дървесна растителност върху площ над 1 декар или сливането на голи сечища, чиято обща площ е над 1 декар.
Гори	<p>Земя, заета от горскодървесна растителност с площ над 1 декар.</p> <p>(ЗГ, чл.2, ал1.)</p>

Горски територии	Всяка територия извън строителните граници на населените места, предназначена основно за гори и обхващаща гори, храсти, земи за залесяване, недървопроизводителни земи, посочени в единния кадастър, с изключение на горите, създадени върху земи от поземления фонд (чл.2,(2),(3) от Закона за горите).
Демутация	Естествено възстановяване на природната растителност на мястото на деградирана или унищожена от човека растителност.
Дендробионт	Организъм, живеещ върху даден дървесен вид растение.
Диагностични видове	Група от видове с оптимално развитие в рамките на определен синтаксон.
Дива природа	Участък от природата, който не е нарушен от дейността на човека, естествен ландшафт с характерни диви растения и животни и съобщества от тях.
Доминантен вид	Вид, който преобладава по численост, оказва съществено влияние върху средата и обмяна на енергия в биоценозата.
Едификатор	Вид, който обуславя условията за живот в съобществото.
Екологичен коридор	Територия, която осигурява връзката на популации, съобщества, екосистеми или местообитания и осигурява безпрепятствената миграция на индивиди и генетичен материал.
Екологични групи растения	Групи от растения със сходни приспособителни признаци, които се образуват предимно под влияние на един доминиращ фактор в дадените условия (влажност, температура, светлина, механичен и химичен състав на почвата и др.).
Екологична ниша	Пространствено и функционално място на вида в екосистемата; съвкупността от условията на живот в екосистемата, съответстващи на изискванията, към средата от ценопопулациите на даден вид.
Екологично равновесие	Състояние на балансираност в екосистемата между биоценозата и биотопа на всички надорганизмови равнища.
Екологична сукцесия	Последователна смяна на една екосистема с друга под въздействието на фактори, които съществено изменят или разрушават първоначалната и се създават условия за развитието на друга екосистема, по-приспособена към новите условия.

Екосистема	Динамичен комплекс от растителни, животински и микроорганизмови съобщества и тяхната нежива околна среда, които си взаимодействат като функционална единица.
Екотонна зона	Гранична зона между две екосистеми.
Експлеренти	Растения, които имат слаба конкурентноспособност, но способни много бързо да заемат освободените от силните конкуренти територии.
Ендемит	Вид, който се среща само в определен географски район.
Епигеобионти	Обитатели на горния приземен слой.
Естественост	Незасегнатост от човешка дейност; липса на окултуряване или опитомяване (EUROSITE).
Застрашен вид	Вид, който е заплашен от изчезване в целия си ареал или в голяма част от него.
Застрашен таксон	Таксон, чиято численост на популациите и област на разпространение намаляват по начин, по който в определен обозрим период може да престане да се среща в дадения район (локално застрашен), в страната (национално застрашен) или на планетата (глобално, световно застрашен); съществуват подробни международно признати класификации на степените на застрашеност и критериите на определянето им.
Защитен таксон	Таксон, поставен под режим на опазване със закон или друг нормативен документ, за който се забраняват всички действия, които могат да нанесат вреди на индивидите, на гнездата или леговищата им, на местата, които те обитават, включително безпокойство, взимане на намерени мъртви индивиди, пренасяне и т.н.
Зониране	Разделяне на защитената територия на части, наричани зони, които се използват за целите на управлението, обикновено временно (продължителността на съществуването им може да бъде по-малка от периода на действие на плана). Във всяка зона предписанията за управление са приблизително еднакви и се различават по тип и интензивност от тези в другите зони на плана.

Идеална цел	Изказ, който полага идеалното управление на територията, при условие че отсъстват ограничители и модифициращи фактори и управляващата организация има пълен контрол над територията (EUROSITE).
Интерпретативни дейности	Дейности, които имат за цел да представят ценностите на ЗТ, проблемите на управление и важността му за отделния човек. Състоят се в съчетание от послания чрез "екскурзоводски" беседи, печатни, визуални и други материали, примери и човешко взаимодействие, илюстриращо значимостта на територията. Извършват се главно в защитената територия, но в някои случаи и извън нея. Най-често терминът се използва за дейностите по обслужване на посетителите.
Климакс	Последен, относително устойчив стадий на естествено развитие на съобществото и на екосистемата като цяло, който най-пълно съответства на екологичните условия в дадената местност в съответния период.
Конкуренция	Взаимоотношение между популациите, възникващо при използване на общ хранителен ресурс.
Консервационно значим	Вид или друг таксон, съобщество, екосистема, природно местообитание, признати в научно издание за застрашени в някаква степен или притежаващи съществена екологична роля (например включени в национални или международни червени книги или списъци, в приложения към конвенции или директиви и други подобни документи).
Ксерофилен	Сухолюбив, приспособен към живот в условия на недостиг на вода и понижена влажност.
Ландшафт	Обособена територия, появата на някои от елементите на която е възникнала като резултат на действия и взаимодействия между природни и/или човешки фактори.
Мезофил	Организъм, предпочитащ средни (умерени) условия на овлажнение на въздуха и почвата.
Местообитание на вид	Районът, определен от специфични абиотични и биотични фактори, в който този вид се намира в някои от стадите на своя жизнен цикъл.

Мониторинг	Продължително във времето еднотипно проследяване състоянието на даден показател, фактор, структура и т.н., с цел оценка, прогнозиране, контрол и въздействие за тяхното оптимизиране; система за наблюдения.
Насаждение	Гора или горски участък, заети (покрити) с горскодървесна растителност.
Нестабилност	Степен на променливост на ЗТ и отделните и елементи (EUROSITE).
Обилие	Показател за количественото участие на вида, изразен пряко или косвено.
Ограничител (ограничителен фактор)	Дейност, фактор или действие, които могат да попречат на управляващата организация да постигне целите си (EUROSITE).
Одит	Преглед на изпълнението на плана или част от него, за установяване качеството на плана или на неговото приложение, извършен от управляващата организация (вътрешен одит) или от външна независима институция, която не е свързана директно с територията (външен одит), обикновено при покана от управляващата организация (EUROSITE).
Оперативна цел	Идеална цел, трансформирана от реално действащите ограничители и стимулатори. Реалистична цел, която управляващата организация се стреми да постигне при дадените обстоятелства (EUROSITE).
Организъм	Всяко живо тяло, което е съставено от съгласувано действащи органи и съществува самостоятелно. Организмът е индивид в популация на отделен вид.
Орнитологично важно место	Природозащитно значима територия или акватория, определена по международно признати цифрови критерии на BirdLife International и включена в световната мрежа от такива места; местата са признати като елементи на европейските екологични мрежи по Директивата за птиците и директивата за хабитатите; в България има 50 ОБМ, идентифицирани и обект на Мониторинг от Българското дружество за защита на птиците.

Оценка	Оценка на набавената информация, водеща до определяне на значението на отделните абиотични, биотични и социално-икономически фактори.
Пластични видове	Видове с големи адаптивни възможности.
Подвид	Подразделение на вида, което се състои от група популации, придобили в процеса на еволюцията устойчиви белези и особености, изолационни бариери от пространствен или времеви тип и други белези, по които се отличават незначително от другите групи от същия вид, но с които могат да дават плодовито потомство в природата.
Поддържащи и възстановителни дейности	Комплекс от мерки и действия, които целят осигуряването на условия за поддържане настоящото състояние на дадени компоненти на природната среда или възстановяване на желано предишно тяхно състояние (напр. възстановяване на увредени находища на растителни видове и местообитания на животински видове; паша; рекултивация на ерозирани участъци чрез зачимяване или затревяване).
Популация	Група от индивиди на даден вид, които населяват определено пространство, взаимно се кръстосват, имат общи морфологични, физиологични и поведенчески особености и са свързани функционално помежду си/ група от индивиди с общ произход, които обменят генетичен материал помежду си много повече, отколкото с индивиди от друга подобна група.
Посетителски център	Нов тип място за почивка, забавление, обучение и възпитание.
Потенциал на територията	Възможностите на територията в екологичен, социален, културен или икономически план (EUROSITE).
Потенциално застрашен вид	Вид, за който е вероятно скорошното му преминаване в категорията на застрашените видове, ако факторите, причинили заплахата продължават да съществуват.
Преглед	Дейност, чрез която се извършва серия от количествени наблюдения като разпределение, качество, плътност и честота на природните характеристики, за да се направи оценка на ЗТ (EUROSITE).

Приоритетен вид, Приоритетно местообитание	Видове или местообитания, които поради своята биологическа ценност се нуждаят от специални мерки за опазване, или са определени като такива по силата на международни споразумения.
Природно местообитание	Естествени или близки до естествените сухоземни или акваториални територии, характеризиращи се със специфични географски, абиотични и биотични особености.
Програма	Група проекти, с които се изпълнява определена оперативна цел/цели в определен период от време.
Програма CORINE Biotopes	Общоевропейска програма, експериментален проект за събиране, координация и осигуряване на съгласуваност на информацията за състоянието на околната среда и природните ресурси в Общността, лансирана от Европейската комисия през 1985 г.; в България функционира от 1994 г., природозащитно значимите места са идентифицирани в 141 сайта.
Програма "Човек и биосфера"	Известна още като Програма MAB (Man and Biosphere), програма на UNESCO от 1970 г. за развиване в природозащитните, обществените и държавните институции на основа за разумно ползване на природните ресурси; лансирала е концепцията за "биосферни резервати".
Работен план	План за действие за специфичен период от време (обикновено година и не повече от пет).
Размер	Достатъчност на площта на територията за поддържане на жизнени популации от най-важните компоненти на нейната биота (EUROSITE).
Разнообразие	Степен на разнообразие на хабитати и хабитатни структури, биологични групи и видове в регионален и национален план (EUROSITE).
Ревизия	Оценка на ефективността на целия план или част от него в постигането на изказаните цели. Предприема се обикновено от персонала на управляващата организация (EUROSITE).
Регулиране числеността на животинските видове	Целенасочена промяна в броя на техните индивиди (увеличаване или намаляване).

Редки видове	Видове, чиито популации са малки и ако не непосредствено, то косвено или потенциално са застрашени.
Режим на опазване	Съвкупността от разрешени и забранени действия за дадена територия, определени от закона и целите, функциите и предназначението на въпросната територия.
Реликт	Таксон, който е преживял до днешно време от минали геологични епохи.
Реликтен вид	Вид, който в миналите геологични епохи е имал широко разпространение, а днес заема неголеми територии.
Рудерализация	Разпространение на антропофити при деградация на местообитанията.
Рядкост	Малочисленост на популацията и ограничено териториално разпространение на вида.
Рядък таксон	Таксон, чиято численост на популацията е сведена до минимум или има силно разпръснато разпространение; една от категориите застрашени таксони, напоследък избягвана поради трудности в категоричното ѝ определяне и припокриване с другите.
Сайт	В CORINE Biotopes Project - място, район, територия от особена природозащитна ценност, определена на базата, на международно признати критерии.
Серия	Съвкупност от взаимносвързаните растителни съобщества в определен сукцесионен ред, които достига до климакс.
Синтаксон	Тип фитоценоза от определена синтаксономична категория; основна синтаксономична категория е асоциацията.
Синузия	Пространствено и екологично обособена част от фитоценозата, съставена от растения принадлежащи към една или няколко близки жизнени форми.
Специален интерес	Атрактивност на елементите на територията (местообитания, видове) за посетителите (EUROSITE).
Стабилност	Степен на устойчивост на ЗТ и отделните и елементи към природните процеси и антропогенната намеса (EUROSITE).
Стенобионтен	Организъм, който живее при постоянни, непроменящи се стойности на факторите на средата.

Стенотопен	Организъм, който може да съществува само в строго специфични, много силно ограничени условия на средата. Организъм с тесни екологични изисквания.
Сциофити	Сенколюбиви растения, които не понасят пълно осветление и техният оптимум е при по-слаба интензивност на светлината.
Субдоминант	Растителен вид, който взема главно участие в състава и изграждането на определен етаж от дадена фитоценоза, но е с по-малко обилие от доминантния вид във фитоценозата.
Субендемит	Таксон, който освен в дадена област има изолирани находища и в друга близка географска област.
Съобщество (Биоценоза)	Система от съвместно живеещи в границите на определено пространство организми, представени от своите индивиди и популации; в рамките на биоценозата могат да се разграничат няколко подсистеми, в които участват различни групи организми: растения (фитоценоза), животни (зооценоза), гъби (микоценоза), водорасли (алгоценоза), бактерии (бактериоценоза).
Таксон	Съвкупност от организми, разглеждани като формални обединения на съответните нива от йерархичната класификация; наименование на класификационните единици, отразяващи мястото в системата на даден организъм (основни таксони - форма/вариетет, подвид, вид, род, семейство, разред, клас, тип, царство).
Типичност	Обичайна реакция на растителните и животински съобщества към местните абиотични фактори (геоложки, почвени, климатични особености и воден режим) и определени ползвания в рамките на дълъг период от време (EUROSITE).
Троглобионт	Вид, постоянен обитател на пещери и подземни убежища.
Трудна възстановимост	Възстановяването на вида или хабитата е възможно при усърдно управление в рамките на 10-15г.
Туризм	Икономическа дейност, която е насочена към създаването, предлагането и реализирането на стоки и услуги, формиращи туристическия продукт.

Управление	<p>Единен и научно обоснован комплекс от мерки, целящ постигане на определените по закон цели, функции и предназначение на защитената територия (включително охрана, контрол, преки природозащитни действия на терена, регулиране на ползванията, природозащитно образование и осведомяване на обществеността и т.н.);</p> <p><i>1.Контрол на процесите в ЗТ в съответствие с плана за управление</i></p> <p><i>2.Практическото приложение на плана за управление</i></p> <p><i>3.Предприемане на всякакво действие или проект, идентифициран в плана за управление, в т.ч. идентифициране на нови възможности (EUROSITE).</i></p>
Устойчиво управление	<p>Управление на ползването, развитието и опазването на природните ресурси по начин и степен, които дават възможност на настоящите поколения и общности да си осигуряват социални, икономически и културни блага, без да се:</p> <p>а) намалява възможността на бъдещите поколения и общности да задоволяват социални, икономически и културни нужди;</p> <p>б) нарушава способността на екосистемите да осъществяват своите почвозащитни и климаторегулиращи функции;</p> <p>в) намалява значително биологичното разнообразие.</p>
Устройствени и технически планове и проекти	Устройствените проекти, планове и програми, техническите проекти за борба с ерозията, териториално-устройствени планове, строителни планове и други, предмет на други закони.
Уязвим таксон	Една от категориите застрашени таксони, отнасяща се до таксони, чиито екологични и биологични особености обуславят рязко влошаване на състоянието на популациите им, дори при еднократни или незначителни изменения на средата или човешки въздействия.
Уязвимост (крехкост)	Степен на чувствителност на ЗТ и нейните елементи към определени процеси и явления (EUROSITE).
Фитоценоза (Растително съобщество)	Всяка конкретна растителна групировка, на известно пространство еднородна по състав, структура и взаимодействия между съставлящите я растения и между тях и средата. Фитоценозата е съставна част на биоценоза и екосистемата.

Фауна	Всички таксони животни на определена площ.
Флора	Всички таксони растения на определена площ.
Хабитат	Виж Природно местообитание.
Хабитус	Външен вид, съвкупност от признаци, характеризиращи типа структура или телосложение на отделния индивид.
Хелиофити	Светлолюбиви растения, които се развиват оптимално при пълна слънчева светлина.
Хемисциофити	Сенкоиздръжливи растения, които се развиват при пълна слънчева светлина, но могат да понасят и голямо засенчване.
Хидробионт	Вид, който е приспособен към живот единствено във водна среда.
Хидрофил	Водолубив.
Хищничество	Взаимоотношение между популациите, при което един вид живее за сметка на друг.
Хранителна верига	Поредица от видове организми, в която всеки организъм е храна на следващия от веригата.
Численост на Популацията	Броят на индивидите в популацията на дадена територия или в даден обем.

Съкращения

АФПД	Административни, финансови и правни дейности
БАН	Българска академия на науките
БДУВЧР	Басейнова дирекция за управление на водите Черноморски район
БИ	Биотичен индекс
БПК	Биохимична потребност от кислород
БРЗТЗЗ	Биологично разнообразие, защитени територии и защитени зони
БК	Бернска конвенция
ГКПП	Граничен контролен пропускателен пункт
ГИС	Географска информационна система
ДГС	Държавно горско стопанство
ДЛС	Държавно ловно стопанство
ДХ	Директива за хабитатите

ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗЗ	Защитена зона
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗМ	Защитена местност
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗТ	Защитена територия
ЗУТ	Закон за устройство на територията
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИАГ	Изпълнителна агенция по горите
ИАОС	Изпълнителна агенция по околната среда
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КВС	Карта на възстановената собственост
КОПС	Комитет за опазване на природната среда
ЛОС	Летливи органични съединения
МВР	Министерство на вътрешните работи
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МС	Министерски съвет
НАСЕМ	Национална система за екологичен мониторинг
НДЕ	Норми на допустими емисии
НИМХ	Национален институт по метеорология и хидрология
НСМБР	Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие
НПО	Неправителствени организации
НСЗП	Национална служба за защита на природата
ОВАВВФФ	Опазване на води, атмосферен въздух и вредни физични фактори
ОХВ	Опасни химични вещества
ОПОС	Оперативна програма околна среда
ОУП	Общ устройствен план
ПДК	Пределно допустима концентрация
ПД	Дирекция „Превантивна дейност“
ПК	Поземлена комисия
ПР	Поддържан резерват
ПУ	План за управление

ПУДООС	Предприятие за управление дейностите по опазване на околната среда
ПУП	Подробен Устройствен План
Р	Резерват
РБ	Република България
РДВР	Регионална дирекция на вътрешните работи
РДГ	Регионална дирекция по горите
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РСР	Развитие на селските райони
УОПКРОХВ	Управление на отпадъци, почви, комплексни разрешителни и опасни химични вещества
ТП	Териториално поделение
DD	Недостатъчно данни
IBI	Ирландския биотичен индекс
GPS	Глобална система за позициониране
IUCN	Международен съюз за защита на природата

РЕЗЮМЕ

Резерват „Средока“ попада на територията на област Бургас, община Малко Търново, землищата на гр. Малко Търново и село Стоилово.

Режимът на използване и управление на резервата (Р) е определен от Закона за защитените територии, Постановлението за обявяване на резервата и плана за управление на Р.

Финансиране

Възложител на плана за управление е РИОСВ-Бургас. Изготвянето на ПУ се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”.

Задание

Разработването на ПУ се предхожда от Задание за изготвяне на ПУ, утвърдено от Министъра на околната среда и водите. Заданието определя обхвата и съдържанието на ПУ.

ПУ е резултат от планови и целенасочени проучвания, проведени през 2014 г., от екип на консорциум „СП 2014“, с водещ партньор „П-Юнайтед“ ООД.

При изготвянето на ПУ бе осигурено активно участие на заинтересованите институции и лица: областна и общинска администрация, МОСВ, РИОСВ-Бургас, РДГ, ДГС, НПО, собственици, и др..

Част 1 Описание и оценка на ЗТ

Направени са основни характеристики и оценки. Представена е основната изходна информация, отнасяща се до дадености и особености на резервата във физико-географски, исторически, биологически, правен и социален аспект.

➤ **Абиотични фактори – включва данни за:**

- климат;
- геология и геоморфология;
- хидрология и хидробиология;
- почви.

Резултатите от анализите са коментирани с кратки обяснителни текстове. Данните от тях са представени в подходящ вид в приложение към ПУ.

➤ **Биологична характеристика – включва данни за:**

- екосистеми, биотопи и местообитания;

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

- растителност и горскодървесна растителност (таксация, инвентаризация и др.);
- флора (нисши растения и гъби – мъхообразни, лишей, макромикети, висши растения, лечебни растения);
- фауна (безгръбначни животни, риби, земноводни и влечуги, птици, бозайници, вкл. прилепи).

➤ **Културна и социално-икономическа характеристика – включва данни за:**

- ползване на резервата и социално-икономически аспекти;
- настоящо ползване на прилежащите територии;
- културно-историческо наследство;
- ландшафт.

На базата на събраната информация и анализи е описано състоянието на околната среда по компоненти.

ПЪРВА ОЦЕНКА

Направена е екологична оценка на базата на събраната информация за абиотичните и биотичните елементи и социално-икономическата характеристика, по следните критерии:

➤ уязвимост;	➤ размери;
➤ рядкост;	➤ биологично разнообразие;
➤ естественост;	➤ стабилност и нестабилност.
➤ типичност;	

Направена е социално-икономическа оценка и е определена потенциалната стойност на защитената територия по значимост.

Част 2 Дългосрочни цели и ограничения

Определяне на главни и второстепенни цели.

Определянето на дългосрочните цели и ограничения е направено съгласно изискванията на Закона за защитените територии и приетата система за категоризация на Международния съюз за защита на природата IUCN.

На базата на констатациите и оценките в Част 1 от ПУ са формулирани главните цели, към постигането на които трябва да се насочат управленските решения и конкретните дейности в резервата през следващите 10 години.

Формулираните главни цели са следните:

Главна цел 1: Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на местообитанията

Главна цел 2: Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове

Главна цел 3: Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта

Формулираните второстепенни цели са следните:

Второстепенна цел 1: Опазване, поддържане или възстановяване на горите

Второстепенна цел 2: Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности

Второстепенна цел 3: Институционално развитие

Ограничения

Систематизирани са тенденциите и факторите, ограничаващи възможностите за постигане на целите на ПУ. Влиянието им е оценено по скала, съгласно Заданието за изготвяне на ПУ.

ВТОРА ОЦЕНКА

Ограниченията и заплахите за постигане на главните и второстепенни цели, съответстват на направените констатации и оценки. Оценката е направена като се използват един или свободно съчетание на подходящи критерии.

Оценен и анализиран е ефектът на ограниченията върху главните и второстепенните цели. Оценени са тенденциите, както от естествен (абиотични и биотични), така и от антропогенен характер.

Определени са потенциалните възможности на резервата. Оценката на потенциалните възможности е направена в съответствие с определените цели. Тя е основа за определяне на програми и проекти в Част 4 от ПУ.

Част 3 Режими, норми, условия и препоръки за осъществяване на дейностите

В тази част са определени режимите за дейностите и свързаните с тях норми, условия и препоръки.

Предложените режими и норми са определени на базата на нормативно определени изисквания и аналитичната информация и оценки, представени в Част 1 от ПУ. Тяхното налагане цели преодоляване или ограничаване на въздействието на

заплахите, идентифицирани в Част 2, осигуряване на условия за контрол и взимане на гъвкави управленски решения.

Зониране

С цел осъществяване на дългосрочните цели на Плана за управление, територията на Р е разделена на 2 зони с определено функционално предназначение – Зона А и Зона Б.

Част 4 Оперативни задачи и предписания за опазване и ползване

В тази част са степенувани по приоритет основните направления на работа за 10 годишния период на действие на ПУ.

Отчитайки дългосрочните цели и фактори, които оказват влияние върху тяхното изпълнение, са формулирани следните основни приоритети по отношение на устройство, организация и управление през 10-годишния период на действие на Плана за управление на Р „Средока“:

- Координация на научни изследвания и публикации;
- Подобряване на условията за преминаване на посетители по нормативно определените пътеки, подновяване и добавяне на нови указателни табели;
- Природозащитно образование;
- Информационно осигуряване;
- Връзки с обществеността;
- Комплексен и дългосрочен мониторинг за опазване на биологичното разнообразие;
- Прилагане на законодателството и нормативната база.

Описани са програмите, които ще се изпълняват в рамките на действие на ПУ.

С Програмите се постигат целите на управлението. За всяка от програмите са посочени проекти, които могат да се изпълняват през целия период на действие на Плана за управление.

Предвидени са следните програми и проекти:

1. **Програма** „Опазване и поддържане на биоразнообразието – местообитания и видове“ - включва 1 проект;
2. **Програма** „Дейности в горите“ - включва 1 проект;
3. **Програма** „Научни изследвания и мониторинг“ - включва 3 проекта;
4. **Програма** „Развитие на посещения с научна и образователна цел“

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

- включва 1 проект;

5. **Програма „Връзки с обществеността и образование“** - включва 2 проекта;

6. **Програма „Институционално развитие“** - включва 1 проект.

Разработен е работен план, включващ дейности и проекти за първите 3 години от действие на ПУ. В него са включени проектите от всички програми, които следва да се изпълняват от началото на действие на плана.

Част 5 Преглед на изпълнението на целите и задачите

Предложена е схема за извършване на прегледа на целите, включваща участници и критерии.

Разработена е схема за текущ годишен преглед на задачите, оценка и отчет на изпълнението на задачите, дейностите и проектите.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Неразделна част от ПУ са приложенията, съгласно Заданието за изготвяне на ПУ на резервата, вкл. тематични карти, цифров модел на територията и база данни.

Ч А С Т 0: ВЪВЕДЕНИЕ

0.1. ОСНОВАНИЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАНА

Законовата и нормативна основа за разработване на Плана за управление (ПУ) на резерват (Р) „Средока“ са следните документи:

- Закон за защитените територии – (обн. в ДВ бр. 133 от 11.11.1998 г., изм. ДВ. бр.66 от 26 Юли 2013 г., изм. ДВ. бр.98 от 28 Ноември 2014 г.);
- Наредбата за разработване на планове за управление на защитени територии - (обн., ДВ, бр. 13/15.02.2000 г., изм. и доп., бр. 55 от 20.07.2012 г., в сила от 20.07.2012 г.);
- Заповеди и други документи за обявяване и промени в територията на Р:
 - *Заповед на КОПС при МС № 75 от 18.01.1989 г. за обявяване резерват и буферна зона около него;*
 - *Акт на МФ за изключителна държавна собственост № 227 от 16.05.1997 г.;*
 - *Заповед на МОСВ № РД-1036 от 29.09.2004 г. за определяне на пътека за посетители;*
 - *Заповед на МОСВ № РД-409 от 18.06.2007 за прекатегоризиране на буферната зона в защитена местност.*
- Договор за възлагане изготвянето на План за управление на Р от 19.08.2014 г., сключен между изпълнителя консорциум „Стратегическо планиране 2014“ и Възложителя Регионалната инспекция по околната среда и водите-Бургас;
- Задание за разработване на ПУ на резерват „Средока“, утвърдено от Министъра на околната среда и водите.

В **Приложение № 6** е представено Задание за разработване на ПУ на резерват „Средока“, утвърдено от Министъра на околната среда и водите. В **Приложение № 5** са представени копия от заповеди № 75/18.01.1989, РД-1036/29.09.2004 и РД-409/18.06.2007 и Акт № 227/16.05.1997.

Основание за разработване на ПУ на Р „Средока“ е необходимостта от:

- Съвременно управление на категорията „резерват“ в съответствие с националните и международни изисквания;
- Координирането на усилията на оторизираните държавни органи с

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

правата и интересите на ползвателите за опазване на разнообразието в резервата;

- Създаване и стимулиране на регионален и национален интерес към ценностите на резервата.

0.2. ПРОЦЕС НА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАНА

0.2.1. Колектив експерти, участвали в разработването на плана, в съответните области

Планът за управление е разработен от колектив от високо квалифицирани експерти в съответните области, вкл. експерт лесовъд и биолог. Всички експерти са с богат опит в областта, в която работят, и изготвянето на ПУ на защитени територии, и са без конфликт на интереси.

В **Приложение № 9** е представен списък на колектива експерти, които са участвали в разработването на плана за управление.

0.2.2. Процес на изготвяне на плана за управление - основните етапи и всички участници и заинтересовани страни

В процеса на разработването на ПУ са спазени максимално изискванията на утвърденото „Задание за разработване на ПУ на Р „Средока“ – по отношение на: теренни проучвания; провеждане на работни срещи и обсъждания за всеки етап от работата; анализите; методите; оценките; зонироването и перспективните, планове, програми и проекти, както и по отношение на оформянето и представянето на проекта и картния материал към него и др.

Изготвянето на ПУ започва в края на м. август 2014 г. Началото е поставено с подписването на Договор между РИОСВ-Бургас и Консорциум „Стратегическо планиране 2014“ на 19.08.2014 г.

Последваща стъпка е окончателното сформироване на експертни екипи; издаване на необходимите разрешителни за извършване на работата по проекта; идентифициране на заинтересованите институции и субекти; провеждане на работни срещи; идентифициране и набиране на съществуващата информация; извършване теренната работа от експертните екипи, вкл. таксация на горските територии; набиране на необходимата допълнителна информация. До края на м. ноември 2014 г. се извършиха теренни проучвания и експедиции, свързани със събиране на информация и материали, проведеха се работни срещи – както официални, така и в оперативен порядък.

На базата на наличната информация и проведените теренни проучвания през 2014 г. се извърши анализ на данните и оценка на екологичната и социално-

икономическата значимост на Р, отчетени бяха основните заплахи и набелязани дългосрочните цели и ограничения. За осъществяване дейностите на територията на резервата бяха набелязани дългосрочни и краткосрочни програми, планове и проекти.

Последователността на процесите „Стъпка по стъпка“ на изготвяне на ПУ, както и План-график за действие и организация по изпълнението на проекта, са представени в **Приложение № 7.**

0.2.3. Проведени работни срещи и консултации, обсъждания - неформални и работни срещи с участието на заинтересованите държавни органи и институции, научни, обществени и неправителствени организации

ПУ на Р е разработен със съдействието и помощта на:

- Министерство на околната среда и водите;
- ИАОС;
- Басейнова Дирекция за управление на водите Черноморски район с център Варна;
- Регионална инспекция на околната среда и водите - гр. Бургас;
- Община Малко Търново;
- РДГ;
- ДГС;
- Областна администрация;
- Общинска администрация;
- Обществени институции и организации;
- Неправителствени организации и др.

За да осигури активно участие на заинтересованите страни - МОСВ, местни институции и ведомства (Общинска, Областна администрация, РИОСВ, РДГ, ДГС, ПК, ВиК, Електроснабдяване и др.) и заинтересованите неправителствени организации, в процеса на разработване на ПУ, Консорциум „Стратегическо планиране 2014“ организира и проведе редица както официални срещи, така и такива в оперативен порядък, различни консултации и обсъждания (**Приложение № 21**).

0.3. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ОСОБЕНОСТИ НА ПЛАНА

0.3.1. Предназначение на Плана от гледна точка на:

0.3.1.1. Опазване на флористичното и фаунистично разнообразие, както и на взаимосвързаните с тях специфични ландшафтни и екосистемни

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

условия

С проучванията при разработването на ПУ се осигурява достатъчна осведоменост и знания за флората и фауната, за тяхното състояние и взаимовръзка. В значителна степен се допълва информацията за условията, в които видовете съществуват.

С провежданите теренни проучвания и наблюдения, се дава възможност да се потвърдят съществуващите данни и да се получат нови.

Информацията за растителността, екосистемите, биотопите и ландшафтите, осигурява достатъчно съпоставима аналитична, а в отделни случаи и интерпретирана информация за състоянието на наблюдаваните видове и техните местообитания.

ПУ осигурява необходимата информация за типовете природни местообитания и видове, предмет на европейски директиви.

0.3.1.2. *Перспективи за природосъобразно управление и оценката за научната и образователна стойност на резервата*

С ПУ са създадени достатъчно предпоставки за ефективното изпълнение на дейността по управление на Р и съхранение на биологичното разнообразие и естествените процеси, които протичат в тях. Това превръща територията в такава с висока стойност за научни и образователни дейности.

ПУ осигурява необходимата гъвкавост при вземане на решения в процеса на планиране, като позволява адаптиране на плана в съответствие с промените в общите условия (напр. законодателство, биологично разнообразие и др.).

0.3.1.3. *Осигуряване на база от данни за резерват „Средока“ и набелязване на мониторингови схеми за нейното допълване.*

Чрез направените проучвания се допълва съществуващата база данни и се създава ГИС за Р по отношение на екосистемите, биотопите, флористичното и фаунистично разнообразие, както и на взаимосвързаните с тях ландшафтни.

Набраната база от данни гарантира информационната основа за провеждане на ефективна природозащитна политика и ще обслужва обществените нужди от информация за състоянието на биологичното разнообразие в ЗТ. Видове и местообитания, които имат местно и регионално значение ще се предложат за включване в НСМБР.

ПУ осигурява база данни и Географска информационна система за ЗТ.

Чрез направените изследвания се поставя началото или се допълва създадената вече база данни за ЗТ, което е и основата за предвидения мониторинг на най-важните елементи на ЗТ.

0.3.2. Главни особености на Плана, отчитащи спецификата на резерватната територия

0.3.2.1. Локални биотични и абиотични условия

В ПУ е взето предвид, че Р представлява ценен ресурс от гледна точка на съществуващото биологично и ландшафтно разнообразие и възможността за практикуване на посещения с научна и образователна цел. Както и, че ЗТ има значение за опазване на биологичното разнообразие на национално и международно ниво. Р е включен в Екологичната мрежа Натура 2000: 33BG0001007 „Странджа” - защитена зона по Директивата за местообитанията и 33BG0002040 „Странджа” - защитена зона по Директивата за птиците.

0.3.2.2. Местни социално-икономически и културни условия

Връзката между култура и устойчиво развитие все по-ясно се очертава като фундаментален принцип на местните политики.

Защитените територии са предназначени както за опазване на биологичното разнообразие и природните ресурси, така и за свързаните с тях културни ценности. Това поражда и необходимостта от използването на най-подходящ инструмент за ефективното им управление. ПУ на ЗТ се налага като документ, който се разработва с цел регламентиране на действията по опазване на природата и устойчивото ползване на нейните ресурси и свързаните с нея културни ценности.

В ПУ са взети в предвид местните социално-икономически и културни условия, които са важна предпоставка за развитието на района, в който попада ЗТ, както и за интереса, който представлява.

0.3.2.3. Значение на резерватната територия за формирането на цялостен природен комплекс заедно със съседната защитена местност и други прилежащи територии

Взаимовръзката между биотичните и абиотичните компоненти, добре съхранената природна среда в Р и възможността за опазването ѝ, позволяват тя да бъде част от цялостен природен комплекс заедно със ЗМ и други прилежащи територии. Не се прогнозира особени изменения в естествено протичащите релефообразуващи и релефоизменящи процеси, които са особеност на комплекса. Не се очакват и

съществени изменения в ландшафтите при съществуващия режим на ползване. Това са предпоставки за създаване на възможности за екологично образование и природозащитно поведение и други.

ПУ решава основните проблеми, свързани с опазването на биологичното и ландшафтното разнообразие, рекреационни дейности и др.

0.3.2.4. Регламентиран достъп за преминаване по туристическите маршрути и рекреационно ползване на територията на ЗМ “Градев средок” (бивша буферна зона)

ПУ определя лицата и институциите, отговорни за различните аспекти в управлението на ЗТ. Предназначение на ПУ е и да обоснове и включи система от основни дейности и мерки, включително и за регламентиран достъп на посетители до защитената територия.

С цел осъществяване на дългосрочните цели на Плана за управление, територията на Р е разделена на 2 зони с определено функционално предназначение – зона А и зона Б.

0.3.2.5. Създаване на възможности за екологично образование и природозащитно поведение за различни възрастови групи

Предназначение на ПУ е и да обоснове и включи система от основни дейности и мерки, включително и за създаване на възможности за екологично образование и природозащитно поведение за различни възрастови групи.

Отчитайки дългосрочните цели и фактори, които оказват влияние върху тяхното изпълнение, в ПУ са формулирани основни приоритети по отношение на устройство, организация и управление през 10-годишния период на действие на Плана за управление на ЗТ, включително и приоритет за природозащитно образование.

В ПУ значението на ЗТ за формирането на цялостен природен комплекс заедно с други прилежащи територии, е разгледано от гледна точка създаване на възможности за екологично образование и природозащитно поведение.

0.3.2.6. Особеност на плана за управление е необходимостта от идентифициране на всички потенциални заплахи, произтичащи от близостта до обработваеми земи/ гори и лесен достъп/ недостъпност до резервата и необходимостта от преодоляването им с цел недопускането на негативни необратими промени в състоянието му

ПУ определя режимите и нормите за ползване на територията, както и

приоритети и мерки за развитие и ползване и действия за изпълнението на поставените задачи. Осигурява необходимата информация за приоритетни програми и проекти.

В ПУ са идентифицирани всички потенциални заплахи и необходимостта от преодоляването им, с цел недопускането на негативни необратими промени в състоянието на ЗТ.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Ч А С Т 1: ОПИСАНИЕ И ОЦЕНКА НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ

1.0. МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ

1.0.1. Местоположение на резервата според физикогеографското райониране, административното деление, както и близки селищни образувания, градове, села и особености

Резерват „Средока“ е разположен на няколко километра от гр. Малко Търново, по посока с. Стоилово. Попада на територията на област Бургас, община Малко Търново, землищата на гр. Малко Търново и с. Стоилово. Площта на резервата е ограничена на север от реката Айдере – приток на р. Велека. Община Малко Търново граничи с общините Царево, Созопол и Средец, а на юг с Република Турция.

Резерватът попада в териториалния обхват на Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ) - Бургас.

1.0.2. Обзорна едромасщабна карта с разположението на резервата

В Приложение № 3 (Карта № 1) е представена обзорна едромасщабна карта с разположението на Р.

1.0.3. Граници на резервата съгласно Заповед №75/18.01.1989 г. на КОПС при МС, като за основа са ползвани актуалните данни от КК и КР/Картата на възстановената собственост за землищата на гр. Малко Търново и с. Стоилово, община Малко Търново. Списък с координатите на граничните точки на включените имоти

Съгласно Заповед № 75/18.01.1989 г. на Председателя на КОПС се обявява природен резерват „Средока“, землище гр. Малко Търново, Бургаска област на 607,8 ha.

В границите на резервата да се включат следните площи:

От Горско стопанство М. Търново, по лесоустройствен проект от 1987 г. отдели: 103 – м, н, о, п; 104 – от а до п, с, 1, 2; 105 – а, б, н; 106 – а, б, в, н (част 16,8 ha), о, р, 1, 2; 109 – от а до ж, и, к, 1; 110; 111; 113; 114 с площ 497,6 ha.

От АПК „Странджа“ гр. Малко Търново кадастрални номера: 343 до 354; 355 (част 50 ha); 357 до 364; 366 до 370; 381; 417 с площ 110,2 ha.

В Приложение № 11 е представен списък с координатите на граничните точки на включените имоти в резерват „Средока“.

1.0.4. Карта, включваща площта, предмет на планиране, както и свързаните с нея защитена местност (бивша буферна зона) “Градев средок” и др. прилежащи територии с обща информация за тях и връзките на резервата със съседни населени места, селищни образувания, обекти и съоръжения, пътна мрежа и маршрути, други защитени територии и зони, обекти на туризма - хижи, заслони, съоръжения и маршрути, основни водни площи, съседни областни, общински и землищни граници

Картата е представена в **Приложение № 3 (Карта № 1)**.

1.0.5. Несъответствия, установени при теренните проучвания между КВС, КК и действителното положение на терена да се представят в списък (цифров модел на действителното състояние)

Не са констатирани несъответствия при теренните проучвания между КВС и действителното положение на терена.

1.0.6. Измервания с геодезически инструменти и GPS устройства

GPS данни са използвани при изготвянето на ГИС и база данни, които са приложени към ПУ (**Приложение № 8 и Приложение № 18**). Не се налага провеждането на допълнителни геодезически измервания и дейности.

1.0.7. Административни граници и пътища

На територията на резервата са обособени три пътеки за посетители, по които е разрешено преминаването на хора. Те са регламентирани със Заповед РД–1036/29.09.2004 г. на Министъра на околната среда и водите. В Р няма други обособени пътеки за посетители или части от такива.

В **Приложение № 3 (Карта № 1)** е представена карта, която включва пътната мрежа, административните граници и др..

1.0.8. Прилежащи територии и обекти

В обхвата на Р няма масивни сгради и постройки. В **Приложение № 3 (Карта № 1)** е представена карта с най-близките до Р населени места, местности и др.

1.0.9. Да се отразят на картите границите и номерата на кадастралните/поземлени имоти

В **Приложение № 3 (Карта № 2)** е представена карта с границите и номерата на кадастралните/поземлените имоти. В **Приложение № 10** е дадена пълна информация за фондовата и административна принадлежност на Р.

1.0.10. Водоизточници, термални извори, каптажи, чешми, паметници и др. характерни ориентири

Съгласно становище от БДУВЧР, в границите на Р няма водоизточници, термални извори, каптажи, чешми и др.

В района на резервата не са установени и не е намерена достоверна информация относно паметници и др. характерни ориентири.

1.0.11. Аналитично изразена площ на резервата като за основа се ползва съвместният цифров модел на КВС

Изчислена аналитично, въз основа на съвместимият цифров модел на КВС, площта на резервата е 611, 48 ha.

1.1. ПЛОЩ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

Площ на резерват „Средока“ - в границите, определени съгласно Заповед №75/18.01.1989 г. на КОПС при МС

Съгласно Заповед № 75/18.01.1989 г. на КОПС при МС, резерват „Средока“ има площ 607,8 ha.

1.2. ФОНДОВА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРИНАДЛЕЖНОСТ

1.2.1. Фондова принадлежност на резервата

Подробна информация за фондовата и административна принадлежност на резервата е представена в **Приложение № 10**.

1.2.2. Разпределение на площите по административна принадлежност

Обзорна карта на Р и прилежащата територия в подходящ мащаб, на която са показани землищата на населените места и техните землищни граници, границите на общината, както и разпределението на горите и земите в тях и др. елементи (по преценка) е представена в **Приложение № 3 (Карта № 2)**.

1.3. ЗАКОНОВ СТАТУТ НА РЕЗЕРВАТ „СРЕДОКА“

1.3.1. Исторически преглед на статута и предназначението на територията в миналото

В първоначалната си форма резерват „Средока“, землище гр. Малко Търново, Бургаска област е обявен за природен резерват със Заповед № 75/18.01.1989 г. на Председателя на КОПС при МС за да се запазят характерни за този район горски екосистеми, находища на редки и застрашени от изчезване растителни и животински видове.

1.3.2. Кратък преглед на причините и стъпките за обявяването на защитената територия

Резерват „Средока“ е обявен за такъв със Заповед № 75/18.01.1989 г. на Председателя на КОПС при МС.

На основание чл. 3 от Наредба № 4 на Комитета за опазване на природната среда при Министерския съвет (ДВ, бр. 77 от 1980г.) със същата заповед се обявява и буферна зона към резерват „Средока“ с площ 160,2 ha.

На основание чл. 17, ал. 2, във връзка с чл. 17, ал.1, т. 3 от Закона за защитените територии със Заповед № РД-1036 от 29.09.2004 г. са определени три пътеки за посетители през резерват „Средока“.

Със заповед № РД - 409/18.06.2007 г. на Министъра на околната среда и водите буферната зона на резерват „Средока“ се прекатегоризира в защитена местност „Градев средок“.

1.3.3. Законов статут на резерват „Средока“, произтичащ от националното законодателство - закони и техните поднормативни актове

1.3.3.1. Законов статут на резерватната територия, произтичащ от Закона за Защитените територии (ДВ. бр.133 от 11 Ноември 1998 г., последни изменения и допълнения изм. ДВ. бр.27 от 15 Март 2013 г., изм. ДВ. бр.66 от 26 Юли 2013 г. , изм. ДВ. бр.98 от 28 Ноември 2014 г.).

Законът цели опазването и съхраняването на защитените територии като национално и общочовешко богатство и достояние и като специална форма на опазване на родната природа, способстващи за развитието на културата и науката и за благополучието на обществото.

Защитените територии са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и на характерни или забележителни обекти на неживата природа и пейзажи. Предназначението на защитените територии не може да се променя освен по реда на глава трета от закона.

Опазването и ползването на лечебните растения в защитените територии се уреждат с отделен закон.

Категориите защитени територии са:

1. резерват;

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

2. национален парк;
3. природна забележителност;
4. поддържан резерват;
5. природен парк;
6. защитена местност.

Разпоредбите на този закон се прилагат за всички защитени територии независимо от собствеността върху горите, земите и водните площи в тях.

Определянето на забраните и ограниченията за извършване на дейности в границите на вътрешния пояс от санитарно-охранителните зони, попадащи в защитени територии, се извършва по реда на Закона за водите.

Съгласно ЗЗТ (ДВ бр.133/1998 г.), чл. 5 територията се управлява като защитена територия първа категория.

Съгласно ЗЗТ, чл.16 (2) резерватите се управляват с цел:

- Запазване на естествения им характер;
- Научна и образователна дейност и/или екологичен мониторинг;
- Опазване на генетичните ресурси;
- Запазване на естествени местообитания и на популациите на защитени редки, ендемитни и реликтни видове;
- Развитие на мрежа от представителни за България и Европа екосистеми и застрашени местообитания.

Съгласно ЗЗТ, чл.17 (1) в резерватите се забраняват всякакви дейности, с изключение на:

- Тяхната охрана;
- Посещения с научна цел;
- Преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с образователна цел;
- Събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения в екосистемите;
- Потушаване на пожари и санитарни мероприятия в горите, (нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 77 от 2002 г.) увредени вследствие на природни бедствия и каламитети.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

(2) Пътеките по ал.1, т.3 се определят със заповед на министъра на околната среда и водите.

(3) Посещенията по ал. 1, т.2 и 4 се осъществяват с разрешение от МОСВ.

(4) Санитарните мероприятия по ал. 1, т.5 се извършват с разрешение от МОСВ, издадено след положително научно становище от БАН и положително решение на Националния съвет по биологичното разнообразие.

Забранено е самоволното навлизане в границите на защитената територия, освен изключенията по т. 1, 2, 4, 5, като за т. 2 и 4 се изисква **специално разрешително**, издадено от МОСВ на основание чл. 17, ал. 3 от Закона за защитените територии.

Съгласно чл. 55 от Закона, защитените територии се разработват планове за управление при условия и по ред, определени с наредба, утвърдена от Министерския съвет.

Плановите за управление на национални и природни паркове се разработват в срок до три години, а на резервати и поддържани резервати - в срок до две години от обявяването им. Плановите се актуализират на всеки десет години.

Законът определя изискванията, с които трябва да се съобразяват плановите за управление, както и тяхното съдържание.

Съгласно чл. 67 от Закона, охраната на защитените територии - изключителна държавна собственост, и обектите по Рамсарската конвенция и другите международни договори и конвенции се организира от Министерството на околната среда и водите. Горите в останалите защитени територии се опазват съгласно Закона за горите.

Регионалните органи на Министерството на околната среда и водите организират и осъществяват охраната на защитените територии - изключителна държавна собственост, в своите райони. Те организират подвижна паркова охрана и контролни пунктове.

Охраната на отделни резервати и поддържани резервати, извън границите на националните паркове, може да се предоставя от министъра на околната среда и водите на други органи на изпълнителната власт или на общини.

Защитените територии - изключителна държавна собственост, се разделят на охранителни участъци с площ до 1500 ha.

На територията на резервата са обособени три пътеки за посетители, по които е разрешено преминаването на хора. Те са регламентирани със Заповед РД–

1036/29.09.2004 г. на Министъра на околната среда и водите:

- Пътека, преминаваща през отдели с номера 113 и 114 по Лесоустройствен проект на Държавно лесничество – Малко Търново от 1998 г.
- Пътека, преминаваща през отдели с номера 110 и 111 по Лесоустройствен проект на Държавно лесничество – Малко Търново от 1998 г.
- Пътека, преминаваща през отдели с номера 105 и 106 по Лесоустройствен проект на Държавно лесничество – Малко Търново от 1998 г.

При преминаване по пътеката се забранява:

- Отклоняването на посетители и навлизане в резервата;
- Замърсяване с битови и други отпадъци;
- Бране, събиране, отрязване, изкореняване или друг начин на увреждане на екземпляри от растителни видове;
- Убиване, улавяне, преследване, обезпокояване или други начин на увреждане на екземпляри от животински видове;
- Палене на огън и бивакуване;

Съгласно Заповед № РД-409/18.06.2007 г. на МОСВ буферната зона към резерват „Средока“ е прекатегоризирана в ЗМ „Градев средок“, която запазва обхвата, границите и режимите, определени със Заповед № 75/18.01.1989 г. на Председателя на КОПС при МС. В защитена местност „Градев средок“ се забранява:

- строителство на сгради и пътища, геоложки проучвания и разкриване на кариери;
- голи сечи и залесяване с неприсъщи за района дървесни видове;
- ловуване;
- използване на химически средства за растителна защита

В границите на ЗМ се разрешава:

- извеждане на сечи, предвидени за горите със специално предназначение;

1.3.3.2. Законов статут на резерватната територия, произтичащ от Закона за биологичното разнообразие (ДВ, бр.77/09.08.2002 г., последни изменения и допълнения ДВ, бр.62/10.08.2010 г., изм. ДВ. Бр. 26 Юли 2013, изм. ДВ. бр.98 от 28 Ноември 2014 г.)

Законът урежда отношенията между държавните, общинските, юридическите и физическите лица по опазването и устойчивото ползване на биологичното разнообразие

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

в Р България. В приложения са дадени видовете и местообитанията за опазване и защита.

Съгласно Закона, буферните зони около резервати и поддържани резервати, без тези, попадащи в национални паркове, обявени по реда на отменения Закон за защита на природата, запазват своите граници и режими, освен ако не са променени по реда на глава втора, раздел IV на този закон. Буферните зони около резервати, попадащи в национални паркове, се заличават с този закон.

Охраната на отделни резервати и поддържани резервати, извън границите на националните паркове, може да се предоставя от министъра на околната среда и водите на други органи на изпълнителната власт или на общини.

1.3.3.3. Законов статут на резерватната територия, произтичащ от Закона за лечебните растения (ДВ, бр. 29/07.04.2000 г., последни изменения и допълнения ДВ, бр.103/29.12.2009 г., изм. ДВ. Бр. от 26 Юли 2013, изм. ДВ. бр.98 от 28 Ноември 2014 г.)

Законът урежда отношенията, свързани с управлението на дейностите по опазване и устойчиво ползване на лечебните растения, включително събирането и изкупуването на получаваните от тях билки. Съществува официален списък съдържащ всички лечебни растения в България. Използването на тези природни ресурси изисква специални разрешителни и заплащане на различни такси. Законът се прилага се от Министерство на околната среда и водите, Министерство на земеделието и горите, местни власти, регионални администрации.

Чл. 50 от Закона за лечебните растения гласи, че: „За опазване и устойчиво ползване на лечебните растения се разработват: раздел "...Лечебни растения" към плановете за управление съгласно Закона за защитените територии - по задание от министъра на околната среда и водите...“.

Съгласно Закона за лечебните растения, собствениците на земи, гори, води или водни обекти, в които има находища на лечебни растения, са длъжни да прилагат мерките за опазване на лечебните растения, предвидени от съответните плановете, програми и проекти по чл. 50, т. 2, 3 и 4.

За находища на лечебни растения, намиращи се в защитени територии, се прилагат режимите и нормите, установени със Закона за защитените територии,

заповедите за обявяване и планове за управление на защитените територии, а по отношение на опазването и ползването - разпоредбите на този закон.

Специализираните карта и регистър на лечебните растения осигуряват данни за местоположение, граници, размери, собственост на находищата, състояние на лечебните растения, количествени запаси и степен на ползване на ресурсите им.

При създаването и поддържането на специализираните карта и регистър се използват данни от раздел "Лечебни растения" към планове, програмите и проектите по чл. 50, т. 2, 3 и 4

Регионалните инспекции по околната среда и водите контролират изпълнението на предвижданията на плановите документи по чл. 50 от закона.

Ползването на лечебни растения в резервата е забранено. Законът е неприложим.

1.3.3.4. Законов статут на резерватната територия, произтичащ от Закона за устройство на територията (Обн. ДВ. бр.1 от 2 Януари 2001 г., изм. и доп. ДВ. бр.53 от 27 Юни 2014 г., изм. ДВ. бр.105 от 19 Декември 2014г.)

Този закон урежда обществените отношения, свързани с устройството на територията, инвестиционното проектиране и строителството в Република България, и определя ограниченията върху собствеността за устройствени цели.

Съгласно чл. 8 от Закона, конкретното предназначение на поземлените имоти се определя с подробния устройствен план и може да бъде: „...в защитени територии - за природозащита (природни резервати, национални паркове, природни забележителности, поддържани резервати, природни паркове, защитени местности, плажове, дюни, водоизточници със санитарно-охранителните им зони, водни площи, влажни зони, защитени крайбрежни ивици) и за опазване на обектите на културно-историческото наследство (археологически резервати, отделни квартали или поземлени имоти в населени места с културно-историческо, етнографско или архитектурно значение)...“.

1.3.3.5. Законов статут на резерватната територия, произтичащ от Закона за водите (ДВ, бр. 67/27.07.1999 г., последни изменения и допълнения ДВ, бр. 61/06.08..2010 г., изм. ДВ бр 53 от 27 Юни 2014, изм. ДВ. бр.17 от 6 Март 2015 г.)

Този закон урежда собствеността и управлението на водите на територията на Р България като общонационален неделим природен ресурс и собствеността на водностопанските системи и съоръжения.

Съгласно чл. 119а от Закона, зоните за защита на водите са:

1. водните тела и санитарно-охранителните зони по чл. 119, ал. 4;
2. зоните с води за къпане;
3. зоните, в които водите са чувствителни към биогенни елементи, включително:
 - а) уязвими зони;
 - б) чувствителни зони;
4. зоните за опазване на стопански ценни видове риби и други водни организми;
5. **защитените територии и зони**, обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване.

Съгласно чл. 119б от Закона, за териториите и зоните по чл. 119а, ал. 1, т. 5 могат да бъдат определени специфични изисквания към състоянието на водите, които трябва да се постигнат и/или поддържат според:

1. заповедта за обявяването, издадена по реда на Закона за защитените територии или Закона за биологичното разнообразие;
2. влязъл в сила план за управление на защитена територия или защитена зона;
3. влязъл в сила план за действие за растителен или животински вид.

1.3.3.6. Законов статут на резервата, произтичащ от Закона за държавната собственост (ДВ, бр.44/22.05.1996 г., последни изменения и допълнения, бр. 41/02.06.2009 г.) и Правилник за прилагането му (ДВ бр.78/26.09.2006 г. последни изменения и допълнения ДВ, бр.18/05.03.2010 г., изм. ДВ бр 40 от 13 Май 2014, изм. и доп. ДВ. бр.105 от 19 Декември 2014 г.)

С този закон се уреждат придобиването, управлението и разпореждането с имоти и движими вещи - държавна собственост, както и актуването на имоти - държавна собственост.

В закона няма конкретни текстове, ограничения, забрани, условия и други, които касаят защитените територии, вкл. резерватите.

1.3.3.7. Законов статут на резервата, произтичащ от Закона за лова и опазване на дивеча (Обн. ДВ. бр.78 от 26 Септември 2000 г., изм. ДВ. бр.26 от 20

Март 2001 г., изм. ДВ. бр.62 от 12 Юли 2013 г.)

Законът урежда отношенията, свързани със собствеността, опазването и стопанисването на дивеча, организацията на ловното стопанство, правото на лов и търговията с дивеч и дивечови продукти.

Съгласно чл. 7 от закона, ловната площ на страната се разпределя на ловностопански райони, независимо от фондовите граници и собствеността върху земите, горите и водните площи.

Не се обособяват ловностопански райони върху природни резервати.

В защитените територии стопанисването на дивеча се извършва съгласно техния режим и план за управление.

В Закона за защитените територии в чл. 14 се създава ал. 4, която гласи, че: "Заграждане на площи в защитени територии, без тези в резерватите и националните паркове, се допуска за изграждане на бази за развъждане на дивеч след съгласуване с министъра на околната среда и водите."

Изпълнението на Закона за лова и опазване на дивеча се възлага на министъра на земеделието и горите. В защитените територии - изключителна държавна собственост, обявени със Закона за защитените територии, изпълнението на закона се възлага на министъра на околната среда и водите.

Ловът в резервата е забранен. Законът е неприложим.

1.3.3.8. Законов статут на резервата, произтичащ от Закона за рибарството и аквакултурите (Обн. ДВ. бр.41 от 24 Април 2001 г., изм. ДВ. бр.88 от 4 Ноември 2005 г., ДВ. бр.53 от 27 Юни 2014 г., изм. ДВ. бр.12 от 13 Февруари 2015 г.)

С този закон се уреждат отношенията, свързани със собствеността, организацията, управлението, ползването и опазването на рибните ресурси във водите на Република България, търговията с риба и други водни организми.

Законът има за цел да осигури:

- Устойчиво използване на рибните ресурси в това число възстановяването и защитата на биологичното равновесие във водните екосистеми;
- Устойчиво развитие на риболовния сектор (индустриален и развлекателен риболов, развъждане на риби и аквакултури);
- Изпълнение на правилата на риболовните практики;

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

- Увеличаване на консумацията на риба и рибни продукти.

Законът се прилага се от Министерство на околната среда и водите, Министерство на земеделието и горите, ИАРА, местни власти, регионални администрации.

Съгласно чл. 12 от закона, риболовът се организира и провежда по начин, който не препятства естественото възпроизводство на рибните ресурси и техните миграционни пътища, не застрашава устойчивото развитие на техните запаси и благоприятства опазването на биоразнообразието.

Риболовът в рибностопанските обекти, които са в границите на защитените територии, обявени по Закона за защитените територии, се извършва съгласно плана за управление на съответната територия и установения за нея режим.

Изпълнението на този закон се възлага на министъра на земеделието и горите, а в защитените територии - изключителна държавна собственост - на министъра на околната среда и водите.

Риболовът в резервата е забранен. Законът е неприложим.

1.4. СОБСТВЕНОСТ

В Конституцията на Република България са формулирани общите принципи и задължения по опазването и възпроизводството на околната среда; поддържане на равновесието на живата природа; разумното използване на природните богатства и ресурсите на страната.

Съгласно чл. 8, ал. 1 от ЗЗТ, природните резервати, посочени в Приложение № 2 (изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) (В раздел I Резервати под номер 50. резерват „Средока“), които служат за задоволяване на обществени потребности с общонародна значимост, са изключителна държавна собственост.

С Акт № 227/16.05.1997 г. на Министерството финансите резерват „Средока“ е актуван за изключителна държавна собственост.

Съгласно КВС, в поддържания резерват има и друг вид собственост (**Приложение № 18**). Това е явна фактическа грешка, допусната при отразяването му в КВС и КК, която следва да бъде коригирана по съответния законов ред.

1.5. УПРАВЛЕНСКА СТРУКТУРА

1.5.1. Организационна структура и администрация

Съгласно разпоредбите на ЗЗТ, МОСВ и неговият регионален орган РИОСВ Бургас провеждат и осъществяват **управлението, контрола и охраната** в резервата – чл. 46 (1) и чл. 47 (11).

Основна отговорна институция за управлението на резервата на държавно ниво е МОСВ, а на регионално – РИОСВ-гр. Бургас.

Министерство на околната среда и водите

Законовата база, която определя компетенциите и се прилага от МОСВ (РИОСВ), включва: *Закон за защитените територии, Закон за биологичното разнообразие, Закон за опазване на околната среда, Закон за чистотата на атмосферния въздух, Закон за водите*. С други закони, като Закона за лова и опазване на дивеча, Закона за лечебните растения и Закона за рибарството и аквакултурите се определят правомощията на МОСВ (РИОСВ) в съответните специализирани направления. Министерството на околната среда и водите отговаря за държавната политика в сферата на опазването на околната среда (Постановление 278 на Министерския съвет, 1.07.1997 г., анекс към чл.1, §1). Задачите на МОСВ включват **“опазване на биологичното разнообразие и защитената природна среда”, “опазването и природосъобразното ползване на природните ресурси”**.

Специализирана структура за управление на защитените територии в България се явява Дирекция “Национална служба за защита на природата” (НСЗП) към МОСВ.

По-важни компетенции на МОСВ са:

- Поддържа Националната екологична мрежа;
- Координира дейностите на други министерства, ведомства, общини, обществени организации, научни и академични институти по опазване на биологичното разнообразие;
- Разработва и прилага механизми за стимулиране на дейности на собствениците или ползвателите, НПО, сдружения и др., насочени към опазването, поддържането и възстановяването на биологичното разнообразие;
- Организира системата за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие и създава база данни и ГИС за регистриране състоянието и установяване измененията в биологичното разнообразие, осигурява достъп и обмен на данни по опазване

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

на биологичното разнообразие;

- Контролира състоянието на околната среда на територията на страната;
- Утвърждава норми за емисии и концентрации на вредни вещества и ползването на възобновими и невъзобновими природни ресурси;
- Упражнява изключителното право на МС за управление на водите на национално ниво;
- Разработва политика на държавата в областта на използването и опазването на водите и защитата им от вредно въздействие;
- Разработва национален водностопански план, национална програма за устойчиво ползване на водите и утвърждава ПУ на речните басейни;
- Организира и ръководи НС за мониторинг на водите и обобщава водностопанския кадастър;
- Организира изготвянето на НС за опазване и устойчиво ползване на лечебните растения.

РИОСВ - Бургас

Обхватът на действие на РИОСВ-Бургас включва територията на Бургаска област, част от Сливенска област (община Котел) и част от Варненска област (община Бяла) – общо 15 общини с територия 8 121 km² и население приблизително 472 000 жители. Територията на действие на инспекцията е втората по големина в страната след софийската.

По отношение опазването на биологичното разнообразие, защитените територии и горските екосистеми РИОСВ-Бургас има контролни, регулиращи и информационни функции.

В РИОСВ-Бургас в отдел БРЗТЗЗ има специалист – охрана на резерват „Средока“.

Функциите на РИОСВ по отношение на биологичното разнообразие и защитените територии са определени в **Закона за защитените територии чл. 50 и Правилник за устройство дейността на РИОСВ.**

По-важни функции на РИОСВ **съгласно чл. 50 от ЗЗТ** по отношение на Р са:

- Координира и контролира прилагането на планове за управление в областта на научно-изследователската работа, поддържащите и възстановителните мерки за застрашени видове и местообитания, просветните и образователните екологични програми и други природозащитни дейности, осъществявани от други държавни органи, общини, неправителствени организации и лица;

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

- Организира мониторинг върху качествата на компонентите на околната среда;
- Организира и поддържа база данни и регионални регистри;
- Организира функционирането на посетителските центрове;
- Санкционира нарушителите в предвидените случаи.

Конкретните функции и задачи на РИОСВ по отношение опазването на биологичното разнообразие и защитените територии са посочени в Правилника за устройство на дейността на РИОСВ. В най-общи линии те се свеждат до регулиращи, контролни функции, свързани с превантивен, текущ и последващ контрол върху стопанисването и опазването на възобновимите и невъзобновимите природни ресурси; контрол по опазване на биологичното разнообразие.

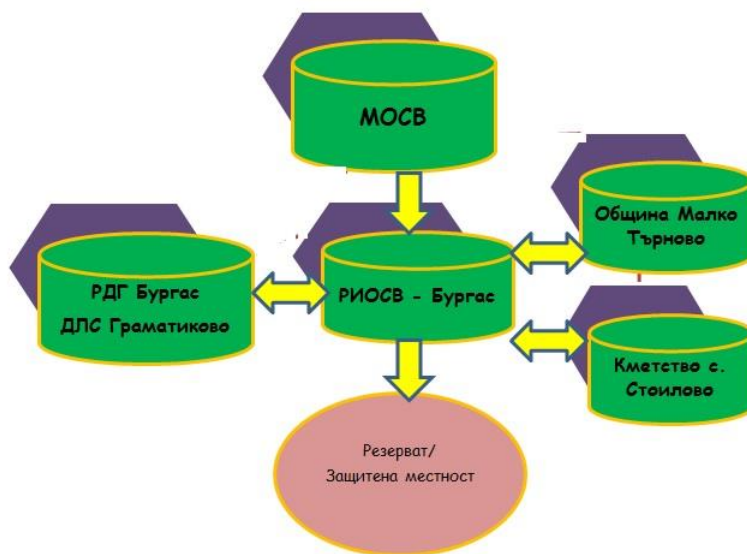
По-важни функции на РИОСВ по други закони са:

- Контролира спазването на изискванията за опазване на биологичното разнообразие при осъществяване на дейностите на собствениците или ползвателите на земи, гори и водни площи, включени в Националната екологична мрежа;
- Координира и контролира прилагането на ПУ, включително и интегрирането му в общинските планове и програми;
- Контролира опазването на растителните и животински видове, предмет на ЗБ;
- Обслужва общините по опазване на околната среда чрез писмени предписания и заповеди;
- Контролира изпълнението на плановите документи, свързани с ползването на лечебни растения, дейността на билкопроизводителите, видът и количеството на билките за преработка, опазването на находищата на лечебни растения.

В изпълнение на своите правомощия директорите на регионалните органи на МОСВ в своите райони осъществяват и организират управлението на ЗТ (чл. 50, т.1).

На **фигура 1.5.1-1** са дадени връзките и съподчинеността във функционалната структура по отношение на управлението на Р.

Фигура 1.5.1-1 Връзки и съподчиненост във функционалната структура по отношение на управлението на Р

1.5.2. Персонал-функции

При провеждане на своята дейност РИОСВ-Бургас има регулиращи, контролни и информационни функции, произтичащи от законовите и подзаконовите нормативни актове. Задълженията и компетенциите на регионалните инспекции, както и организационната структура са регламентирани в Правилника за устройството и дейността на РИОСВ.

Дейността на РИОСВ-Бургас се осъществява от служители на обща и специализирана администрация. Общият брой на наличния персонал и разпределението му по длъжности е както следва:

- общ брой – 51 служители и 1 директор;
- обща администрация – 11;
- специализирана администрация – 40;

Общата администрация е организирана в дирекция „Административни, финансови и правни дейности“. Тя подпомага осъществяването на правомощията на Директора, създава условия за осъществяване на дейността на специализираната администрация и извършва техническите дейности по административното обслужване. Общата администрация осигурява информационните връзки и комуникации, организира и провежда на територията на РИОСВ-Бургас кампании за повишаване на

общественото съзнание и култура в областта на околната среда на регионално ниво. Общата администрация е представена от следния персонал:

- Директор на дирекция АФПД
- Гл. юрисконсулт
- Гл. специалист – касиер, счетоводство
- Ст. специалист – завеждащ техническа служба
- Гл. специалист – човешки ресурси
- Ст. специалист – работа на едно гише
- Гл. експерт – връзка с обществеността
- Гл. експерт –нац. кампании, екологично образование
- Гл. специалист – инвеститорски контрол
- 2 Шофьори

Специализираната администрация е организирана в две дирекции – Дирекция „Контрол на околната среда“ и Дирекция „Превантивна дейност“. Те подпомагат осъществяването на правомощията на директора на РИОСВ, свързани с неговата компетентност.

Дирекция „Контрол на околната среда“ извършва контрол по опазване на компонентите на околната среда и факторите, които ѝ влияят, налага принудително-административни мерки съгласно нормативните актове, участва в съдебни дела във връзка с дейността на РИОСВ, анализира резултатите от измерванията от пунктовете на НАСЕМ, за състоянието на атмосферния въздух и водите, и предоставя информация на МОСВ; прилага изискванията за екологична отговорност по отношение на предотвратяването и отстраняването на екологични щети; контролира обектите, работещи с опасни химични вещества (ОХВ). Структурата на тази Дирекция е следната:

- Директор на Дирекция КОС

Отдел „Управление на отпадъци, почви, комплексни разрешителни и опасни химични вещества“

- Началник отдел УОПКРОХВ

Направление „Управление на отпадъците и опазване на почвите“

- Гл. експерт - управление на масово разпространени, строителни отпадъци
- Гл. експерт – управление на отпадъци, третиране на битови и строителни

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

отпадъци, програми и проекти

- Гл. експерт – управление на производствени и опасни отпадъци, финансов контрол на такси

- Ст. експерт – управление на масово разпространени отпадъци

- Гл. експерт – почви и масово разпространени отпадъци

- Гл. експерт – ГИС и третиране строителни и битови отпадъци

Направление „Комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването, екологична отговорност и доброволни ангажменти, опасни химични вещества и контрол на риска от големи аварии с опасни химични вещества“

- Гл. експерт - комплексни разрешителни, опасни химични вещества и управление на риска

- Гл. експерт – комплексни разрешителни, опасни химични вещества и управление на риска

- Ст. експерт - комплексни разрешителни, опасни химични вещества и управление на риска

Отдел „Опазване на води, атмосферен въздух и вредни физични фактори“

- Началник отдел ОВАВВФФ

Направление „Опазване чистотата на атмосферния въздух и вредни физични фактори“

- Гл. експерт опазване чистотата на атмосферния и вредни физични фактори

- Ст. експерт – емисии на вредни вещества от неподвижни източници и к-л на емисии и парникови газове и в-ва нарушаващи озоновия слой

- Мл. експерт – шум и емисии на вредни в-ва от ЛОС в резултат на употреба на разтворители

- Мл. експерт – оценка качеството на атмосферния въздух и к-л на емисии на вредни в-ва от неподвижни източници

- Мл. експерт - шум и емисии на вредни в-ва от ЛОС в резултат на употреба на разтворители

- Гл. експерт – техническо обслужване и информационно обезпечаване

- Ст. експерт - техническо обслужване и информационно обезпечаване

Направление „Опазване на водите“

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

- Гл. експерт – опазване на водите
- Гл. експерт – опазване на водите
- Ст. експерт – опазване на водите

Дирекция „Превантивна дейност“ провежда процедури по ОВОС, ЕО и ОС, издава становища по ЕО и др. съгласувателни документи, необходими при одобряването на инвестиционни предложения (ИП), планове и програми; изготвя регистрационни и разрешителни документи; поддържа регистри с база данни съгласно специализираното законодателство. Структурата на Дирекция „Превантивна дейност“ е следната:

- Директор на дирекция ПД
- отдел „ЕО, ОВОС и ОС“**
- Началник отдел „ЕО, ОВОС и ОС“
- Гл. експерт – ОС, ОВОС и ЕО
- Гл. експерт – ОС, ОВОС и ЕО
- Ст. експерт – ОС, ОВОС и ЕО
- Ст. експерт – ЕО и ОВОС
- Мл. експерт – ЕО и ОВОС
- „Биологично разнообразие, защитени територии и защитени зони“**
- Началник отдел БРЗТЗЗ
- Гл. експерт – биоразнообразие, ЗТ и ЗЗ
- Ст. експерт – биоразнообразие, ЗТ и ГМО
- Гл. експерт – контрол на ЗТ и ЗЗ
- Гл. експерт – биоразнообразие, ЗЗ и ГМО
- Специалист – охрана на ЗТ, резервати „Витаново“ и „Средока“
- Гл. специалист – охрана на ЗТ, резервати „Ропотамо“, „Вельов вир“ и „Пясъчна лилия“
- Специалист – охрана нсс ЗТ, резервати „Ропотамо“, „Вельов вир“ и „Пясъчна лилия“
- Гл. специалист – охрана на ЗТ, резервати „Силкосия“, „Тисовица“ и „Узунбуджак“
- Ст. специалист – охрана на ЗТ, резерват „Атанасовско езеро“

1.5.3. Материално-техническо обезпечаване

➤ Сграден фонд:

Сградният фонд е собственост на РИОСВ-Бургас, няма сграден фонд, ползван под наем. За управлението на резерват „Средока“ няма самостоятелна сграда. Единствено в сградата на РИОСВ-Бургас, в град Бургас са ситуирани работните места на служителите, свързани с Р.

➤ офис оборудване:

За управлението на резервата няма изрично закупено офис оборудване. Експертите от отдел БРЗТЗЗ разполагат с компютри, преносими компютри, принтери, скенери, копирна машина и др.

В Приложение № 15 е даден актуализиран списък с описание на броя и вида на офис оборудването на експертите от отдел БРЗТЗЗ.

➤ транспортни средства:

Експертите от отдел БРЗТЗЗ разполагат с високопроходими и леки автомобили.

Има доставени автомобили по проект за „Транспортно-техническо обезпечаване изпълнението на дейности в защитени територии изключителна държавна собственост“ по ОПОС 2007-2013.

В Приложение № 15 е даден актуализиран списък с описание на броя транспортни средства.

➤ комуникационни връзки:

Началникът на отдел БРЗТЗЗ и служителите по охрана разполагат с мобилни телефони.

➤ оборудване за работа на терен:

В Приложение № 15 е даден актуализиран списък с описание на броя и вида на оборудването за работа на терен.

➤ туристическо оборудване:

Отдел БРЗТЗЗ не разполага с туристическо оборудване.

➤ посетителска инфраструктура (маркировка, екопътеки, паркова мебел, чешми, информационни и интерпретативни обекти и др.):

Посетителската инфраструктура в териториалния обхват на РИОСВ-Бургас е означена с маркировка, налични са 30 бр. пътеки за посетители, 1 беседка, информационни и забранителни табели.

Информация по източници на финансиране - държавен бюджет, ПУДООС и други, изразходвани за периода от 2002 до 2012 г. за дейности, оборудване и др.

➤ **От ПУДООС:**

За периода 2002-2012 г. - **532798, 73 лв**

1.6. СЪЩЕСТВУВАЩИ ПРОЕКТНИ РАЗРАБОТКИ

1.6.1. Съществуващи и в процес на изпълнение програми, планове и проектни разработки за последните 10 години, свързани със строителство, ползване на ресурси и др. дейности на територията на Р, като: устройствен проект, общински териториално-устройствени планове, и др., ако има такива

За последните 10 години, и до момента, няма програми, планове и проектни разработки, свързани със строителство и ползване на ресурси, на територията на резервата.

На територията на Р се изпълнява настоящият проект, финансиран по ОПОС на стойност 1 464 750, 86 лв. (промяна със заповед № РД-924/02.12.2014 г.).

Планове и стратегии, които са в процедура на изработване или изпълнение, в района на резервата:

- Областна Стратегия за развитие на Област Бургас за периода 2014-2020 г.
- Проект „Инвестиции в защита на природното и културно наследство на общините Малко Търново и Бюю км андъра“ по ИПП България - Турция;
- Проект „Изграждане на регионална система за управление на отпадъците в регион Малко Търново“ по ОПОС 2007-2013;
- Проект „Обновяване на посетителски център в м. „Петрова нива“ по мярка 313 „Насърчаване на туристическите дейности“ по РСР;
- Проект „Постоянна изложба на етнографското наследство и природните забележителности на община Малко Търново с прилагане на аудио-визуални и компютърни технологии“ по ПРСР;

1.6.2. Степен на реализация и актуалност, като цяло или на части от описаните проектни разработки

Горепосочените проекти са в процес на утвърждаване или изпълнение.

1.6.3. Опис на научните разработки, свързани с резервата

Опис на научните разработки, свързани с Р, е представен в **Приложение № 12.**

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

1.6.4. Опис на други разработки и програми, свързани с регионалното развитие, туризма и др. на различни нива, имащи някаква връзка с резервата

В процеса на изготвяне на ПУ, бе поискана информация от съответните административни структури за разработки, планове, програми, проекти и др., които се изпълняват на територията на резервата, защитената местност, землищата и общината, в които те попадат.

Изпратени бяха редица писма, от които над 15 конкретно за искане на информация за разработки, проекти, програми, имащи отношение към резервата.

Резултатите от получената информация показват, че има два проекта, финансирани по Оперативна програма „Околна среда 2007-2013“, които по цел и обхват имат отношение към резервата:

1. „Опазване и възстановяване на редки и защитени растителни видове на територията на ПП Странджа“, Място на изпълнение – Царево, Бенефициент – Дирекция на ПП „Странджа“. Проектът е приключен;

2. Устойчиво управление и устройство на природен парк "Странджа"; Място на изпълнение – Бургас, Бенефициент – Дирекция на ПП „Странджа“. Проектът е в процес на изпълнение;

В Приложение № 13 е представена подробна справка за изпратените писма с искане за информация и получена информация.

1.7. СЪЩЕСТВУВАЩО ФУНКЦИОНАЛНО ЗОНИРАНЕ И РЕЖИМИ НА ОБЕКТА

1.7.1. Зони и режими съгласно утвърдени проекти, отнасящи се до резервата и защитената местност. Карта на съществуващото функционално зонироване и режими в подходящ мащаб на площите в резервата

Към момента няма съществуващо функционално зонироване на Р.

С настоящия план за управление предлагаме обособяването на 2 зони – зона А, и зона Б.

1.7.2. Функционалното зонироване и режима на зоните да се опишат и отразят с площ и процентно участие спрямо общата площ на резервата

На базата на проведените проучвания и оценки предлагаме зонироване на Р на следните 2 зони:

ЗОНА А - Зона за опазване на консервационно значими видове и местообитания

Строго резерватна зона.

Обхват: Цялата територия на резервата с изключение на ивицата от 5 m по протежение на обособените три пътеки за посетители.

Площ: 609,01 ha

Функционално предназначение:

съхраняване на ценни видове и природни местообитания;

съхраняване на ценни ландшафти

научни наблюдения;

събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения на екосистемите;

екологичен мониторинг.

ЗОНА Б - Зона за регламентиран достъп по пътеки за посетители

Обхват: ивици с ширина 5 m, които обхващат регламентираните три пътеки за посетители и изградената посетителска инфраструктура.

Площ: 2,48 ha

Функционално предназначение:

Практикуване на посещения с научна и образователна цел

наблюдение и обучение по възрастови групи и интереси.

Карта на предложеното функционално зонироване е представена в **Приложение № 3 (Карта № 13)**.

1.7.3. Информация за наличие на определени режими, произтичащи от законови и подзаконовни нормативни актове

Съгласно Чл. 17. (1) на ЗЗТ, в резерватите се забраняват всякакви дейности, с изключение на:

1. тяхната охрана;
2. посещения с научна цел;
3. преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с образователна цел;

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

4.събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения в екосистемите.

5.потушаване на пожари и санитарни мероприятия в горите, увредени вследствие на природни бедствия и каламитети.

(2) Пътеките по ал. 1, т. 3 се определят със заповед на министъра на околната среда и водите.

(3) Посещенията по ал. 1, т. 2 и 4 се осъществяват с разрешение от Министерството на околната среда и водите.

(4) Санитарните мероприятия по ал. 1, т. 5 се извършват с разрешение от Министерството на околната среда и водите, издадено след положително научно становище от Българската академия на науките и положително решение на Националния съвет по биологичното разнообразие.

ХАРАКТЕРИСТИКА НА АБИОТИЧНИТЕ ФАКТОРИ

За характеристиката на абиотичните фактори са използвани актуални данни от проучванията и резултатите, както и други литературни и картни източници.

1.8. КЛИМАТ

1.8.1. Фактори за формиране на местния климат

Географското положение е основен климатичен фактор, тъй като определя слънчевото греене, атмосферния пренос с неговите сезонни изменения и формира типа климат в съответния климатичен пояс. Страната ни е разположена в южната част на умерения климатичен пояс и на прехода към субтропичния пояс. Географското положение определя континентално и океанско климатично влияние.

Според климатичното райониране на България по Л. Събев и Св. Станев от 1963 г. (Климатични райони на България и техния климат), територията на резерват „Средока“ попада в Континентално-средиземноморската климатична област, Южнобългарската климатична подобласт, Странджански климатичен район – неговата южна част. Характерът на климата в района се формира от континенталното влияние от запад и север, черноморското влияние от изток и средиземноморското от юг, малката надморска височина и високата лесистост на Странджа.

Релефът е важен климатообразуващ фактор. Той трансформира или спира въздушните маси чрез надморската си височина, разположението и разчленението си. Релефът може да видоизменя характера на въздушните маси, например от влажни в сухи чрез изваляването им, когато те срещнат преграда.

Районът представлява изолирано препятствие както за югозападните ветрове, така и за североизточните ветрове, духащи откъм морето. Особено значение за климата оказва местоположението на резервата. Той попада в областта, над която през зимата минават голяма част от по-южните средиземноморски циклони при отклонението им към Черноморския басейн. Надморската височина обхваща земите от около 150 m до 326 m. Характерна е сравнително висока за надморската височина средна годишна влажност на въздуха (ст. М. Търново – 75 %). Поради това, че през студената част от годината районът попада по-често в топлите сектори и централни части на средиземноморските циклони, а по време на североизточните нахлувания, които носят по-резки застудявания, той попада в частта от потока откъм морето, зимите биват по-топли и с чести, обилни дъждове. За студените нахлувания от север и северозапад няма

естествена защита, затова понякога се проявяват и някои доста резки застудявания.

От своя страна водните басейни оказват локално въздействие върху климата - увеличават влажността на въздуха, честотата на мъглите, смекчават температурните амплитуди и др.

Характерът на растителността оказва влияние върху климатичните особености на резервата и върху качеството на въздушната среда. Горската растителност е с най-осезаемо въздействие, определяйки в значителна степен микроклиматичните условия.

1.8.2. Елементи на климата

Климатът в района около резерват „Средока“ е преходно-средиземноморски с черноморско климатично влияние и наченки на елементи от влажния субтропичен климат: зимата е мека, пролетта – хладна, лятото е слънчево, сухо, но не е горещо, есента е топла. Есенно-зимните валежи са значително по-големи от пролетно-летните. В района често падат тежки, мокри снегове, а по билата се образуват поледици.

Температура на въздуха

Единствената за района метеорологична станция с дългогодишни наблюдения е Малко Търново. В Таблица 1.8.2-1 са представени данни за температурния режим на въздуха.

Таблица 1.8.2-1 Средномесечна и годишна температура на въздуха в $^{\circ}\text{C}$ (Климатичен справочник, НИМХ)

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Малко Търново	1,4	2,8	4,5	10,0	14,9	18,6	20,6	20,7	16,6	12,2	8,5	4,5	11,3

Средната януарска температура варира от $0,5^{\circ}\text{C}$ до $2,5^{\circ}\text{C}$, но тук нерядко се случват и застудявания от порядъка на -12°C - -14°C , като в депресиите не са изключени инверсии под -21°C , - 22°C . Средногодишната температура на въздуха е $11,3^{\circ}\text{C}$.

Таблица 1.8.2-2 Средна максимална температура на въздуха в $^{\circ}\text{C}$ (Климатичен справочник, НИМХ)

станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Малко Търново	5,1	6,7	9,1	15,6	20,8	24,6	27,1	27,9	23,5	17,9	2,9	7,9	16,6

Средномесечната максимална температура на въздуха достига най-високи стойности през месец август – 27,9⁰С, а най-ниска е през месец януари – съответно 5,1⁰С. Средната максимална температура на въздуха за годината е 16,6⁰С.

Таблица 1.8.2-3 Средна минимална температура на въздуха в ⁰С (Климатичен справочник, НИМХ)

станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Малко Търново	-2,1	-0,7	0,7	5,2	9,6	12,5	13,6	14,2	11,0	7,9	5,1	1,1	6,5

Най-студен е месец януари със средна минимална температура на въздуха – 2,1⁰С, през месец август тази стойност е 14,2⁰С, а годишната средна минимална температура е 6,5⁰С.

Годишната температурна амплитуда в района е една от най-ниските за страната – около 20⁰С.

Валежи

В Таблица 1.8.2-4 са представени данни за средномесечните и годишна сума на валежите за района около резервата. По сезони валежите са неравномерно разпределени – преобладават зимните, следвани от есенните. Годишната сума е сравнително голяма – 968 mm.

Таблица 1.8.2-4 Количество валежи в mm (Климатичен справочник, НИМХ)

станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Малко Търново	120	91	74	65	64	64	40	34	62	102	121	131	968

Разпределението на валежите по месеци и сезони има ясно изразен средиземноморски характер. Те се отличават с есенно-зимен максимум и летен минимум. По-голямата част от зимните валежи падат във вид на дъжд.

През целия летен сезон има средно 11-13 валежни дни, като по-голямата част от валежите падат в началото на сезона – май и юни. В края на лятото се оформя ясно изразено засушаване.

Сезонната сума на валежите е разпределена по следния начин:

- През **Зимата** – 343 mm
- През **Лятото** – 138 mm
- През **Пролетта** – 203 mm
- През **Есента** – 256 mm

Проследяването на данните за валежите през последните 15 години показва общо намаляване на сумата на валежите с 15 % и продължителни летни и зимни засушавания.

Влажност на въздуха

Разглежданият район се характеризира със сравнително висока за надморската си височина средногодишна относителна влажност на въздуха – 75 % (**Таблица 1.8.2-5**).

Таблица 1.8.2-5 Средна месечна и годишна относителна влажност (%)

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Малко Търново	83	79	78	70	71	68	65	67	72	79	84	86	75

Относителната влажност на въздуха е най-висока през месец декември (86 %) и най-ниска през месец юли (65 %).

Снежна покривка

Първите снеговалежи, които образуват снежна покривка падат обикновено към края на първото и началото на второто десетдневие на декември. За станция Малко Търново средната дата на появяване на снежната покривка е 12 декември, а средната дата на нейното изчезване е 21 март. Средната продължителност на снежната покривка е 96 дена. Дебелината на снежната покривка е под 10 cm. Максималната височина на снежната покривка е измерена в гр. Малко Търново през януари – 120 cm. В **Таблица 1.8.2-6** са представени датите на начало, край и продължителността на снежната покривка в дни.

Таблица 1.8.2-6 Начало, край и продължителност на снежната покривка в дни

Станция	Дата на появяване на снежната покривка			Дата на образуване на уст. снежна покривка			Дата на разрушаване на уст. снежна покривка			Дата на изчезване на снежната покривка			Средна продължителност на снежната покривка (дни)	Средна продължителност на устойчивата снежна покривка (дни)
	най-ранна	най-късна	средна	най-ранна	най-късна	средна	най-ранна	най-късна	средна	най-ранна	най-късна	средна		
Малко Търново	14.X	5.II	12.XII	13.XII	-	.	-	2.III	.	14.II	13.IV	21.III	96	15

В **Таблица 1.8.2-7** са показани броят дни със снежна покривка по десетдневия.

Таблица 1.8.2-7 Брой дни със снежна покривка по десетдневия

Станция	IX			X			XI			XII			I			II			III			IV			V			VI		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Малко Търново					4	7	8	9	9	5	6	5	5						

Второто и третото десетдневие на месец януари се характеризират с най-голям брой дни със снежна покривка – 9, както се вижда от **Таблица 1.8.2-7**. През второто десетдневие на месец декември има 4 дни със снежна покривка, а през третото десетдневие - 7.

Вятър

Ветровитият режим показва ясна диференциация за крайбрежието и вътрешността на територията. За крайбрежието за периода декември–март са характерни северните ветрове, а от април до септември – североизточните. Летният ветрови режим се определя основно от бризовата циркуляция.

В **Таблица 1.8.2-8** е представена средната месечна и годишна скорост на вятъра по данни от станция „Малко Търново“.

Таблица 1.8.2-8 Средна месечна и годишна скорост на вятъра

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Малко Търново	1,9	2,3	2,0	1,6	1,3	0,9	0,8	0,9	0,9	1,1	1,6	1,8	1,4

Средната годишна скорост на вятъра е 1,4 m/s, а най-силните ветрове са през месец февруари – 2,3 m/s, а най-ниска през месец октомври – 1,1 m/s. В следващата **Таблица 1.8.2-9** е представена средната скорост на вятъра (m/s) по посоки.

Таблица 1.8.2-9 Средна скорост на вятъра (m/s) по посоки, Станция „Малко Търново“

Посока	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
N	3,0	3,0	3,0	2,5	2,4	2,8	2,7	2,9	3,1	2,7	3,0	2,6
NE	2,7	2,5	2,3	2,6	2,4	2,5	2,6	2,8	2,6	2,4	2,2	2,3
E	2,5	2,3	2,3	2,4	2,4	2,3	2,2	2,6	2,5	2,4	2,3	2,2
SE	3,9	3,7	3,0	4,6	2,7	2,8	2,5	2,7	2,8	3,3	2,8	3,8
S	6,3	5,2	5,4	4,4	3,4	3,8	4,0	3,1	3,1	3,6	4,2	5,1
SW	5,1	5,8	5,3	4,7	5,0	3,7	3,6	2,9	4,6	4,4	5,2	5,6
W	3,1	3,7	4,1	2,7	2,9	1,9	1,5	2,1	5,6	2,3	3,1	3,9
NW	3,3	3,3	3,3	2,8	3,1	3,3	3,1	3,1	3,4	2,9	3,1	2,9

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Северните ветрове са най-чести през есенно-зимния период – от октомври до март, а североизточните – от май до септември. Най-силни са южните и югозападните ветрове – 6,3 и 5,8 m/s, съответно през януари и февруари.

Слънчево греење

Годишната сумарна слънчева радиация е една от най- високите за страната – 200 MJ/m². В следващите **Таблицы 1.8.2-10 и 1.8.2-11** са представени данни от Станция „Бургас“, поради липса на данни за слънчевото греење от друга станция в района.

Таблица 1.8.2-10 Продължителност на слънчевото греење (часове)

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Бургас	58	79	120	166	231	274	327	310	233	157	78	49	2082

Годишната продължителност на слънчевото греење е 2082 часа. Най-малък брой часове на слънчево греење има месец декември – 49 часа, последван от месец януари с 58 часа. Продължителността на слънчевото греење се характеризира с най-голям брой часове през юли и август, съответно – 327 и 310 часа.

В **Таблица 1.8.2-11** е представена относителната продължителност на слънчевото греење, изразена в %.

Таблица 1.8.2-11 Относителна продължителност на слънчевото греење (%)

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Бургас	20	27	32	41	51	60	70	72	62	46	27	18	47

Както се вижда от таблицата, аналогично на продължителността на слънчевото греење, изразена в часове, относителната продължителност, изразена в процент е най-висока през месеците юли и август – съответно 70 и 72 %. Относителната продължителност на слънчевото греење за годината е 47 %.

Вегетационен период

По данни от Станция „Малко Търново“ повишението на температурата над 5⁰C започва през второто десетдневие на март, а над 10⁰C – през второто десетдневие на април. Есенното понижение под 10⁰C започва в началото на ноември, а под 5⁰C – през второто десетдневие на декември. Периодът на пролетното повишение от 5 до 10⁰C е малко изместен към лятото, а на есенното понижение – малко изместен към зимата. Тези особености са пряк израз на влиянието на Черно море.

Таблица 1.8.2-12 Дата на начало и край на периодите с устойчиво задържане на температурата на въздуха над 0, 5, 10 и 15 °C

Станция	0 °C		5 °C		10 °C		15 °C	
	начало	край	начало	край	начало	край	начало	край
Малко Търново			18.III	11.XII	15.IV	3.XI	6.V	27.IX

Трайното задържане на температурите над 10°C според метеорологичната станция започва през средата на месец април и се задържа до ноември или периодът на усилена вегетация е около 6-7 месеца.

Таблица 1.8.2-13 Продължителност на дни с устойчиво задържане на температурата на въздуха над 0, 5, 10 и 15 °C

Станция	Продължителност (дни)				Температурна сума (C x дни)			
	0 °C	5 °C	10 °C	15 °C	0 °C	5 °C	10 °C	15 °C
Малко Търново	365	267	201	133	4120	3835	3340	2500

Продължителността на периода с трайно задържане на температурата на въздуха над 10°C, приеман за период на пълна вегетация на горскодървесната растителност е 201 дни (Таблица 1.8.2-13). Температурната сума за този период е 3340.

1.9. ГЕОЛОГИЯ И ГЕОМОРФОЛОГИЯ

1.9.1. Геоложки строеж, морфоструктури и морфометрия

В геоложко отношение резерват „Средока“ попада в Странджанската тектонска зона. Фундаментът на територията на резервата е изграден главно от догорнокредни скали. Къснокредните тектонски събития също са засегнали тази зона. Горнокредните седименти, резултат от навлачните процеси, са представени от литографски групи, изградени от вулкански и седиментни скали, обособени в четири литографски групи: Вършиловска, Грудовска, Мичуринска и Бургаска.

Вършиловска група

Обединява най-старите скали от горнокредната серия с възраст ценоман – ранен сенон. Изградена е изцяло от седименти. Разполага се трансгресивно върху триаски скали (Велекская група). Покрива се нормално от Грудовската група.

Грудовска група

Обединява седименти и магмени скали с кониаска възраст. Лежи нормално, с

бърз литоложки преход върху седиментите на Вършиловската група. Покрива се нормално и латерално се зацепва клинообразно с Мичуринската група. В състава на групата участват магматити – алкални базалтоиди и алкални трахити, развити в експлозивен, субвулкански и ефузивен фациес и седиментни скали – варовити пясъчници, вулканогенно-теригенни и полимиктови пясъчници, чакълно-валунни брекчи и брекчоконгломерати, алевролити и туфити. Дебелината ѝ не превишава 1000 m.

Мичуринска група

Групата обединява магматити (главно пирокластити, рядко лави от базалти, андезити, латити, трахити, дацити и риодацити и аналогични по състав – дайки, силове и интрузии, вмествени сред догорнокредни и кредни скали – габро, диорити и сиенити с кварцсъдържащи до кварцови разновидности. Те са амфибилосъдържащи, което е отличителен признак за скалите от групата. Покрива се нормално от Бургаска група.

Бургаска група

Характеризира се с широко участие на туфи и лави на алкални базалтоиди и алкални трахити. Към групата са отнесени и тела с аналогичен състав – силове, некове и дайки, както и комагматични интрузии.

1.9.1.1. Основна скала и преобладаващи морфоструктури и съставлящите ги скални формации, мезоформите на съвременния релеф

Територията на резервата е изградена от разнообразни скали – магмени (гранити, монцонит, диорит, габро, андезити, туфобрекчи); седминетни (пясъчници, мергели, глинести варовици); метаморфни (мрамори, гнайси, шисти).

Най-младите скали са слабо споени руслови наслаги и по-ограничено представени езерни и делтови седименти с палеогенска и плиоценска възраст.

➤ средна и абсолютна надморска височина

Релефът на резервата носи характерните белези на високото странджанско било и добре оформения, просторен и силно разчленен "Граничен рид". Високите части на резервата достигат 650 m н.в.

➤ наклони и изложение

Терените са стръмни до много стръмни, насечени с много долове и бързо променящи се изложения. Резерватната територия е много живописна, с много стръмни склонове и скални образувания.

➤ **разчленение на релефа**

Един от най-важните морфометрични показатели е разчленеността на релефа. Тя се диференцира на хоризонтална и вертикална.

Хоризонтална разчлененост представлява гъстотата на талвеговата мрежа и се изразява чрез дължината на речните долини, долове, суходолия в границите на квадрати с лице 1 km^2 и се отчита в метри на 1 m^2 .

Вертикалното разчленение на релефа се определя от интензивното врязване на речнодолинната мрежа. То представлява разликата от минималната и максимална височина в квадрати с площ 1 m^2 и се отчита в метри на 1 m^2 .

Вертикалното разчленение на резервата е $50\text{-}200 \text{ m/km}^2$, като преобладава $50\text{-}100 \text{ m/km}^2$, което съответства на ниската издигнатост на територията. Хоризонталното разчленение обаче е сравнително голямо $1,0\text{-}3,0 \text{ km/km}^2$, като преобладава $2,0\text{-}2,5 \text{ km/km}^2$, което е идентично на това в средновисоките и високите планини в страната.

1.9.1.2. Фактори, формирали съвременния релеф през геологичните епохи и проследяване на палеогеографското развитие на територията на резервата

Според учените, през последния ледников период преди 10 000 години Странджа е останала необледенена и това дава основание на някои да я наричат „Ноевият ковчег на Европа”. Според някои учени в геологическо отношение Странджа е „стара” планина. В тази връзка изказват предположения, че възникването на странджанската система започва след разкъсването на свръхконтинента Пангея преди около 200 млн. години – периодът на образуване на океанската кора и планините. Други учени я определят като млада планинска верига, част от голямата Алпо-Хималайска система, в която тя се намира.

В тектонско отношение резерват „Средока“ попада в рамките на Странджанския антиклинорий. Тази голяма геоструктура е била геоложки силно променена и сега на повърхността има планини и възвишения – една от които е Странджа планина. Странджа планина е антиклинала с посока на простиране северозапад-югоизток. Предполага се, че Странджанският антиклинорий е оформен в края на горната и началото на долната креда. Най-интензивна разломна дейност е имало през горната креда и палеоцена, когато се е оформил Босненския дислокационен сноп, както и редица други разломни зони. Внедряването на големи количества магма през този

период е следвало нарушенията в земната кора.

1.9.1.3. Тип и разрядност на основните платформени морфоструктури, върху които се намира резерватът

През неоген – кватернера се формират основните морфоструктури в България. В своята същност морфоструктурите представляват едри форми на релефа, възникнали на определен етап от тектонското развитие на земната кора под въздействието на вътрешните релефообразуващи процеси. На територията на нашата страна се отделят следните основни морфоструктури: Мизийска плоча (платформа), Балканиди, Краищиди и Рило-Родопски.

На средно хипсометрично ниво могат да се разграничат следните главни морфоструктури:

- Дунавска епиплатформена равнина;
- Старопланинска епигеосинклинална планинска система;
- Преходна (Краищидно-Средногорска) блоково-разломна област;
- Македоно-Родопски срединен планински масив;
- Черноморска дълбоководна депресия.

Резерват „Средока“ попада върху морфоструктурата на Балканидите и следователно е млад по геоложка възраст. Балканидите представляват сложна нагъната система, формирана от края на палеозоя до неогена. Отличават се с интензивни нагъвателни процеси, внедряване на плутонични тела, активна вулканична дейност, хоризонтални и вертикални движения на земната кора с голяма амплитуда. Към тях през различните геоложки периоди са били присъединявани части от съседни области.

1.9.1.4. Съвременно тектонско поведение на територията - издигания, потъвания, земетръсност (сеизмичен район-оценка и прогноза)

Според сеизмичното райониране на страната резерват „Средока“ попада в Пета степен на интензивност по скалата на Медведев, Шпонхойер и Карник.

1.9.2. Геоморфология на релефа

1.9.2.1. Принадлежност на територията спрямо геоморфоложкото деление на страната

Съгласно геоморфоложкото райониране на страната (по Алексиев – В: География на България, 2002), резерватът попада в:

Преходна (Краищенско-Средногорска) планинско-котловинна област (В)

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Сакаро-Странджанска нископланинска подобласт (Br)

Дервентско-Странджански регион (Br2)

1.9.2.2. Характеристика на всички налични форми на съвременния релеф и характерни релефоизменящи процеси. Оценка и прогноза на развитието на съвременния релеф.

Съвременният природно-географски облик на района на резервата е резултат от продължително и сложно развитие, началото на което е поставено в далечното палеогеографско минало. Основният фактор в това развитие е морфотектонският, т.е. движенията на земната кора и свързаното с тях релефообразуване. Промените в характера на тектонските движения са довеждали до съответни изменения не само в релефа, но и в цялостната природно-географска /ландшафтна/ структура на района.

–речно-ерозионни: речни тераси, меандри, старици

Река Айдере (Мечи дол) се отличава с множество меандри, които се редуват с вировете, скални прагове и водопади.

–денудационно-ерозионни: ерозионни бразди, ровини, долове

За дълбокото врязване на речните долини влияние имат също и последните залеждания, през които нивото на Световния океан е спадало с няколко десетки метра. За това свидетелстват удавените долини на всички пряко вливащи се в Черно море реки.

–денудационно-гравитационни: срутища, свлачища

Свлачищните явления са характерни за сравнително малко терени в резервата. Ясно проявени срутища и каменопади могат да се наблюдават само по най-стръмните скални откоси.

–антропогенни: ускорена ерозия, кариерна, пътностроителна и др. стопанска дейност

Произтичат от социално-икономическите системи (население, производство, инфраструктура), които антропогенизират природните ландшафти. Такива фактори са битът на населението, селското и горското стопанство, урбанизацията, хидротехническите комплекси, транспортът, строителството и др. На територията на резервата такива практически няма.

1.9.2.3. Да се представят в Приложение Карта на скалния фундамент и Карта на релефа в подходящ мащаб

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

1.10.1. Гидрология и гидрография

Съгласно хидрогеоложкото райониране на страната районът на резерват „Средока” е разположен в Междинната област, Южнобългарски Артезиански басейн, Странджански район – **Фигура 1.10.1-1.**

Фигура 1.10.1-1 *Хидрогеоложко райониране на България*

По отношение на хидроложкото райониране на България резерват „Средока“ попада в **Област А със средиземноморско климатично влияние върху оттока**. За тази област е характерен зимен максимум на оттока и дъждовно подхранване.

На територията на резерват „Средока“ попада водно тяло с код BG2VE109R001
(Участък: р. Айdere - от извор до вливане в Черно море) от речен басейн река Велека. Река

Велека принадлежи към Черноморския водосборен басейн и е с административно управление от Басейнова Дирекция за управление на водите Черноморски район, гр. Варна. Реките, вливащи се в Черно море се отличават със сравнително малка дължина и водосборни басейни с разнообразни физико-географски условия. От север на юг се наблюдава промяна в режима на черноморските реки от континентален към средиземноморски.

Река Айidere се образува от сливането на реките Голямо Айidere (лява съставяща) и Малко Айidere (дясна съставяща), като за начало се приема река Голямо Айidere. Тя води началото си от турска територия от Граничния рид на Странджа, от 658 m н.в., на около 2 km западно от българския ГКПП Малко Търново. На турска територия реката протича около 4 km и навлиза в българска територия. По цялото си протежение тече в дълбока и залесена долина като меандрира. До моста на шосето Бургас — Малко Търново протича в северна посока, а след него — в североизточна. Влива се отдясно в река Велека на 95 m н.в., на 2 km след устието на Младежка река.

Площта на водосборният басейн на реката е 94 km², което представлява 9,4 % от водосборния басейн на Велека.

Река Айidere е типична средиземноморска река с максимален отток през февруари и минимален през август.

В долината на реката има интересен карстов район с урвести скатове. Скалните грамади се редуват с пропадащи в гъсти лесове стръмнини в клисурата. Карстовите извори на Мечи дол са с висок дебит.

Водите на Айidere са едни от най-чистите в България, но не се използват нито за водоснабдяване, нито за напояване.

1.10.1.2 Хидрографската мрежа да се илюстрира с Карта в подходящ мащаб, на която да се покажат, при наличие, и съществуващи хидротехнически съоръжения.

Картата е представена в Приложение №3 (Карта № 1).

1.10.1.3 Да се представи Карта на геоложкия строеж и геолого - хидрогеоложки разреди в подходящ мащаб на района на Р .

Картата е представена в Приложение №3 (Карта № 4).

1.10.2. Хидрохимия

В Таблица № 1.10.2-1 е дадена информация за хидрохимични и физични показатели на водите от резерват „Средока“. Лабораторните анализи са извършени от акредитирана лаборатория.

Таблица 1.10.2-1 Хидрохимични и физични показатели на водите от р. Айdere (резерват „Средока“) и екологично състояние за R4 (“полупланински”) речен тип според Наредба Н-4

Показател	Измерен на/в	Мерни единици	Методи	Резултат	Състояние Наредба Н-4
Разтворен кислород	Терен	mg/dm ³		11.5	Отлично
Сух остатък	Лаборатория	mg/dm ³	БДС 3546	312 ± 10	-
Суспендирани вещества	Лаборатория	mg/dm ³	БДС EN 872	10 ± 2	-
Окисляемост, перманганатна	Лаборатория	mgO/dm ³	БДС 17.1.4.16	3.01 ± 0.14	-
БПК ₅	Лаборатория	mg/dm ³	БДС EN 1899-2	1.25 ± 0.09	Добро/ Отлично
Нитрати	Лаборатория	mg/dm ³	БДС EN ISO 10304-1	2.03 ± 0.09	Умерено
Амониеви йони	Лаборатория	mg/dm ³	БДС 3587	< 0.05	Отлично

Обобщеното екологично състояние на р. Айdere (Р „Средока“), на база на химичните показатели на водата, е преобладаващо „отлично“ по смисъла на Наредба Н-4 (ДВ. 22/2013, изм. и доп. 79/2014). Изключение прави концентрацията на нитрати, установена от водната проба от р. Айdere, която отговаря на “умерено” състояние за полупланински речен тип R-4. Пробата е събрана по време на интензивен есенен листопад. Вероятна причина е изтичане на листни сокове, тъй като листна маса бива разкъсвана от движението си в реката и от гризещи и раздробяващи дънни организми, които доминират в пробата (мамараците *Gammarus komareki* и ручейниците *Calamoceras illiesi*).

Иригационният коефициент е показател, който е неприложим за р. Айдере на територията на ЗТ.

1.10.3. Хидробиология

Анализите са направени по използваните в системата на МОСВ методики, като резултатите са представени в подходящ табличен вид.

Макрозообентосът се приема като един от най-сигурните биологични елементи за оценка качеството на водните екосистеми. Определящо значение имат съставът на индикаторните таксони и тяхното обилие (Русев, 1993). За хидробиологични изследвания по отношение оценката на екологичното състояние на реките в България е приет Ирландският биотичен индекс (IBI, Irish Biotic index), в неговия адаптиран за наши условия вариант (БИ, биотичен индекс: Чешмеджиев, Варадинова, 2013). Индексът борави както с относителната численост, така и с таксономичния състав на макробезгръбначните от дънния биотоп на речните екосистеми. Като допълнителен показател е използван и Общ брой таксони от разредите *Ephemeroptera*, *Plecoptera*, *Trichoptera* (EPT taxa). Хидробиологичните изследвания и анализи са извършени съгласно утвърдените с Наредба Н-4 (ДВ. 22/2013, изм. и доп. 79/2014) методи. Обхватът за различните стойности е за „полупланински“ тип река (R-4) от екорегиян № 12 „Понтийска провинция“.

1.10.3.1. Общ брой таксони по Биотичен индекс

Условията в р. Айдере са подходящи за развитието на богата дънна фауна. Установени бяха 28 таксона водни безгръбначни според критериите на БИ. Високият брой таксони дава основание екологичното състояние да бъде прието за „отлично“ според Наредба Н-4.

1.10.3.2. Общ брой таксони EPT

Общият брой таксони от групите, които са по-чувствителни към антропогенно влияние, има висока стойност, отговарящи на „добри“ условия (EPT = 9).

1.10.3.3. Биотичен индекс

Биотичният индекс приема стойност БИ= 4.5, което отговаря на „отлично“ екологично състояние за „полупланински“ речен тип, на база на видовия състав на зообентоса на р. Айдере.

1.10.3.4. Обобщена хидробиологична оценка

Обобщеното екологично състояние на р. Айдере се приема за „отлично“ на база на химичните показатели на водата, TTN и БИ; отговаря на „добро“ на база на общия брой таксони ЕРТ. Тези резултати са типични за планински тип река, която е неповлияна или много слабо повлияна от антропогенна дейност.

Водните кончета *Caliaeschna microstigma* и *Cordulegaster picta* са редки за страната видове. *Caliaeschna microstigma* е балкански ендемит - установен от България, Албания, Гърция и Европейска Турция. Трихоптерата *Calamoceras illiesi* е установена само от Странджа планина (Кумански 1988). Семейство *Calamoceratidae* е представено с два вида в Европа: *Calamoceras marsipus* (установен на Иберийския п-в и във Франция) и *Calamoceras illiesi* (терциерен реликт, балкански ендемит - установен от България, Гърция и Европейска Турция).

Таблица 1.10.3-1. Обобщена хидробиологична оценка на екологичното състояние на речните води от резерват „Средока“

Пункт / индекс	Хидрохимия	TTN	ЕРТ taxa	БИ
р. Айдере	Отлично	28	9	4.5

Легенда: TTN – общ брой таксони;

ЕРТ – общ брой таксони от разредите *Ephemeroptera*, *Plecoptera*, *Trichoptera*

БИ – биотичен индекс;

синьо – „отлично“ екологично състояние;

зелено – „добро“ екологично състояние.

1.11. ПОЧВИ

1.11.1. Разпространение и характеристика на почвите

1.11.1.1. Определение, генезис и разпространение на основните типове и видове почви в района на обекта

Според почвено-географското райониране на България (по Николов, 1997 и 2002 г.) резерват „Средока“ попада в Средиземноморската почвена област, Балкано-Средиземноморска почвена подобласт, Странджанска провинция.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

Процесът на почвообразуване в резервата е под влияние на особеното съчетание на характерния за Странджа климат, уникалната горскодървесна растителност, извънредното разнообразие от коренни и почвообразуващи скали, ридово-хълмистия нископланински релеф с голяма разчлененост, гъсто разклонена хидрографска мрежа с къси склонове и доминиращи припечни изложения.

Биоклиматичните условия обуславят формирането на зоналния почвен тип канелени горски почви, но близостта до Черно море, съчетанието на по-голямата влажност, температурните условия и горската растителност (източен бук с подлес от странджанска зеленика) върху пясъчници, филитоидни шисти и други, благоприятстват образуването и на жълтоземни почви.

Представители на канелените горски почви са: типичните канелени горски почви и излужените канелени горски почви. Техният генезис е свързан със следните фактори на почвообразуване – заемат хълмистите и нископланинските територии с надморска височина до 800 m, разположени са върху млади в геоложко отношение седименти и са образувани при преходни и континентално-средиземноморски климатични условия и широколистна, предимно дъбова растителност.

Жълтоземните почви биват обикновени жълтоземи и жълтоземно-подзолисти. Те са уникален почвен тип за Странджа, България и Европа. Развитието им под гори с южноевксински видове ги отличава от сродните им почви в Средиземноморска Европа и ги свързва с влажните и топли територии на Кавказието и Колхида. Характеристиките им се доближават и до почвите от този тип в световните субтропични региони. Разпространени са по водосборните склонове на долното течение на р. Велека при надморска височина 300-400 m. Формирането им е свързано с различната възраст на релефа, условията на по-голямо овлажняване и повишено термично ниво, което води до дълбокото изветряне от алитен тип на почвообразуващата скала, бързо разлагане на органичните вещества и силно обогатяване с алуминий.

1.11.1.2. Почвени различия на изследваната територия

Типичните канелени почви имат най-широко разпространение (68,7 %) в резервата. Имат добре диференциран профил с мощност на А хоризонт от 10 до 35 cm. Процентът на физическата глина варира от 10,13 % до 19,45%. Съдържанието на хумус варира от 5,08 % до 0,99 % ; на общия азот - от 0,316 % до 0,039 %. Усвоимите форми

на фосфора варира от 0 mg/ 100 g почва до 14,60 mg/100 g почва А хоризонт има от силно кисела до слабо кисела реакция.

Хоризонт В по мощност е равен или по-голям от хоризонт А. В него процентът на активната глина варира от 6,75 % до 24,00 %. Съдържанието на хумуса варира от 0,41 % до 2,39 %; а на общия азот от 0,025% до 0,146 %; на фосфора от следи до 4,55 mg/100 g почва. Канелено-горските почви имат от леко песъчливо-глинест до тежко песъчливо-глинест механичен състав. Те са богати до средно богати на хумус и азотни съединения. Почвеният им разтвор има от силно кисела до слабо кисела реакция.

Жълтоземно-подзолистите почви (Stagnic Alisols, ALj FAO 1990) се срещат по-рядко - заемат 31,3 % от площта на резервата. Обрасли са с горска растителност, представена в съобществата на източен горун, източния бук и благуна с подлес от странджанска зеленика. Почвообразуващите скали при тях са главно глинесто-песъчливи шисти и/или глинести пясъчници. Профилът им е ясно разчленен по цвят, състав, свойства и функциониране. За разлика от другите псевдоподзолити почви елувиалните хоризонти са с жълтеникав оттенък, а в дълбочина илувиалният хоризонт е жълтеникаво-оранжево оцветен. Мощността на почвения профил е 80-100 cm с три добре оформени хоризонта. Хумусното съдържание е ниско – до 2 %. Почвената реакция е средно кисела до кисела и с голямо количество обменен алуминий – 30-40 % от сорбционния капацитет. Представяват рядкост за страната и Европа.

1.11.2. Почвени процеси

1.11.2.1. Установени ерозионни процеси

Не са установени ерозионни процеси в резервата, което се обяснява с високата лесистост и устойчивостта на основните скали.

1.11.2.2. Съществуващи противоерозионни съоръжения и тяхното състояние

На територията на резервата няма изградени противоерозионни съоръжения.

1.11.2.3. Карта на почвите

Карта на почвите с отразени степените на ерозионните процеси, противоерозионните съоръжения, ако има такива и местата с повърхностно преовлажняване е представена в **Приложение № 3 (Карта № 5)**.

БИОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.12. ЕКОСИСТЕМИ И БИОТОПИ

1.12.1. Обща характеристика на биотопите на видово и екосистемно равнище

При разработването на ПУ на резерват „Средока“ се възприема следното съдържание на понятията „екосистема“ и „биотоп“: екосистема е съвкупността от съобщества на различни групи организми (растения, животни и гъби), развиващи се на относително еднородна територия, взаимодействащи помежду си и с абиотичната среда, при което се осъществява определен поток на енергия и кръговрат на веществата. Екосистемата се разглежда и като „динамичен комплекс от растителни, животински и микроорганизмови съобщества и тяхната нежива околна среда, които си взаимодействат като функционална единица със специфични взаимосвързани процеси и специфичен общ облик“ (ЗБР).

Понятието „биотоп“ се възприема като идентично на понятието „местообитание“. Биотопът (местообитанието) е пространствено и функционално място (екологична ниша) в екосистемата, което заемат (обитават) популации на видове и съобщества на различни групи организми, т.е. биотопът представлява тяхното местообитание. Природно местообитание е „естествени или близки до естествените сухоземни или акваториални области, характеризиращи се с характерни географски, абиотични и биотични особености, придаващи им специфичен облик“ (ЗБР). Местообитание на вид е районът, определен от специфични абиотични и биотични фактори, в който този вид се намира постоянно или временно в някой от стадите на своя жизнен цикъл.

При възприетото съдържание на понятията „екосистема“ и „биотоп (местообитание)“, диференциацията на територията на резерват „Средока“ по типове екосистеми е направена в съответствие със съществуващите закономерности в разпределение на растителността и свързаните с хидротермичния и хранителен режим на местообитанията групи растения, животни и гъби. Като диагностични признаци на екосистемите от различни равнища са възприети определените синтаксони по физиономичен, доминантен и флористичен подход за класификация на растителността. От физиономичния подход за класификация се използват синтаксоните *клас формации* и *група формации*. От доминантния подход се използват синтаксоните *група асоциации*

и асоциация. От флористичния подход за класификация се използват синтаксоните, които са свързани с природните местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР.

За биотопи (местообитания) на популациите на видовете и съобществата на различни групи организми са възприети естествените природни местообитания от Приложение 1 на ЗБР и вторично преобразуваните местообитания в антропогенно формираните производни екосистеми.

1.12.1.1. Класификация на съвременните екосистеми

Екосистемите в резервата са коренни, с изключение на крайно ограничени нарушени участъци, най-вече свързани със съществуващите пътища и бивши складове за дървесина, както и няколко малки по относителна площ горски плантации с неместни видове .

Изкуствените горски плантации (горски култури) с неместни за геоботаничния окръг видове (бял салкъм и черен бор) заемат ограничена площ, като ходът на сукцесията е напреднал значително, като е достигнал стадий на смесени съобщества с местните видове. Преобладаващата част от тези смесени гори в бъдеще биха могли бъдат асоциирани с природното местообитание *91M0 Балкано-Панонски церово-горунови гори*.

В съответствие с Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие в резерват „Средока“ са установени 11 броя природни местообитания, включени в 5 групи екосистеми: *Горски екосистеми, естествени и полуестествени тревни екосистеми, храстови ерикоидни екосистеми, приизворни екосистеми и скални екосистеми*.

Горски екосистеми

В Горските екосистеми заемат около 94 % от общата площ и са разположени върху стръмните северни склонове по долното течение на река Мечи дол. Резерватът е създаден е с цел запазване на обширните вековни букови гори, на смесените гори с подлес от лавровишня и джел и други реликтни елементи, на евксинските дъбови гори на стръмни терени, смесени със странджански дъб - лъжник.

Поради своята инфраструктурна и орографска недостъпност, един сравнително компактен и съхранен горски масив обхваща местностите Равнака, Средока, Св. Марина и Острата чука.

Голяма част от територията на резервата е заета от гори, в които преобладават смесени дъбови или смесени гори от източен бук, източен горун и благун.

Разпространени са чисти растителни съобщества от източен бук на възраст 140 години. Средната възраст на горските съобщества в резервата е около 80 години. От вечнозелените реликти, характерни за окръг Странджа са разпространени червената пираканта (*Piracantha coccinea*), лавровишната (*Laurocerasus officinalis*), чашковидната звъника (*Hypericum calycinum*), понтийското бясно дърво (*Daphne pontica*) и др. С висока консервационна стойност е разположеното в централната част на резервата голямо находище от лавровишния и компактните групи от колхидски джел (*Ilex colchica*), в който отделни екземпляри достигат до 6 m височина и 10 cm в диаметър. Други характерни представители на южноевксинската флора в резервата са пролетно ботурче (*Cyclamen coum*), източен лопох (*Trachystemon orientalis*), безстъблена иглика (*Primula acaulis ssp. rubra*), форскалеева какула (*Salvia forskahlei*), мушмула (*Mespilus germanica*) и др.

Естествените горски екосистеми в резервата са формирани на следните типове природни местообитания:

9180* Смесени гори от съюза *Tilio-Acerion* върху сипеи и стръмни склонове

91E0* Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Pandion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

91G0* Панонски гори с *Quercus petraea* и *Carpinus betulus*

91M0 Балкано-Панонски церово-горунови гори

91S0* Западнопонтийски букови гори

Естествени и полуестествени тревни екосистеми

Резерват "Средока" се отличава от другите резервати в геоботанически район Велека с наличието на най-висок относителен дял на открити пространства. Вероятно преобладаващата част от тези открити пространства са с вторичен произход, но развиващите се върху тях съобщества на калуни (като вариант на сухите ерикоидни съобщества), тракийски гариги, андропогонидни степи, хелено-балкански псевдомаквиси имат характер на интразонален рефугиум в околната среда на горски екосистеми. Ходът на протичащите в откритите пространства сукцесионни процеси представлява значим интерес от общоекологична, стопанска и консервационна гледна точка.

Естествени и полуестествени тревни екосистеми в резервата са формирани на природните местообитания 6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) (*важни местообитания на орхидеи) и 6430

Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс.

Храстови екосистеми

Към групата на храстовите екосистеми се отнасят формираните съобщества на местообитание 4030 *Европейски сухи ерикоидни съобщества, тракийски гариги, и хелено-балканските псевдомаквиси.*

Приизворни екосистеми

Към тази група се отнасят формираните съобщества на местообитание 7220* *Извори с твърда вода с туфести формации (Cratoneurion)* и на местообитание C2.11 *Извори с меки води.*

Скални екосистеми и пещери

Към тази група се отнасят формираните съобщества на местообитания 8210 *Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове* и 8310 *Неблагоустроени пещери.*

Съобразно целите на Плана за управление в границата на резервата са анализирани 26 броя местообитания с различен систематичен ранг според класификационната система на Европейския съюз EUNIS.

В резервата са установени 18 броя природни местообитания, включени в Червена книга на България, том 3.

Разгледаните местообитания, спадащи към 5 броя Екологични групи естествени и изкуствени местообитания, са представени в **Приложение № 2 (Таблица № 1.12.1-3).**

1.12.1.2. Обща класификация на биотопите на застрашените, редките, реликтните и ендемитните видове висши растения и гръбначни животни

В съответствие с възприетото съдържание на понятията „биотоп“ и „местообитание“ на видове, общата класификация на биотопите на установените консервационно значими видове висши растения и гръбначни животни, се свързва с разработената обща класификация на екосистемите в резервата и установените взаимовръзки с природните местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР.

Възприета е следната класификация на биотопите на застрашени, редки, реликтни и ендемични видове висши растения:

➤ Биотопи на природно местообитание 4030 *Европейски сухи ерикоидни съобщества.* Във формирането на това съобщество основно значение има реликтната калуна (*Calluna vulgaris*). Срещат се и други реликтни видове,

като форскалеевата какула (*Salvia forskahlei*).

➤ Биотопи на местообитание 6210 *Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (Festuco-Brometalia)* (*важни местообитания на орхидеи). В това местообитание са представени популациите на есенния спирантес (*Spiranthes spiralis*).

➤ Биотопи на природно местообитание 8210 *Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове*. Характерен представител по скалистите и каменливи варовити местообитание е търиловото великденче (*Veronica turrilliana*).

➤ Биотопи на природно местообитание 91M0 *Балкано-Панонски церово-горунови гори*. В това местообитание се срещат пролетното ботурче (*Cyclamen coum*), мушмулата (*Mespilus germanica*), странджанското бясно дърво (*Daphne pontica*), безстъблената иглика (*Primula acaulis ssp. rubra*) и др.

➤ Биотопи на природно местообитание 91S0* *Западнопонтийски букови гори*. Това местообитание е едно от много богатите на реликтни видове, сред които колхидският джел (*Ilex colchica*), странджанската боровинка (*Vaccinium arctostaphylos*), странджанската зеленика (*Rhododendron ponticum*), багрилната звъника (*Hypericum androsaemum*), пролетното ботурче (*Cyclamen coum*), странджанското бясно дърво (*Daphne pontica*), безстъблената иглика (*Primula acaulis ssp. rubra*), и др.

Типовете местообитания за гръбначните животни, се категоризира по следния начин:

➤ *Горски ценози с преобладаване на церово-блугунови гори, блугуново-източногоорунови гори, източнобуково-източногоорунови и източногооруново-източнобукови гори с подлес от вечнозелени и листопадни храсти и тревисти южноевксински видове*. Те имат относително нисък потенциал за видово разнообразие както за земноводни и влечуги, така и за останалата сухоземна гръбначна и безгръбначна фауна.

➤ *Стари гори от източен бук (Fagus orientalis) и сухоустойчиви формации от благун (Quercus frainetto), открити терени и покрайнини на гори*. Те заемат малка площ от територията, но имат висок потенциал за видово разнообразие както за земноводни и влечуги, така и за останалата сухоземна гръбначна и безгръбначна фауна.

- *Крайречни гори, с относително висок потенциал,* които предоставят укрития и спокойствие на обитаващата фауна.
- *Открити терени* - калунаци и пасища, които са с по-малък капацитет на средата.
- *Водни течения* - заемат малка площ от територията, но имат висок потенциал за видово разнообразие на безгръбначни животни и на земноводни и влечуги.

Застрашени видове гръбначни животни

Риби

Един вид от ихтиофауната на река Айdere в границите на резервата - черноморска пъстърва (*Salmo labrax*) е включен в ЧК на България в категория “критично застрашен”.

Земноводни и влечуги

Три вида от местната херпетофауна са с категория “застрашен” в ЧК на България:

Шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*) - обитава главно открити терени с тревна и храстова растителност, силно разредени широколистни гори и околностите им (рядко навлиза в по-гъсти гори).

Шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*) - обитава главно разредени широколистни гори и храсталаци; по-рядко се среща в гъсти гори или открити терени.

Пъстър смок (*Elaphe sauromates*) - обитава главно открити терени с тревна и храстова растителност, също разредени широколистни гори и храсталаци.

Птици

Три вида от местната орнитофауна са в категория “застрашен” в ЧК на България (2011): сив кълвач (*Picus canus*), южен белогръб кълвач (*Dendrocopos leucotos*) и гълъб хралупар (*Columba oenas*). Сивият кълвач обитава букови и дъбови гори до 1000-1200 m н. в., а също и лонгози. Южният белогръб кълвач обитава стари букови, буково-иглолистни и дъбови гори до 1700 m н. в. с повече мъртви и отмиращи дървета (Спиридонов и др., 2011). Гълъбът хралупар обитава стари букови, буково-иглолистни, дъбови, иглолистни, крайречни и заливни гори от равнините до 2000 m н. в. (Спиридонов, 2011).

Бозайници

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Един вид от бозайната фауна е застрашен - дива котка (*Felis silvestris*) - Вид от ЧК на България, категория “застрашен” (EN). Естественото обитание на дивата котка е гората, особено във високостъблените широколистни гори. Видът у нас е сравнително слабо проучен (Попов и др. 2008; Среца се във всички планини до около 1500 – 1600 m н.в. (Национален план за действие - Петров, 2008).

Редки видове гръбначни животни

Риби

Два от установените в резервата видове риби са ендемични за Балканския полуостров и за района, а именно странджанска лешанка (*Phoxinus phoxinus*) и приморска кротушка (*Gobio kovanchevi*). Черноморската пъстърва (*Salmo labrax*) може да бъде характеризирана като рядък вид на национално ниво.

Земноводни и влечуги

Един вид от местната херпетофауна е рядък на национално ниво: пъстър смук (*Elaphe sauromates*). Популациите в Сакар, Странджа, Южното Черноморие и частично в Сърнена Средна гора са с относително стабилна численост; в останалата част от националния ареал (Тракийската низина, Северното Черноморие и част от Дунавската равнина) се среща спорадично и е с много ниска численост.

Птици

От орнитофауната в резервата като редки видове птици на национално ниво могат да бъдат определени гълъбът хралупар (*Columba oenas*), южният белогръб кълвач (*Dendrocopos leucotos*) и полубеловратата мухоловка (*Ficedula semitorquata*). Националната популация на първия вид е около 1200-1700 дв., а на втория: 1500-3500 дв. И двата вида обитават стари широколистни гори с повече стари дървета и мъртва дървесина. Националната популация на гълъбът хралупар е между 150 и 350 двойки.

Реликтни видове гръбначни животни

На територията на резервата няма реликтни видове гръбначни животни.

Ендемични видове гръбначни животни

Два от установените в резервата видове риби са ендемични за Балканския полуостров и за района - странджанска лешанка (*Phoxinus phoxinus*) и приморска кротушка (*Gobio kovanchevi*).

Един вид бозайник - невестулка (*Mustela nivalis*) е Балкански ендемит. Видът е разпространен главно в окрайнините на горите и откритите скалисти пространства.

1.12.1.3. Катиране и определяне на природозащитното състояние на

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

природни местообитания и видове

В обхвата на проекта на дирекция „НСЗП“, „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ за резерват „Средока“ не са регистрирани теренни посещения, като представените „отнасяния“ към типове природни местообитания, вкл. в Приложение 1 към ЗБР за територията на резервата се основават единствено на т.нар. „предварителен индуктивен модел“ **Приложение № 3, (Карта № 11).**

На територията на резервата не са установени популации на висши растения и лечебни видове, обекти на проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“.

Според данните от проекта „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове - фаза I“ на територията на резерват „Средока“ са картирани:

От **водната безгръбначна фауна** няма регистрирани находища на територията на резерват „Средока“. Потенциални местообитания имат 3 целеви вида - овална речна мида (*Unio crassus*), офигомфиус (*Ophiogomphus cecilia*) и ценагрион (*Coenagrion ornatum*).

От **сухоземната безгръбначна фауна** потенциални местообитания имат 7 целеви вида, но нито един от тях не е картиран в резервата. В непосредствена близост е установен обикновен паракалоптенус (*Paracaloptenus caloptenoides*).

От **рибите** няма картирани целеви видове.

При **земноводни и влечуги** потенциални местообитания имат 6 целеви вида. Слабо пригодни, пригодни и оптимални имат: южен гребенест тритон (*Triturus karelinii*), шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*), шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*) и пъстър смок (*Elaphe sauromates*). Слабо пригодни и пригодни местообитания имат: обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*) и каспийска блатна костенурка (*Mauremys rivulata*). Конкретни находища на целеви видове в резервата не са картирани, но в близките околности са намирани двата вида сухоземни костенурки (*Testudo graeca* и *T. hermanni*). Каспийската блатна костенурка има спорадично разпространение и присъствието ѝ в Странджа е доказано само в близост до морския бряг, следователно наличието на потенциални местообитания не е достатъчно показателно и към настоящия момент този вид не може да се причисли към херпетофауната на резервата.

При **птиците** са установени 82 вида птици, от които 18 са обект на опазване в 33 “Странджа” (BG0002040) по Директива за птиците (2009/147/ЕО). Данните показват още, че египетския лешояд е изчезнал като гнездящ от зоната и са регистрирани два нови приоритетни вида: речна рибарка (*Sterna hirundo*) и малък ястреб (*Accipiter nisus*). За 33 “Западна Странджа” (BG0002066) също по Директива за птиците има доклади за пролетната и есенната миграция. Наблюденията са направени от наблюдателна точка в северния край на с. Попово (на 20 km от гр. Елхово). Установени са 77 вида птици, от които 63 са с характер на мигриращи птици. Общата численост на преминалите индивиди е 6469, като 4338 от тях са реещи се птици. За есенната миграция са установени 80 вида птици, от които 66 с характер на мигриращи птици. Общата численост на преминалите птици е 17962, от които 11486 са реещи се (щъркели, пеликани и грабливи птици).

При **бозайниците** в територията на резервата са картирани два целеви вида:

Европейски вълк (*Canis lupus*) - установен с 3 регистрации на около 1-2 km от границите на резерватната територия. Потенциално местообитание и ефективно заето на цялата територия на резервата.

Видра (*Lutra lutra*) - видът е картиран в река Велека при устието на река Айдере. Река Айдере е гранична за резервата в доста голям участък и е посочена, като биокоридор и ефективно заето местообитание за вида.

За **прилепите** в територията на резервата, пригодни местообитания са посочени за всичките 12 целеви вида, но с малка площ и средна степен на пригодност. Единствено за вида средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*) са посочени участъци с висока степен, но не е картиран. В близост до резервата и защитената местност са картирани видовете: голям подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*), малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), южен подковонос (*Rhinolophus euryale*), средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*), широкоух прилеп (*Barbastella barbastellus*), дългопръст нощник (*Myotis capaccinii*), трицветен нощник (*Myotis emarginatus*) и дългоух нощник (*Myotis bechsteinii*).

1.12.1.4. Обзор на минали проучвания на видове и екосистеми в резервата

Прегледът на наличната ботаническа литература сочи, че резерват „Средока“ е почти непроучен във флористично отношение. Изходни данни за видовия състав на флората и видовете с природозащитен статут, разпространени в границите на резерватната територия липсват. В известна степен, като отправна точка за съставяне на

видовия списък на флората може да се използва информация от публикациите на Стефанов (1924), Йорданов (1938, 1939), Патронов (1995, 2001), Георгиев (2004), Гусев и Цонев (2014), както и от Червена книга на България (Пеев 2012), въпреки, че в повечето случаи те визират растителното разнообразие на Странджа като цяло. Въпросите за опазване на флористичното разнообразие в планината, които индиректно касаят и опазването му в резервата, също са засегнати в публикации на някои автори (Спиридонов 1984; Велчев и др. 1985; Пеев и Василев 1996), като по същество те остават актуални и в днешно време.

Проучвания върху видовото разнообразие, разпространението и ресурсите от лечебните растения в резервата територия не са провеждани. Прегледът на литературата показва, че до момента в резерват „Средока“ не е провеждано цялостно флористично проучване. Липсват данни за флората и растителността на неговата територия. През годините са провеждани проучвания за разпространението на съобществата, в които участват някои вечнозелени и листопадни южноевксински храсти в източнобуковите гори (Патронов, 1991, 1995, 1998, 2000, 2001). Георгиев (2004) съобщава, че като новообявена защитена територия резерват „Средока“ е слабо проучен и трудно може да се направи по-комплексна и точна оценка на природния му потенциал.

Анализ върху състоянието и проблемите по опазването на застрашени и редки растения и растителни съобщества и антропогенните изменения в Странджанско-Сакарския край правят Велчев, В. (1983), Велчев & Василев (1986) и Пеев & Василев (1996). В тези публикации също няма информация за лечебните видове.

Ценна информация за ограничен брой лечебни видове за резерватната територия предоставят публикациите на Патронов (1995, 2001) и Георгиев (2004). Съвременни данни, отнасящи се до видовото разнообразие на лечебните растения в ПП „Странджа“ съобщава Гусев (<http://www.Strandja.bg>). Публикациите на Tzonev (2006) и Гусев & Цонев (2014) макар и насочени основно към растителните съобщества и местообитанията в защитена зона „Странджа“ носят информация за разпространението на редица лечебни растения. Данни за консервационно значими видове, разпространени в резервата, предоставя Червена книга на Р България (Пеев 2012).

В литература не бяха открити предходни изследвания на **водни безгръбначни животни** конкретно за резерват „Средока“. Достъпните литературните данни за територията на Странджа планина се отнасят за мекотелите, водните кончета и

ручейниците. Странджа е най-богатата планина в страната по отношение на преглациални реликти от отдел *Mollusca* (Hubenov 2007). Hubenov (2007) обобщава данните за молюските в България и посочва наличието на 10 вида мекотели. От района на Странджа до 2013 г. са установени следните видове сладководни охлюви: *Theodoxus fluviatilis*, *Galba truncatula*, *Radix auricularia*, *R. labiata*, *Physella acuta*, *Planorbis planorbis*, *P. carinatus*, *Gyraulus piscinarum*, *Hippeutis complanatus*, *Segmentina nitida*, *Ancylus fluviatilis* и инвазивния *Potamopyrgus antipodarum* (Георгиев 2014). Същият автор описва един ендемичен род (*Strandzhia*), както и видовете: *Radomaniola strandzhica*, *Strandzhia bythinellopenia*, *Bythinella elenae*, *B. dedovi*, *B. margritae*, *B. izvorica*, както и някои неидентифицирани таксони от родовете *Gyraulus* (cf. *piscinarum*) и *Bythinella* (Георгиев 2014). Beschovski (1993) и Beshovski & Marinov (2007), както и Кумански (1985, 1988) в работите си, съответно, за разредите *Odonata* и *Trichoptera* на територията на България, споменават сред находищата на някои таксони и Странджа планина.

За **сухоземните безгръбначни животни**, в достъпната литература има няколко съобщени изследвания от зоната на резервата. Те се отнасят за членестоногите от разред Сенокосци (*Opiliones*) (Митов, 2012), разред Паяци (*Aranei*) (Dimitrov, 1999), разред Твърдокрили (*Coleoptera*) (Костова, 2012; Sivilov, 2012; Bekchiev, 2013) и разред Пеперуди (*Lepidoptera*) (Beshkov, 2009). При сравнителен анализ на разнородните фактори на средата (климат, почви, растителна покривка, надморска височина и др.) беше направено разширение на първоначалния списък от изследвания в резервата (тип Мекотели – Dedov, 1998; Hubenov, 2007; Irikov & Erros, 2008; тип Членестоноги – Илчев, 1924; Буреш & Тулешков, 1929, 1930; Drensky, 1936; Пешев и Джингова, 1974; Ganev, 1984; Deltchev (1992), Deltchev & Blagoev, 1995; Abadjiev, 2001; Stoev, 2004; Blagoev, 2007; Lazarov, 2007; Zlatkov & Beshkov, 2008; Чобанов, 2009, Chobanov, 2009; Lapeva-Gjonova & Kiran, 2012).

Целевите видове обикновен паракалоптенус (*Paracaloptenus caloptenoides*) и бръмбар рогач (*Lucanus cervus*) са установявани на територията на резервата. Обикновеният (*Cerambyx cerdo*) и буковият сечко (*Morimus funereus*), както и алпийската розалия (*Rosalia alpina*) и еуплагията (*Euplagia quadripunctaria*) са откривани в по-отдалечени, но сходни местообитания.

Бръмбарът отшелник (*Osmoderma eremita*) е наблюдаван (с. Младежко) в сравнително отдалечен район (Митов, 2012). За доказване на вида е необходимо

системно проучване в подходящ сезон, поради ограничения му миграционен потенциал (Ranius and Hedin, 2001).

Ихтиофауната на резерват „Средока“ досега не е била обект на специални фаунистични проучвания.

Дренски (1951) съобщава конкретно за река Велека 12 вида, и още четири вида дава като срещащи се във всички черноморски реки, без конкретно да спомене Велека. Най-пълното проучване върху рибната фауна на реката е извършено от Карапеткова (1975). Установени са 32 вида риби, като голяма част от тях са временно навлизащи от морето или обитават само приустиевата зона. Първото проучване със съвременни методи е извършено от Dikov & Zivkov (2004). Установени са 16 постоянно срещащи се в реката видове.

В прегледаната научна литература няма съобщени видове **земноводни и влечуги** за територията на резервата. Данни от близките околности на резервата има в трудовете на Буреш и Цонков (1932, 1933, 1942) и Guicking et al. (2006). Цитираните автори съобщават за районите около гр. Малко Търново общо 9 вида: зелена крастава жаба (*Bufo viridis*), шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*), късокрак гущер (*Ablepharus kitaibelii*), слепок (*Anguis fragilis* s.l.), ливаден гущер (*Lacerta agilis*), зелен гущер (*Lacerta viridis*), стенен гущер (*Podarcis muralis*), обикновена водна змия (*Natrix natrix*) и пепелянка (*Vipera ammodytes*).

Проучвания на **орнитофауната** в Странджа планина е правил Милчев (1991, 1994, 1998). Според публикацията от 1994 г. в 5x5 km², в който се намира резерват „Средока“ са установени 68 вида птици. Резерват „Средока“ е част от Орнитологично важно място „Странджа“, което е с площ 115 417,3 ha. В него са установени 260 вида птици (Костадинова и Граматиков, 2007).

Конкретни проучвания на **бозайната фауна** на територията на резервата не са провеждани. Косвени данни за дребната бозайна фауна в близките околности се намират в публикацията на Simeonov et al. (1998), Марков и др. (2000), Markov, Dimitrov (2010). Общи сведения за присъствието на чакала в района дава Markov (2011, 2012).

Публикувани конкретни научни изследвания на **прилепната фауна** за територията на резерват „Средока“ липсват. Според Benda et al. (2003), Иванова (2005), Бешков (1993) в близост до резервата и ЗМ, през годините са регистрирани малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), голям подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*),

средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*), южен подковонос (*Rhinolophus euryale*), широкоух прилеп (*Barbastella barbastellus*), дългоух нощник (*Myotis bechsteinii*), дългопръст нощник (*Myotis capaccinii*), трицветен нощник (*Myotis emarginatus*) и воден нощник (*Myotis daubentonii*).

През голям период от време информацията за растителното разнообразие, включително растителните съобщества, екосистеми и биотопи в резервата е много ограничена.

Най-значими изследвания за изясняване състава и структурата на странджанската флора, особеностите на растителността и фитогеографската принадлежност на планината са резултатите, публикувани от Стоянов (1922, 1925, 1933, 1944), Стефанов (1924, 1943), Йорданов (1938, 1939), Стефанов, Китанов (1963). Ценна в това отношение е и монографията на британския ботаник W. B. Turrit (1929).

С известна условност, като източник на такъв тип информация могат да се ползват данните от таксацията на горските територии, отразени в Лесоустройствените проекти.

Косвени данни от общ характер за растителността и местообитанията в резервата могат да се почерпят и от изследването на флористичния състав на резервата, извършено от П. Желев, извършени за целите на проучване в рамките на Българо-швейцарската програма за горите през периода 1998-2000 г.

Данни за разпространението на консервационно значими растителни съобщества и природни местообитания може да се намери в Проекта за план за управление на ПП „Странджа“ - Спиридонов, Ж., Гусев Ч., Патронов, Д. В: Проект за план за управление на ПП „Странджа“, ПроГИС, 2003.

1.12.1.5. Анализ на съвременното състояние на екосистемите и промените настъпили в исторически план

Исторически обзор и оценка на антропогенното влияние

На голяма част от територията на район Велека, в геоботаничен окръг Странджа, коренната горска растителност е претърпяла сериозни отрицателни изменения под влияние дейността на човека. Представителна за такъв тип антропогенни влияния е територията на север и северозапад от с. Звездец, но в известна степен това се отнася и за билните и по-достъпни участъци на разглеждания резерват. Тези изменения се изразяват в съкращаване на площите, заети от естествена растителност и в деградация на естествената растителна покривка там, където тя е запазена. Деградацията е

протекла в няколко основни направления: обедняване на флористичния състав, влошаване на пространствената, жизнената и възрастовата структура на растителността, смяна на коренните съобщества с производни, разширяване на ксерофилния растителен елемент и увеличаване на броя и участието на антропофитите (Велчев, Бондев, 1986).

Важно е при анализа на антропогенните въздействия да се отчете и външната обща геометрична форма на резерватната територия, издължена, близка до линейната, която предопределя голяма за дадената площ погранична контактна територия и липсата на ясно изразена типична „сърцевинна зона“, която може географски да бъде достатъчно ефикасно изолирана от околните на резервата територии.

Както сравнително малката площ, така и формата на резервата са предопределени от специфичните висока продължителност на интензивния стопански натиск върху района, политико-управленската обстановка и сравнително високото равнище на демографска плътност за района по време на неговото обявяване. Това определя и сравнително силното и значително като площ относително въздействие на заплахите и нарушенията.

Промени във физиономичния облик на горите в следствие на минали ползвания не се откриват единствено в по-непристъпните участъци по склоновете на резервата, където се опазват сравнително изолирани басейни със „стари гори“. Такъв сравнително компактен и с облик на стари гори масив, обхващащ местностите Равнака, Средока, Св. Марина и Острата чука, е запазен най-вече поради своята инфраструктурна и орографска недостъпност.

Съхранените в такива изолирани басейни „стари гори“ са основа на обосновката за консервационната значимост на защитената територията, която е с изключителна важност за съхраняване на южноевксинска фито- и зообионта в Северна Странджа (Спиридонов, Ж., Гусев Ч., Патронов, Д. В: Проект за план за управление на ПП „Странджа“, ПроГИС, 2003).

Разположението на резерват „Средока“ е в непосредствена близост до едно от големите селища в Странджа планина - село Стоилово и в относителна близост с достъп чрез стабилизирания път до общинския център град Малко Търново.

В исторически аспект човешкото влияние следва да бъде разгледано в неговите традиционни форми: животновъдство, земеделие и ползване на горите. В близост до територията на резервата са били разположени колибарски селища, свързани с

традиционна форма на животновъдство в Странджа. Следите от интензивно пасищно животновъдство в територията на резервата в откритите пространства все още са ясно различни, въпреки че на повечето места откритите части в горите са в напреднал сукцесионен стадий на възстановяване на горски съобщества.

Предполага се, че дори до началото на XXI от района на резервата е имало единични случаи и формално се допускало ползване на мъртва и паднала дървесна маса за т.нар. “нужди на местното население”. Преди налагането на резерватния режим, стопанското ползване на горските дървесни ресурси е гравитирало и съсредоточено основно в близост до удобни за извоз участъци от резервата, в близост до стабилизирани пътища към м. Докузак или към Малко Търново.

Както понастоящем, така и в периода, обхващащ цялото съществуване на резервата, наличието по неговите граници на едни интензивни ловностопански ползвания и поддържането на съответните инфраструктурни съоръжения (дивечови ниви, пътища, и др.), както и стопанисването на горските подотдели в непосредствено съседство на резервата, осигуряват човешко присъствие и косвено антропогенно въздействие, което е и източник на различни заплахи за благоприятното природозащитно състояние на екосистемите и природните местообитания в резервата. Тези заплахи, които имат постоянно действие и сумарен ефект, понастоящем не са твърде интензивни. Най-значимите от тях са: поддържане на горски пътища, пашуването до преди десетилетие на домашни животни (свине, овце, кози, говеда и коне) в относителна близост до границата на резервата, разораване на полоси и дивечови ниви, макар и ограничено, движение на хора. Може да се предположи, че поради относително високото антропогенно присъствие в околните територии в първото десетилетие от съществуването на резервата посегателствата, свързани с нерагламенирана паша, браконьерския лов, събирането на мъртва и паднала маса, събирането на гъби, билки, горски плодове, кори, дори браконьерството на отделни дървесни стволоче, особено край стабилизирани пътища, не са имали единствено характер на инциденти, а по-скоро неофициализирана, но достатъчно значима като натиск практика. По основните била, или в близост до границата на резервата, включително покрай река Велека, се поддържат стабилизирани пътища. Тези комуникации фрагментират горските масиви около границите на резервата и създават рискове от пожари. Разораваните противопожарни полоси и дивечови ниви и горски

пътища представляват „огнища“ и траектории за навлизане на антропофити в горските ценози в резерватната територия.

Общата оценка за територията на резервата е средно до относително слабо повлияване от човешка дейност.

1.13. ФЛОРА

1.13.1. Нисши растения и гъби

1.13.1.1. Мъхообразни.

Теренни проучвания и инвентаризация на флористичния състав

Обработени са камерално материали, събрани на терена през м. октомври 2014 год., от представители на три екологични групи мъхообразни: епилитни (по камъни и скали), епифлеодни (по кори на дървета) и епигейни (по повърхността на почвата).

Списъци по литературни източници за допълване на данните

До сега няма публикувано целенасочено специализирано изследване на мъхообразните в резервата „Средока“, поради което съставянето на такъв списък е невъзможно.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

Основен негативен фактор за мъхообразните според Воденичаров и др. (1993) е сечта на горите, с което се ограничава разпространението на видовете горски елементи. На второ място същите автори поставят пресушаването на влажните зони. Тези фактори не са установени в ЗТ.

Видове, които трябва да бъдат обект на специални мерки и причините за това

Представители на мъхообразните у нас са включени в Закона за биологичното разнообразие (Приложение II и Приложение IIa – 2002, 2007), в Червен списък (Natcheva et al. 2006; http://www.bryology-bg.hit.bg/Bulgarian/Bryo_div_cons_bg/Check_list_bg.htm - accessed 20.11.2014) и в Червената книга на Р България (Пеев, 2011). От последните на територията на резервата засега не е намерен нито един вид.

Установените пропуски в познанията

Няма конкретни детайлни данни за резервата.

Обобщена информация за: богатство на таксоните, общ брой на видовете, общ брой и разпределение на видовете с природозащитен статус

Класификационната система, по която е изготвен списъкът на видовете (Приложение № 2, Списък № 4) следва основно Frey et al. (2006) и тази от цитирания по-горе „Списък с видовете на мъховете в България“.

Установените в материалите от територията на резервата мъхообразни са от **два отдела** – на чернодробните и на листнатите мъхове. Общо определените представители са от **15 семейства, 15 рода, 16 вида и 1 разновидност**. Сред тях няма определени представители с известна консервационна значимост, но са намерени стерилни талуси на род *Bryum*, отделни видове, на които са приети за застрашени в различна степен и включени в Червения списък на мъховете в България.

Списъци с установените видове

В Приложение № 2 (Списък № 4) е представен систематичен списък на установените видове.

1.13.1.2. Лихенизирани гъби (лишеи).

Теренни проучвания и инвентаризация на флористичния състав

Обработени са камерално материали, събрани на терена през месеците септември и октомври 2014 год., от представители на три екологични групи лихенизирани гъби: епилитни (по скали и камъни), епифлеодни (по кори на дървета) и епигейни лишеи (по повърхността на почвата и сред мъхове).

Списъци по литературни източници за допълване на данните

Няма целенасочено специализирано изследване на лишеите в резерват „Средока“, поради което съставянето на такъв списък е невъзможно.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

Не са установени отрицателно действащи фактори.

Видовете, които трябва да бъдат обект на специални мерки и причините за това

Представителите на лихенизираните гъби у нас не са включени в списъците на защитени от ЗБР растения, в Червен списък и в Червената книга на Р България (Пеев, 2011). Единственото предложение за обявяване на защитени видове лишеи е публикувано от Драганов, Стойнева (1994), а списък на редки видове лишеи е предложен от Д. Иванов във Воденичаров и др. (1993). От последните на територията на резервата засега не е намерен нито един вид.

Установените пропуски в познанията

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Въпреки че изследването на лихенизираните и лихениколните гъби в България датира от повече от един век (Казанджиев 1900) и за тях е публикувана специализирана флора (Попниколов, Железова 1964), а през последните години е издаден каталог на всички публикувани лихенизирани и лихениколни гъби на страната (Mayrhofer et al. 2003), досега няма конкретни детайлни данни за резервата. Това налага планирането на сериозни теренни проучвания на тази група организми.

Обобщена информация за: богатство на таксоните, общ брой на видовете, общ брой и разпределение на видовете с природозащитен статус

Класификационната система, по която е изготвен списъкът на видовете (Приложение № 2, Списък № 3) следва основно Wirth et al. 2013.

Установените на територията на резервата лихенизирани гъби са от два разряда на един клас – на торбестите гъби, *Ascomycetes*. Общо определените представители са от **6 семейства, 7 рода и 10 вида**. Сред тях няма представители с известна консервационна значимост според българското законодателство.

Списъци с установените видове

В Приложение № 2 (Списък № 3) е представен систематичен списък на установените видове.

1.13.1.3. Макромицети

Теренни проучвания и инвентаризация на флористичния състав

Теренните наблюдения са извършени през месец октомври и ноември 2014 г. Прилагани са утвърдени теренни и камерални методи за извършване на проучванията. За консервационно значимите видове са наблюдавани подходящи характеристики с потенциално значение за тяхното опазване. За определянето на макромицетите са използвани подходящи за целта съвременни монографски разработки.

Списъци по литературни източници за допълване на данните

Не са известни литературни данни за макромицетите на резервата.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване на макромицетите

При извършване на теренната работа са идентифицирани възможни отрицателно действащи фактори, в основната си част потенциални и с умерено възможно въздействие. Те, както и съответните препоръки за преодоляване, са представени в Таблица 1.13.1-1.

Таблица 1.13.1-1 Отрицателно действащи фактори и мерки за опазване

Фактор	Обхват	Мерки за преодоляване
Събиране на плодни тела на ядливи гъби	Потенциално. Цялата територия, по-интензивно в близост до пътища; значение – умерено.	1. Ограничаване на събирането на ядливи гъби; 2. Подготовка на интерпретативен маршрут и информационни табели.
Унищожаване на плодни тела на диворастващи гъби	Потенциално. Цялата територия, по-интензивно в близост до пътища; потенциална заплаха; значение – умерено.	1. Ограничаване на събирането на ядливи гъби; 2. Подготовка на интерпретативен маршрут и информационни табели.
Недостатъчно познаване на гъбното разнообразие като цяло и консервационно значимите видове в частност	Цялата територия, значение – потенциално, умерено.	Провеждане на системна инвентаризация на гъбното разнообразие в продължение на поне пет вегетационни сезона, продължаващо картиране на консервационно значимите видове и мониторинг на избрани находища на макромицети със статус на застрашеност.

Видове, които трябва да бъдат обект на специални мерки и причините за това

До момента няма основание да се препоръчат видове, които да бъдат обект на специални мерки.

Установените пропуски в познанията

До началото на изследването липсват данни за макромицетите от резерватната територия. Това касае, както видовото богатство на гъбите, така и броя и състоянието на консервационно значими видове гъби. Проведеното теренно изследване през 2014 г. доведе до натрупване на значителен обем данни. Поради биологичните особености на гъбите обаче (и главно нерегулярното образуване на плодни тела), пълна

инвентаризация на гъбното разнообразие на резервата е възможна само при провеждане на системни изследвания.

Обобщена информация за: богатство на таксоните, общ брой на видовете, общ брой и разпределение на видовете с природозащитен статус

Видово богатство

След провеждане на теренната работа, в резерватната територия са установени общо 105 вида гъби макромикети. Два вида се отнасят към 2 разряда и 2 семейства на отдел Торбести гъби (*Ascomycota*). Останалите 103 вида са представители на отдел Базидиални гъби (*Basidiomycota*) и са разпределени в 9 разряда и 35 семейства. Пълен списък на установените таксони е представен в **Приложение № 2 (Списък № 6)**. Регистрирани са нови за територията на страната вида макромикети, което потвърждава предположението, че резерват „Средока“ представлява значителен микологичен интерес.

Консервационно значими видове

Установени са находища на общо 4 консервационно значими вида макромикети, които са представени в **Приложение № 2 (Таблица № 1.13.1-2)**. Сред консервационно значимите гъби два вида са с категория Застрашен и два са с категория Уязвим. Всички видове са включени в Червения списък на гъбите в България, от тях три са представени и в Червената книга на Република България. Това потвърждава предположението за потенциално високата консервационна стойност на територията по отношение на гъбното разнообразие. Няма съмнение, че бъдещи проучвания ще установят както нови находища на известни консервационни видове, така и нови видове такива за територията на резервата.

Списъци с установените видове

В **Приложение № 2 (Списък № 6)** е представен списък с установените видове.

1.13.2. Висши растения

Теренни проучвания и инвентаризация на флористичния състав

Теренните проучвания са проведени в края на вегетационен сезон 2014 г., като са обхванати представителни съобщества, опазвани в резервата.

По време на теренната работа са събрани данни за видовия състав на флората и някои консервационно значимите видове висши растения, разпространени в границите на резерватната територия. Популациите им са локализираны с GPS Garmin Etrex

Legend, снети са необходимите популационни характеристики, когато това е било приложимо.

При определянето на висшите растения е използван „Определител на растенията в България“ (Делипавлов и др. 2003). Флорогеографските елементи следват “Конспект на висшите растения в България (Асьов & Петрова, 2012).

Природозащитният статут на видовете е определен по Petrova & Vladimirov (2009) и Пеев (2012); ендемичният елемент – по Petrova & Vladimirov (2010); реликтите – по Kuzmanov (1969). Законовата защита на консервационно значимите видове е показана съобразно Закона за биологичното разнообразие в България (ЗБР) и международни нормативни документи (Бернска конвенция, CITES, IUCN).

Списък на видовете висши растения, разпространени в резервата е представен в **Приложение № 2 (Списък № 5).**

Списъци по литературни източници за допълване на данните

В наличната литература няма публикуван списък с видовете висши растения, разпространени в резервата. Посочените в различни литературни източници видове, които не са установени при настоящото проучване, са включени в общия списък (**Приложение № 2, Списък № 5**) и са отбелязани със „*“.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване на висшите растения

Статутът на територията благоприятства опазването на комплекса от висши растения, но независимо от това са набелязани някои отрицателно действащи фактори (**Таблица № 1.13.2-1**), преодоляването на които е от съществено значение за осигуряване на нормално развитие и устойчивост на видовете.

Таблица № 1.13.2-1. Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

Фактор	Обхват и значение	Препоръки за преодоляване
Събиране на редки и защитени растения за колекции (изкл. събиране за научни колекции, след разрешение от МОСВ).	Потенциално по цялата територия, но по-вероятно в по-лесно достъпни райони. Потенциална заплаха с относително ниско значение	Запазване на контрола, препястващ събирането на видове висши растения с природозащитен статут.
Слабо познаване на тенденциите в развитието	Преимуществено видове, за които има сведения само в	Картиране популациите на консервационно значимите

Фактор	Обхват и значение	Препоръки за преодоляване
на популациите на някои консервационно значими видове.	литературни източници и няма съвременни данни. Фактор с високо значение по отношение на ефективното опазване на видовете с природозащитен статут.	видове, посочвани за резервата по литература и неустановени до момента поради сезонност. Периодични наблюдения за разкриване тенденциите при популациите, за които липсват актуални данни.
Недостатъчно познаване на биологията на някои от консервационно значимите видове.	Видовете, за които се предлага прилагането на специални мерки за защита. Фактор с високо значение	Провеждане на специализирани научни изследвания по отношение неизяснени биологични особености при някои видове.

Видове, които трябва да бъдат обект на специални мерки и причините за това

При оценката на видовете са взети предвид биологичните им особености, степен на застрашеност, устойчивост към външни въздействия, представителност в резервата и на национално ниво. Като основни мерки се предлагат периодично наблюдение на популациите и научни изследвания върху биологията на видовете (**Приложение № 2, Таблица № 1.13.2-2**).

Установените пропуски в познанията

Основно са свързани с липсата на целенасочени флористични проучвания в предишни години. Конкретна информация за находищата и състоянието на популациите на видовете с природозащитен статут не е налична към момента на настоящото проучване.

Обобщена информация за: богатство на таксоните, общ брой на видовете, общ брой и разпределение на видовете с природозащитен статут

Към настоящия момент, в резерватната територия са установени 231 вида висши растения, отнасящи се към 60 семейства и 167 рода. Към споровите растения се отнасят общо 10 вида, от които 1 вид към отдел *Equisetophyta* (Хвощови растения) и 9 вида към отдел *Polypodiophyta* (Папратовидни растения). Останалите 220 вида са представители на отдел Покритосеменни растения (*Magnoliophyta*).

Пълен списък на установените таксони е представен в **Приложение № 2 (Списък № 5)**.

Във флората на резервата са представени в най-голяма степен видовете със субсредиземноморска и евроазиатска компонента. Те, в съчетание с медитеранските, евромедитеранските и видовете с понтийска компонента, дават един специфичен облик на флората и определят нейния преходен характер между европейската и медитеранската флора. Участието на адвентивни видове е незначително. Всичко това насочва към заключението, че флората в резервата е естествена и типична за района.

Към настоящия момент за резервата са известни 17 вида висши растения с природозащитен статут (**Приложение № 2, Таблица № 1.13.2-3**), от които 16 са защитени от Закона за биологичното разнообразие (12 в приложение 3 и 4 в приложение 4). В Червена книга на Република България са включени 6 вида с категория „застрашен“. Четири вида са оценени като „уязвими“ на национално ниво, 2 като „почти застрашени“ и 1 като „слабо засегнат“. За 2 вида се прилагат разпоредбите на Бернската конвенция, 1 вид е с международен природозащитен статут („рядък“ по критериите на IUCN). В резервата се опазват 3 балкански ендемита и 25 реликтни вида висши растения. Всичко това определя високата консервационна стойност на резерватната територия в регионален и национален мащаб.

Балкански ендемити: седефчеволистна метличина (*Centaurea rutifolia*), българска мащерка (*Thymus longedentatus*), търилово великденче (*Veronica turrilliana*).

Реликтни видове висши растения: клен (*Acer campestre*), черна елша (*Alnus glutinosa*), обикновен габър (*Carpinus betulus*), келяв габър (*Carpinus orientalis*), леска (*Corylus avellana*), обикновен повет (*Clematis vitalba*), понтийско бясно дръвче (*Daphne pontica*), източен бук (*Fagus orientalis*), мъждрян (*Fraxinus ornus*), бръшлян (*Hedera helix*), колхидски джел (*Ilex colchica*), лавровишния (*Laurocerasus officinalis*), мушмула (*Mespilus germanica*), трепетлика (*Populus tremula*), грипа (*Phillyrea latifolia*), безстъблена иглика (*Primula acaulis*), орлова папрат (*Pteridium aquilinum*), цер (*Quercus cerris*), горун (*Quercus dalechampii*), благун (*Quercus frainetto*), източен горун (*Quercus polycarpa*), обикновен залист (*Ruscus aculeatus*), подезичен залист (*Ruscus hypoglossum*), форскалеева какула (*Salvia forskaohlei*), странджанска боровинка (*Vaccinium arctostaphylos*).

1.13.2.1 Лечебни растения

Теренни проучвания и инвентаризация на флористичния състав

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Настоящото проучване се основава на проведени теренни изследвания по маршрутният метод на територията на резервата през октомври 2014 година, както и на литературни данни. Посетени са основни за резерватната територия типове местообитания. Определянето на видовият им статус е по Определителя на растенията в България (Делипавлов и Чешмеджиев 2003) и томовете на Флора на България I-X (Йорданов 1963-1979; Велчев 1982, 1989; Кожухаров 1995). Справки са направени и със следните литературни източници:

- за определяне на природозащитния статус на видовете са ползвани Червеният списък на висшите растения в България (Petrova & Vladimirov 2009), Закона за биологичното разнообразие (2007), Червената книга на Р България (Пеев 2012) и международни нормативни документи (Бернска конвенция, CITES).

По време на теренните изследвания находищата на консервационно значимите видове са локализиран с GPS координати. Наблюдавани и отчитани са важни характеристики на популациите, като площ, хоризонтална структура, численост, проективно покритие.

Резерват „Средока“ се отличава от останалите резервати в Странджа по големия процент открити пространства и поляни. На север той е ограничен от р. Айidere, която образува трудно достъпно ждрело, където се наблюдава значително флористично разнообразие.

Списъци по литературни източници за допълване на данните

При прегледа на литература не е установен публикуван списък на видове лечебни растения, разпространени в резервата. Посочените в наличните литературни източници видове, които не са установени при настоящото проучване, са включени в общия списък (Приложение № 2, Списък № 1) и са отбелязани със „*“.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване на лечебните растения

Статутът на резерватната територия благоприятства опазването на лечебните растения в частност на консервационно значимите видове. Установените заплахи са преимуществено локални, а въздействието им към настоящия момент не е голямо. Идентифицирани са следните отрицателно действащи фактори върху популациите на лечебните растения (Таблица № 1.13.2.1-3).

Таблица № 1.13.2.1-3. Отрицателно действащи фактори и препоръки за преодоляване

Фактор	Обхват	Препоръки за преодоляване
Климатичните промени, наблюдавани в последните десетилетия (повишаване на средните летни температури, поройни дъждове и наводнения)	Цялата територия. Значение – високо.	Провеждане на мониторингови изследвания на лечебните видове с консервационна значимост. При установяване на негативни промени – предприемане на мерки, в съответствие със статута на ЗТ.
Събиране на консервационно значими лечебни видове растения (без тези от приложение 4 на ЗБР) за колекции и научни изследвания (след разрешение от МОСВ).	Потенциално. Възможност за събиране по цялата територия, по-вероятно край пътищата, преминаващи в резервата. Заплаха с относително ниско значение.	Запазване на постоянен контрол.
Необходимост от допълнително информационно осигуряване.	Локално, по утвърдените пътеки за посетители. Значение – косвено, средно.	Поставяне на допълнителни информационни табели на подходящи места край преминаващия път през резервата с кратка и точна информация за опазването биологичното разнообразие в това число и лечебните растения.

Видове, които трябва да бъдат обект на специални мерки и причините за това

Два вида лечебни растения, включени в Червена книга на Р България т.1 с категорията „Застрашен“ вид и Приложение 3 на ЗБР, се предлагат като обект на специални мерки за опазване – колхидски джел (*Ilex colchica*) и багрилна звъника (*Hypericum androsaemum*). (Приложение № 2, Таблица № 1.13.2.1-4). Тези видове се препоръчват, поради тяхната консервационна значимост, присъствието им в растителни

съобщества, включени в Приложение 1 на ЗБР, Червена книга на Р България, т.3. Необходима е пълна инвентаризация на находищата на посочените видове, провеждане мониторинг и при установяване на негативни тенденции – предприемане на спешни мерки за осигуряване устойчивост на популациите им. Ефективни ще бъдат и изследванията, свързани с биологията на размножаване на видовете, включващи ембриологични проучвания и *in vitro* методи за размножаване.

Установените пропуски в познанията

До началото на настоящото изследване не е провеждано проучване върху разпространението и състоянието на лечебните растения в резерватната територия. Липсва информацията за консервационно значимите видове, съвременното състояние на популациите и предприети мерки за опазването им. В резултат на проведеното теренно изследване е събран значителен обем данни.

Обобщена информация за: богатство на таксоните, общ брой на видовете, общ брой и разпределение на видовете с природозащитен статус

В резерват „Средока“ са установени 129 вида лечебни растения (включени в Закона за лечебните растения 2000), принадлежащи към 112 рода и 55 семейства (**Приложение № 2, Списък № 1**). Данните показват, че на територията на резервата се съхранява значително разнообразие от лечебни видове.

В смесените дъбови гори - местообитание *G1.76A1 Тракийски смесени термофилни дъбови гори*, най-често срещаните дървесни видове лечебни растения са: планински ясен (*Fraxinus excelsior*), киселица (*Malus sylvestris*), сребриста липа (*Tilia tomentosa*), брекиня (*Sorbus torminalis*), скоруша (*S. domestica*), офика (*S. aucuparia*), черен бъз (*Sambucus nigra*), от храстовите видове калуна (*Calluna vulgaris*), чашкодрян (*Euonymus sp.*), трънка (*Prunus spinosa*), червен глог (*Crataegus monogyna*), черен глог (*C. pentagyna*), обикновена леска (*Corylus avellana*), лавровишния (*Laurocerasus officinalis*). Дървесните видове са представени с единични екземпляри или малки групи. Интересен е фактът, че на територията на резервата се срещат компактни групи от дървесни форми на *Ilex colchica*, който в отделни екземпляри достига до 6 m височина (Патронов 1998, Георгиев 2004). От храстовите видове с добри запаси са червеният глог (*Crataegus pentagyna*) и калуната (*Calluna vulgaris*). Най-често срещани от тревистите видове са бодливият залист (*Ruscus aculeatus*), пролетното ботурче (*Cyclamen coum*), безстъблената иглика (*Primula acaulis*), европейската дебryanка (*Sanicula europea*), прасковелистната камбанка (*Campanula persicifolia*), лечебната маточина (*Melissa*

officinalis), луковичната горва (*Cardamine bulbifera*), обикновеният волски език (*Phyllitis scolopendrium*). Те образуват значителни по площ популации достигащи до 0,5-1 ha с променящо се проективно покритие или численост в отделните части на популациите. В някои случай видовете в находищата образуват мозаечни структури, като *Primula vulgaris* и *Mellisa officinalis*, а в други те са разпространени равномерно с проективно покритие, достигащо до 15-20 % (*Cyclamen coum*).

В смесените горите с по-голямо участие на източен бук (*Fagus orientalis*) тревната покривка е разредена и само на по-светлите участъци се срещат на петна видовете бодлив залист (*Ruscus aculeatus*), пролетно ботуче (*Cyclamen coum*), прасковолитна камбанка (*Campanula persicifolia*), горска млечка (*Euphorbia amygdaloides*).

Интерес представлява и местообитание - *G1.6E12 Странджански източно букови гори с подлес от Laurocerasus officinalis*. В резерват „Средока“ лавровишната се среща в гори от източен бук, но без рододендрон, а с участието на колхидския джел (*Ilex colchica*) и други вечнозелени и листопадни храсти. Значително по площ находище лечебният вид *Laurocerasus officinalis* образува в централната част на резервата (Георгиев 2004). Находищата на лавровишната са в стръмни и труднопроходими долове, отворени в посока север североизток с целогодишно течащи води (Патронов 1998, 2001).

Видове с консервационен статус, в т.ч. видове под специален режим на ползване и опазване съгласно Закона за лечебните растения (2000)

На територията на резервата са установени 10 вида лечебни растения с природозащитен статус (**Приложение № 2, Таблица № 1.13.2.1-1**). Тези видове представляват 7,7 % от всички лечебни растения, установени в резервата, 2 вида (1,5 %) са включени в Червена книга на Р България т. 1 с категорията “застрашен” вид, 6 вида (4,5 %) са под закрилата на Закона за биологичното разнообразие (2002), 1 вида е в CITES (0,7 %), 5 вида (3,7 %) са със специален режим на ползване и опазване съгласно Закона за лечебните растения (2000).

От видовете с природозащитен статус рядко срещани се в резервата с единични екземпляра са “застрашените” видове, включени в Червена книга на Р България и Закона за биологичното разнообразие – багрилна звъника (*Hypericum androsaemum*) и колхидски джел (*Ilex colchica*). Друг вид включен в приложението на Закона за биоразнообразието е калуна (*Calluna vulgaris*), който само в този район на Странджа,

образува така наречените “калунаци”. По-често срещани са видове са бодливият залист (*Ruscus aculeatus*), пролетното ботурче (*Cyclamen coum*), безстъблена иглика (*Primula acaulis*), формиращи значителни по площ популации до 1 ha. По откосите на деретата и влажните скали расте често по единично обикновеното изтравниче (*Asplenium trichomanes*) и на петна обикновеният волски език (*Phyllitis scolopendrium*), видове под специален режим на опазване и ползване.

Оценка на запасите на видовете лечебни растения с природозащитен статус и/или със специален режим на ползване и опазване

За оценка на ресурсите при видовете с природозащитен статус и/или със специален режим на ползване и опазване съгласно Заповед на МОСВ № РД 83/2014 бе използван възприет подход за оценка чрез прилагането следната скала – единично срещани се екземпляри /1-10 екземпляра/, група /11 до 50 екземпляра/ и множество /51 ≤ екземпляра/. В Приложение № 2 (Таблица № 1.13.2.1–2) са представени местообитанията и ресурсите на видовете лечебни растения с природозащитен статус и/или със специален режим на ползване и опазване.

Посочените видове в Приложение № 2 (Таблица № 1.13.2.1–2) имат специфични изисквания към средата в която се развиват и всяка промяна в режима на осветление, рН на почвата, почвената и въздушната влажност могат да се отразят негативно върху състоянието на популацията им. Особено опасен е антропогенният натиск.

Карта на растителността е представена в Приложение 3 (Карта № 12)

1.13.2.2 Горскодървесна растителност

1.13.2.2.1. Класификация на растителността

При проведено проучване на растителността през 2014 г. са приложени два подхода за класификация (доминантен и флористичен), в резултат на което са обособени различен брой синтаксони.

При доминантен подход на класификация в съвременната растителност на резервата се разграничават две синтаксономични категории: *формации* и *група растителни асоциации*. Възприетите синтаксони при този подход са в съответствие с картируемите геоботанични единици в „Растителност на България. Карта в М 1:600 000 с обяснителен текст“ (Бондев, 1991)

При флористичния метод за класификация е възприета системата от синтаксономични категории, свързани с природните местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР.

Класификация на Странджанските дъбови гори

Отнасят се към следните системи за класификация на природните местообитания и растителността:

Тип природни местообитания, вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие под код и име:

91M0 Балкано-Панонски церово-горунови гори

вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС, HD 92/43):

91M0 Pannonian-Balkan turkey oak-sessile oak forests

EUNIS:

G1.761 Helleno-Moesian [Quercus cerris] forests;

G1.762 Helleno-Moesian [Quercus frainetto] forests;

G1.76A1 Euxino-Thracian [Quercus frainetto]–[Quercus cerris] forests;

G1.76A2 Thracian [Quercus frainetto]–[Quercus virgiliana] forests;

G1.76A41 Stranja [Primula rosea]–[Quercus polycarpa] forests;

G1.A711 Western Euxinian mixed forests

PAL. CLASS.:

41.761 Helleno-Moesian [Quercus cerris] forests;

41.762 Helleno-Moesian [Quercus frainetto] forests;

41.76A1 Euxino-Thracian [Quercus frainetto]–[Quercus cerris] forests;

41.76A2 Thracian [Quercus frainetto]–[Quercus virgiliana] forests;

41.76A41 Stranja [Primula rosea]–[Quercus polycarpa] forests;

41.H11 Western Euxinian mixed forests

Природозащитен статут на природните местообитания, свързани с разпространението на съответната растителност. Опазвани по национални и европейски нормативни документи:

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР),

Директива 92/43 на ЕИО (ДХ).

Категория на застрашеност на природните местообитания, свързани с разпространение на съответната растителност според Червена книга на България, том III: Застрашено

На местообитанията, свързани с разпространението на разглежданата растителност, в резервата могат да се разграничат два основни подтипа дъбови гори: **Подтип I. Тракийски смесени термофилни дъбови гори и Подтип II. Източногоорунови гори**, като крайно ограничено и фрагментирано е разпространението на **Подтип III. Смесени западноевксински гори**.

Подтип I. Тракийски смесени термофилни дъбови гори

Връзка с класификационните геоботанични единици от обобщаващия труд „Растителност на България. Карта в М 1:600 000 с обяснителен текст“ (Бондев 1991):

- 91 Смесени гори от цер (*Quercus cerris*) и благун (*Q. frainetto*);
- 92 Смесени гори от цер (*Quercus cerris*) и благун (*Q. frainetto*) и средиземноморски елементи;
- 93 Смесени гори от цер (*Quercus cerris*) и благун (*Q. frainetto*) и келяв габър (*Carpinus orientalis*), на места възникнали вторично;
- 94 Смесени гори от цер (*Quercus cerris*) и благун (*Q. frainetto*) и келяв габър (*Carpinus orientalis*), със средиземноморски елементи, на места възникнали вторично;
- 95 Смесени гори от цер (*Quercus cerris*) и благун (*Q. frainetto*) с примес от лъжник (*Q. hartwissiana*) и келяв габър (*Carpinus orientalis*);
- 96 Смесени гори от цер (*Quercus cerris*), граница (*Q. pubescens*) и виргилиев дъб (*Q. virgiliana*);
- 99 Смесени гори от цер (*Quercus cerris*) и келяв габър (*Carpinus orientalis*), на места и с мъждрян (*Fraxinus ornus*);
- 100 Гори от благун (*Querceta frainetti*);
- 101 Гори от благун (*Querceta frainetti*) със средиземноморски елементи;
- 102 Смесени гори от благун (*Quercus frainetto*), граница (*Q. pubescens*) и виргилиев дъб (*Q. virgiliana*);
- 103 Смесени гори от благун (*Quercus frainetto*) и мъждрян (*Fraxinus ornus*);
- 104 Смесени гори от благун (*Quercus frainetto*) и келяв габър (*Carpinus orientalis*), на места възникнали вторично;

105 Смесени гори от благун (*Quercus frainetto*) и келяв габър (*Carpinus orientalis*), със средиземноморски елементи, на места възникнали вторично (в регионите с преходно-континентален и преходно-средиземноморски климат).

Тракийските смесени термофилни дъбови гори в резервата са част от **съюза *Quercion frainetto*** и от голямата полиморфна **асоциация *Quercetum frainetto-cerris* s. l.**, представена от различни географски синварианти в различните части на Балканския полуостров. В обхвата на разглежданата резерватна територия те могат да бъдат отнесени към **географския синтаксон *Quercetum frainetto-cerris thracicum***.

В разглеждания резерват този подтип се среща основно по билните части и при изложения с южна компонента.

Подтип II. Източногорунови гори

Връзка с класификационните геоботанични единици от обобщаващия труд „Растителност на България. Карта в М 1:600 000 с обяснителен текст“ (Бондев 1991):

82 Гори от източен горун (*Querceta polycarpae*);

83 Смесени гори от източен горун (*Quercus polycarpa*) и обикновен габър (*Carpinus betulus*);

84 Смесени гори от източен горун (*Quercus polycarpa*), благун (*Quercus frainetto*) и цер (*Quercus cerris*);

85 Смесени гори от източен горун (*Quercus polycarpa*) и благун (*Quercus frainetto*).

Горите с доминантно участие на източния горун (*Quercus polycarpa*) са сред най-широко разпространените дъбови гори в резервата, особено в по-високите билни участъци, най-вече при изложения със северна компонента. Източният горун формира монодоминантни или смесени дървостои, най-често с благун (*Quercus frainetto*), цер (*Quercus cerris*), странджански дъб – лъжник (*Quercus hartwissiana*), обикновен габър (*Carpinus betulus*) и келяв габър (*Carpinus orientalis*).

Съобществата на източния горун принадлежат към коренната южноевксинска растителност.

Подтип III. Смесени западноевксински гори

Този подтип дъбови гори също принадлежи към коренната южноевксинска растителност. Характерна особеност е участието на странджански дъб – лъжник (*Quercus hartwissiana*). Той е типичен представител на южноевксинските терциерни

реликти. Има относително широка екологична пластичност, като в разглеждания резерват от двата основни екотопа местообитания, в които се среща в окръг Странджа, е представен предимно ксеротермният.

Сухоустойчивият екотоп на странджанския дъб е разпространен и върху по-бедни, сухи и често варовити терени на хумусно-карбонатни почви в състава на ксеротермни дървесни съобщества заедно с келяв габър, мъждрян, цер, благуи и космат дъб. Крайречният екотоп е свързан с влажни, но рядко заливани участъци от крайречните тераси и ниските части на склоновете край река Айdere и нейните притоци. В такива биотопи лъжникът расте заедно с обикновен габър (*Carpinus betulus*), източен бук (*Fagus orientalis*), цер (*Quercus cerris*), източен горун (*Q. polycarpa*), като отделните видове могат да имат доминиращо положение в дървостоя в зависимост от локалните условия. Характерно е присъствието на увивните растения: повет (*Clematis vitalba*), бръшлян (*Hedera helix*), хмел (*Humulus lupulus*), брей (*Tamus communis*) и др., което придава на тези съобщества физиономично облик на лонгозни гори.

Съобществата с участие на странджански дъб се отличават с разнообразен състав, сложна структура и уникалност.

Класификация на странджанските букови гори

Отнасят се към следните системи за класификация на природните местообитания и растителността:

Тип природно местообитание, вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие под код и име:

91S0 Западнопонтийски букови гори*

вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 EEC, HD 92/43):

91S0 Western Pontic beech forests*

EUNIS:

G1.6E121 Stranja bearberry tree-oriental beech forests

G1.6E122 Stranja rhododendron-oriental beech forests

PAL. CLASS.:

41.1E121 Stranja bearberry tree-oriental beech forests

41.1E122 Stranja rhododendron-oriental beech forests

Синтаксономична принадлежност:

Синтаксономично класификационната единица на странджанските букови гори се отнася към съюза *Fagion orientalis* с асоциациите *Rhododendro pontici-Fagetum orientalis*, *Cyclamini coum-Fagetum orientalis* и *Primulo rubrae-Fagetum orientalis*.

Връзка с класификационните геоботанични единици от обобщаващия труд „Растителност на България. Карта в М 1:600 000 с обяснителен текст“ (Бондев 1991):

79 Гори от източен бук (*Fageta orientalis*)

Природозащитен статут на природните местообитания, свързани с разпространението на съответната растителност. Опазвани по национални и европейски нормативни документи:

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР),

Бернска конвенция (БК),

Директива 92/43 на ЕИО (ДХ).

Категория на застрашеност на природните местообитания, свързани с разпространение на съответната растителност според Червена книга на България, том III: Застрашено

Странджанските букови гори от източен бук са коренни. Те имат реликтен произход и се отличават с висока концентрация на южноевксински флорни елементи и терциерни реликти. Имат най-често инверсно разположение спрямо дъбовите гори и заемат най-сенчестите и влажни участъци на доловете, пониженията и склоновете.

Съобществата са предимно монодоминантни. По-рядко източният бук формира и смесени съобщества с източен горун (*Quercus polycarpa*), обикновен габър (*Carpinus betulus*), трепетлика (*Populus tremula*) (в по-млади гори), дива череша (*Cerasus avium*), шестил (*Acer platanoides*), сребролистна липа (*Tilia tomentosa*) и др.

Особено характерни за подлеса на тези гори в резервата са вечнозелените храсти от лавровиден тип – странджанско бясно дърво (*Daphne pontica*), колхидски джел (*Ilex colchica*), лавровишня (*Laurocerasus officinalis*).

Въз основа на микрорелефните особености и преобладаващите видове в подлеса и тревната покривка се разграничават два подтипа на Странджанските букови гори.

Подтип I. Странджански гори от източен бук със странджанска зеленика

Монодоминантни и по-рядко смесени съобщества на източен бук с ясно обособен подлес от вечнозелени храсти. Синтаксономично се отнасят към асоциация *Rhododendro pontici-Fagetum orientalis*.

Резерватът се намира извън областта на разпространение на странджанската зеленика, но други видове лавровидни храсти могат да образуват сравнително гъсти обраствания. Те са разпространени по склоновете на по-влажни долове, и най-вече по дъната на доловете, където вечнозеленият подлес се изгражда от колхидски джел и лавровишня. Характерни за подлеса са също така и странджанско бясно дърво (*Daphne pontica*) и подезичен залист (*Ruscus hypoglossum*).

Подтип III. Гори от източен бук без подлес от южноевксински храсти

Чисти или смесени (с *Quercus polycarpa*) съобщества на *Fagus orientalis* с по-слабо участие на представители на южноевксинския флорен елемент. В подлеса липсват вечнозелени храсти от лавровиден тип, с изключение на странджанско бясно дърво (*Daphne pontica*).

Класификация на странджанските смесени гори на стръмни и урвисти склонове

Отнасят се към следните системи за класификация на природните местообитания и растителността:

Тип местообитание, вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие под код и име:

9180* Смесени гори от съюза *Tilio-Acerion* върху сипеи и стръмни склонове

вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС, HD 92/43):

9180* *Tilio-Acerion forests of slopes, screes and ravines*

EUNIS:

G1.A4 Ravine and slope woodland

PAL. CLASS.:

41.4 Mixed ravine and slope forests; HD 92/43: 9180

**Tilio-Acerion forests of slopes, screes and ravines*

Синтаксономична принадлежност:

Синтаксономично класификационната единица на странджанските смесени гори на стръмни и урвисти склонове се отнася към съюза *Tilio-Acerion* и подсъюза *Tilio-Acerenion*.

Връзка с класификационните геоботанични единици от обобщаващия труд „Растителност на България. Карта в М 1:600 000 с обяснителен текст“ (Бондев 1991):

80 Смесени гори от източен бук (*Fagus orientalis*), обикновен габър (*Carpinus betulus*) и сребролистна липа (*Tilia tomentosa*)

Природозащитен статут на природните местообитания, свързани с разпространението на съответната растителност. Опазвани по национални и европейски нормативни документи:

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР),

Бернска конвенция (БК),

Директива 92/43 на ЕИО (ДХ).

Категория на застрашеност на природните местообитания, свързани с разпространение на съответната растителност според Червена книга на България, том III: Застрашено

Класификационната единица на странджанските смесени гори на стръмни и урвести склонове е представена от сенчести и влажни смесени първични или вторични широколистни гори с многовидов дървесен етаж и задължително участие на липа (*Tilia spp.*), клен (*Acer spp.*), с различно доминиране на видовете.

Полидоминантните съобщества заемат повече или по-малко стръмни склонове, включително и отвесни скални склонове.

Тревният етаж е представен от видове, характерни за буковите и габърите гори. Те са се запазили на местата, където общоекологичните условия не предоставят възможност за доминирането на бука.

На територията на резервата са едни от най-представителните находища на тези гори за Странджа планина, но поради геоморфоложките и климатични особености на планината, са редки и представени единствено с фрагменти от ксерофитния вариант от подсъюза *Tilio-Acerenion*.

Класификация на странджанските мезофилни дъбови и габърски гори

Отнасят се към следните системи за класификация на природните местообитания и растителността:

Тип природно местообитание, вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие под код и име:

91G0 Панонски гори с Quercus petraea и Carpinus betulus*

вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС, HD 92/43):

91G0* Pannonic woods with *Quercus petraea* and *Carpinus betulus*

EUNIS:

G1.A1C31 Moesian mesophile oak-hornbeam forests

PAL. CLASS.:

41.2C3 Moesian mesophile oak-hornbeam forests

Синтаксономична принадлежност:

Синтаксономично класификационната единица на странджанските мезофилни дъбови и габъррови гори се отнасят към клас *Quercetea pubescentis*, разред *Quercetalia pubescenti-petraeae*, съюз *Quercion confertae* и асоциация *Querco-Carpinetum moesiacum* s.l.

Връзка н с класификационните геоботанични единици от обобщаващия труд „Растителност на България. Карта в М 1:600 000 с обяснителен текст“ (Бондев 1991):

54 Гори от обикновен габър (*Carpineta betuli*) на места с келяв габър (*Carpinus orientalis*),

55 Смесени гори от обикновен габър (*Carpinus betulus*), клен (*Acer campestre*) и др.,

56 Габърово-горунови гори (*Querceto-Carpineta betuli*) (при надм. вис. под 600 m),

57 Смесени гори от обикновен габър (*Carpinus betulus*) и цер (*Quercus cerris*) на места с горун (*Q. dalechampii*), клен (*Acer campestre*) и др.

Природозащитен статут на природните местообитания, свързани с разпространението на съответната растителност. Опазвани по национални и европейски нормативни документи:

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР),

Бернска конвенция (БК),

Директива 92/43 на ЕИО (ДХ).

Категория на застрашеност на природните местообитания, свързани с разпространение на съответната растителност според Червена книга на България, том III: Потенциално застрашено

Типът странджанските мезофилни дъбови и габъррови гори включва мезофилни гори с различна степен на доминиране или съдоминиране на обикновен габър (*Carpinus betulus*) и участие на дъбове. Развиват се при относително по-ниски влажност и температура, в сравнение с горите от източен бук. Срещат се на сенчести места в

падини и долове. В състава им участват както типични мезофилни видове от съюза *Carpinion*, така и по-ксерофитни южноевропейски, субсредиземноморски и понто-панонски елементи.

Като съдоминанти на обикновен габър (*Carpinus betulus*) и поединично в дървесния етаж участват полски клен (*Acer campestre*), келяв габър (*Carpinus orientalis*), мъждрян (*Fraxinus ornus*), цер (*Quercus cerris*), източен горун (*Q. polycarpa*), странджански дъб – лъжник (*Q. hartwissiana*), липа (*Tilia ssp.*).

Класификация на странджанските заливни гори от черна елша (*Alnus glutinosa*)

Отнасят се към следните системи за класификация на природните местообитания и растителността:

Тип природно местообитание, вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие под код и име:

91E0* Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 EEC, HD 92/43):

91E0* Alluvial forests with *Alnus glutinosa* and *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

EUNIS:

G1.413 Southern Helleno-Balkan swamp alder woods

PAL. CLASS:

44.913 Southern Helleno-Balkan swamp alder woods

Синтаксономична принадлежност:

Синтаксономично класификационната единица на странджанските заливни гори от черна елша (*Alnus glutinosa*) се отнасят към клас *Populetea albae*, разред *Fraxinetalia* и съюз *Alnion incanae*.

Връзка с класификационните геоботанични единици от обобщаващия труд „Растителност на България. Карта в М 1:600 000 с обяснителен текст“ (Бондев 1991):

143 Гори от черна елша (*Alneta glutinosae*), върби (предимно *Saliceta albae*, *Saliceta fragilis*) и тополи (*Populeta nigrae*, *Populeta albae*) на места в съчетание с

изкуствени топови насаждения и с хигрофитни тревни формации (в Южна България)

Природозащитен статут на природните местообитания, свързани с разпространението на съответната растителност. Опазвани по национални и европейски нормативни документи:

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР),

Директива 92/43 на ЕИО (ДХ).

Категория на застрашеност на природните местообитания, свързани с разпространение на съответната растителност според Червена книга на България, том III: Застрашено

Класификационната единица на странджанските заливни гори от черна елша (*Alnus glutinosa*) и ясен (*Fraxinus oxycarpa*) имат галериен характер в долините на по-бавно течащите реки – в геоботаничен окръг „Странджа“. За територията на разглеждания резерват тази растителност е фрагментирана и не е типична, поради по-стръмния и бързотечащ участък по поречието на Айdere, който е включен в резерватната територия. Галерийните елшови гори се развиват във фрагментирани участъци върху влажни до мокри, спорадично заливани, отцедливи и проветриви почви. В тревната покривка най-често се срещат редица хигрофилни и рудерални видове. Участието на увивни растения и термофилни видове е ограничено. Заливанията са редки и краткотрайни, поради по-големия наклон и по-тесните крайречни долини.

Класификация на странджанските храсталаци от калуна (*Calluna vulgaris*)

Отнасят се към следните системи за класификация на природните местообитания и растителността:

Тип природно местообитание вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие под код и име:

4030 Европейски сухи ерикоидни съобщества

вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС, HD 92/43):

4030 European dry heaths

EUNIS:

F4.22C Pontic ling heaths

PAL. CLASS.:

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

31.22C Pontic ling heaths

Класификационната единица на **Странджанските храсталаци от калуна (*Calluna vulgaris*)** се отнася към групата на **Умереноконтинентални ерикоидни храсталаци**.

Природозащитен статут на природните местообитания, свързани с разпространението на съответната растителност. Опазвани по национални и европейски нормативни документи:

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР),

Бернска конвенция (БК),

Директива 92/43 на ЕИО (ДХ).

Категория на застрашеност на природните местообитания, свързани с разпространение на съответната растителност според Червена книга на България, том III: Застрашено

Класификационната единица **Странджански храсталаци от калуна (*Calluna vulgaris*)** включва мезофилните до ксерофилни храстови съобщества от вечнозелени теснолистни представители на сем. Пиренови (*Ericaceae*).

Храсталачни съобщества с доминиране на калуна (*Calluna vulgaris*) – така наречените „калунаци“ – имат по-широко разпространение в геоботаничен окръг Странджа. В резерватната територия са представени понатоящем с нетипични находища. Растат предимно на силно ерозиран почви, в периферията на разредени горски съобщества или вторично навлизат в изоставени обработваеми земи или пасища.

Храсталаците от калуна са гъсти и проективното им покритие варира средно между 60 % и 70 %.

Предполага се, че преобладаващата част от ерикоидните храсталаци от калуна в резервата имат вторичен произход и са резултат от деградация в един предишен период, преди обявяването на резервата, свързана с разреждане, изсичане или унищожаване на изредени гори от източен горун и благун с подлес от калуна. На местата с най-голяма ерозия, които са заети от такива съобщества, възстановяването на коренните дъбови гори изисква твърде продължителен процес.

Класификация на странджанските ксеротермни ливади и пасища от садина (*Chrysopogon gryllus*), белизма (*Bothriochloa ischaetum*) и валезийска власатка (*Festuca valesiaca*)

Отнасят се към следните системи за класификация на природните местообитания и растителността:

Тип природно местообитание, вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие под код и име:

*6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (Festuco-Brometalia) (*важни местообитания на орхидеи)*

вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС, HD 92/43):

*6210 Semi-natural dry grasslands and scrubland facies on calcareous substrates (Festuco-Brometalia) (*important orchid sites)*

EUNIS:

E1.4344 Helleno-Balkanic andropogonid grass steppes

PAL. CLASS.:

34.6344 Helleno-Balkanic andropogonid grass steppes

Синтаксономична принадлежност:

Синтаксономично фитоценозите в класификационната единица на странджанските ксеротермни ливади и пасища от садина (*Chrysopogon gryllus*), белизма (*Bothriochloa ischaetum*) и валезийска власатка (*Festuca valesiaca*) са доминирани главно от високи туфести житни треви и други многогодишни тревни видове от разред *Festucetalia valesiaca*. В състава им участват полухрастчета, както и храсти и единични дървета, останали от първичната горска растителност.

Връзка с класификационните геоботанични единици от обобщаващия труд „Растителност на България. Карта в М 1:600 000 с обяснителен текст“ (Бондев 1991):

129 Ксеротермни тревни формации с преобладаване на белизма (Dichantietalia ischaetum), луковична ливадина (Poaeta bulbosae, Poaeta concinnae), садина (Chrysopogoneta grylli) и ефемери (Ephemereta).

Природозащитен статут на природните местообитания, свързани с разпространението на съответната растителност. Опазвани по национални и европейски нормативни документи:

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР),

Бернска конвенция (БК),

Директива 92/43 на ЕИО (ДХ).

Категория на застрашеност на природните местообитания, свързани с разпространение на съответната растителност според Червена книга на България, том III: Потенциално застрашено

Класификационната единица на странджанските ксеротермни ливади и пасища от садина (*Chrysopogon gryllus*), белизма (*Bothriochloa ischaemum*) и валезийска власатка (*Festuca valesiaca*) включва основно вторични тревни съобщества, доминирани от високи туфести житни треви и други многогодишни видове от разред *Festucetalia valesiaca*.

Тревните съобщества, свързани с разглежданата растителност, често формират комплекси с различните типове петрофитни степи на плитки деградирали хумусно-карбонатни почви или песъчливо-глинести сипеи на склонове с южно изложение, или със съобществата на клас *Thero-Brachypodietea*, съставени от средиземноморски едногодишни житни видове.

Класификация на странджанските крайречни високотревни съобщества

Отнасят се към следните системи за класификация на природните местообитания и растителността:

Тип природно местообитание, вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие под код и име:

6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс

вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС, HD 92/43):

6430 Hydrophyllous tall herb fringe communities of plains and of mountain to alpine levels

EUNIS:

E5.41 Screens or veils of perennial tall herbs lining watercourses;

E5.43 Shady woodland edge fringes

PAL. CLASS.:

37.71 Watercourse veils;

37.72 Shady woodland edge fringes;

Синтаксономична принадлежност:

Синтаксономично класификационната единица на странджанските крайречни високотревни съобщества се отнася към полурудералния клас *Galio-Urticetea*, които за *Нитрофилните високотревни съобщества в поречиата на реките на сенчести места в гори* (с код по EUNIS E5.43 - *Shady woodland edge fringes*). За геоботаничен окръг Странджа е характерен разред *Convolvuletalia sepium*.

Природозащитен статут на природните местообитания, свързани с разпространението на съответната растителност. Опазвани по национални и европейски нормативни документи:

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР),

Директива 92/43 на ЕИО (ДХ).

Категория на застрашеност на природните местообитания, свързани с разпространение на съответната растителност според Червена книга на България, том III: Застрашено

Класификационната единица на странджанските крайречни високотревни съобщества включва разнообразни смесени съобщества с височина на тревите от 1 m до 1,5 и дори 2 m. Обикновено заемат тесни ивици (до 2-3 m, често и по-тесни) край течащите води и по влажните брегове. От екологичните групи преобладават типичните хигрофити и хигромезофити. Оптимумът на развитието им е през втората половина на лятото, когато реките са по-маловодни, и заемат освободената ивица тиня или мокър чакъл. Видовият състав на ценозите е много разнообразен.

Класификация на странджанските карстови извори и потоци с бигорни образувания

Отнасят се към следните системи за класификация на природните местообитания и растителността:

Тип природно местообитание, вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие под код и име:

*7220 *Извори с твърда вода с туфести формации (Cratoneurion)*

вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС, HD 92/43):

*7220 *Petrifying springs with tufa formations (Cratoneurion)*

EUNIS:

C2.121 Petrifying springs with tufa or travertine formations

Pal. Class.:

54.121 Middle European tufa springs

Синтаксономична принадлежност:

Синтаксономично растителните видове, свързани с класификационната единица на *странджанските карстови извори и потоци с бигорни образувания*, могат да се отнесат към съюза *Cratoneurion commutatum*, където доминират основно водни калцифилни мъхове.

Природозащитен статут на природните местообитания, свързани с разпространението на съответната растителност. Опазвани по национални и европейски нормативни документи:

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР),

Бернска конвенция (БК),

Директива 92/43 на ЕИО (ДХ).

Категория на застрашеност на природните местообитания, свързани с разпространение на съответната растителност според Червена книга на България, том III: Застрашено

В Странджа местообитанията на *карстови извори и потоци с бигорни образувания* представляват речни разливи, водопади, включително и изкуствени прагове.

За резервата находищата на местообитанията, свързани с разглежданата растителност, са с точков характер.

Едно от най-представителните находища на тази растителност и свързаните с нея местообитания, макар и с изкуствен произход, се намира в непосредствена близост до (над) границите на резервата, при водния пад на бившата воденица в м.Докузак.

Класификация на странджанските варовикови скали с хазмофитна растителност

Отнасят се към следните системи за класификация на природните местообитания и растителността:

Тип природно местообитание, вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие под код и име:

8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове

вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС, HD 92/43):

8210 Calcareous rocky slopes with chasmophytic vegetation

EUNIS:

H3.2A4 Balkano-Illyrian shaded calcicolous chasmophyte communities

H3.2A12 Rhodopide calcicolous chasmophyte communities

H3.2E Bare limestone inland cliffs

PAL. CLASS.:

62.1A 4 Balkano-Illyrian shaded calcicolous chasmophyte communities

62.1A12 Rhodopide calcicolous chasmophyte communities

62.41 Limestone bare inland cliffs

Синтаксономична принадлежност:

Синтаксономично растителните видове, свързани с класификационната единица на **странджанските варовикови скали с хазмофитна растителност**, могат да бъдат отнесени към голям брой основни синтаксони. Комбинациите от видове в конкретните скални местообитания в голямата си част са случаен факт, тъй като липсва фитоценотичен подбор, а единствено общоекологичен.

Природозащитен статут на природните местообитания, свързани с разпространението на съответната растителност. Опазвани по национални и европейски нормативни документи:

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР),

Директива 92/43 на ЕИО (ДХ).

Категория на застрашеност на природните местообитания, свързани с разпространение на съответната растителност според Червена книга на България, том III: Уязвимо

Класификационната единица на странджанските варовикови скали с хазмофитна растителност включва местообитания на отвесни или с голям наклон (между 65° и 90°) варовикови (мраморни) скални стени с пукнатини по тях. Почвената покривка реално липсва или е много слабо развита. Проективното покритие на растителността най-често е много малко – срещат се отделни индивиди, туфи или малки групи растения, които отстоят на определено разстояние без контакти помежду си.

Класификационна единица на растителност по привходни части на

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

пещерите

Отнасят се към следните системи за класификация на природните местообитания и растителността:

Тип природно местообитание, вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие под код и име:

8310 Неблагоустроени пещери

вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС, HD 92/43):

8310 Caves not open to the public

EUNIS:

H1.221 Continental subtroglophile vertebrate caves;

H1.231 Troglobiont invertebrate temperate caves;

H1.24 Troglophile invertebrate caves;

H1.25 Subtroglophile invertebrate caves

PAL. CLASS.:

65.25 Continental bat caves;

65.41 Troglobiont invertebrate temperate caves;

65.5 Troglophile invertebrate caves;

65.6 Subtroglophile invertebrate caves

Синтаксономична принадлежност:

Синтаксономично растителните видове, свързани с класификационната единица на странджанската растителност по привходни части на пещерите могат да бъдат отнесени към голям брой основни синтаксони.

Комбинациите от видове в конкретните скални местообитания в голямата си част са случаен факт, тъй като липсва фитоценотичен подбор, а се отчита единствено екологичен.

Природозащитен статут на природните местообитания, свързани с разпространението на съответната растителност. Опазвани по национални и европейски нормативни документи:

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР),

Бернска конвенция (БК),

Директива 92/43 на ЕИО (ДХ).

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

Категория на застрашеност на природните местообитания, свързани с разпространение на съответната растителност според Червена книга на България, том III: Уязвимо

Местообитанието притежава характеристиките на екотонна зона между надземната среда и типичната подземна среда, лишена от слънчева светлина и фотосинтезиращи организми. Съществуват няколко основни типа привходни части: входи на сухи пещери и пропасти.

Местообитания и свързана растителност, които не са включени в

Приложение 1 на Директива 92/43

Местообитанията и свързана растителност, които не са включени в Приложение 1 на ЗБР са представени според класификационна система EUNIS

C2.11 Извори с меки води

C2.11 Soft water springs

Местообитанието според наличните данни се среща в участъците със силикатната скална основа, където има малки потоци и извори. Представлява извори в силикатни скали, най-често лишени от растителност. Местообитанието не е приоритетно и не се предлага като обект на специален мониторинг.

C3.7 Брегове без растителност или с рядка растителност

C3.7 Unvegetated or sparsely vegetated shores with non-mobile substrates

Местообитанието представлява крайбрежни наноси, формирани от динамиката на алувиалната тераса. В Странджа се среща само край големите реки, като край р. Айdere има крайно фрагментирани и локални, точкови изяви, свързана с общо каменистия и скалист бряг в резерватната територия. Местообитанието не е приоритетно, не се предлага за специализиран мониторинг.

E5.33 Съобщества на орлова папрат

E5.33 Supra-Mediterranean bracken fields

Съобществата на орловата папрат са широко разпространени на много места в Странджа. Те са вторични, като заемат изоставени обработваеми площи и тревни съобщества. Не се предлагат като обект на специален мониторинг, а като част от мониторинга на вторичните тревни и храстови съобщества.

F3.2 Субсредиземноморски широколистни храсталаци

F3.2 Submediterranean deciduous thickets and brushes

Природното местообитание представлява храсталаци на различни широколистни видове, като обикновен глог (*Crataegus monogyna*), трънкосливка (*Prunus insititia*), киселица (*Malus sylvestris*), бодлива дива круша (*P. pyraster*), скоруша (*Sorbus domestica*), мушмула (*Mespilus germanica*) и др.

Местообитанието няма висока консервационна значимост, но доколкото представлява серийно съобщество при настъплението на гората върху тревни съобщества, е подходящо за мониторинг на скоростта на естествената сукцесия.

F5.31 Хелено-Балкански псевдомаквис

F5.31 Helleno-Balkanic pseudomaquis

Местообитанието включва от 0,5 – 1 m високи ксеротермни смесени храсталаци от средиземноморски и субсредиземноморски ксерофилни листопадни и вечнозелени храсти и ниски дървета. Те се срещат в условията на преходно-средиземноморски климат. Псевдомаквисите са най-често деградирани съобщества, формирани се след изсичане и изпасване от селскостопанските животни на широколистни листопадни гори. Срещат се на сухи терени, най-често върху бедни почви по склоновете.

Растителност на странджанските субсредиземноморски гариги

Отнасят се към следните системи за класификация на местообитания и растителността:

EUNIS:

F6.43 Thracian garrigues

PAL. CLASS.:

32.C3 Thracian garrigues.

Синтаксономична принадлежност:

Синтаксономично класификационната единица на **странджанските субсредиземноморски гариги** може да се свърже със съобщества, които се отнасят към асоциация, известна до сега от Република Македония: *Diantho-Cistetum incani* (*Trifolion cherleri*, *Astragalo-Potenilletalia*, *Festuco-Brometea*).

Категория на застрашеност на природните местообитания, свързани с разпространение на съответната растителност според Червена книга на България, том III: Потенциално застрашено

Класификационната единица на **странджанските субсредиземноморски гариги** представя ниски (0,3–1 m) склерофилни отворени храстови съобщества от средиземноморски тип, доминирани в резервата от памуклийка (*Cistus incanus*). Те са

една от крайните степени на деградация на смесените ксеротермни дъбови гори и псевдомаквисите в райони с преходно-средиземноморски климат. Отличават се от типичните средиземноморски гариги по преобладаващия биологичен тип (доминират листопадни видове) и по отсъствието в състава им на характерни средиземноморски видове. Проективното им покритие е сравнително ниско (40–60 %). Хоризонталната им структура е неравномерна – *Cistus incanus* образува различни по големина петна, а в отворените пространства се формират тревни ценози с участие на многогодишни треви и много терофити и геофити. Често образуват комплексни фитоценози по периферията на разредени гори от *Quercus pubescens* и *Q. frainetto* и на склерофилни храсталаци.

FA Овощни градини

FA Shrub and low-stem tree orchards

Разглежданата растителност и свързаните с нея местообитания са с антропогенен произход. Местообитанията представляват овощни градини от разнообразни плодни видове (предимно култивирани сливи, ябълки, круши около бившите колибарски селища) на територията на резервата. Те са изоставени, затревени и със значителна степен на обрастване с горско-дъвесна растителност. В тях се наблюдава навлизане на местни дървесни и храстови видове от съседните съобщества.

H3.2E4 Единични варовикови скали в горите

H3.2E4 Nemoral low altitude limestone cliffs

Това местообитание е крайно рядко, с точково разпространение. Свързано е генетично с *H3.2A4** Балкано-Илирийски засенчени хазмофитни съобщества на варовик.

Представлява изолирани варовикови или мраморни скали под склопени в различна степен горски съобщества. Скалите са засенчени в преобладаващата част от денонощието и почти напълно лишени от растителност.

G1.7C22 Хелено-Балкански гори и храсталаци на келяв габър

G1.7C22 Helleno-Balkanic oriental hornbeam woods

Отнасят се към следните системи за класификация на местообитания и растителността:

не е вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие

не е вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС, HD 92/43).

EUNIS:

G1.7C22 Helleno-Balkanic oriental hornbeam woods

PAL. CLASS.:

41.822 Helleno-Balkanic oriental hornbeam woods

Синтаксономична принадлежност:

В Южна България синтаксономично растителността на *Хелено-Балканските гори и храсталаци на келяв габър* може да бъде свързана с клас *Quercetea pubescentis*, разред *Quercetalia pubescentis-petreae* и съюз *Carpinion orientalis*.

Връзка с класификационните геоботанични единици от обобщаващия труд „Растителност на България. Карта в М 1:600 000 с обяснителен текст“ (Бондев 1991):

119 Гори и храсталаци от келяв габър (Carpineta orientalis)

Класификационната единица на странджанските южни гори от келяв габър представляват доминирани от келяв габър съобщества в термофилните гори на Балканския полуостров. В Странджа са преобладаващо вторични, възникнали предимно на мястото на гори от източен горун и благуново-церови гори.

В някои от участъците, келявият габър формира плътен подлес в силно изредени церово-благунови гори. Поради резерватния режим, дейности, подпомагащи ускореното възстановяване на приоритетните горски съобщества, не са приложими.

G1.7C63 Растителност на Термофилните гори от мъждрян

G1.7C63 Manna tree woods

Отнасят се към следните системи за класификация на местообитания и растителността:

не е вкл. в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие,

не е вкл. в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС, HD 92/43).

EUNIS:

G1.7C6 Thermophilous Fraxinus woods

(G1.7C63 Manna tree woods)

PAL. CLASS.:

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

41.86 *Thermophilous ash woods*

(41.863 *Manna tree woods*)

Синтаксономична принадлежност:

Синтаксономично може да се отнесе към разред *Quercetalia pubescenti-petraeae*.

Връзка с класификационните геоботанични единици от обобщаващия труд „Растителност на България. Карта в М 1:600 000 с обяснителен текст“ (Бондев 1991):

113 *Гори от мъждрян (Fraxinus ornus), на места примесени с келяв габър (Carpinus orientalis)*

115 *Смесени гори от мъждрян (Fraxinus ornus) и келяв габър (Carpinus orientalis), на места възникнали вторично*

Класификационната единица на странджанските термофилни гори от мъждрян включва гори с доминиращото участие на мъждрян, които не са разположени край реки или стръмни крайречни склонове. Често в състава като съдоминиращи видове могат да участват келяв габър, благуна, цер.

По екологичните си особености фитоценозите на мъждряна се отнасят към ксерофитния тип растителност.

G4.F Горски плантации на иглолистни култури, смесени с местни широколистни видове

G4.F Mixed forestry plantations

Горски плантации на иглолистни култури, смесени с местни широколистни видове. Най-често изкуствени иглолистни плантации (култури) от черен бор (*Pinus nigra*), се развиват и съдоминират в дървесния етаж с издънкови дъбови стъбла. В храстовия етаж се срещат обикновен глог (*Crataegus monogyna*), скоруша (*Sorbus domestica*), мушмула (*Mespilus germanica*) и др. Общо за резервата ходът на сукцесията към възстановяване на естествените дъбови местообитания е напреднал значително.

1.13.2.2.2. Характеристика на горскодървесна растителност

1.13.2.2.2.1. Анализ на наличната към момента информация и исторически преглед за управлението и ползването на горите в резервата и предходни управленски действия

Направен е хронологичен преглед на историята и досегашните устройства от обявяването на Р, като за последното устройство са отразени номерата на отделите, ползвана картна основа, методи за определяне на запаса и др. особености (**Приложение № 4**).

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

В **Приложение № 4** са представени и таксационни данни на горско-дървесната растителност (по дървесни видове) – биомаса на живи и мъртви дървета, височина, дебелина, възраст, склопеност и др., както и данни за съществуващи карти и схеми.

В **Приложение № 4** е направен преглед на проведените горскостопански мероприятия и съществуващи публикации и научни разработки за проучваната територия.

1.13.2.2.2. Събиране и обработка на данни

Събирането на данни е извършено на цялата територия на Р. Върху картите на Р са отразени границите на всички територии, представляващи гори по смисъла на Закона за горите, независимо от това дали са отбелязани в кадастралната карта или КВС, незалесените горски площи, отразени в КВС като „горски територии“ и неотразени досега в горските карти (актуалното състояние на територията).

Картите са представени в **Приложение № 3 (Кarti № 2 и № 6)**.

1.13.2.2.3. Теренни проучвания

На територията на Р са извършени проучвания за здравословното състояние на горскодървесната растителност. За лесопатологично обследване и оценка на здравословното състояние на дърветата и насажденията е ползвана Наредба № 12 от 16.12.2011 ДВ, бр. 2/2012 г. за защита на горските територии от вредители, болести и други повреди и приложение № 7 на Наредба № 6.

За всяко насаждение са описани видът, степента и процентът на констатираните повреди. Изготвен е списък на насажденията, засегнати от болести и вредители.

При констатиране на повреди по насажденията и културите, причинени от биотични и абиотични фактори, са представени по подотдели, засегнатите гори и видовете повреди.

Резултатите от проучванията са представени в **Приложение № 4**.

При теренните проучвания е направена инвентаризация на горскодървесната растителност, включваща:

➤ **Разделяне на площта на отдели**

Запазена е досегашната номерация на отделите.

➤ **Таксиране на горските площи**

Не са обособявани нови подотдели.

На залесените площи са определени следните таксационни елементи по дървесни видове: произход, участие в състава, възраст, пълнота, височина, бонитет, диаметър, строеж, форма на склопа, състояние, дървесен запас, възобновяване, и др. На

таксационното описание, в числител е отразена склопеността, а в знаменател – пълнотата на насажденията и културите, определена по кръгова площ (**Приложение № 4**).

При таксирането особено внимание е обърнато на точното описание на подраста, подлеса, храстите и тревната покривка.

Стъбленият запас е определен по окомерна пълнота (склопеност) и растежни таблици, посочени в Наредба № 6, като при добра видимост, пълнотата задължително е контролирана по кръгова площ, която се записва в знаменател под склопеността (**Приложение № 4**).

Приложен е списък на насажденията, чийто запас е определен чрез пробни ленти и по математико-статистически методи.

Запасът е определян и на подлесната растителност, когато е достигнала височина над 3m.

В таксационите описания (**Приложение № 4**), запасът е посочен с клони.

➤ **Пробни площи**

В характерни за Р насаждения са заложени 4 постоянни пробни площи за проследяване хода на растежа и производителността им. Дърветата са номерирани на височина 1,30 m и диаметърът им е измерен с точност 1 cm.

Данните от измерванията са представени в т. нар. “Досие на ППП” (**Приложение № 14**).

1.13.2.2.2.4. Характеристика на горско-дървесната растителност

Въз основа на теренни проучвания е направена характеристика на горско-дървесната растителност по основни таксационни показатели (дървесен вид, възраст, произход, участие, пълнота, покритие, височина, строеж, форма на склопа, бонитет) по площи и процентното им съотношение за нуждите на управление на Р. Изготвеният доклад е представен в **Приложение № 4**.

Таксационни описания са представени в **Приложение № 4**.

В **Приложение № 3** са представени карти на:

- на типовете месторастения (**Карта № 7**);
- на видове гора (**Карта № 8**);
- на видовете насаждения (**Карта № 9**);
- на здравословното състояние на насажденията (**Карта № 10**);

В Приложение № 3 (Карта № 6) е представена горскостопанска карта на резерват „Средока“.

В Приложение № 4 са представени отчетни форми на горските територии – 1, 2, 3, 4, 6, 7, ГФ.

1.14. ФАУНА

В резерват "Средока" и ЗМ "Градев Средок" са установени около 258 животински вида, от които 28 таксона водни и 90 сухоземни безгръбначни животни, 4 вида риби, 7 вида земноводни, 18 вида влечуги, 68 вида птици и 28 вида бозайници, от които 15 вида прилепи.

От сухоземните безгръбначни животни са установени 8 ендемични вида (в т.ч. 3 балкански ендемита и 5 балкански субендемита). От гръбначните животни са установени 3 вида балкански ендемити .

Национално консервационно значими видове на територията на резервата се обобщават като: Защитени по смисъла на ЗБР са 9 вида сухоземни безгръбначни (0.03 %), 110 вида гръбначни (18.8 %), от които 68 вида птици (16.6 %) от всички срещащи се в България.

С европейска значимост, защитени по Директива 92/43/ЕО от безгръбначните животни попадат 9 вида сухоземни безгръбначни (0.03 %) и 39 вида (6.7 %) гръбначни животни и по Дир. 2009/147/ЕО за защита на дивите птици попадат 15 вида (3.7 %).

Защитени по смисъла на Бернската конвенция са 6 вида сухоземни безгръбначни (0.02 %), 55 вида гръбначни животни (9.4 %), от които 61 вида птици. По Бонската конвенция са защитени 15 вида гръбначни животни (2.6.%).

Със световна значимост по IUCN са вписани 8 вида сухоземни безгръбначни животни 11 вида гръбначни животни (1.8 %).

С цел максимално аргументирано и обективно определяне на животинските видове обект на специални мерки е въведен показател „Консервационна тежест“ (КТ). КТ на всеки един вид е сумарен показател, формиран от обединените бални оценки за степен на застрашеност на европейско и национално ниво и принадлежност на даден вид към съответни нормативни документи, като е използвана матрица, показана в Приложение № 2 (Таблица № 1.14.1-3).

1.14.1. Безгръбначни животни

1.14.1.1. Водни безгръбначни животни

Теренни проучвания и инвентаризация

Теренните изследвания са проведени през октомври 2014. На терен е измерено високо съдържание на разтворения кислород (11.5 mg/dm^3) и кислородно насищане (110.8 %) и температурата на водата (12.8 C°) на р. Айдере (Мечи дол). Резултати от анализите на водни проби са представени в **Таблица 1.10.2-1** и определят “отлично” екологично състояние. Хидробиологичното събиране на дънни безгръбначни е извършено, използвайки „мултихабитатен метод“ на Cheshmedjiev et al., 2011, като са взети 10 подпроби от всички представени субстрати.

По време на теренните изследвания е установено, че условията в р. Айдере поддържат високо видово разнообразие. Регистрирани са 28 таксона водни безгръбначни, което според критериите на Биотичния индекс определя екологичното състояние като „отлично“. Видовият състав отговаря на БИ = 4.5, което за този речен тип отговаря на „отлично“ екологично състояние. Броят на таксоните ЕРТ определя условията в реката като „добри“. Установени са 3 редки вида (2 водни кончета и 1 ручейник), като 1 от тях се среща само в Странджа планина за територията на България.

Съставяне на списъци по литературни източници за допълване на данните

Не са намерени литературни източници за допълване на данните.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

По време на теренното наблюдение не са установени преки заплахи за водната безгръбначна фауна. Понастоящем няма причина за предприемане на конкретни мерки за опазване на определени видове водни безгръбначни или техни местообитания. Потенциална заплаха за водните екосистеми в резерват „Средока“ могат да представляват изграденото в близост хвостохранилище, разположените нагоре по течението вили, активният туризъм и строителството. Активната сеч в близост до резервата би могла да доведе непряко, до промени в хидрологичния режим на реката.

Видове, които трябва да бъдат обект на специални мерки

От установените таксони, част са характерни за чисти води (ксеносапробни и олигосапробни), останалите са еврибионти. Редки за страната са одонатите *Caliaeschna microstigma* и *Cordulegaster picta*, а трихонтерата *Calamoceras illiesi* е установена само от Странджа планина (Кумански 1988), което налага опазването на техните местообитания. На територията на резервата не са установени преки заплахи за тях или за други видове. Следователно предприемане на специални мерки не е необходимо, извън запазването на територията на резервата и контрол на сечта и строителството в близост до границите на ЗТ.

Установени са 28 вида водни безгръбначни животни от 26 семейства, 14 разряда и 5 класа. От тях няма установени видове с консервационна тежест.

Списъци с установените видове

Таксономичен списък е представен в **Приложение № 2 (Списък № 2)**.

1.14.1.2. Сухоzemни безгръбначни животни

Теренни проучвания и инвентаризация

Теренните проучвания и събирането на информация е направено през месеците септември и октомври 2014 год. В **Приложение № 2 (Таблица № 1.14.1-1)** са представени източниците на информация и прилаганите методи за установяване на видовото разнообразие на безгръбначната фауна. При теренните проучвания в резервата са установени 11 вида безгръбначни животни от 11 рода, на 10 семейства, 8 разряда, 6 класа от 3 типа. При направената експертна оценка на територията на резервата, като местообитание на безгръбначни животни е установено присъствие на консервационно значимите видове. Анализът на наличните местообитания в резервата и установяването на видовете обикновен паракалоптенус (*Paracaloptenus caloptenoides*), буков сечко (*Morimus funereus*), обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*), буков сечко (*Morimus funereus*), алпийска розалия (*Rosalia alpina*), прозерпина (*Proserpinus proserpina*) и за еуплагията (*Euplagia quadripunctaria*) в относителна близост, дава основание да се предположи че тези видове, вероятно се срещат в резервата.

Съставяне на списъци по литературни източници за допълване на данните

При изследвания в територията на резервата са установени 10 вида сенокосци (Митов, 2012), 14 вида твърдокрили (Костова, 2012, Sivilov, 2012; Bekchiev, 2013) и 17 вида пеперуди (Beshkov, 2009). При сравнителен анализ на разнородните фактори на средата (климат, почви, растителна покривка, надморска височина и др.) беше направено разширение на първоначалния списък от изследвания в резервата (тип Мекотели – Dedov, 1998; Hubenov, 2007; Irikov & Erros, 2008; тип Членестоноги – Илчев, 1924; Буреш & Тулешков, 1929, 1930; Drensky, 1936; Пешев и Джингова, 1974; Ganev, 1984; Deltshv (1992), Deltshv & Blagoev, 1995; Gueorguiev & Gueorguiev, 1995; Abadjiev, 2001; Stoev, 2004; Blagoev, 2007; Lazarov, 2007; Zlatkov & Beshkov, 2008; Чобанов, 2009, Chobanov, 2009; Lapeva-Gjonova & Kiran, 2012).

Литературни данни за много големи групи от безгръбначни (*Protozoa*, *Plathelminthes*, *Nematoda*, *Annelida*, и много от групите на *Arthropoda* - *Crustaceae* - *Isopoda*, *Acari*, *Colembola*, *Insecta* - *Hemiptera*, част от семействата на *Coleoptera*,

Нүтенортер, и др.) липсват. Литературните източници са представени в **Приложение № 1**.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

Потенциално възможни отрицателно действащи фактори са пожари, неразрешена сеч и прилагане на препарати за растителна защита от въздуха в близост до резерватните площи. По време на теренното проучване не са установени отрицателно действащи фактори.

Видове, които трябва да бъдат обект на специални мерки

Природозащитният статус на видовете безгръбначни животни е представен в **Приложение № 2 (Таблица № 1.14.1-2)**. Най-голяма консервационна тежест имат: бръмбар отшелник (*Osmoderma eremita*), алпийска розалия (*Rosalia alpina*) (КТ=15), еуплагия (*Euplagia quadripunctaria*) (КТ=13), обикновен паракалоптенус (*Paracaloptenus caloptenoides*) и обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*) (КТ=5). На територията на резервата не са установени реални заплахи за тях или за други видове, следователно предприемане на специални мерки не е необходимо.

Установени са 90 вида сухоземни безгръбначни животни от четири типа и представляват 0,33 % от видовете безгръбначни за фауната на страната, но трябва да се подчертае изключително слабата проученост на безгръбначната фауна на резервата.

Списъци с установените видове

Таксономичен списък е представен в **Приложение № 2 (Списък № 2)**.

1.14.2. Риби /сладководна или морска ихтиофауна/

Теренни проучвания и инвентаризация

Теренните проучвания в района на резерват „Средока“ са проведени в периода септември-октомври 2014 г., като е проучена река Айдере. По време на изследванията са установени 4 вида риби, спадащи към 2 семейства. Два от тях са ендемични за Балканския полуостров и за района - странджанска лешанка (*Phoxinus phoxinus*) и приморска кротушка (*Gobio kornati*). Един вид е включен в Прил. 5 на Дир. 92/43/ЕО и ЗБР.

За целите на проучването е използвана възприетата Методика за инвентаризация на видовия състав на рибите (по Димитров, М., З. Хубенов, С. Бешиков, Б. Златков, Т. Стефанов, Н. Цанков, П. Шуруликов, Б. Петров, С. Лазаров, Н. Дончева, Д. Димова. 2007. Ръководство за планиране на дейности в земи и гори от горския фонд в Натура 2000 защитени зони. Развитие на гражданското общество, София, 70 с.).

Улавянето на ихтиологичния материал е извършено с помощта на електроулов, по метода на парциалните площи, съгласно изискванията на БДС EN 14011. Пробовземанията са извършени според стандартизираната процедура European Standard; Water Analysis – Sampling of fish with electricity (CEN, 2003).

Съставяне на списъци по литературни източници за допълване на данните

Въпреки че река Велека е една от най-добре проучените реки в България, ихтиофауната на резерват „Средока“ досега не е била обект на специални фаунистични проучвания.

Дренски (1951) съобщава конкретно за р. Велека 12 вида, и още четири вида дава като срещани се във всички черноморски реки, без конкретно да спомене Велека. Най-пълното проучване върху рибната фауна на реката е извършено от Карапеткова (1975). Установени са 32 вида риби, като голяма част от тях са временно навлизащи от морето или обитават само приустиевата зона. Първото проучване със съвременни методи е извършено от Dikov & Zivkov (2004). Установени са 16 постоянно срещани се в реката видове.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

По време на теренното наблюдение не са установени преки заплахи за ихтиофауната. Потенциална заплаха за водните екосистеми в резервата могат да представляват изграденото в близост до резерват „Средока“ хвостохранилище, както и разположените нагоре по течението вили и строителството. Активната сеч в близост до резервата би могла да доведе непряко до промени в хидрологичния режим на реката. Понастоящем няма причина за предприемане на конкретни мерки за опазване на определени видове риби или техни местообитания.

Видове, обект на специални мерки

Видов състав, консервационен, законов статут и консервационна тежест (КТ) на видове риби в национален и международен мащаб в резерват „Средока“ е представен в **Приложение № 2 (Таблица № 1.14.2-1)**. Два от установените в резервата видове риби са ендемични за Балканския полуостров и за района - странджанската лешанка (*Phoxinus phoxinus*) и приморската кротушка (*Gobio kovanchevi*). Един вид - черноморска пъстърва (*Salmo labrax*) е включен в приложенията на Дир. 92/43/ЕО и ЗБР.

Списъци с установените видове

Таксономичен списък е представен в **Приложение № 2 (Списък № 2)**.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

1.14.3. Земноводни и влечуги.

Теренни проучвания и инвентаризация

Полевите наблюдения бяха проведени през м. септември 2014 г. с използването на маршрутен метод. Бяха установени 6 вида – късокрак гушер (*Ablepharus kitaibelii*), зелен гушер (*Lacerta viridis*), стенен гушер (*Podarcis muralis*), кримски гушер (*Podarcis tauricus*), горски гушер (*Darevskia praticola*) и пепелянка (*Vipera ammodytes*), и беше направена експертна оценка на територията на резервата, като местообитание на видове от херпетофауната.

Съставяне на списъци по литературни източници за допълване на данните

В прегледаната научна литература върху българската херпетофауна за територията на резервата няма съобщени видове, а от близките околности има конкретни данни за 9 вида (Буреш и Цонков, 1932, 1933, 1942; Guicking et al., 2006). Според представените в работата на Stojanov et al. (2011) карти на разпространението на земноводните и влечугите в България, територията на резервата попада в ареалите на 7 вида земноводни и 18 вида влечуги.

Видов състав на херпетофауната

В резултат на полевите изследвания и анализа на наличната информация може да се твърди, че на територията на резервата се срещат общо 25 вида земноводни и влечуги (таксономичният списък е даден в **Приложение № 2 (Списък № 2)**. Земноводните са представени със 7 вида, от които 2 вида от разред Опашати земноводни (*Caudata*) и 5 вида от разред Безопашати земноводни (*Anura*). Влечугите са представени с 18 вида, от които 3 вида от разред Костенурки (*Testudines*) и 15 вида от разред Люспести (*Squamata*) (7 вида от подразред Гущери (*Sauria*) и 8 вида от подразред Змии (*Serpentes*). Отнесено към видовия състав на херпетофауната на национално ниво, това означава, че в резервата се срещат съответно 30 % и 47 % от известните видове земноводни и влечуги в България.

В **Приложение № 2 (Таблица № 1.14.3-1)** са представени методите за установяване на видовия състав на херпетофауната в резерват „Средока“.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

Не са установени конкретни фактори, които действат отрицателно върху херпетофауната.

Видове, обект на специални мерки

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Природозащитният, законов статут и консервационна тежест на видовете земноводни и влечуги са представени в **Приложение № 2 (Таблица № 1.14.3-2)**. Най-голяма консервационна тежест ($КТ \geq 5$) имат трите вида костенурки, пъстрият смок и южният гребенест тритон. На територията на резервата не са установени реални заплахи за тях или за други видове, следователно предприемане на специални мерки не е необходимо.

Списъци с установените видове

Таксономичен списък е представен в **Приложение № 2 (Списък № 2)**.

1.14.4. Птици

Теренни проучвания и инвентаризация

Теренните проучвания бяха проведени през м. септември и октомври 2014 год. с прилагането на маршрутен метод. Установени бяха следните видове птици: червеногръдка (*Erithacus rubecula*), голям синигер (*Parus major*), кос (*Turdus merula*), горска зидарка (*Sitta europea*), голям пъстър кълвач (*Dendrocopos major*), зелен кълвач (*Picus viridis*) и сойка (*Garrulus glandarius*).

Списъци по литературни източници за допълване на данните за птиците

Проучвания на орнитофауната в Странджа планина е правил Милчев (1991, 1994, 1998). Според публикацията от 1994 г. в $5 \times 5 \text{ km}^2$, в който се намира резерват „Средока“ са установени 68 вида птици. Резерват „Средока“ е част от Орнитологично важно място „Странджа“, което е с площ 115 417,3 ha. В него са установени 260 вида птици (Костадинова и Граматиков, 2007).

В **Приложение № 2 (Таблица № 1.14.4-1)** е представен списък на видовете птици, срещащи се в резервата (68 вида), по литературни източници (Милчев, 1994), техният консервационен статус в национален и международен план и техният статус в резервата: Г - гнездящ/размножаващ се (В- вероятно гнездене, С - сигурно гнездене), П - постоянен, М - мигриращ, З - зимуващ, Сл - случаен).

За резервата са характерни видове птици за букови гори: червеногръдка, черноглаво коприварче, голям синигер, орехче. Резерват „Средока“ е единственият резерват на Странджа с много поляни и открити пространства – калунаци и пасища. Поради тази причина тук се срещат поне 13 вида птици, които обитават открити пространства с храсти и отделни дървета: пъдпъдък (*Coturnix coturnix*), качулата чучулига (*Galerida cristata*), червеногърба сврачка (*Lanius collurio*), червеноглава сврачка (*Lanius senator*), градинска и сива овесарка (*Emberiza hortulana* и *Emberiza*

calandra), голямо белогушо коптиварче (*Sylvia communis*) и др. Разположението на резервата по долното течение на река Мечи дол определя присъствието на видове като сива стърчиопашка (*Motacilla cinerea*), воден кос (*Cinclus cinclus*) и горска бърбрия (*Anthus trivialis*). В Странджанския ботаникогеографски окръг гнездят 100 % от кълвачовите птици и хралупогнездящите видове от врабчоподобните птици (Милчев, 1991).

Установените видове птици в резервата представляват 16,6 % от българската орнитофауна (409, Ivanov et al., 2009). Орнитофауната в резерват „Средока“ е по-разнообразна в сравнение с другите резервати в Странджа, защото тук има по-голямо разнообразие от местообитания, както горски, така и открити пространства с храсти, а също и крайречни гори.

От Приложение № 2 (Таблица № 1.14.4-1) следва, че 97 % от видовете, срещащи се в резервата, са защитени по Закона за биологичното разнообразие (60 вида са включени в Прил. 3) и 61 вида са включени в Бернската конвенция. В Приложение 1 на Директивата за птиците (2009/147/ЕО) са включени 22% от видовете, 9 вида влизат в ЧК на РБ (2011). Единствено полубеловратата мухоловка е част от световния Червен списък в категория „почти застрашен“ (NT). С най-голяма консервационна тежест (КТ=9) са два вида: сив кълвач (КТ=9) и южен белогръб кълвач (КТ=9).

Видовете, постоянни за територията на резервата, са 62 %, а 31 % са размножаващи се. 25 вида от орнитофауна се явяват и мигриращи, т.е. преминават през/над територията на резервата по време на пролетната и есенната миграция.

Благоприятните климатични фактори през късната есен, зимата и ранната пролет са причина такъв голям процент от птиците в резервата да се явяват постоянни за територията.

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

Не са установени отрицателни антропогенни фактори.

Видове обект на специални мерки

Видовете, за които трябва да се вземат специални мерки, са определени по тяхната консервационна тежест. С най-голяма консервационна тежест (КТ=9) са два вида: сив кълвач и южен белогръб кълвач. С (КТ=6) са 13 вида, от които по-редки са полубеловратата мухоловка (*Ficedula semitorquata*), гълъбхралупар (*Columba oenas*), черен щъркел (*Ciconia nigra*), европейски козодой (*Caprimulgus europaeus*).

Общи мерки за цялата орнитофауна:

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

- проучвания на биологията и екологията на видовете с висок консервационен статус в резервата и изискванията им към местообитанията.

Зоогеографска характеристика на гнездящата орнитофауна

Зоогеографската характеристика на орнитофауната на резерват „Средока“ е извършена по Voous (1960), по който е определен зоогеографският произход на птиците в него. Резултатите са представени в **Приложение № 2 (Таблица № 1.14.4-2)**. Видовете птици в резервата принадлежат към 10 зоогеографски области. С най-много видове е представен палеарктичният тип фауна (27 вида), следван от европейския (13), европейско-туркестанския (12) и т.н. Нископланинският релеф на Странджа обуславя по-малкия брой или отсъствието на птици с холарктичен, палеомонтанен и сибирски тип.

Видове с намаляваща численост, причини

Няма данни за видове птици с намаляваща численост. По данни на Милчев (1991) в дъбови гори (*Quercus sp.*) плътността на птиците е в порядъка 771 - 1078 екземпляра/km², а в букови (*Fagus sp.*) е 1079 екземпляра/km²; в съобщества от храсталаци с преобладаване на драка и ксеротермни тревни формации плътността на птиците е около 713 екземпляра/km².

Списъци с установените видове

Таксономичен списък е представен в **Приложение № 2 (Списък № 2)**.

1.14.5. Бозайници

Теренни проучвания на бозайниците

Теренните проучвания са направени през месеците септември и октомври 2014 год. В **Приложение № 2 (Таблица № 1.14.5-1)** са представени източниците на информация и прилаганите методи за установяване на видовото разнообразие на бозайната фауна (включително и на видовете обект на лов) на територията на резерват „Средока“ и района. Присъствието на видове се потвърждава главно с прилагането на косвени методи (следи от жизнената дейност, звуци и др.) и литературни източници, отнасящи се до разпространение на голяма част от видовете и техните ареали на територията на резервата. Характерно за прилепната фауна е, че присъствието на видове се потвърждава също предимно с прилагането на косвен метод – записване на ехолокационни звуци с ултразвуков детектор и разчитането им.

Видово разнообразие

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

На територията на резерват „Средока“ и района, са установени 28 вида бозайници (без прилепи), които представляват 34.6 % от видовете, срещащи се в страната, от 11 семейства, обединени в 5 разряда. Разред Гризачи (*Rodentia*) е представен с 8 вида, Разред Зайцевидни (*Lagomorpha*) с 1 вид, Разред Хищници (*Carnivora*) с 9 вида, Разред Чифтокопитни (*Artiodactyla*) с 3 вида и Разред Насекомоядни (*Insectivora*) със 7 вида.

Установени са и 15 вида прилепи или 45.5 % от общо 33 вида в България, като 4 вида принадлежат към семейство Подковоноси (*Rhinolophidae*) и 11 към сем. Гладконоси (*Vespertilionidae*). За установените пещерни видове тези райони предоставят хранителна база и временни убежища.

На територията на резерват „Средока“ бозайната фауна все още не е напълно проучена.

Терени и пещери в съседство, важни за опазване на прилепи

Пещера „Голямата въпа“ представлява низходяща пропадна пещера, най-дълбоката в Странджа. Намира се на около 4.5 km северозападно от границите на резервата. В популярната литература се съобщава, че се обитава от 12 вида прилепи, но в специализираната научна литература, през годините са описани 8 вида.

Тунел зад хвостохранилище, намиращ се на около 2.5 km северно от град Малко Търново и на около 1 km южно от границите на резервата. Там през годините са регистрирани 7 вида прилепи.

Галерия в участък Младеново, се намира югозападно и непосредствено до град Малко Търново, и на около 4 km югозападно от границите на резервата. Там през годините са регистрирани 2 вида прилепи.

Въпреки отдалечеността на тези обекти от резервата, има голяма вероятност пещерни видове да прелитат това разстояние както за храна, така и за формиране на временни летни колонии.

Теренни проучвания на бозайниците, обект на лов

Ловът в границите на резервата е забранен. В рамките на разработване на ПУ на резервата, конкретни изследвания на бозайниците”, обект на лов не са извършвани. Проучването на ловните бозайници е извършено през м. август и септември 2014 г. със стандартните методи, приложени към бозайната фауна (Приложение № 2, Таблица № 1.14.5-1).

Наблюдавани бозайници – обект на лов:

- Сърна (*Capreolus capreolus* L.) – косвено (анкета, литературни източници)
- Дива свиня (*Sus scrofa* L.) - косвено (ровеща дейност)
- Вълк (*Canis lupus* L.) – косвено (анкета, литературни източници)
- Див заек (*Lepus europaeus* Pall.) - косвено (изпражнения)
- Катерица (*Sciurus vulgaris* L.) – косвено (анкета, литературни източници)
- Лисица (*Vulpes vulpes* L.) - косвено (анкета, литературни източници)
- Чакал (*Canis aureus*) - косвено (анкета, литературни източници)

Независимо от относително обширната територия, за съществуването на популации на едри бозайници и хищници не съществуват условия за функциониране на напълно самостоятелна, естествена, самоподдържаща се система. Почти всички изследвани видове имат индивидуални или стадни територии, обхващащи едновременно както територия от резервата, ЗМ, така и от територии, които не са предмет на опазване.

Съставяне на списъци по литературни източници за допълване на данните

Публикувани конкретни научни изследвания на бозайната и прилепната фауна за територията на резерват „Средока“ липсват.

Конкретни данни за дребните бозайници в близките околности дават Kratochvil (1983), Simeonov и др. (1998), Марков и др. (2000), Пешев и др. (2004), Markov и Dimitrov (2010), Пешев и др. (2004), Atanasov et al. (2012).

Литературни източници за хищните бозайници са много малко. Оскъдни данни за разпространение, численост и ползване на белката и язовеца представят Григоров (1986) и Рачева (2012).

Косвена информация, отнасяща се за чакала дава Markov (2012).

Литературните източници за изследвания на прилепната фауна на територията на резерват „Средока“ липсват. Според Benda et al. (2003), Иванова (2005), Бешков (1993) в близост до резервата и ЗМ, през годините са регистрирани малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), голям подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*), средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*), южен подковонос (*Rhinolophus euryale*), широкоух прилеп (*Barbastella barbastellus*), дългоух нощник (*Myotis bechsteinii*), дългопръст нощник (*Myotis capaccinii*), трицветен нощник (*Myotis emarginatus*) и воден нощник (*Myotis daubentonii*).

Отрицателно действащи фактори и препоръки за опазване

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Конкретни отрицателно действащи фактори върху бозайната фауна не са установени. Отрицателно действащи фактори за дендрофилните видове прилепи е отстраняването на стари дървета с хралупи. За всички останали видове, най-съществена заплаха е унищожаване на хранителните биотопи. При теренните проучвания не са забелязани подобни въздействия.

Видове, обект на специални мерки

Консервационен, законов статут и консервационна тежест на видовете бозайници (без прилепи) са представени в **Приложение № 2 (Таблица № 1.14.5-2)**. Най-голяма консервационна тежест ($KT \geq 5$) имат европейски вълк (*Canis lupus*), видра (*Lutra lutra*), и дива котка (*Felis silvestris*).

На територията на резерват „Средока“ не са установени реални заплахи за тях или за други видове, следователно предприемане на специални мерки не е необходимо.

Поради ниския си размножителен потенциал, високото им място в хранителните вериги и колониалния си начин на живот, прилепите са много силно уязвима група бозайници. По редица причини, числеността им в много от известните в миналото колонии намалява, разрушени или са станали непригодни редица техни убежища, влошени са качествата на местообитанията и е редуцирана хранителната им база. Това отрежда на прилепите висок консервационен статус според националното природозащитно законодателство и международни конвенции (**Приложение № 2, Таблица № 1.14.5-3**).

С най-голяма „Консервационна тежест“ ($KT=5$) за територията на резервата, ЗМ и района са 9 вида прилепи - малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), голям подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*), южен подковонос (*Rhinolophus euryale*), средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*), широкоух прилеп (*Barbastella barbastellus*), дългокрил прилеп (*Miniopterus schreibersii*), дългопръст нощник (*Myotis capaccinii*) и трицветен нощник (*Myotis emarginatus*), дългоух нощник (*Myotis bechsteinii*).

За района на резерват „Средока“ не са необходими специални мерки за опазване на прилепната фауна.

Списъци с установените видове

Таксономичен списък е представен в **Приложение № 2 (Списък № 2)**.

КУЛТУРНА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.15. ПОЛЗВАНЕ НА РЕЗЕРВАТА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ

1.15.1. Население и демографска характеристика на община Малко Търново, област Бургас

1.15.1.1. Брой население, възрастова и образователна структура и демографски процеси

Общата численост на населението в Община Малко Търново към 2011 г. е 3 793 души, с което се нарежда сред трите общини от областта с най-малък брой жители (наред с Царево и Приморско). По-голямата част от населението е съсредоточена в гр. Малко Търново и селата Граматиково и Средец. Общата площ на общината е 798,5 km², което я прави трета по големина в Бургаска област. Гъстотата на населението е 4,8 души на km², което е много под средната гъстота за областта. Общината се отличава с висок отрицателен естествен и механичен прираст. Голяма част от населението в малките населени места (90 %) е в надтрудоспособна възраст. Налице са засилени миграционни процеси към областния център – гр. Бургас, водещи до обезлюдяване на населените места в общината.

Демографската ситуация в Община Малко Търново е резултат от действието на фактори и влияния, които от една страна са характерни за Република България, а от друга специфични за територията на общината и обусловени от нейното демографско, културно-историческо и социално-икономическо развитие. Съществено влияние оказват раждаемостта и смъртността, брачност, разводите, миграцията, полово-възрастова, етническа, религиозна и образователна структура на населението. Те влияят на формирането на човешките ресурси в общината, както в количествено, така и в качествено отношение. В **Таблица 1.15.1-2** е представена възрастова структурата на населението от общината за 2011 г.

В **Таблица 1.15.1-1** е представена полова структура на населението от общината по местоживееене, съответно в градовете и селата.

Таблица 1.15.1-1 Население към 31.12.2013 г. в Община Малко Търново по
местоживееене и пол

Община	Общо			В градовете			В селата		
	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Малко Търново	3 699	1 774	1 925	2 319	1 143	1 176	1 380	631	749

Половата структура на общината се отличава с преобладаване на жените над мъжете. Мъжете в общината представляват 48 % от общото население, а жените – 52 %.

Таблица 1.15.1-2 Население в Община Малко Търново по населено място и възраст, към 2011г.

Населено място	Под трудоспособна възраст				В трудоспособна възраст										Над трудоспособна възраст				
	Общо	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85+
Малко Търново	3793	185	148	151	164	179	158	163	214	196	214	250	267	307	309	337	285	172	94
гр. Малко Търново	2447	118	97	102	114	116	124	117	156	146	155	187	187	192	176	184	140	83	53
с. Близнак	41	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	5	10	5	7	5	4	-
с. Бръшлян	44	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	3	-	3	7	12	8	4	4
с. Бяла вода	38	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	1	4	6	4	7	11	2	-
с. Визица	66	4	4	8	7	3	1	4	6	1	3	1	6	3	2	3	2	6	2
с. Граматиково	382	11	9	4	11	12	9	12	12	8	12	19	30	44	46	53	45	32	13
с. Евренозово	46	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	6	2	8	6	3	14	2	3
с. Заберново	103	-	-	-	-	-	1	3	11	6	12	4	9	11	16	11	6	6	7
с. Звездец	486	52	38	36	32	48	23	25	28	29	27	23	17	21	28	24	18	12	5
с.Калово	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	7	10	9	1	2
с. Младежко	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	4	7	8	3	5	-
с. Сливарово	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	6	1	-	-
с. Стоилово	66	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	3	3	9	23	15	5

Източник: Национален статистически институт

Раждаемост, смъртност, естествен прираст и механичен прираст

Разликата между раждаемостта и смъртността представлява естественият прираст на населението, който се определя в промили. В следващите **Таблицы 1.15.1-3** и **1.15.1-4** са представени коефициентите на раждаемост и смъртност за област Бургас.

Таблица 1.15.1-3 Коефициенти на раждаемост, област Бургас, 2013 г., (‰)

Показатели	Общо	Град	Село
Коеф.на раждаемост	10,0	9,7	11,1

Таблица 1.15.1-4 Коефициенти на смъртност, област Бургас, 2013 г., (‰)

Област	Смъртност (на 1 000 души от населението)			Детска смъртност (на 1 000 живородени)		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Момчета	Момичета
Бургас	13,0	14,2	11,7	6,3	6,8	5,8

Общо за областта коефициентът на раждаемост е 10 ‰, а коефициентът на смъртност е 13 ‰, като по-голяма е смъртността при мъжете в сравнение с тази при жените. Наблюдава се отрицателен естествен прираст на населението за 2013 г.

Съществено влияние върху броя и структурата на населението оказва и механичният прираст, който показва отрицателни стойности в община Малко Търново за 2013 г. Той е формиран като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от общината.

Таблица 1.15.1-5 Механично движение на населението през 2013 г. по общини и пол

Община	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	всичко	мъже	жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Малко Търново	92	48	44	98	48	50	-6	0	-6

Механичният прираст е отрицателен за жените - -6, докато при мъжете не се наблюдава движение заселени-изселени за 2013 г.

Етническа структура на населението

Според преброяването на населението през 2011 година от всички жители на община Малко Търново около 89 % са отговорили на доброволния въпрос за етническа принадлежност.

Най-многобройната етническа общност в община Малко Търново е българската – 86 %. Ромският етнос е вторият по численост в общината – 13 % или 429 души са се определили като роми към 02.2011 г. Третият етнос в общината е турският – 0,68 % или

23 души. Процентът на хората, които се определят като принадлежащи към друга етническа група е 0,47 % или 16 души. Не се самоопределят 20 души или 0,6 % от населението. В Таблица 1.15.1-6 е представено разделението на населението според етническа група и възраст.

Таблица 1.15.1-6 Население според етническа група и възраст

Община	Общо	Възраст в навършени години							
Етническа група		0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 и повече
Малко Търново	3793	333	315	337	377	410	517	616	888
В т.ч. отговорили	3390	294	286	292	339	363	448	552	816
Българска	2902	183	198	207	268	304	408	529	805
Турска	23	-	3	4	-	6	-	4	3
Ромска	429	107	80	81	67	48	27	16	3
Друга	16	-	-	-	-	-	8	-	5
Не се самоопределят	20	4	5	-	3	-	-	-	-

Образователна структура на населението

Образователната структура на населението е представена в следващата Таблица 1.15.1-7.

Таблица 1.15.1-7 Население на 7 и повече навършени години по степен на завършено образование, пол и възраст

Община и Възраст	Общо	Степен на завършено образование				Незавършено образование	Никога непосещаваха училище	Дете
		Висше	Средно	Основно	Начално			
Малко Търново	3539	346	1249	1160	481	193	104	6
7-14	230	-	-	6	92	119	-	-
15-19	164	-	20	96	35	7	-	-
20-29	337	39	137	76	58	16	11	-
30-39	377	83	142	76	44	9	23	-
40-49	410	63	209	87	26	10	15	-
50-59	517	69	276	125	22	8	17	-
60-69	616	55	239	272	25	8	17	-
70 и повече	888	37	226	422	179	16	8	-

Образователната структура на населението в община Малко Търново е следната:

- С висше образование – 9,7 %;
- Със средно образование – 35 %;

- С основно образование – 32 %;
- С начално образование – 14 %;
- С незавършено образование – 5 %;
- Никога не са посещавали училище – 3 %;

1.15.1.2. Характеристика на структурата и тенденциите на трудовата заетост за селищата в района на резервата и общините

В Таблица 1.15.1-8 е представена икономическата активност на населението на община Малко Търново по класове на дейност за 2011 г.

Таблица 1.15.1-8 Заети лица на 15-64 навършени години по класове икономически дейности, местоживеене и пол, община Малко Търново, 2011 г.

Класове икономическа дейност	Общо			В градовете			В селата		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
Селско, горско и рибно стопанство	222	166	56	86	62	24	136	104	32
Добивна промишленост	6	6	-	6	6	-	-	-	-
Преработваща промишленост	55	35	20	33	19	14	22	16	6
Производство и разпределение на ел. и топлинна енергия и газообразни горива	13	10	3	-	-	-	-	-	-
Доставяне на води: канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	24	16	8	21	13	8	3	3	-
Строителство	42	34	8	-	-	-	-	-	-
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	124	41	83	94	27	67	30	14	16
Транспорт, складиране и пощи	30	17	13	24	14	10	6	3	3
Хотелиерство и ресторантьорство	43	17	26	32	12	20	11	5	6
Създаване и разпространение на информация,	8	5	3	8	5	3	-	-	-

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Класове икономическа дейност	Общо			В градовете			В селата		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
творчески продукти; далекосъобщения									
Финансови и застрахователни дейности	18	-	-	18	-	-	-	-	-
Операции с недвижими имоти	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Професионални дейности и научни изследвания	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Административни и спомагателни дейности	46	42	4	41	-	-	5	-	-
Държавно управление	372	198	174	328	178	150	44	20	24
Образование	37	6	31	34	6	28	3	-	3
Хуманно здравеопазване и социална работа	50	12	38	46	-	-	4	-	-
Култура, спорт и развлечения	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Други дейности	27	10	17	23	-	-	4	-	-
Дейности на домакинства като работодатели	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дейности на екстериториални организации и служби	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Непосочена	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1.15.1.3. Основни дейности на населението, ангажирано в туристическото обслужване, земеделие, риболов, лов, животновъдство, културно- исторически паметници, народни занаяти и традиционни производства и др.

От Таблица 1.15.1-8 се вижда, че най-голям дял от населението 9,81 % е ангажиран в клас икономическа дейност *Държавно управление*, като 53,2 % от ангажираните в този клас са мъже. На второ място по заетост е клас икономическа дейност *Селско, горско рибно стопанство*, където са ангажирани 5,85 % като 74,8 % от заетите са мъже. С най-малък дял на ангажираност е клас икономическа дейност

Култура, спорт и развлечения, където са съсредоточени едва 0,11 % от населението на общината.

1.15.2. Селищна мрежа

Резерват „Средока“ попада в териториите на с. Стоилово и гр. Малко Търново, които принадлежат към община Малко Търново.

Община Малко Търново е третата по големина /798,5 km²/ община в Бургаска област и едновременно с това една от най-слабо населените. В състава ѝ са включени 13 населени места – 1 град – Малко Търново и 12 села - Граматиково, Звездец, Визица, Заберново, Калово, Стоилово, Сливарово, Бръшлян, Евренозово, Младежко, Близнак, Бяла вода. Граничи с общините Средец, Созопол, Приморско, Царево, а на юг с Република Турция. Общинският център Малко Търново се намира на 76 km от областния център гр. Бургас, който е четвъртият по големина град в България и е перспективен транспортен център.

Средната гъстота на населението е много под средната за страната и областта, което е основен резултат от периферния характер на района и граничния режим, също и от общия икономически упадък.

През общината преминава международен път, който е най-краткият път, свързващ страните от Европа с тези от Близкия Изток. На територията на общината се намира и ГКПП Малко Търново.

Функционалната типизация на населените места от общината е както следва:

- гр. Малко Търново – III^{-ти} функционален тип;
- с. Граматиково и с. Звездец – V^{-ти} функционален тип;
- с. Стоилово – VII^{-ми} функционален тип;
- с. Бръшлян, с. Заберново, с. Визица, с. Бяла вода, с. Евренозово, с. Близнак, с. Младежко, с. Калово, с. Сливарово – VIII^{-ми} функционален тип.

Фигура 1.15.2-1 Селищна мрежа на община Малко Търново

Отдолу е представена площта на населените места от община Малко Търново:

• гр. Малко Търново – 137,687 km ²	• с. Евренозово – 45,564 km ²
• с. Близнак – 46,414 km ²	• с. Заберново – 35,959 km ²
• с. Бръшлян – 57,496 km ²	• с. Звездец – 91,489 km ²
• с. Бяла вода – 39,014 km ²	• с. Калово – 38,835 km ²
• с. Визица – 47,734 km ²	• с. Младежко – 28,796 km ²
• с. Граматиново – 85,835 km ²	• с. Сливарово – 83,490 km ²
	• с. Стоилово – 48,656 km ²

1.15.3. Техническа инфраструктура, застроени площи и сгради

Транспорт и пътни връзки

През територията на община Малко Търново преминават пътища от всички класове на републиканската пътна мрежа.

Структуриращата пътна мрежа на община Малко Търново е представена от първокласен път Е-87 /39 km/, второкласен път II-99 /30 km/ и третокласни пътища III-908 /14 km/, III-907 /25 km – Босна-Визица/. Път II-99 все още е физически носител на международния транспортен коридор Дуранкулак-Варна-Бургас-Малко Търново, осигуряващ междурегионалните връзки на Северното и Южното Черноморие. Той се утвърждава все повече като туристически, особено в участъка Созопол-Малко Търново, където служи основно за превоз на туристи през летния сезон.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Основна роля има път Е-87, който осигурява най-бързия и лесен достъп до общината. Състоянието на пътя като цяло е добро. Като подход може да се разглежда и третокласният път III-907. Последният е отклонение от път Е-87 до km 25,5, където тангира северно на общината.

В локален план по-важен е четвъртокласният път IV-79612, който свързва селата Близнак, Евренозово и Звездец. Останалите четвъртокласни пътища представляват отклонения от структуриращата пътна мрежа до населените места.

Дължината на процентното участие на пътищата по класове е както следва:

Таблица 1.15.3-1 Дължина и процентно участие на пътищата по класове, община Малко Търново

Клас на пътя	Дължина в общината, km	%
I	39,8	24,9
II	30,7	19,8
III	40,1	25,7
IV	46,3	29,6
Всичко:	156,9	100,0

Общата дължина на пътната мрежа в община Малко Търново възлиза на 156,9 km при гъстота $0,2 \text{ km/km}^2$ – значително под средното за страната – $0,34 \text{ km/km}^2$.

Процентното разпределение на пътищата, съгласно състоянието на пътната настилка е следното:

Таблица 1.15.3-2 Процентно разпределение на пътищата, съгласно състоянието на пътната настилка, община Малко Търново

Състояние на пътната настилка	Дължина в общината, km	%
Добро	44,96	31,0
Средно	39,10	23,10
Лошо	62,84	40,4
Всичко:	146,90	94,5
Пътят М. Търново – Сливарово в участък с дължина 10 km е без настилка и определено трасе.		

Състоянието на пътната мрежа в общината е незадоволително по няколко показателя. Независимо че 95,78 % от пътищата са с асфалтобетеново покритие, повече от 56 % от настилка е амортизирана или повредена. По отношение на геометричните

параметри една малка част от пътищата не отговарят на изискванията на нормативите за съответния клас пътища. В най-голяма степен това важи за габаритите и съоръженията, радиусите на хоризонталните криви и надлъжните наклони. Отводняването и поддържането са занемарени, което води до допълнително влошаване на състоянието.

Железопътна инфраструктура:

На територията на община Малко Търново няма изградена железопътна инфраструктура. Тя не се обслужва пряко от жп-транспорт. Най-близката жп гара е в гр. Бургас .

Морски транспорт:

На територията на община Малко Търново няма пристанище. Бургаското пристанище е с национално значение и безмитна зона.

Енергопреносна инфраструктура

Територията на община Малко Търново попада в обхвата на Електроразпределение Стара Загора – клон Бургас, електроразпределителен участък Малко Търново на Електроразпределителен район Бургас.

В общината отсъстват собствени източници на електроенергия.

Електрозахранването се осъществява чрез пренос на ел. енергия от енергийна система с електропроводи 110 kV и трансформирането ѝ на 20 kV от подстанции 110/20 kV – Пс „Босна“ и Пс „Малко Търново“. Подстанция „Босна“ се явява възлова за района, тъй като е свързана с електропроводи 110 kV с подстанциите „Елхово“, „Победа“-Бургас и „Приморско“. Подстанция „Малко Търново“ е едностранно захранена на 110 kV от подстанция „Босна“.

Преносната мрежа високо напрежение 110 kV е представена от 5 електропровода с обща дължина на територията на общината 27,5 km. От тях единствено електропровод „Младежко“ изцяло преминава през територията на общината.

Електроразпределителната мрежа средно напрежение – 20 kV е добре развита и обхваща всички населени места. Мрежата е изградена със стоманобетонни и железнорешетъчни стълбове. В по-голямата си част електропроводите са с възможност за захранване от две подстанции.

Отклонения от разпределителната мрежа и отделни изводи от подстанциите захранват трансформаторните постове 20/09/0.231 kV. Изградените трафопостове са предимно мачтови и зидани от селски тип.

С малки изключения състоянието на електроразпределителната мрежа е добро, а броят и капацитетът на трафопостовите са достатъчни за покриване на съществуващите нужди.

Водоснабдяване и канализация

На територията на ВиК Малко Търново са включени 16 бр. водоземни съоръжения с максимален експлоатационен дебит 45 l/s.

За град Малко Търново са каптирани изворите: Езерото, Махленски врис, Пресвета, Манастирчето и Пенгово, а за нуждите на ГКПП-Малко Търново са каптирани 3 бр. извори. Максималното водно количество, което се подава на града е около 20 l/s. Водите са пресни с типичен за района хидрокарбонатно-калциев състав. Водоземните съоръжения са площни дренажи и каптажи.

Селата Граматиково, Визица и Заберново са водоснабдени чрез шахтови кладенци, изградени в терасата на р. Велека с общ експлоатационен дебит 21 l/s. Водоснабдяването на останалите селища се осъществява чрез каптажи на извори в околностите им и площни дренажи.

Съществуващата мрежа за водоснабдяване на с. Сливарово е амортизирана и се нуждае от подмяна. Използваният водоизточник е с непостоянен дебит и през летния период има режим на водоподаването в селото.

Канализационната система и системата за пречистване на отпадни води в община Малко Търново са определено неразвити. От общо 13 населени места само 4 разполагат с канализация с различна степен на изграденост – Граматиково – 87 %, Звездец – 40 %, Бръшлян – 40 % и Малко Търново – 87 %.

Заустването се извършва в близките дерета. В останалите селища се използват септични и попивни ями.

Телекомуникационна инфраструктура

Телекомуникационната инфраструктура е добре развита на територията на община Малко Търново. Осигурено е покритие на мобилните телефонни съобщения. Монтирана е Цифрова Автоматична Телефонна Централa (ЦАТЦ) и е завършена Южната оптична магистрала, обслужваща всички населени места на юг от Бургас.

1.15.4. Селско стопанство

1.15.4.1. Описание на земеделските земи в прилежащата територия по вид на площите, заети с обработваеми земеделски земи, горска растителност, естествени ливади и пасища.

Селскостопанският фонд на територията на община Малко Търново е 185 094 dka, което представлява 35 % от територията на общината. Ниската категоризация на земеделските земи е довела до изоставянето на част от земеделските земи, особено тези, намиращи се на наклонени терени. Земеделските парцели са малки, което не позволява ефективна обработка. Мерите и пасищата са 48 799,037 dka, което представлява 35 % от общия селскостопански фонд. На територията на общината има 684 409,756 dka гори.

Излужените почви в община Малко Търново са подходящи за отглеждане на бобови и етерично-маслени култури, а оподзолените – за трайни насаждения.

1.15.4.2. Други селскостопански дейности, които се практикуват в прилежащата територия

Ниската категория на земеделска земя, наличието на мери и пасища, както и на гори, изключително благоприятства развитието на животновъдство на територията на община Малко Търново, където се отглеждат всички видове домашни животни – говеда, овце, кози, свине, птици.

Липсват големи животновъдни ферми. Животните се отглеждат в семейни ферми. Въпреки добрите грижи на производителите за отглеждането на животните, остро се чувства липсата на достатъчни познания в храненето и отглеждането им, което се отразява върху качеството на продукцията.

Рязко е спаднало производството на фуражи, особено зърнени. Голяма част от зърнените груби фуражи /слама/ се доставят от общинския център и Бургас, като транспортните разходи сериозно оскъпяват отглеждането на животните.

1.15.5. Горско стопанство

1.15.5.1. Информация за състоянието на горите

Подробна информация относно състоянието на горите на територията на резерват „Средока“ е представена в **Приложение № 4**.

➤ **Оценка на естественото възобновяване**

Естественото възобновяване протича нормално. Наличният подраст е разновъзрастен, в сравнително добро състояние. Той се е настанил в осветлените участъци и в преобладаващата част повтаря основния видов състав на насаждението — бук, зимен дъб, благуна, цер.

В преобладаващите насаждения е формиран втори етаж и неравномерна пълнота. Това прави насажденията устойчиви и гарантира тяхната дълговечност.

Не се наблюдават нежелани сукцесии.

Храстовата растителност е слабо представена -калина, къпина, шипка, глог, леска и др.(не повече от 0,5 %), за сметка на почвопокривни - папрат, мъх, тревни видове достигащи на петна до 30-40 %.

Пълната оценка на естественото възобновяване е представена в **Приложение № 4**

➤ **Санитарно състояние на горите – болести, снеговали, ветровали, суховършия и предвиждани/прилагани мерки**

За лесопатологично обследване и оценка на здравословното състояние на дърветата и насажденията е ползвана Наредба № 12 от 16.12.2011 г., (ДВ. бр. 2/2012 г.) за защита на горските територии от вредители, болести и други повреди и приложение № 7 на Наредба № 6 от 5.02.2004 г. за устройство на горите и земите от горския фонд и на ловностопанските райони в Република България.

По време на таксацията няма установени повреди. Състоянието на насажденията и културите е добро.

Списък на повредите по подотдели и дървесни видове, както и описание на повредите, са представени в **Приложение № 4**.

➤ **Наличие и участие на неместни дървесни видове**

Не се наблюдава залесяване с нетипични /инвазивни/, включително чужди дървесни и храстови видове в непосредствена близост с резервата в бившата буферна зона -защитена местност "Градев средок".

Подробна информация относно наличието и участието на неместни дървесни видове в Р „Средока“ е представена в **Приложение № 4**.

➤ **Наличие на девствени и вековни гори, стари и хралупати дървета**

Средната възраст на дървесната растителност в резервата е около 114 години.

В границите на резервата има девствени и вековни гори.

В резервата има наличие на стари и хралупати дървета, основно зимен дъб и благуи, които са на възраст над 100 години.

➤ **Горски пожари, гасене, възстановяване, противопожарни мероприятия**

На територията на резерват „Средока“ няма нанесени щети в следствие на пожари за изминалия ревизионен период.

Съгласно чл 20 от Наредба № 8 от 11.05.2012 г. ДГС „Малко Търново“, върху част от което се намира резерват „Средока“ трябва ежегодно преди обявяване на пожароопасния сезон да изготви план за защита на горските територии от пожари.

При възникване на пожар да се спазва определения ред и начин за връзка и оповестяване на институциите посочени в схемата и описа , приложен в оперативните планове за настоящата година за ДГС „Малко Търново“, на територията на което се намира резерват „Средока“.

Подробна информация относно пожарите и противопожарните мероприятия е представена в **Приложение № 4**.

1.15.5.2. Осъществени мерки по опазване и охрана на горскодървестната растителност през миналите периоди

Резерват "Средока" е обявен със Заповед №.75 на Комитета за опазване на природната среда при министерски съвет от 18.01.1989 година, с цел запазване на типични горски екосистеми и находища на редки и застрашени от изчезване растителни и животински видове, с площ от 607,8 ха.

От създаването през 1989 г. до 1998 г. (приемането на 33Т) територията на резервата е била стопанисвана и охранявана от ДГС „Малко Търново“. Управлението и контролните функции са се осъществявали от МОСВ и ДАГ (сега ИАГ към МЗХ), съответно тяхните регионални поделения – РИОСВ Бургас и РДГ Бургас. След 1998 г. всички функции се поемат от МОСВ и РИОСВ Бургас.

Резерват „Средока“ попада в териториалния обхват на ДГС „Малко Търново“. При извършената главна ревизия през 1998 год. от фирма „Агролеспроект“ ЕООД е била устроена територията на резерват „Средока“. При инвентаризацията през 2007 год. от същата фирма площта на резервата не е била предмет на лесоустройство. Този план за управление е на база извършена таксация през 2014 год.

ДПП Странджа работи от 2011 г. по изпълнението на международен проект, финансиран по Оперативна програма „Югоизточна Европа“, със срок на приключване

31.01.2014 год. Наименованието на Проекта е „Better management and implementation of NATURa 2000 sites” (BE-NATUR), или: По-добро управление и прилагане на мерките за защита в зоните от мрежата Натура 2000. В проекта, участват общо 14 партньора от 7 държави: Унгария, Австрия, Италия, Румъния, България, Гърция и Сърбия. Водещият партньор е от Унгария – Сдружение за опазване на околната среда „Нимфея” (*Nimfea*).

Подробна информация за осъществените мерки по опазване и охрана на горскодървестната растителност през миналите периоди е представена **Приложение № 4**.

1.15.6. Лов, риболов, събиране на природни продукти

1.15.6.1. Места и райони, които в момента се използват за лов и риболов извън границите на резервата в бившата буферна зона и констатирани нарушения на забраните (вид, брой, горещи точки), неправилно прилагане на лесоустройствени проекти, браконьерство. Брой и динамика на популациите на дивеча по видове в района.

На територията на резервата и прилежащата защитена местност няма отбелязани случаи на браконьерство. До момента липсват официални данни за провеждането на риболов и количеството на уловите в района на резерват „Средока” и околните водоеми.

Резерват „Средока” попада в териториалния обхват на Държавно ловно стопанство „Граматиково”. Няма информация за местата и районите, които в момента се използват за лов, извън границите на резервата в бившата буферна зона.

Числеността на ловните бозайници, които обитават постоянно или временно територията и имат пряко или косвено значение за ловното стопанство са представени в **Приложение № 2 (Таблица № 1.15.6.1-1)**.

Благороден елен Пролетният запас в ДЛС „Граматиково” за 2008 г. е наброявал 262 животни, докато през 2014 г. възлиза на 360 броя, т.е. показва увеличение с 98 броя повече спрямо 2009 г.

Елен лопатар. Пролетният запас през 2008 г. е бил 19 животни. Числеността му се увеличава почти двойно и през 2014 г. са установени 43 индивида.

Сърна Пролетният запас на сърната за 2008 г. е бил 335 екземпляра, като постепенно увеличава числеността си до 410 броя през 2014 г. На територията видът е разпространен повсеместно с неравномерна гъстота.

Дива свиня. Числеността ѝ през 2009 г. е 674 броя, докато през 2014 г. нейната численост достига 901 индивида или увеличава броя си почти два пъти. Разпространена е повсеместно.

Муфлон. Данни за числеността на вида има само за 2013 и 2014 г. при численост 24 и 32 индивида съответно. Тенденция не може да бъде очертана.

Заек - Запасът на заека показва съществен растеж от 60 броя за 2008 г. той увеличава броя си 235 бр. за 2013 г., като бележи спад от почти два пъти за 2014 г. (100 екземпляра). Обитава предимно по-големи открити площи в разкъсани горски масиви и окрайнини на горите. Повсеместно разпространен.

Вълк - Пролетният запас през 2009 г. възлиза на 6 броя. През 2014 г. неговата численост е 11 броя. Обитава повсеместно територията на Странджа със значителна плътност.

Чакал - От 43 индивида, регистрирани през 2009 г. видът увеличава числеността си драстично до 162 индивида през 2011 г. и оттогава до 2014 г. числеността му варира около 90 броя за последните три години (2014 г. са отчетени 82 екземпляра).

Числеността на **лисицата** силно варира от 52 индивида за 2009 г., до 38 за 2014 година. Обитава повсеместно територията, като последните години е с намаляваща тенденция.

Язовец - очертава се лека тенденция на увеличаване на числеността - от 28 броя за 2010 г., до 40 броя за 2014 година. Разпространен повсеместно, с неравномерна гъстота.

Според данните от таксацията на ловните видове бозайници е представена динамиката на техните популации в **Приложение 2 (Фигура № 1.15.6.1-2)**. В заключение, може да се каже, че при повечето основно едрите копитни (благороден елен, елен лопатар, сърна и дива свиня) се забелязва устойчива и трайна тенденция на увеличаване на запасите им. Други видове - основно хищници като вълк и чакал запазват постоянна численост или бележат лек спад.

Няма установено неправилно прилагане на лесоустройствени проекти.

1.15.6.2. Данни за нарушения в резервата и в бившата буферна зона

За периода 2006 – 2014 г. за резерват „Средока“ е съставен един акт за нарушение - за незаконна сеч. Няма документирани други нарушения за браконьерство в границите на резервата. Не е установено неправилно прилагане на лесоустройствени проекти.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

1.15.7. Туризъм, рекреация, спорт, услуги

Туризмът в границите на резервата е забранен. Влизането в резерват „Средока“ може да се осъществява единствено по 3 обособени пътеки за посетители. Пътеките са регламентирани със Заповед РД–1036/29.09.2004 г. на Министъра на околната среда и водите.

1.15.7.1. Регионални и Общински стратегии, програми и планове за развитие на туризма

- **„Иновационна маркетингова стратегия за развитие на туризма в община Малко Търново“** – съгласно Стратегията, Стратегическа цел 2, заложена в Общинския план за развитие до 2013 г., съотнесима към устойчивото развитие на туризма е „Утвърждаване на община Малко Търново като привлекателно място за туризъм с развит комплексен туристически продукт. Приоритет 1 е за „Създаване на местни конкурентноспособни туристически продукти и тяхното успешно представяне на националния и международен пазар“ чрез Мярка 1: „Осигуряване и подобряване на туристическата инфраструктура“, Мярка 2: „Съхраняване на природните дадености на общината“, Мярка 3: „Развитие на продуктите Странджа Еко и Странджа Етно и техния маркетинг“ и Приоритет 2: „Обезпечаване и подобряване на местата за настаняване“ чрез Мярка 1 „Възстановяване на съществуващата и изграждане на нова съвременна туристическа база за настаняване, заведения за хранене.“ Основните предизвикателства са: „Намаляване на сезонността на търсенето“, „Внимание върху въздействието на туристическия транспорт“, „Подобряване на качеството на работните места в туризма“.

- **В Общинския План за Развитие на община Малко Търново 2007-2013** се посочва, че защитените територии привличат интереса на наши и чужди туристи и са предпоставка за развитието на еко-, културен и познавателен туризъм. Село Стоилово е описано като едно от най-живописните места в Странджа, откъдето започват интересни пешеходни и смесени маршрути и се разкриват впечатляващи панорамни гледки към резерват „Средока“.

- **В Областната Стратегия за Развитие на област Бургас за периода 2014-2020 г.** се посочва, че във вътрешността на областта има потенциал за развитието на специализирани форми на туризъм като екологичен, селски и др. В Стратегията се предлага прилагане на иновативни туристически практики,

използващи потенциала на защитените територии. Бъдещото развитие на туризъм в тези територии трябва да бъде регулирано, за да се предотврати натоварване от човешки потоци в тези територии. Отбелязан е фактът, че Област Бургас е сред водещите в страната, особено в областта на летния, респ. морския туризъм.

1.15.7.2. Списък на туристическите маршрути, при наличие на такива, с информация за: Заповед на министъра на околната среда и водите за определяне на туристическите маршрути; начална и крайна точка; категория; продължителност на прехода; наличие на хижи или заслони; опасни участъци и обезопасеност; степен на информационна обезпеченост и др.

На територията на резервата няма обособени туристически маршрути или части от такива. На територията на резервата са обособени три пътеки за посетители, по които е разрешено преминаването на хора. Те са регламентирани със Заповед РД–1036/29.09.2004г. на Министъра на околната среда и водите. В Приложение № 16 е представен списък на съществуващите туристически маршрути в района около резервата и пътеки за посетители на територията на резервата.

При преминаване по пътеките на територията на резервата се забранява:

- отклоняването на посетители и навлизане в резервата;
- замърсяване с битови и други отпадъци;
- бране, събиране, отрязване, изкореняване или друг начин на увреждане на екземпляри от растителни видове;
- убиване, улавяне, преследване, обезпокояване или друг начин на увреждане на екземпляри от животински видове;
- палене на огън и бивакуване;

1.15.7.3. Карта на туристическите маршрути в подходящ мащаб

В Приложение № 3 (Карта № 1) е дадена карта с местоположението на пътеките за посетители в резервата.

1.15.8. По-значими дейности и занаяти в района

Информацията е представена в точка 1.17.2 от настоящия ПУ.

1.15.9. Информираност на обществеността за резервата и отношението към него

1.15.9.1. Ниво на информираност на обществеността за резервата и отношението на местното население към него

В процеса на изготвяне на плана за управление бяха проведени анкети с местни жители в района на Р. Целта беше да се установи отношението им към ЗТ и тяхната информираност за нея.

Отговорите показват, че повечето от анкетираните местни жители знаят, че на територията на община Малко Търново, гр. Малко Търново и с. Стоилово има защитена територия, но част от тях не са наясно с нейната категория и статут, както и ограниченията, която тя налага.

1.15.9.2. Образователни проекти и програми, производство и разпространение на информационни и рекламни материали за резервата, работа с медии

В процеса на изготвяне на ПУ бе поискана информация от МОСВ, РИОСВ-Бургас, ДПП Странджа и др. институции и организации относно издавани публикации, пътеводители, книги и др. материали за Р, които са известни до сега, вкл. къде и кой ги е разпространявал.

Съгласно получената информация, събрана във връзка с изготвянето на ПУ и направеното проучване, подобни материали са издавани и ни бяха предоставени от РИОСВ-Бургас (**Приложение № 22**).

Не са правени образователни програми, свързани с Р и популяризирането му. Както и мероприятия и инициативи и програми за еко образование, свързани с него. В рамките на настоящия проект са предвидени и се изпълняват дейности, популяризиращи ЗТ.

От дирекция ПП Странджа ни бяха предоставени книги и други материали (**Приложение № 22**).

В процеса на изготвяне на ПУ е поискана информация от МОСВ, РИОСВ-Бургас и др. институции и организации относно издавани публикации, пътеводители, книги и др. материали за Р, които са известни до сега, вкл. къде и кой ги е разпространявал.

В рамките на настоящия проект са предвидени и се изпълняват дейности, популяризиращи ЗТ.

1.15.9.3. Възможности за ползване/обособяване на съществуващи информационно-туристически центрове в околните населени места за информиране на гости, туристи, местното население, обществеността за резервата, биологичното разнообразие и възможностите за туризъм

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

Обособяване на отделен информационно-туристически център не е необходимо. Най-подходящо населено място, където може да се получи информация относно резерват „Средока“, е Информационно-посетителския център на ДПП Странджа в гр. Малко Търново. Допълнително информация може да бъде предоставена и в Музей „Горска сбирка“ с. Граматиково.

1.15.9.4. Публикации, пътеводители, книги и др. материали за резервата

Публикациите, свързани с района на Р и прилежащите му територии са представени **Приложение № 12.**

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

1.16. НАСТОЯЩО ПОЛЗВАНЕ НА ПРИЛЕЖАЩИТЕ ТЕРИТОРИИ И ВЛИЯНИЕТО ВЪРХУ РЕЗЕРВАТА

С лесоустройствения проект от 2008 год. са предвидени следните мероприятия за площите в съседство на резервата: в подотдел № 102 ж; с площ 2,4 ha е предвидено прореждане 15 % с добив 85 m³; в подотдел № 103 с; с площ 1,3 ha е предвидена пробирка с добив 95 m³; подотдел № 103 т; с площ 2,0 ha има предвидено прореждане с добив 110 m³; в подотдел № 105 в; с площ 4,8 ha е предвидено прореждане с добив 75 m³; в подотдел № 105 е; с площ 4,1 ha е предидена пробирка с интензивност 25 % и добив 320 m³; в подотдел № 106 д; с площ 4,2 ha е предвидена пробирка с интензивност 10 % и добив 90 m³; в подотдел № 106 к; с площ 7,4 ha е предидено прореждане с интензивност 25 % и добив 195 m³ в подотдел № 106 р; с площ 0,3 ha е предидена групово-изборна сеч с интензивност 15 % и добив 15 m³; в подотдели № 109 з,м; с площи съответно 8,6/2,0 ha е предидено прореждане с добиви 275/65 m³ с интензивност 25 %; в подотдел № 115 б; с площ 16,5 ha е планирана котловинно-постепенна сеч с 10 % интензивност и добив 455 m³; в подотдел № 115 ж; с площ 1,5 ha е предидена пробирка с интензивност 10 % и добив 30 m³; в подотдели № 120 а,б; с площи съответно 3,0/12,8 ha е предидена групово-изборна сеч с интензивност 15 % и добив съответно 60/125 m³; и в подотдел № 315 а; с площ 6,8 ha е предвидена постепенно-котловинна сеч с добив 105 m³ и интензивност 20 %. Няма данни тези сечи да са изведени.

В **точка 1.15** е предоставена информация за настоящото ползване на прилежащите територии и влиянието върху резервата.

1.16.1. Граници, разположение, собственост, административна и фондова принадлежност на защитената местност

В **Приложение № 3 (Карта № 1)** е показано местоположението на защитената местност. Информация за собственост, административна и фондова принадлежност на ЗМ „Градев средок“ е дадена в **Приложение № 20**.

1.16.2. Горскостопански дейности и функции на горите в прилежащата на резервата защитена местност

Цялата площ на защитената местност попада на територията на парк Странджа. Няма предидени сечи и залесявания в бившата буферна зона.

1.16.3. Ловно и рибно устройствените дейности в защитена местност “Градев средок”, вкл. конкретните райони и начините на ползване

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

Няма данни за конкретни райони на ловно и рибно устройствени дейности в защитена местност „Градев средок“.

1.16.4. Настоящи дейности на населението: земеделие, риболов, животновъдство, промишлени производства, строителство на инфраструктурни обекти, туризъм, народни занаяти и традиционни производства, в случай че такава информация не е представена в т. 1.15.

Местното население основно се занимава с туризъм, дърводобив и селско стопанство.

Част от населението в района се занимава със събиране на природни продукти като източник на допълнителни доходи. Това създава известен риск за нарушаване на резерватния режим. Към момента няма установени нарушения, с изключение на 1 съставен акт за незаконна сеч.

1.16.5. Вид, състояние и влияние на застроените прилежащи територии

Няма застрояване в непосредствена близост до границите на резервата, което има отношение към територията на резервата. Потенциално влияние върху ихтиофауната в резервата биха могли да окажат строежите по горното течение на реките.

1.16.6. Обекти от техническата инфраструктура - пътища, строителство, водоснабдителни съоръжения и др., които имат отношение към територията на резервата

По основните била, или в близост до границата на резервата, включително покрай река Велека, се поддържат стабилизирани пътища. Тези комуникации фрагментират горските масиви около границите на резервата и създават рискове от пожари. Разораваните противопожарни полоси и дивечови ниви и горски пътища представляват „огнища“ и траектории за навлизане на антропофити в горските ценози в резерватната територия.

1.16.7. Начин на ползване на земеделските земи и други селскостопански обекти в прилежащите територии

Начинът на трайно ползване на прилежащите на резервата територии, вкл. земеделски земи, е представен в Приложение № 20.

1.16.8. Горскостопански дейности и функции на горите в прилежащите територии. Случаи на залесяване с нетипични/ инвазивни, включително чужди дървесни и храстови видове в непосредствена близост с резервата в бившата буферна зона - защитена местност “Градев средок”

Не се наблюдава залесяване с нетипични /инвазивни/, включително чужди дървесни и храстови видове в непосредствена близост с резервата в бившата буферна зона -защитена местност "Градев средок".

1.16.9. Туристическа дейност и рекреационни ресурси в прилежащата на резервата защитена местност

Туризмът в резервата е забранен. В прилежащите на резервата територии не е установена голяма туристическа дейност. Не е налична и добре развита туристическа инфраструктура.

1.17. КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО

1.17.1. Списък със значимите археологически обекти и архитектурни паметници и исторически места в прилежащите територии - църкви, мемориали, етнографски обекти и др.

Община Малко Търново се характеризира не само с природните си дадености, но и със своето богато културно-историческо наследство. Хилядолетната човешка цивилизация е оставила тук стотици оригинални културни паметници. За запазването и съхранението им през 1983 год. е създаден "Исторически музей Малко Търново". Той разполага своите богатства в три странджански къщи от края на XIX в. - паметници на културата. В тях са подредени разнообразни, интересни и атрактивни експозиции: археологическа, историческа, етнографска, художествена и природна. Те по своеобразен начин представят древната Странджа планина, материалната и духовната култура на населението ѝ.

Многобройните археологически паметници от тракийско и римско време показват, че по тези земи е кипял интензивен стопански и културен живот още от Древността. Отдолу е представен списък със значимите археологически обекти, архитектурни паметници и исторически места от района на община Малко Търново.

В Приложение № 17 е представен списък на значимите археологически обекти, архитектурни паметници и исторически места от района на община Малко Търново в прилежащите на резерват „Средока“ територии.

1.17.2. Дейности от миналото, свързани с поминъка на населението и местните занаяти (рибарство, отглеждане на технически култури, пчеларство, билкарство и т.н.)

Този район е съхранил един уникален по своята същност фолклор като от поколение на поколение тук са се предавали културата, обичаите и нравите на местните жители. Известните по тези земи обреди като „бял кукер“, „филек“ и нестинарството са традиционни само за този край на България и нямат аналог в българската обредност. Населението тук е изключително религиозно, почита силно светците и организира в тяхна чест множество празници – т.нар. „панагири“. Словесният, музикалният и танцовият фолклор на Странджа е нейното съкровище – богато, разнообразно и добре съхранено.

Една от основните стопански дейности в района е било кошничарството, поради близостта на трите реки – Велека, Мечи дол и Младежка и съпътстващото изобилие от леска по поречията им. В края на XIX в. кошничарството е концентрирано в две селища – Лозенград и Стоилово. Населението на Стоилово всяка година е отсичало, обработвало и доставяло в Лозенград големи количества пръти от леска за производство на кошове. След 1912 г. се създават по-благоприятни условия за износ на кошничарски произведения по пазарите на цяла Северна Странджа. Носят със себе си снопи от предварително подготвени лескови пръти и там по поръчка на клиентите приготвят необходимите кошове. В края на 30-те години в Стоилово има 200 домакинства, от които половината се препитават и с кошничарство в свободното си време. Те снабдявали с кошове за риба, дървени въглища и грозде лозарските, рибарските и въглищарски центрове по цялото южно Черноморие. Днес това е единственият жив занаят в Странджа.

Друг местен занаят е килимарството. Килимарството в Малко Търново е било развито още по време на турското робство. Впоследствие през 1928 г. е открита работилница. В проведения курс са обучени около 17 жени и девойки. Изработените килими били качествени, хубави и трайни и задоволявали най-изтънчените вкусове. Училището обаче не било снабдено с машини, с които да може на място да се пречиства местната вълна. Затова след няколко години тази индустрия замряла, въпреки че в околията имало достатъчно количество вълна, за да бъде продължена. За производството на килими се използва местната груба вълна, която се изкупува и преработва в габровски завод за прежда. Килимарките са произвеждали предимно

стандартни котленски килими, комплекти за спални, но и килимчета с различни размери. Килимите се изнасяли за продажба в СССР. Общият брой на произведените килими е 153 от тип котленски и 5 от тип персийски.

1.18. ЛАНДШАФТ

1.18.1. Структура на ландшафта

Съгласно регионалното ландшафтно райониране на България ландшафтите в резерват „Средока“ се отнасят към Факийско-Велекски ландшафтен район на Странджанската подобласт на Междупланинската зонална област на южнобългарските низини и ниски планини (Петров, 1997).

Според типологичното ландшафтно райониране на България обектът попада в следната ландшафтна структура:

Клас Планински ландшафти

Тип Ландшафти на средиземноморските нископланински гори

Подтип Ландшафти на нископланинските долинни лонгозни (псевдолианни) гори

Група Ландшафти на нископланинските долинни лонгозни гори върху алувиални наслаги

Подтип Ландшафти на нископланински субколхидски гори

Група ландшафти на нископланински субколхидски гори върху андезити

Група ландшафти на нископланински субколхидски гори върху неспоени кватернерни наслаги

1.18.2. Естетически качества

1.18.2.1. Особенности в ландшафта на резервата и прилежащите територии от значение за естетическото въздействие на територията като цяло

Голямата хоризонтална и вертикална разчлененост на резерватната територия допринася за възприемане на голямо разнообразие от форми и цветове през различните сезони. Ландшафтите, в които участват съобществата на странджански дъб, се отличават с разнообразен състав, сложна структура и уникалност. С високи естетически качества са ландшафтите с характерните за подлеса вечнозелените храсти от лавровиден тип – странджанско бясно дърво (*Daphne pontica*), лавровишня (*Laurocerasus officinalis*) и др..

1.18.2.2. Фактори и процеси, водещи до негативни нарушения в естествената структура на ландшафта

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Степента на уязвимост на естествените ландшафти в резервата се оценява като средна. Устойчивостта на тяхната структура се определя от процесите на самоорганизация на ландшафта. Няма основание да се счита, че промените в основните компоненти - релефът, като преразпределящ абиотичните фактори на средата и растителността, ще се променят по начин и посока, която да намали устойчивостта на ландшафтите. Причини, които могат да нарушат устойчивостта на природните ландшафти в резервата са различни видове природни бедствия, като наводнения, пожари и други

1.19. СЪСТОЯНИЕ НА КОМПОНЕНТИТЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Състоянието на климата и атмосферния въздух е разгледано в точка 1.8 от ПУ. Състоянието на водите е разгледано в точка 1.10 от ПУ. Състоянието на почвите е разгледано в точка 1.11 от ПУ.

Качеството на атмосферния въздух в района на Р и ЗМ е добро. Няма установени превишения на НДЕ по отношение на КАВ в района.

Състоянието на повърхностните и подземните води е добро. Няма установени превишения на ПДК.

На територията няма регистрирани значими замърсявания с битови и строителни отпадъци, както и нерегламентирани сметища.

В резултат на направеното описание и анализ на компонентите на околната среда, е направено заключението, че общото състояние на основните компоненти на околната среда е добро и не съществуват значими нарушения и замърсявания.

Няма значими източници на замърсяване в района, които да повлияят върху качеството на околната среда в района.

ПЪРВА ОЦЕНКА

1.20. ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА

Съгласно Наредбата за разработване на ПУ на ЗТ, Екологичната оценка е направена по възприетите като общоевропейски критерии (уязвимост, рядкост, естественост, типичност, размери, биологично разнообразие, стабилност и нестабилност).

За опазването и подобряването благоприятното природозащитно състояние на природните местообитания и свързаните с тях растителни съобщества в границите на резерват „Средока“ положително значение имат следните административни забранителни дейности, формулирани в Заповедта за обявяване на резервата, на Природния парк и общите постановки на ЗЗТ:

- Забраната за паша на добитък, сечене, кастрене, изкореняване на дървета, събиране на растения, внасяне на неместни растителни и животински видове, събиране или увреждане на скални образци, добив на инертни материали от речното поречие, достъп и движение на хора извън определените места.

От факторите с положително значение, освен административно-управленските, пряко насочени към опазването на резервата, следва да се отчетат и следните:

- Териториалният обхват на резервата създава предпоставки за опазване в голяма степен на функционалните връзки на екосистемите.
- Труднодостъпен терен в по-голяма част от територията на резервата.
- Голямата хоризонтална и вертикална разчлененост на резерватната територия.
- Чистата околна среда, липса на значими индустриални или битови замърсители.
- Високата степен на естественост на екосистемите и природните местообитания.

От отрицателните фактори, свързани с опазването и подобряването благоприятното природозащитно състояние на природните местообитания и свързаните с тях растителни съобщества в границите на резерват „Средока“ могат да се посочат:

- Значими все още следи от водените горскостопански дейности до обявяването на резервата – нарушена възрастова и пространствена структура на горските съобщества в близост до камионните пътища, все още невъзстановени унищожени

горски участъци, използвани за горски складове, дивечови ниви, камионни обръщала и др.

- Маркираните пътеки за достъп до резерватната територия не се посещават, освен инцидентно, поради което липсва превантивния граждански контрол върху потенциални нарушения в резерватната територия.

- Околните на резервата територии, с интензивно горско и ловно стопанство, включително изграждането и поддържането на съответната инфраструктура, като потенциално огнище на замърсители и коридор за проникване на инвазивни и антропофитни елементи.

- Промените в климата и хидрологичния режим, като пречка за естественото възстановяване на повлияни до обявяването на резервата природни местообитания.

1.20.1. Уязвимост

Промяна на условията на местообитанията и предимно климатичните промени и някои антропогенни фактори могат да доведат до намаляване или изчезване на видове и до промяна в естествените сукцесионни процеси.

Най-уязвими за резерват „Средока“ и защитената местност „Градев средок“ са местата с човешко присъствие – това са в по-малка степен маркираните пътеки, но най-вече пътищата за достъп на служителите, свързани с ловната и горскостопанска дейност по и в близост до границите на резервата, както и пътищата, по които се извършва охраната на резервата. Уязвими са и откритите местообитания, където в следствие на ограниченото човешко присъствие и липса на паша от домашни животни в съчетание на нисък натиск от диви тревопасни, са ускорени сукцесионните процеси и настъпва силно захрастяване или обрастване с дървесна растителност.

За определяне степента на уязвимост е ползвана комбинирана оценка на степента на следните параметри:

- Фрагментация
- Промяна в заеманата площ и фрагментацията
- Промяна в структурата
- Възстановимост.

Уязвимост по групи видове, местообитания и природния комплекс

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Група	Степен	Причини
Макромицети	Ниска	Комплексът от макромицети е с ниска уязвимост към антропогенни и естествени процеси и въздействия, отчитайки статута на територията и липсата на значимо антропогенно влияние. Няма необходимост от специални мерки.
Мъхообразни	Средна	Групата е със средна степен на уязвимост към антропогенни и естествени процеси и въздействия, с оглед на съществуващия режим на управление. Няма необходимост от специални мерки.
Висши растения Лечебни растения	Висока	Предвид статута на защитената територия, може да се приеме, че флората като цяло е с ниска степен на уязвимост към антропогенни и естествени процеси и въздействия. Изключение правят пожарите (в резултат на природни явления или човешка дейност), рискът от които е повишен за горски територии. Резерватната територия по отношение на този фактор е с висока степен на уязвимост . Възможно е популациите на отделни видове висши растения, особено чувствителни към промени в микроклимата на средата, да проявяват негативни тенденции във времето, свързани с естествени процеси в растителните съобщества или вследствие на климатичните промени. Няма необходимост от специални мерки.
Безгръбначни животни	Средна	От общо 90 вида сухоземни безгръбначни животни, уязвими са 19 вида: - 7 вида в Прил. II и - 7 вида в Прил. IV (Общо 9 по Дир. ЕС 92/43) - 8 вида ендемити - 3 балкански и 5 балкански субендемита - 7 вида в Прил. II и 6 вида в Прил. III (общо 9 ЗБР) - 3 вида с категория VU и 5 с категория NT в списъка на IUCN

Група	Степен	Причини
		<p>- 11 редки вида</p> <p>Уязвими от браконьерска сеч стари дъбови гори, пожари и при прилагане на препарати за растителна защита в горското стопанство по въздуха в близост до резервата.</p> <p>Не са установени преки заплахи за тези и другите видове в резервата. Няма необходимост от специални мерки.</p>
Риби	Ниска	<p>От 4 вида риби, установени в резервата, само един е включен в ЧК на България - черноморска пъстърва (<i>Salmo labrax</i>) в категория CR.</p> <p>2 вида световно застрашени в списъка на IUCN - странджанската лешанка (<i>Phoxinus strandjae</i>) - категория EN и приморската кротушка (<i>Gobio kovatschevi</i>) в категория VU. Няма необходимост от специални мерки.</p>
Земноводни и влечуги	Ниска	<p>4 вида (от общо 25) са включени в ЧК на България (3 вида в категория “застрашен” и 1 вид в категория “уязвим”), а един от тях е категоризиран, като застрашен на световно ниво (категория “уязвим” в Червения списък на застрашените видове на IUCN).</p> <p>На територията на резервата не са установени конкретни заплахи за тези или други видове. Няма необходимост от специални мерки.</p>
Птици	Ниска	<p>От гнездящите и постоянни за резервата видове птици (общо 68 вида) най-уязвими са 2 вида: сивият кълвач (<i>Picus canus</i>), южният белогръб кълвач (<i>Dendrocopos leucotos</i>), поради техния висок консервационен статус. В категория “застрашен” на ЧК на България са 3 вида: сив кълвач, южен белогръб кълвач и гълъб хралупар (<i>Columba oenas</i>).</p> <p>Уязвимост спрямо антропогенни процеси – потенциално:</p> <ul style="list-style-type: none"> • незаконни сечи през гнездовия период; • фрагментация на горите от незаконни

Група	Степен	Причини
		сечи; Няма необходимост от специални мерки.
Бозайници	Средна	От общо 28 вида бозайници, (без прилепи) 3 вида са включени в ЧК на България - 2 вида - европейски вълк (<i>Canis lupus</i>) и видра (<i>Lutra lutra</i>) са в категория VU и 1 вид дива котка (<i>Felis silvestris</i>) - EN; Бозайници (и прилепи): Най-уязвими са местата с пряко човешко присъствие, които могат да предизвикат безпокойство, особено през размножителния период и ловния сезон. Няма необходимост от специални мерки.
Прилепи	Ниска	От общо 15 вида прилепи 7 вида са включени в ЧК на България. В категория “уязвим” са включени 7 вида - южен подковонос (<i>Rhinolophus euryale</i>), средиземноморски подковонос (<i>Rhinolophus blasii</i>), широкоух прилеп (<i>Barbastella barbastellus</i>), дългокрил прилеп (<i>Miniopterus schreibersii</i>), дългопръст нощник (<i>Myotis capaccinii</i>), дългоух нощник (<i>Myotis bechsteinii</i>) и трицветен нощник (<i>Myotis emarginatus</i>). По IUCN - дългопръст нощник (<i>Myotis capaccinii</i>) в категория VU, южен подковонос (<i>Rhinolophus euryale</i>), широкоух прилеп (<i>Barbastella barbastellus</i>), дългоух нощник (<i>Myotis bechsteinii</i>) и дългокрил прилеп (<i>Miniopterus schreibersii</i>) в категория NT. Няма необходимост от специални мерки.
Природно местообитание 4030 Европейски сухи ерикоидни съобщества	Средна	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено. Уязвимо, поради особености на геоморфологията в резерватната територия и рядкостта на подходящите общоекологични условия за развитие на естествени открити площи в една реликтна, консервативна и утвърдена в състояние, близко до климакното, среда. В преобладаващата част от неговите местообитания

Група	Степен	Причини
		сукцесионното възстановяване на горските съобщества след влизането в сила на резерватния режим, е довело до подмяна на типа местообитание или до крайно нетипични растителните съобщества, свързани с него.
Природно местообитание 6210 <i>Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (Festuco-Brometalia) (*важни местообитания на орхидеи)</i>	Средна	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Потенциално застрашено. Уязвимо, поради особености на геоморфологията в резерватната територия и рядкостта на подходящите общоекологични условия за развитие на естествени открити площи в една реликтна, консервативна и утвърдена в състояние, близко до климаксното. В преобладаващата част от местообитанията с развитие на странджанските ксеротермни ливади и пасища, сукцесионното възстановяване на горските съобщества след влизането в сила на резерватния режим, е довело до подмяна на типа местообитание или до крайно нетипични растителните съобщества, свързани с него.
Природно местообитание 6430 <i>Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алтийския пояс</i>	Средна	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено. Уязвимо, поради преобладаващата вторичност на своя произход в условията на рядкостта на естествените открити площи в потенциалните местообитания за развитието на климаксните крайречни гори. Уязвимо, поради особености на геоморфологията (вкл. в околна на резервата територии) и хидроложкия режим. Потенциална заплаха произтича от вида и интензивността на горско- и селскостопанските ползвания над резерватната територия по поречието на река Айidere и замърсявания от битов и стопански характер. Потенциална заплаха при значимо отклоняване на водни количества от поречието на река Айidere над резерватната територия.

Група	Степен	Причини
Природно местообитание 7220* Извори с твърда вода с тувести формации (Cratoneurion)	Средна	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Уязвимо. Уязвимо, поради особености на геоморфологията в резерватната територия и рядкостта на естествените, потенциално подходящи за него екотопи. За резерватната територия самите варовикови скални породи, необходими (но недостатъчни) като условие за неговото формиране, са по-скоро с локално, интразонално, нетипично и точково разпространение. Липса на антропогенно въздействие върху местообитанията.
Природно местообитание 8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове	Средна	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Уязвимо. Липса на антропогенно въздействие върху местообитанието в границите на резервата.
Природно местообитание 8310 Неблагоустроени пещери	Средна	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Уязвимо Липса на антропогенно въздействие върху местообитанието в границите на резервата.
Природно местообитание 91M0 Балкано-Панонски церово-горунови гори	Средна	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено. В резервата се опазват представителни местообитания от най-големия за Европа компактен масив от странджански южноевксински дъбови гори, с висок дял на „старите гори“, което обуславя тяхната сравнително висока екологическа устойчивост. В територии от резервата, където в миналото (до обявяването на резервата) са изведени голи сечи за добив на дървени въглища на място, съвременното състояние на масивите

Група	Степен	Причини
		е представително за издънково-семенни дъбови ценози, с типична и съответна на техния произход и начин на стопанисване до обявяването на резервата – по-опростена възрастова и пространствена структура, със значително по-висока устойчивост от средната за геоботаничния окръг. Пространствено, нарушенията, свързани с инфраструктурните обекти, са с много малък дял спрямо общата площ на резервата и представляват единствено потенциална заплаха за навлизането на антропофитни елементи.
Природно местообитание <i>91S0* Западнопонтийски букови гори</i>	Ниска	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено. В резервата се опазват представителни местообитания от най-големия за Европа масив от странджански южноексински букови гори, с висок дял на „старите гори“, което обуславя тяхната сравнително висока екологическа устойчивост. В територии, в които до обявяването на резервата са извършвани по-интензивни ползвания и се наблюдава сравнително по-опростена възрастова и пространствена структура, те притежават значително по-висока устойчивост от средната за геоботаничния окръг за тези типове местообитания.
Природно местообитание <i>9180* Смесени гори от съюза Tilio-Acerion върху сипеи и стръмни склонове</i>	Средна	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено. Уязвимо, поради особености на геоморфологията в резерватната територия. В границите на резервата относителната площ на склоновете, подходящи за развитието на такъв тип растителност е сред високите за геоботаничния окръг Странджа. За окръг Странджа, включително и за резерватната територия, екотонната зона със съседните типове растителност има силно влияние върху малките по площи и фрагментирани

Група	Степен	Причини
		находища на Странджанските смесени гори на стръмни и урвести склонове. За резерватната територия тези гори притежават относително по-висока устойчивост и представителност от средната за геоботаничния окръг за същия тип местообитания.
Природно местообитание <i>91G0* Панонски гори с Quercus petraea и Carpinus betulus</i>	Ниска	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено. Уязвимо, поради екологично обусловената рядкост на неговото разпространение и интразоналността, предимно сред по-ксеротермни дъбови или по-мезофилни букови гори. Екотонната зона със съседните типове растителност има силно влияние върху малките по площи и фрагментирани находища на <i>Странджанските мезофилни дъбови и габъррови гори</i> . За резерватната територия тези гори притежават сравнително по-висока устойчивост и представителност от средната за геоботаничния окръг за същия тип местообитания.
Природно местообитание <i>91E0* Алувиални гори с Alnus glutinosa и Fraxinus excelsior (Alno-Pandion, Alnion incanae, Salicion albae)</i>	Средна	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено. За територията на резервата, заплахите от антропогенен характер, включително тези, свързани със стопанските ползвания във водосбора на река Айidere над резерватната територия, не са със значимо въздействие. За разглежданите заливни елшови гори не са типични участъците с белези на гори във фаза на старост, които да заемат поне 30% от териториите, заети от разглежданото местообитание. Преобладаващата част от представителните полигони с разпространение на заливните елшови гори в резервата са малки по площ. По течението на река Айidere не е установено спонтанно разпространение на аморфа, бял

Група	Степен	Причини
		салкъм (акация) и айлант, които могат да се разглеждат като потенциална заплаха за развитието на елшовите гори.
Обща оценка на уязвимостта на природните местообитания	Средна	Оценката се дава тъй като най-големите като площ и най-представителните за резервата природни местообитания, свързани с типовете растителност, посочени като основание за обявяване на територията като значима на национално и международно равнище, са оценени със средна уязвимост. Няма необходимост от специални мерки.
За целия природен комплекс	Средна	Уязвимостта на природния комплекс по отношение на природни и антропогенни процеси се оценява със „средна“ степен. Характерът на процесите не дава възможност за предприемане на мерки за премахване на отрицателно действащи фактори или за намаляване на тяхното въздействие около и в самата резерватна територия. Няма необходимост от специални мерки.

Уязвимостта на природния комплекс по отношение на природни и антропогенни процеси е в степен и характер, които не предлагат възможност за предприемане на мерки за премахване на отрицателно действащи фактори или за намаляване на тяхното въздействие в самата резерватна територия.

1.20.2. Рядкост

Съгласно международните документи, рядкостта на застрашените растения, животни и типовете природни местообитания се смята като елемент на заплаха.

Наличните данни за флористичното разнообразие в резервата показват, че групата на висшите растения е с висока степен на рядкост. На резерватната територия има консервационно значими видове с национален и международен природозащитен статут.

- в световен мащаб резерватът опазва специфичен рядък комплекс от растителни видове с реликтна природа, световната популация на някои, от които е

изцяло или в по-голямата си част в Странджа и част от находищата им са в границите на резерватната територия. Тук се опазва едно от малкото находища на оцененния като „рядък“ в международен план вид *Veronica turrilliana*;

- в европейски мащаб резерватът опазва характерен и рядък комплекс от растителни видове, популации на видове с природозащитен статут, част от които в Европа са представени само или главно в Странджа планина, а също така и популациите на 3 балкански ендемита и 2 вида с европейска значимост.

- в национален мащаб резерватната територия съхранява популации на 17 редки за България растителни вида с висока консервационна стойност, от които 6 вида са включени в Червена книга на Република България (всички с категория „Застрашен“) и 16 вида са защитени от Закона за биологичното разнообразие.

- в локален мащаб в резервата се опазва част от специфичното растително разнообразие на Странджа и видове, които се срещат само в планината.

В растителните съобщества на резервата, съобразно общата специфика за геоботаничен окръг Странджа, преобладават тези, свързани със специфичните комплекси от рефугиален тип, за които е характерно участието на голям брой терциерни реликти и сравнително малък брой ендемити.

Една от специфичните черти на екосистемите в резервата е висока численост на евксинския флорен елемент (близо 1/6) спрямо останалите флорни елементи в субмедитеранската група. По този показател растителните съобщества в разглеждания резерват са на едно от челните места сред териториите в западната част на район Велека, геоботаничния окръг Странджа.

Друга отличителна черта на екосистемите и биотопите в резервата е високата концентрация на терциерни растителни реликти – близо 40 % от общия брой на реликтите в границите на район Велека, ботаничен окръг Странджа. Голяма част от характерните за резервата реликти са с крайно ограничено разпространение, което за пределите на Европейския съюз покрива единствено район Велека, ботаничен окръг Странджа. Разглеждайки малката относителна площ на Евксинската провинция, респективно Черноморския биогеографски регион, в рамките на Европейската мрежа Натура 2000 можем да възприемем съобществата с високо или определящо участие на южноевксински реликти, като съобщества с „ендемично“ разпространение.

До момента липсват данни за негативни тенденции, както при флорния комплекс като цяло, така и при популациите на консервационно значимите видове висши

растения. Изключение са популациите на 4 консервационно значими вида, при които е възможна проявата на негативни тенденции във времето, но за установяването на такива е необходим един по-продължителен период на проучване.

Група	Степен	Причини
Макромицети	Висока	Територията съхранява популации на 4 консервационно значими вида макромицети, сред които два вида с категория „Застрашен“. Групата на макромицетите е с висока степен на рядкост.
Висши растения	Висока	Резерватът опазва специфичен рядък комплекс от растителни видове с реликтна природа, един „рядък“ в международен план вид <i>Veronica turrilliana</i> ; популациите на 3 балкански ендемита и 2 вида с европейска значимост. Територия съхранява популации на 17 редки за България растителни вида с висока консервационна стойност, сред които 6 вида са включени в Червена книга на Република България (всички с категория „Застрашен“) и 16 вида са защитени от Закона за биологичното разнообразие.
Лечебни растения	Висока	Територията съхранява популации на 10 консервационно значими вида лечебни растения, сред които 2 вида, включени в Червена книга на Република България (с категория „Застрашен“) и 6 вида защитени от Закона за биологичното разнообразие, 5 вида под Специален режим на опазване и ползване според Закона за лечебните растения и 1 вид в CITES.
Безгръбначни животни	Средна	От водните безгръбначни 3 бр. са редки видове; 1 вид терциерен реликт. От сухоземните безгръбначни 11 бр. са редки видове. 3 бр. са балкански ендемита и 5 балкански субендемита.
Земноводни и влечуги	Ниска	1 вид (от общо 25) е рядък на национално ниво - пъстър смок (<i>Elaphe sauromates</i>).
Риби	Средна	2 вида са балкански ендемита.
Птици	Ниска	3 вида от птиците са редки на национално ниво: гълъбът

Група	Степен	Причини
		хралупар (<i>Columba oenas</i>), южният белогръб кълвач (<i>Dendrocopos leucotos</i>) и полубеловратата мухоловка (<i>Ficedula semitorquata</i>). Няма данни за негативни тенденции в числеността на птиците.
Бозайници	Средна	1 вид бозайник - невестулка (<i>Mustela nivalis</i>) е балкански ендемит.
Екосистеми и биотопи, свързани с разпространението на тип пр. местообитание 4030 Европейски сухи ерикоидни съобщества	Висока	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено. Географско (общо световно и европейско) разпространение България попада в периферията на ареала на разпространение на типа растителност, свързана с разглежданите местообитания, екосистеми и биотопи. Основната част от местообитанията, свързани с този тип растителност, са съсредоточени в границите на Средиземноморската склерофилна област Разпространение в България (национално) Съгласно геоботаническото райониране (Бондев 2002): – местообитанието се среща единствено в геоботаничен окръг Странджа, район Велека. Заеманата приблизителна площ в България – силно ограничена (точки или малки петна) **. С крайно ограничено разпространение, висока рядкост за резервата, предимно вторични съобщества, рядкост на естествените открити площи. В преобладаващата част от местообитанията сукцесионното възстановяване на горските съобщества след влизането в сила на резерватния режим, е довело до подмяна на типа местообитание или до крайно нетипични растителните съобщества, свързани с него.
Екосистеми и	Ниска	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория:

Група	Степен	Причини
<p>биотопи, свързани с разпространението на тип пр. местообитание</p> <p>6210</p> <p><i>Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (Festuco- Brometalia)</i> (*важни местообитания на орхидеи)</p>		<p>Потенциално застрашено.</p> <p>Географско (общо световно и европейско) разпространение</p> <p>Екосистемите и биотопите, свързани с този тип растителност, са сравнително равномерно разпространени в Европа и Холарктическото флористично царство в места с наличието на съответните едафични и климатични условия.</p> <p>Разпространение в България (национално разпространение)</p> <p>Съгласно геоботаническото райониране (Бондев 2002):</p> <ul style="list-style-type: none"> – местообитанието се среща в почти всички окръзи, при наличието на съответните екологични условия. <p>Заеманата приблизителна площ в България</p> <p>Значителна**.</p> <p>Със сравнително ограничено разпространение за резервата, поради особености на геоморфологията в резерватната територия и рядкостта на естествените открити площи.</p>
<p>Екосистеми и биотопи, свързани с разпространението на тип пр. местообитание</p> <p>6430 <i>Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс</i></p>	Средна	<p>Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено.</p> <p>Географско (общо световно и европейско) разпространение</p> <p>Екосистемите и биотопите, свързани с този тип растителност, са сравнително равномерно разпространени в Европа и Холарктическото флористично пространство в места с наличието на съответните едафични и климатични условия.</p> <p>Разпространение в България (национално)</p> <p>Съгласно геоботаническото райониране (Бондев 2002):</p> <ul style="list-style-type: none"> – местообитанието се среща във всички равнинни окръзи на България, при наличието на съответните екологични

Група	Степен	Причини
		условия. Заеманата приблизителна площ в България Незначителна**.
Екосистеми и биотопи, свързани с разпространението на тип пр. местообитание <i>7220* Извори с твърда вода с туфести формации (Cratoneurion</i>	Средна	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Уязвимо. Географско (общо световно и европейско) разпространение Екосистемите и биотопите, свързани с този тип растителност, са сравнително равномерно разпространени в Европа и Холарктическото флористично царство в места с наличието на карстови формации. Разпространение в България (национално разпространение) Съгласно геоботаническото райониране (Бондев 2002): – местообитанието се среща в почти всички окръзи на България с карстови формации и при съответните хидрологични и общоекологични условия. Заеманата приблизителна площ в България – силно ограничена (точки или малки петна)**. Крайно рядко за резерватната територия, поради особености на геоморфологията в резерватната територия и рядкостта на естествените, подходящи за него екотопи.
Екосистеми и биотопи, свързани с разпространението на тип пр. местообитание <i>8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални</i>	Висока	Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Уязвимо. Географско (общо световно и европейско) разпространение Потенциално, екосистемите и биотопите, свързани с този тип растителност, са сравнително равномерно разпространени в места в Европа и Холарктическото флористично пространство с наличието на съответните открити варовикови скални формации. Разпространение в България (национално

Група	Степен	Причини
<i>СКЛОНОВЕ</i>		<p>разпространение)</p> <p>Съгласно геоботаническото райониране (Бондев 2002):</p> <ul style="list-style-type: none"> – местообитанието се среща във всички окръзи в България, свързани с Европейската широколистна горска област, при наличието на съответните геоложки и общоекологични условия. <p>Заеманата приблизителна площ в България</p> <p>Незначителна**.</p> <p>Сравнително рядко в резервата, поради рядкостта на откритите пространства в границата на резерватната територия.</p>
<p>Екосистеми и биотопи,</p> <p>свързани с разпространението на</p> <p>тип пр. местообитание</p> <p>8310</p> <p><i>Неблагоустроени пещери</i></p>	Средна	<p>Вкл. в ЧК на България, том III, с категория:</p> <p>Уязвимо.</p> <p>Географско (общо световно и европейско) разпространение</p> <p>Разглежданите екосистеми и биотопи са сравнително равномерно разпространени в места в Европа и Холарктическото флористично пространство с наличието на съответните варовикови скални формации.</p> <p>Разпространение в България (национално разпространение)</p> <p>Съгласно геоботаническото райониране (Бондев 2002):</p> <ul style="list-style-type: none"> – местообитанието се среща във всички окръзи в България, свързани с Европейската широколистна горска област, при наличието на съответните геоложки и общоекологични условия. <p>Заеманата приблизителна площ в България</p> <p>Силно ограничена (точни или малки петна)**.</p>
<p>Екосистеми и биотопи,</p> <p>свързани с разпространението</p>	Ниска	<p>Вкл. в ЧК на България, том III, с категория:</p> <p>Застрашено.</p> <p>Географско (общо световно и европейско) разпространение</p>

Група	Степен	Причини
на тип пр. местообитание <i>91M0 Балкано- Панонски церово- горунови гори</i>		<p>Екосистемите и биотопите, свързани с този тип растителност, са сравнително добре представени в места с преходно средиземноморско и преходно континентално климатично влияние в Европа и Евксинската провинция в границите на Европейската широколистна горска област на Холарктическото флористично царство.</p> <p>Разпространение в България (национално разпространение)</p> <p>Съгласно геоботаническото райониране (Бондев 2002):</p> <ul style="list-style-type: none"> – местообитанието се среща във всички окръзи в България, свързани с Европейската широколистна горска област, при наличието на съответните общоекологични условия. <p>Заеманата приблизителна площ в България</p> <p>Значителна**.</p> <p>Резерватът опазва един от големите за окръга компактни масиви с участие на южноевксински дъбови гори.</p>
<p>Екосистеми и биотопи,</p> <p>свързани с разпространението на</p> <p>тип пр. местообитание <i>91S0*</i> <i>Западнопонтийски букови гори</i></p>	Висока	<p>Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено.</p> <p>Географско (общо световно и европейско) разпространение</p> <p>България попада в периферията на ареала на Екосистемите и биотопите. Тук се включват местообитания, характерни за типично евксинския тип растителност в границите на Евксинската провинция.</p> <p>Разпространение в България (национално разпространение)</p> <p>Съгласно геоботаническото райониране (Бондев 2002):</p> <ul style="list-style-type: none"> – местообитанието се среща в следните окръзи от Евксинската провинция: Странджа и Източноплаински, и с изолирани находища в Западнокрайбрежен Черноморски окръг, както и крайно ограничено в Котленско-

Група	Степен	Причини
		<p>Преславския окръг (в Балканската провинция), част от Европейската широколистна горска област.</p> <p>Заеманата приблизителна площ в България</p> <p>Незначителна**.</p> <p>В резервата се опазват представителни местообитания от най-големият за Европа масив от странджански южноексински букови гори.</p>
<p>Екосистеми и биотопи,</p> <p>свързани с разпространението на тип пр. местообитание</p> <p>91E0* <i>Алувиални гори с Alnus glutinosa и Fraxinus excelsior (Alno-Pandion, Alnion incanae, Salicion albae)</i></p>	Висока	<p>Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено.</p> <p>Географско (общо световно и европейско) разпространение</p> <p>България попада в периферията на ареала на Екосистемите и биотопите на смесени гори на стръмни и урвести склонове. Център на разпространение на това местообитание е континентална Европа, но то е широко разпространено от Скандинавия до Пиренеите и в Италия. България се намира в югозападната част на ареала му.</p> <p>Разпространение в България (национално разпространение)</p> <p>Съгласно геоботаническото райониране (Бондев 2002):</p> <ul style="list-style-type: none"> – сходни местообитанията, се срещат в 5 от окръзите в България, свързани с Европейската широколистна горска област, при наличието на съответните геоморфоложки и общоекологични условия. <p>Заеманата приблизителна площ в България</p> <p>Силно ограничена (точки или малки петна) **.</p> <p>Рядко поради особености на геоморфологията в резерватната територия. В границите на резервата площта на потенциалните склонове, подходящи за развитието на такъв тип растителност, е една от високите за геоботаничен окръг Странджа.</p>

Група	Степен	Причини
<p>Екосистеми и биотопи, свързани с разпространението на</p> <p>тип пр. местообитание</p> <p>91G0* Панонски гори с <i>Quercus petraea</i> и <i>Carpinus betulus</i></p>	Средна	<p>Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено.</p> <p>Географско (общо световно и европейско) разпространение</p> <p>България попада в периферията на ареала на местообитанията на равнинните мезофилни дъбови и габъррови гори. Екосистемите и биотопите, свързани с този тип растителност, поради геоморфоложки особености са сравнително редки в Евксинската провинция в границите на Европейската широколистна горска област на Холарктическото флористично царство.</p> <p>Разпространение в България (национално разпространение)</p> <p>Съгласно геоботаническото райониране (Бондев 2002):</p> <ul style="list-style-type: none"> – сходни местообитания се срещат в Дунавската равнина, Лудогорието, Предбалкана и Краище или в повече от 5 от окръзите в България, свързани с Европейската широколистна горска област, при наличието на съответните хидроложки, геоморфоложки и общоекологични условия. <p>Заеманата приблизителна площ в България</p> <p>Значителна**.</p> <p>Рядко поради особености на геоморфологията и микроклиматичните условия в резерватната територия.</p>
<p>Екосистеми и биотопи, свързани с разпространението на:</p> <p>тип пр. местообитание</p> <p>9180* Смесени</p>	Средна	<p>Вкл. в ЧК на България, том III, с категория: Застрашено.</p> <p>Географско (общо световно и европейско) разпространение</p> <p>Екосистемите и биотопите, свързани с този тип растителност, са сравнително равномерно представени при наличието на подходящите хидрологични и общоекологични условия в границите на Европейската</p>

Група	Степен	Причини
гори от съюза <i>Tilio-Acerion</i> върху сипеи и стръмни склонове		широколистна горска област на Холарктическото флористично царство. Разпространение в България (национално разпространение) На територията на страната разпространението на свързаните с тази растителност местообитания е ограничено, по долното течение на реките Батова, Камчия, Ропотамо, Велека, Средока, Тунджа и др. Съгласно геоботаническото райониране (Бондев 2002): – сходни местообитанията, се срещат в 5 от окръзите в България. Заеманата приблизителна площ в България Незначителна**. За територията на резервата не е типично и няма участъци, в които потенциални екосистеми и биотопи на заливните гори край река Айдере да са унищожени и превърнати в земеделски земи, т.нар. „лъки“. Поради комплекс от хидроложки и геоморфоложки особености, заливните елшови гори са редки в резерватната територия.
Обща оценка на рядкостта на екосистемите и биотопите	Средна	Оценката се дава като средно претеглена спрямо заеманите площи със съответната степен на рядкост на свързаните с тях природни местообитания. От най-големите като площ и най-представителните за резервата природни местообитания, са тези, свързани със странджанските смесени дъбови гори и източно буковите гори, посочени от основните основания за обявяване на територията за защитена са оценени съответно – с „ниска“ и „висока“ рядкост.

Легенда екосистеми и биотопи:

******(Оценката е направена чрез сравнение с размерите на основните хабитатни единици по кодовете на CORINE Land Cover.

1.20.3. Естественост

Преобладават първични екосистеми с коренни дъбови, източно-букови и смесени широколистни съобщества с висока степен на естественост. Ландшафтите са с относително висока степен на естественост и са сравнително слабо повлияни от антропогенни фактори. За екосистемите и местообитанията в резервата установените характеризиращи видове висши растения имат в преобладаваща степен естествен произход.

Горски плантации на иглолистни култури, смесени с местни широколистни видове са с крайно рядко разпространение. Най-често в изкуствените иглолистни плантации (култури) от черен бор (*Pinus nigra*), се развиват в среда, в която в дървесния етаж съдоминират издънкови дъбови фиданки. В храстовия етаж се срещат обикновен глог (*Crataegus monogyna*), скоруша (*Sorbus domestica*), мушмула (*Mespilus germanica*) и др. Общо за резервата ходът на сукцесията към възстановяване на естествените дъбови местообитания е напреднал значително. Местообитанието няма консервационна значимост и представлява серийно съобщество при възстановяването на термофилните дъбови гори.

Разселването на инвазивни видове има крайно локален характер за цялата резерватна територия. Потенциално уязвими участъци са поречието на река Айдере, съществуващите горски пътища. Коренната растителност доминира на територията на резервата.

Въздействието в прилежащите територии върху екосистемите е незначително, като пряко или косвено такова въздействие може да се очаква от териториите, разположени над резервата, по течението на река Айдере.

Отличителна черта на екосистемите и биотопите в резервата е високата концентрация на терциерни растителни реликти – около 40 % от общия брой на реликтите в границите на ботаникогеографски окръг Странджа, район Велека. Общата оценка: Висока степен на естественост.

По отношение на безгръбначните животни, ихтиофауната, херпетофауната, орнитофауната и бозайниците на територията на Р „Средока“ и ЗМ „Градев Средок“ степента на естественост е максимална. Няма основания да се очаква навлизане на чужди/инвазивни видове.

Група	Степен	Причини/ Основания
Екосистеми	Висока	Преобладават първични екосистеми с коренни дъбови, източно-букови и смесени широколистни съобщества с висока степен на естественост. Въздействието в прилежащите територии върху екосистемите е незначително, като пряко или косвено такова въздействие може да се очаква от териториите, разположени над резервата, по течението на река Айdere. Горски плантации на иглолистни култури, смесени с местни широколистни видове са с крайно рядко разпространение. Най-често в изкуствените иглолистни плантации (култури) от черен бор (<i>Pinus nigra</i>), се развиват в среда, в която в дървесния етаж съдоминира издънкови дъбови стъбла. Общо за резервата ходът на сукцесията към възстановяване на естествените дъбови местообитания е напреднал значително и тези местообитания нямат висока консервационна значимост, представлявайки серийно съобщество при възстановяването на термофилните дъбови гори.
Ландшафти	Висока	Ландшафтите са с относително висока степен на естественост и са сравнително слабо повлияни от антропогенни фактори.
Лихенизирани гъби (Лишен), Макромицети, Мъхообразни, Висши растения, Лечебни растения	Висока	Няма интродуцирани, инвазивни и чужди видове. Всички са естествени обитатели на екосистемите, представени на територията на резервата.

Група	Степен	Причини/ Основания
Безгръбначни животни Земноводни и влечуги Птици Бозайници Прилепи	Висока	Всички представители на фауната се характеризират с относително висока степен на екологична пластичност. Няма интродуцирани, инвазивни и чужди видове. Всички са естествени обитатели на екосистемите, представени на територията на резервата.

1.20.4. Типичност

Отсъствието на значими антропогенни въздействия в миналото, както и продължителния период от обявяването на резервата са причина описаните местообитания да са със сравнително висока степен на типичност. Доколкото в границите на резервата попадат различни типове местообитания (широколистни гори с различен характер на склопа, открити терени и др.), всички установени видове - безгръбначни животни, риби, земноводни, влечуги, птици и бозайници, могат да се определят като типични обитатели на резерватната територия.

Група	Оценка	Причина
Макромицети Висши растения Лечебни растения	Висока	Видовият състав е типичен за представените в резервата типове местообитания.
Безгръбначни животни Земноводни и влечуги Птици Бозайници Прилепи	Висока	Всички установени видове в резервата са типични обитатели за съответната надморска височина, релеф, хабитат, както и за тази част на Югоизточна България. Видовият състав на птиците е типичен за широколистните гори, които са с най-голямо участие в резервата.

Типове природни местообитания	Степен на типичност спрямо определени екологични условия	Степен на повлияване на типичността, в следствие продължителни въздействия с антропогенен характер	Степен на значимост на резервата за съхраняването на типичните за региона местообитания
<p>4030 Европейски сухи ерикоидни съобщества</p> <p>7220* Извори с твърда вода с туфести формации (Cratoneurion)</p> <p>91E0* Алувиални гори с <i>Alnus glutinosa</i> и <i>Fraxinus excelsior</i> (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)</p>	Средна	Ниска	Ниска
<p>6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (Festuco-Brometalia)</p> <p>6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планините до алпийския пояс</p>	Ниска	Ниска	Ниска
<p>8210 Хазмофитна растителност на варовикови скални склонове</p> <p>8310 Неблагоустроени пещери</p> <p>91S0* Западно понтийски букови гори</p>	Висока	Ниска	Висока
<p>91M0 Балкано-Панонски церово-горунови гори</p>	Висока	Средна	Средна

9180* Смесени гори от съюза <i>Tilio-Acerion</i> върху сипеи и стръмни склонове	Средна	Ниска	Средна
91G0* Панонски гори с <i>Quercus petraea</i> и <i>Carpinus betulus</i>	Висока	Ниска	Средна
Обща оценка на типичността на природните местообитания в резервата	СРЕДНА		

Резерватът има важно значение за опазването на специфични местообитания и видове, характерни не само за района на Странджа, но и в международен мащаб.

1.20.5. Размери

Резерват „Средока“ е среден по площ резерват в геоботаничен окръг „Странджа“. Заедно със защитената местност „Градев средок“ осигуряват опазването на природните местообитанията, растителните съобщества и видовото разнообразие. Установените 11 броя природни местообитания показват представителност спрямо заложените цели за опазване и достатъчност на размерите на двете територии за запазване на биологичното разнообразие и за постигане на устойчиво управление на териториите. Във връзка с това не се налагат промени в границите на двете територии. Размерите на резервата са достатъчни за поддържане на жизнени популации и размножителен потенциал на всички установени видове риби, земноводни, влечуги, птици и бозайници. Няма необходимост от промени на границите.

Група	Оценка	Причина
Лихенизирани гъби	Висока	Значително разнообразие и включени площи на представителни съобщества, при режим на опазване.
Макромицети	Висока	Значително разнообразие и включени площи на представителни съобщества, при режим на опазване.

Група	Оценка	Причина
Мъхообразни	Висока	Площта на резервата е достатъчна.
Висши растения	Висока	Територията е оптимална за този тип растителност.
Лечебни растения	Висока	Територията на резервата е достатъчна за устойчиво развитието на популациите на лечебните растения.
Фауна	Висока	Размерите на резервата са достатъчни за поддържане на жизнени популации и размножителен потенциал на всички установени животински видове. Няма необходимост от промени в границите.
Природни местообитания	Висока	Резерватът „Средока“ е среден по размер в геоботаничен окръг „Странджа“ и от относително големите резервати в една сравнително достъпна и с антропогенно присъствие социално-икономическа среда. Заедно със защитената местност „Градев средок“ осигуряват опазването на природните местообитанията, растителните съобщества и видовото разнообразие, което се съдържа в тях. Установените 11 броя природни местообитания показват представителност спрямо заложените цели за опазване и достатъчност на размерите на двете територии за запазване на биологичното разнообразие и за постигане на устойчиво управление на териториите. Във връзка с това не се налагат промени в границите на двете територии.

1.20.6. Биологично разнообразие

На територията на резервата е формиран комплекс от ценози, типичен за умерения пояс на Северното полукълбо. В растителната покривка на резервата

доминират екосистемите на горските съобщества – 96 % от общата площ. Екосистемите на поляните, ливадите и голините с растителност заемат 4 %.

Преобладават растителните съобщества на източния горун (*Quercus polycarpa*), следвани от тези на: източния бук (*Fagus orientalis*); на благуна (*Quercus frainetto*); на цера (*Quercus cerris*); на обикновения габър (*Carpinus betulus*); на мъждряна (*Fraxinus ornus*).

Смесените гори с участие на различни дървесни видове, без преобладаване на някои от тях, заемат около 20 %.

В резервата се опазват сравнително големите площи със „стари гори“ (Old-growth forests), изключително важни за опазване на биоразнообразието в Странджа планина. Горите с характеристики, близки до изискванията за „стари гори“, заемат около: 1/4 - 1/5 от общата площ на резервата. Средната възраст на горите е около сто години, а най-възрастните – дъбови и източнобукови гори, са около 170 годишни.

Екосистемите в резервата впечатляват с флористичното си богатство и разнообразие. Установени са около 400 вида и подвидове спорови и семенни растения.

Една от специфичните черти на екосистемите в резервата е относително висока численост на евксинския флорен елемент (или близо 1/5) спрямо останалите флорни елементи в субмедитеранската група и по този показател резерват „Средока“ е сред първите сред останалите защитени територии в геоботаничен окръг Странджа.

Друга отличителна черта на местообитанията в резервата е високата концентрация на терциерни реликти – около 65 % от общия брой на реликтите в границите на Геоботаничен окръг Странджа, район Велека.

В екосистемите на резервата се опазват ефективно популации на около 30 таксона висши растения с конзервационна значимост на национално и европейско ниво.

Растителните съобщества в резерватната територия могат да бъдат причислени към 11 броя различни типове природни местообитания, включени в Приложение 1 на Директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС, HD 92/43).

4030 Европейски сухи ерикоидни съобщества

6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) (*важни местообитания на орхидеи)

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс

7220* Извори с твърда вода с тугести формации (*Cratoneurion*)

8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове

8310 Неблагоустроени пещери

9180* Смесени гори от съюза *Tilio-Acerion* върху сипеи и стръмни склонове

91E0* Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Pandion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

91G0* Панонски гори с *Quercus petraea* и *Carpinus betulus*

91M0 Балкано-Панонски церово-горунови гори

91S0* Западнопонтийски букови гори

Приоритетни за опазване са 6 типа:

Група	Оценка	Причини
Макромицети Лихенизирани гъби Мъхове	Висока	От макромицетите са установени 105 вида. Резерватът осигурява опазването на 4 консервационно значими вида макромицети, както и типичен комплекс от макромицети за редки в европейски мащаб местообитания. Установените на територията на резервата лихенизирани гъби са от два разряда на един клас – на торбестите гъби, <i>Ascomycetes</i> . Общо определените представители са от 6 семейства, 7 рода и 10 вида. От тях няма представители с известна консервационна значимост според българското законодателство. Установените в резервата мъхообразни са от два отдела – на чернодробните и на листнатите мъхове. Общо определените представители са от 15 семейства, 15 рода, 16 вида и 1 разновидност. Сред тях няма определени представители с известна консервационна значимост, но са намерени стерилни талуси на род <i>Bryum</i> , отделни видове, на които са приети за застрашени в различна степен и включени в Червения списък на мъховете в България.
Висши растения	Висока	Установени са 230 вида висши растения, от които 18 вида с природозащитен статут, 25 реликтни вида. В резервата се опазват естествени горски екосистеми с

Група	Оценка	Причини
		характерен подлес от вечнозелени храсти с реликтна природа и едно от най-големите в Странджа находища на терциерния реликтен вид лавровишня.
Лечебни растения	Висока	Резерватната територия опазва значителна част от специфичното растително разнообразие на Странджа (повече от 129 вида лечебни растения, около 11 % от разпространените в планината). В границите на резервата са защитени популации на 10 консервационно значими вида лечебни растения с национален и международен природозащитен статут.
Природни местообитания	Висока	В резервата са установени 11 броя типа природни местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР, като 6 от тях са обозначени като Приоритетни за опазване. Природните местообитания в резервата могат да се свържат с 18 местообитания, включени в Червената книга на РБ.
Растителни съобщества, определени като важни за опазване в резервата и станали основа за определяне на неговото международно значение за опазване на биологичното разнообразие	Висока	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Съобщества от източен бук (<i>Fagus orientalis</i>) с вечнозелен подлес от странджанска зеленика (<i>Rhododendron ponticum</i>), лавровишня (<i>Laurocerasus officinalis</i>) и колхидски джел (<i>Plex colhica</i>); ➤ Съобщества от източен горун (<i>Quercus polycarpa</i>) и благун (<i>Quercus frainetto</i>) с подлес от странджанска зеленика (<i>Rhododendron ponticum</i>) и понтийско бясно дърво (<i>Daphne pontica</i>); ➤ Съобщества от източен горун (<i>Quercus polycarpa</i>) и благун (<i>Quercus frainetto</i>) с подлес от калуна (<i>Calluna vulgaris</i>); ➤ Съобщества от източен горун (<i>Quercus polycarpa</i>) и благун (<i>Quercus frainetto</i>) с подлес от чашководна звъника (<i>Hypericum calycinum</i>) и пухесто горянче (<i>Epimedium pubigerum</i>); ➤ Съобщества от източен горун (<i>Quercus polycarpa</i>), благун (<i>Quercus frainetto</i>) и цер (<i>Quercus cerris</i>) с подлес от летнозелени храсти (<i>Mespilus germanica</i>, <i>Crataegus</i>

Група	Оценка	Причини
		<p><i>monogyna, C. pentagyna, Carpinus orientalis</i> и др.);</p> <p>➤ Смесена гора цер (<i>Quercus cerris</i>), източен горун (<i>Quercus polycarpa</i>), благун (<i>Quercus frainetto</i>) и обикновен габър (<i>Carpinus betulus</i>).</p>
Безгръбначни животни	Ниска	<p>От около 27 000 безгръбначни животни в България, на територията на резервата са установени 28 водни и 90 сухоземни таксона (0,44 %).</p> <p>От водните са установени 3 редки вида и 1 терциерен реликт.</p> <p>От сухоземните безгръбначни 11 са редки, 3 балкански ендемита и 5 балкански субендемита.</p> <p>9 вида защитени по Дир. 92/43 (7 по Прил. II, и 6 по Прил. IV).</p> <p>9 вида са защитени по ЗБР (7 по Прил. II; 6 по Прил. IV)</p> <p>8 вида са защитени по Бернска конвенция.</p>
Риби	Ниска	<p>От общо 207 вида риби в България, на територията на резервата се срещат 4 вида (1,9 %). От тях:</p> <p>1 вид е включен в Прил. 5 на Директива 92/43;</p> <p>1 вид попада в категория CR на ЧК на България;</p> <p>1 вид е в категория EN и 1 вид в категория VU на Червения списък на IUCN.</p>
Земноводни и влечуги	Средна	<p>От общо 61 вида земноводни и влечуги в България, на територията на резервата се срещат 25 вида (41%). От тях:</p> <p>5 вида са в Прил. II, и 21 в Прил. III на ЗБР;</p> <p>5 вида са в Прил. II и 18 в Прил. IV на Дир. 92/43;</p> <p>3 вида са в категория EN и 1 вид в категория VU в ЧК на България;</p> <p>18 вида са в Прил. II и 7 вида в Прил. III на Бернската конвенция;</p> <p>1 вид е в категория VU, 3 вида в категория NT в Червения списък на IUCN.</p>
Птици	Средна	<p>От общо 409 вида птици в България, на територията на резервата се срещат 68 вида (16,6 %). От тях:</p> <p>12 вида са в Прил. II, и 60 в Прил. III на ЗБР;</p>

Група	Оценка	Причини
		15 вида са в Прил. I на Дир. 2009/147/ЕО; 3 вида са в категория EN и 6 вид в категория VU в ЧК на България; 45 вида са в Прил. II и 16 вида в Прил. III на Бернската конвенция; 1 вид е в категория NT в Червения списък на IUCN.
Бозайници	Средна	От общо около 80 вида, разделени в 6 разряда, на територията на резервата и района са регистрирани 28 вида бозайници (без прилепи) или 34.6 % от всички видове в страната. 2 вида в Прил. II, и 5 в Прил. III на ЗБР; 2 вида в Прил. II и 4 в Прил. IV на Дир. 92/43; 2 вида в категория VU и 1 вид EN в ЧК на България; 3 вида са в Прил. II и 13 вида в Прил. III на Бернската конвенция; 1 вид в категория NT в Червения списък на IUCN.
Прилепи	Средна	От общо 33 вида, разделени в 2 разряда, на територията на резервата и района са регистрирани 15 вида прилепи или 45.5 % от всички видове в страната. 9 вида са в Прил. II, и 15 в Прил. III на ЗБР; 9 вида са в Прил. II и 15 в Прил. IV на Дир. 92/43; 7 вида в категория VU в ЧК на България; 14 вида са в Прил. II и 14 вида в Прил. III на Бернската конвенция; 1 вид е в категория VU, 4 вида в категория NT в Червения списък на IUCN.

Защитената територия има значение за опазване на биологичното разнообразие на световно, европейско и национално ниво.

1.20.7. Стабилност и нестабилност

Наличните към момента данни за групата на висшите растения в резервата дават основание тя да се характеризира с **висока степен на стабилност** при условията на съществуващия режим на опазване. Предполагаемите прояви на негативни тенденции се отнасят до незначителен брой видове и популации. Има основания да се предполага,

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

че част от популациите на лечебните видове *Ilex colchica* и *Hypericum androsaemum* могат да се окажат в не достатъчно стабилно състояние в резултат от влиянието на естествени процеси, протичащи в растителните съобщества, промени в микроклимата на местообитанията и др.

Наличните данни навеждат на извода, че групата на макромицетите може да се характеризира с висока степен на стабилност при сегашния режим на територията. До момента не са установени популации на видове макромицети, за които може да се предположи нестабилно състояние и съответно липсват основания да се препоръчат специални мерки.

Не са установени приоритетни местообитания и растителни съобщества, които да са в критично нестабилно състояние.

На този етап не са необходими мерки за премахване на вредно въздействие върху стабилността и спазването на строгия резерватен режим и за намаляване на рисковете от навлизане на антропофитни растителни елементи от пограничните с резервата територии.

Стабилно състояние на популациите на отделните животински видове и, липсата на агресивни фактори от антропогенен тип, осигуряват добро природозащитно състояние на местообитанията.

Потенциална заплаха за представителите на фауната може да представляват отделни антропогенни дейности като активен туризъм около резервата, интензивна сеч в близост до резервата които могат да доведат до безпокойство и/или косвени хидрологични промени в режима на реката.

Група	Степен	Причини/ Основания	Препоръки
Безгръбначни животни	Висока	Не са установени негативни влияния в рамките на резервата. Потенциална заплаха могат да представляват изграденото в близост хвостохранилище, вилите, активният туризъм и строителството. Интензивна	За района окоо Р - предвиждане на мерки за ограничаване на сечта в близост до резервата и контрол върху строителните дейности и туризма в района.

Група	Степен	Причини/ Основания	Препоръки
		сеч в близост до резервата би могла да доведе непряко до промени в хидрологичния режим на реката. Не са установени в резервата.	
Риби	Висока	Не са установени негативни влияния. Интензивна сеч в близост до резервата би могла да доведе непряко до промени в хидрологичния режим на реката.	На този етап няма необходимост от специални мерки.
Земноводни и влечуги	Висока	Не са установени негативни влияния.	Няма необходимост от специални мерки.
Птици	Висока	Не са установени неблагоприятни фактори. Незаконни сечи по време на гнездовия период могат да причинят безпокойство на птиците.	Мерки за сивият и южният белогръб кълвач: <ul style="list-style-type: none"> • запазване на стари гори за връзка между странджанската и родопската популация.
Бозайници	Средна	Като дестабилизиращ фактор може да се оцени браконьерския лов в района.	Предвиждане на мерки за ограничаване на браконьерството в района около резервата.
Прилепи	Висока	Като цяло прилепната фауна може да се приеме за относително необезпокоена.	Не е необходимо предвиждане на допълнителни мерки.

Типове природни местообитания	Степен на естествена възстановимост след нарушения	Степен на естествена нестабилност и динамика в зависимост от различни фактори на средата. Причини	Мерки за премахване или намаляване на въздействието на фактори, водещи до нестабилност
4030 Европейски сухи ерикоидни съобщества	Средна	Средна – естествена сукцесия на горски съобщества при липса на интензивно пашуване.	Укрепване на популациите на дивите тревопасни в ЗМ „Градев средок“.
6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (Festuco-Brometalia) (*важни местообитания на орхидеи)	Средна	Средна – естествена сукцесия на горски съобщества при липса на интензивно пашуване.	Укрепване на популациите на дивите тревопасни в ЗМ „Градев средок“.
6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс	Висока	Висока - геоморфоложки, хидроложки, климатични, естествена сукцесия на горски съобщества, антропогенни.	В около резерватните територии: подобряване, възстановяване или ограничаване на нови намеси в естествения хидрологичен режим; ограничаване замърсяването на водите на река Айдере.
7220* Извори с твърда вода с туфести формации (Cratoneurion)	Средна	Ниска	Няма приложими за резерватната територия.

План за управление на резерват „Средока“

91M0 Балкано-Панонски церово-горунови гори 91S0 *Западнопонтийски букови гори			
8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове 8310 Неблагоустроени пещери	Средна	Висока - срутища, ветрова и водна ерозия, общо климатично засушаване.	Няма приложими за резервата.
9180* Смесени гори от съюза <i>Tilio-Acerion</i> върху сипеи и стръмни склонове	Средна	Висока – геоморфоложки, климатични, геоботанични.	Не са приложими мерки за понижаване на нестабилността.
91G0* Панонски гори с <i>Quercus petraea</i> и <i>Carpinus betulus</i>	Висока	Ниска	Не са необходими мерки за понижаване на нестабилността.
91E0* Алувиални гори с <i>Alnus glutinosa</i> и <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Pandion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	Средна	Висока - геоморфоложки, хидроложки, климатични, антропогенни.	В територии около резервата: подобряване, възстановяване или ограничаване на нови намеси в естествения хидрологичен режим; ограничаване замърсяването на водите и инвазията на неместни видове по течението на река Айidere.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от
държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Обща оценка на стабилност/ нестабилност на природните местообитания в резервата	Общо, територията на резервата се характеризира с висока относителна стабилност. Най-високи показатели на нестабилност се отчитат при вторичните тревисти и хазмофитни съобщества, развиващи се при специфични геоморфоложки условия.
--	---

1.21. СОЦИАЛНА И ИКОНОМИЧЕСКА ОЦЕНКА

Показател	Оценка	Препоръки
Условия за участие на местни органи и обществеността при обсъждането и вземането на решенията, свързани с управлението на резервата. Оценка на информираността на населението.	Нормативната уредба (ЗЗТ, Наредбата за изготвяне на ПУ) предоставя възможност за участие на местните органи и обществеността при обсъждането и вземането на решенията, свързани с управлението на резервата.	При провеждане на срещи, семинари и други да се осигури реална възможност за участие на местните органи (Община; ДГС) и обществеността. Да се създаде възможност за участие на местното население и местните власти при изпълнение на дейностите, заложи в плана. Да се организират ежегодни работни срещи между представители на кметствата, ДГС и РИОСВ-Бургас, на които да се планират годишните мероприятия, имащи отношение към управлението на резервата. Също така в максимална степен да се привлече местното население и власти към каузата за опазване на биологичното разнообразие в

Показател	Оценка	Препоръки
		рамките на резервата.
Оптимални форми на бъдещото управление и охрана на резервата.	Настоящият документ (План за управление) е база за оптимално бъдещо управление на резервата. Към момента има регистрирано 1 нарушение в границите на резервата за незаконна сеч.	Спазване на изготвения план за управление на резервата. Подобряване на охраната.
Стопанисване и туристически дейности в прилежащите територии и защитената местност. Оценка на тяхната съвместимост с предназначението, целите и режимите, определени със ЗЗТ.	Туризмът в резервата е забранен. РИОСВ-Бургас стопанисва законосъобразно резервата. При теренните проучвания не са установени негативни тенденции. Има обособени пътеки за посетители, които позволяват регламентирани посещения в границите на резервата. Районът е богат на природни дадености, които високо се ценят от посетителите. Възможностите за посещение на района и резервата дават възможност за достъп на природолюбители, деца, студенти до богатството на природата. Извършваните към момента туристически дейности в прилежащите на резервата територии са съвместими с предназначението, целите и	Подобряване на възможностите за запознаване на посетителите с ценностите на резервата и прилежащите територии, за да може районът максимално да се възползва от съвременното потребление и нагласи на посетителите. в

Показател	Оценка	Препоръки
	режимите на резервата.	
Културно-историческото наследство	В границите на резервата няма установени паметници на културата и/или туристически обекти.	Няма препоръки.

1.21.1. Социално-икономически условия

1.21.1.1. Оценка на рекреационната дейност

Показател	Оценка	Препоръки
Потенциал и условия за развитие и упражняване на образователни, туристически и рекреационни дейности	Туризмът в резервата е забранен. Предвид високата природна стойност на резервата, той представлява безценен ресурс по отношение на образователни и научни дейности. Към момента този ресурс не се оползотворява ефективно.	Да се положат усилия за популяризиране на ценностите на резервата като място за опознаване на българската природа.

1.21.1.2. Оценка на дейностите по ползване на ресурсите

Показател	Оценка	Препоръки
Оценка на дейностите по ползване на ресурсите.	Предвид статута на територията и заповедта за обявяването ѝ, в границите на резервата не е разрешено ползването на природни продукти, лов и др. Има документирано едно нарушение за незаконна сеч в границите на резервата. Съществуват данни за събиране на диворастящи гъби, в противоречие със статута на	Подобряване на охраната на резервата и повишаване на осведомеността на местното население по отношение на режимите и нормите в резерватната територия. Да се положат усилия за регламентиране и природосъобразно използване на горите,

Показател	Оценка	Препоръки
	територията.	дивеча и другите природни продукти в прилежащите на резервата територии.
Необходимост от провеждане на санитарни дейности в горите, ако са установени проблеми.	Няма установена необходимост от провеждане на санитарни сечи и други санитарни дейности в рамките на резервата. Всички дейности, които се извършват в прилежащите територии, са в съответствие с планираното в ЛУП. Няма установена необходимост от провеждането на специализирани мероприятия.	Няма препоръки.
Нетипични и чуждоземни дървесни видове	Няма установени инвазивни видове на територията на резервата и прилежащите му територии.	Няма препоръки.

1.21.2. Собственост

Показател	Оценка	Препоръки
Интереси на собствениците и ползвателите на земите и горите, граничещи с Р, при различните форми на собственост и ползване с оглед статута на Р.	Територията на Р е изключителна държавна собственост. Интересите на собствените в района не се нарушават.	Няма препоръки.
Възможности за привличане на частните собственици за изпълнение на целите и задачите на	Към момента частни собственици не участват в изпълнението на дейности по управление на резервата.	Включване на частни собственици при изпълнение на дейности за популяризиране на

Показател	Оценка	Препоръки
Плана.		резервата, участието им при провеждане на акции по почистване на териториите, при провеждането на мониторинг и други.

1.21.3. Управление

Показател	Оценка	Препоръки
Степен на кадрова и материално-техническа осигуреност на РИОСВ - Бургас и необходимост от развитие	РИОСВ-Бургас разполага с минималната необходима материално-техническа обезпеченост. Експертният капацитет по отношение на управлението на Р е изцяло от служители на РИОСВ – Бургас.	Предвид големия брой защитени територии, които РИОСВ-Бургас управлява и интереса, който те представляват за обществеността, е необходимо увеличаване на човешкия ресурс, който е отговорен за управлението на ЗТ.
Оценка на установените връзки и взаимодействие на РИОСВ-Бургас с регионалните структури на ИАГ (РДГ) и МЗХ (ДЛС/ДГС), общини, полиция, пожарна и др. и с неправителствени организации и необходимостта от разширяването им.	Налице са добре установени връзки и взаимодействие. Създаване на устойчива във времето схема на взаимодействие между РИОСВ Бургас, ДГС, ДЛС, общините и кметствата на териториите, на които попада резерватът, по отношение на охраната на резервата; провеждане на	Необходимо е провеждането на регулярни срещи (ежегодни) за планиране на общи превантивни действия по отношение на Р.

Показател	Оценка	Препоръки
	образователни мероприятия; предприемането на противопожарни мерки и действия.	
Оценка на други органи или НПО, които изпълняват функции по: мониторинг на фактори на околната среда; обезпечаване сигурността и здравето на посетителите; борба с пожарите и други дейности (извън тези на РИОСВ и регионалните структури на ИАГ (РДГ) и МЗХ (ДЛС/ДГС) на територията на Р.	Не са установени дейности от други органи или НПО, свързани с Р.	Създаване на устойчива във времето схема на взаимодействие. Включване на заинтересовани страни и НПО в дейностите по мониторинг, обезпечаване сигурността и здравето на посетителите, борба с пожарите и други.

1.21.4. Формиране на основните и на специфичните проблеми на територията

Резерватът изпълнява своите функции.

Основните и специфичните проблеми на територията, факторите и причините за тяхното възникване, са посочени в следващата таблица:

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

№	Констатирани проблеми	Фактори и причини за възникване на проблемите
Основни проблеми		
1	Не са установени такива.	
Специфични проблеми		
1	Ползване на ресурси от диворастващи гъби, в разрез със статута на територията. Наличните данни сочат, че за момента проблемът е със сравнително ниска значимост.	Непознаване на ограниченията, съобразно статута на територията от страна на местното население, както и икономическата обстановка в района.
2	Лесна достъпност до големи части от резервата.	Наличие на пътища и близостта на резерват „Средока“ до голям за района административен център.
3	Засилен антропогенен натиск върху фауната.	Частно дивечовъдно стопанство „Грахилово“, граничещо с резерватната територия.
4	Фауна – Ловуване в близост до резерватната територия. Съществуващите хранилки привличат видове от резерватната територия. Възможно е обект на лов да станат видове, които имат местообитание в резервата. Възможно е браконьерство.	Частно дивечовъдно стопанство „Грахилово“, поддържа 48 dka посевни ниви, 2000 dka ливади и пасища, множество хранилки. Предвижда се проект за развъждане на диви коне.

1.22. ПОТЕНЦИАЛНА СТОЙНОСТ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

Оценка	Основание
<p>Биологично разнообразие</p> <p>Резерват “Средока” е територия със средна стойност на биологично разнообразие, отнесено към територията на България.</p>	<p>Мъхообразните са 17 таксона, което заедно с разнообразието на растителния свят и микотата е основание за оценката. При гъбите до момента са установени 105 вида, но има основание да се смята, че богатството им е значително по-голямо, в това число и на консервационно значимите видове, каквито до момента са установени 4, по-голямата част от които с висока категория на застрашеност на национално ниво.</p> <p>При растенията, от установените досега 231 вида, 17 вида са с природозащитен статут. Флората на резервата като цяло представлява значима част от флората на Странджа планина, сама по себе си е уникална. На територията на резервата се опазват също така популации на 3 балкански ендемита (сред тях един локален за Странджа планина, по-голямата част от находищата, на който са локализирани на българска територия) и 25 реликтни вида растения.</p> <p>При лечебните растения, от установените досега в резервата 129 вида, 10 вида са с консервационна значимост. Резерватът опазва ценно разнообразие от лечебни видове, някои от които срещани се само на територията на Странджа.</p> <p>При безгръбначните животни потенциалът на резервата е средно висок. Установени са 3 редки вида водни безгръбначни и 11 сухоземни; 8 ендемични сухоземни вида; От целевите видове (Дир 92/43/) са установени 9 вида.</p> <p>В резервата се срещат около 2% от ихтиофауната на страната, като са установени общо 2 балкански ендемични вида риби.</p> <p>При земноводните и влечугите в резервата се срещат 41 % от известните за България видове; един от видовете е рядък на национално ниво.</p>

Оценка	Основание
	<p>От птиците се срещат 16.6 % от известните видове у нас; От бозайниците (без прилепи) 34.6 %; един от видовете е балкански ендемит; От прилепите се срещат 45.5 % от видовете в България. В резервата са установени 11 типа природни местообитания включени в Приложение 1 на ЗБР, като 6 от тях са определени като Приоритетни за опазване. Природните местообитания в резервата могат да се свържат с 18 типа местообитания, включени в Червената книга на РБ.</p>
<p>Място на обекта в Екологичната мрежа на страната</p>	<p>Резерват „Средока“ е включен в екологичната мрежа Натура 2000 – „Странджа“ (код BG0001007) – 33 по Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания както и 33 „Странджа“ (код BG0002040) по Директивата за птиците 2009/147/ЕЕС. По Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания са включени 11 типа природни местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР, като 6 от тях са определени като Приоритетни за опазване. По двете Директиви общо са включени: 9 вида безгръбначни животни, 1 вид риба, 5 вида земноводни и влечуги и 11 вида бозайници (и прилепи) по Дир. 92/43 на ЕС; 15 вида птици по Дир. 2009/147 на ЕС.</p>
<p>Територия за съхранение на местообитания и видове с европейско и световно конзервационно значение Висока оценка</p>	<p>Видове със световна защита и значение: При растенията 1 вид е включен в Бернската конвенция и е в Червения списък на IUCN. Касае се за ендемичен за Странджа вид растение (вид по Бернска конвенция), за който страната ни има важен ангажимент по опазването, изхождайки от факта, че основната част на популациите му са локализирани на българска територия. Видове със световна защита и значение:</p>

Оценка	Основание
	<p>8 вида сухоземни безгръбначни са балкански ендемити; Световно застрашени от Червения списък на IUCN: 8 вида сухоземни безгръбначни животни (3-VU и 5-NT); 1 вида риба е в категорията EN, 1 вид в категорията VU; 4 вида земноводни и влечуги (VU и NT); 1 вид птица (NT); 1 вид бозайници (NT); 1 вид прилепи (VU), 4 вида (NT); 5 вида птици по CITES 2 вида земноводни и влечуги и 2 вида бозайници – по CITES. Видове с европейска защита и значение: по Бернска конвенция: 6 вида сухоземни безгръбначни (5 в Прил. II и 1 в Прил. III и 2 Пил.I); 25 вида земноводни и влечуги; 61 вида птици (45 вида в Прил. II и 16 вида в Прил. III); 3 вида бозайници в (Прил. II) и 13 вида в (прил. III); 14 вида прилепи в (Прил. II) и 14 вида в (прил. III); Видове включени в Дир. 92/43 на ЕС: 9 вида безгръбначни животни (7 в Прил. II и 6 в Прил. III) 18 вида земноводни и влечуги; 4 вида бозайници (без прилепи) (2 в Прил. II и 4 в Прил. IV.); 15 вида прилепи (9 в Прил. II и 15 в Прил. IV.); 25 вида птици - по Директива 2009/147 15 вида прилепи по Бонска конвенция. 11 типа природни местообитания включени в Директива 92/43/ЕС, като 6 от тях са определени като Приоритетни за опазване.</p>
Обект за образователни и научно-изследователски	Направления, подходящи за провеждане на научно-изследователски дейности:

Оценка	Основание
<p><i>дейности</i></p> <p>Средна оценка</p>	<p>Проучване на слабо изучената микота на реликтните странджански съобщества.</p> <p>Проучване на слабо изучените растителни и животински видове.</p> <p>Мониторинг на екосистемите и биотопите.</p> <p>Мониторинг на растителни, гъбни и животински видове.</p> <p>Проучване на насоките на протичащите сукцесии в горските природни местообитания.</p> <p>Направления, подходящи за провеждане на образователни програми:</p> <p>Опознаване и защита на редки и застрашени видове в резерват „Средока“.</p> <p>Опознаване на основните типове растителни съобщества и свързаните с тях природни местообитания.</p> <p>Популяризиране на съществуващите пътеки за посетители</p> <p>Повишаване информираността и познанието на местните хора за ценността и значимостта на природния комплекс.</p>
<p><i>Ресурси – обобщаваща оценка</i></p>	<p>Като резерват със строг режим на защита, „Средока“ има голямо значение за опазване на характерни и консервационно значими съобщества, както и за съхраняване на генетични ресурси от растения (вкл. локални ендемити), гъби и животни.</p>
<p><i>Територия</i></p> <p><i>възможности</i></p> <p><i>развитие на туризъм и рекреация</i></p> <p>Ниска оценка</p>	<p>Туризмът в границите на резервата е забранен.</p> <p>Резерват „Средока“ е достъпен от село Стоилово, в относителна близост и с лесен достъп от общинския център град Малко Търново и архитектурния резерват - с. Бръшлян. В района на резервата има следи от античен рудодобив, купулни гробници (Мишкова нива и Пропада), некрополи и стари параклиси.</p> <p>Особен интерес представлява архитектурния резерват село Бръшлян. В околните и близки селища са запазени представителни образи на стари странджански къщи, обявени за</p>

Оценка	Основание
	паметници на културата. Би могло при интерпретацията на този тип архитектура, свързана с традиционната странджанска дървена къща, да се търси връзка със съхранените и представителни горски съобщества, източник на такъв тип ресурси, в резервати: „Средока“ и в относително близко разположения „Витаново“.

Ч А С Т 2: ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ И ОГРАНИЧЕНИЯ

2.1. ДЪЛГОСРОЧНИ ЦЕЛИ

2.1.1. Определяне на главните цели

Определянето на дългосрочните цели и ограничения е направено съгласно изискванията на Закона за защитените територии и приетата система за категоризация на Международния съюз за защита на природата IUCN.

Съгласно чл. 16. (2) от Закона за защитените територии, резерватите се управляват с цел:

1. Запазване на естествения им характер;
2. Научна и образователна дейност и/или екологичен мониторинг;
3. Опазване на генетичните ресурси;
4. Запазване на естествени местообитания и на популациите на защитени редки, ендемитни и реликтни видове;
5. Развитие на мрежа от представителни за България и Европа екосистеми и застрашени местообитания.

Съгласно „Насоки за управленски категории защитените територии“ (IUCN) резерват “Средока” попада в **Категория I - Строг природен резерват / Зона на дива природа: защитена територия, управлявана главно с научна или с цел опазване на дивата природа; Категория Ia - Строг природен резерват: защитена територия, управлявана главно с научна цел.**

Целта на тази категория защитена територия е:

- Опазване на местообитания, екосистеми и видове при възможно най-малка намеса;
- Поддържане на генетичните ресурси в състояние на динамично еволюционно развитие;
- Поддържане на текущите екологични процеси;
- Опазване на структурните особености на ландшафта или скални разкрития;
- Осигуряване на образци от природната среда за научни изследвания, екологичен мониторинг и с образователна цел, включително от ключови зони, до които достъпът е стриктно ограничен;
- Минимизиране на увреждането чрез внимателно планиране и провеждане

на изследвания и други целесъобразни дейности; и

- Ограничаване на широкия достъп.

Основният принцип при определяне на дългосрочните цели, е територията да бъде управлявана по такъв начин, че спазвайки българското законодателство да се осигурява опазване и поддържане на биоразнообразието в дългосрочен план.

Идентифицирани са главните цели на управление на резервата, в съответствие с нормативните изисквания, направената оценка и изискванията, посочени в Заповедите за обявяване на защитената територия.

Главна цел 1: Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на местообитанията

Опазване на съществуващото фитоценотично разнообразие на растителността и благоприятното природозащитно състояние на природните местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР.

Главна цел 2: Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове.

Запазване на естествените местообитания на популациите на реликтни, ендемични, редки и/или застрашени растителни видове.

Съхраняване на гъбното разнообразие на представителни образци от редки в национален и европейски мащаб местообитания.

Запазване на естествените местообитания на популациите на животински видове с висока консервационна тежест.

Главна цел 3: Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта

Недопускане разширяването на техническата инфраструктура в района на резервата, с единствено изключение на такава, която допринася за неговото опазване и управление.

2.1.2. Определяне на второстепенните цели

Второстепенна цел 1: Опазване, поддържане или възстановяване на горите

Запазване на естествения характер на горските екосистеми.

Не се допуска намеса в горските екосистеми, с изключение на потушаване на пожари и санитарни мероприятия в горите, увредени вследствие на природни бедствия и каламитети в случаите, регламентирани в ЗЗТ.

Второстепенна цел 2: Създаване на условия за развитие на научни и

образователни дейности

Организиране на комплексен мониторинг като инструмент за вземане на управленски решения.

Повишаване екологичната култура на местното население и посетителите.

Подобряване и поддържане обществената информираност за възможностите, значимостта и ценността на резервата.

Създаване и поддържане на база данни.

Проучване на слабо познати организмови групи.

Поддържане на съществуващите пътеки за посетители.

Разкриване на потенциалната стойност и осигуряване на устойчиво развитие на територията.

Второстепенна цел 3: Институционално развитие

Към момента институционалното развитие по отношение на организация и управление на резервата е добро. Експертите, отговорни за управлението на резервата са с добра квалификация и притежават необходимите знания за устойчиво управление. За постигане на целите на плана и устойчиво управление на територията на резервата е необходимо постоянно развитие, както на служителите, така и на управляващата институция като цяло, в това число и привличане на доброволци, експерти и местната общественост. Постигането на целта е възможно чрез изпълнението на следните дейности:

- Усъвършенстване на управлението чрез повишаване на квалификацията на служителите, имащи отношение към управлението на резервата;
- Постигане на дълготрайна подкрепа на местните общности за реализиране на целите на управлението;
- Разработване на проекти и развиване възможностите за привличане и работа с доброволци, особено такива от селищата около резервата;
- Постигане на дълготрайна подкрепа на ключови партньори за целите на конзервацията и устойчивото развитие на територията.

Разработеният спектър от главни и второстепенни цели и задачи осигурява устойчивото съществуване на резервата, съобразно неговата естествена динамика.

2.2. ОГРАНИЧЕНИЯ

Постигането на посочените главни и второстепенни цели зависи от множество фактори на средата (от естествен или антропогенен произход), които както могат да

стимулират тяхното осъществяване, така и да ограничат постигането им.

Ограниченията и заплахите за постигане на главните и второстепенни цели, съответстват на направените констатации и оценки. Оценката е направена като се използват един или свободно съчетание на подходящи критерии.

По-долу са представени основните фактори (тенденции), които потенциално биха могли да окажат влияние на изпълнението на целите, идентифицирани в процеса на изготвяне на настоящия план за управление.

Те са разпределени като тенденции с антропогенен и естествен характер и са подредени по значимост.

2.2.1. Тенденции от естествен характер

Промени в климата, почвите, хидроложкия режим

Глобалното затопляне е трайна тенденция, водеща до промяна на климата в световен мащаб и съответно локалните условия на средата. Води и до промяна в климатичните и почвените условия, хидроложкия режим и другите абиотични компоненти на средата. При трайно проявление може да настъпи промяна във видовия състав, намаляване и дори изчезване на консервационно значими видове и хабитати. Явлението има негативно въздействие върху горското стопанство и други фактори за развитие на територията. По този начин се ограничава постигането на основните цели, свързани с опазването на консервационно значимите видове и местообитания.

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
Главна 1	Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на местообитанията	Ниско	Местообитания	Потенциално Повсеместно
Главна 2	Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове	Ниско	Видове	Потенциално Повсеместно

Главна 3	Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта	Ниско	Местообитания	Потенциално Повсеместно
Второстепенна 1	Опазване, поддържане или възстановяване на горите	Ниско	Видове Местообитания	Потенциално Повсеместно
Второстепенна 2	Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности	Ниско	За хората	Потенциално Повсеместно
Второстепенна 3	Институционално развитие	Ниско	За хората	Потенциално Повсеместно

Природни бедствия (пожари, каламитети и други)

Горските пожари са едни от основните причини, които могат да доведат до значителни загуби на биологично разнообразие. Други природни бедствия, които могат да окажат влияние върху биологичното разнообразие и да доведат до неизпълнение на целите на резервата са ветровали, ветроломи, снеговали, снеголоми, и други.

Няма тенденция за развитие на каламитети в резерватната територия.

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
Главна 1	Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на местообитанията	Високо	Местообитания	Потенциално Повсеместно
Главна 2	Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове	Високо	Видове	Потенциално
Главна 3	Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта	Високо	Местообитания	Потенциално Локално

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
Второстепенна 1	Опазване, поддържане или възстановяване на горите	Високо	Видове Местообитания	Потенциално
Второстепенна 2	Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности	Средно	За хората	Потенциално Локално
Второстепенна 3	Институционално развитие	Средно	За хората	Потенциално Локално

Сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и др.

Тясната специализация към местообитания и хранителна база, слабата репродуктивност и късният матуритет на част от приоритетните видове, междувидовата конкуренция, изолация, каламитетите, конкуренцията за хранителна база, промяна в протичането на естествените сукцесии, като цяло затруднява тяхното опазване. Явява се ограничител за постигане на основните консервационни цели.

По същия начин уязвимостта на приоритетни видове хабитати и различни групи - гъбна, водораслова, мъхова флора и на голяма част от безгръбначната фауна и земноводните, са тясно свързани с микроклимата в резервата и ще изисква значително повече усилия за тяхното опазване, свързани с допълнителни мерки.

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
Главна 1	Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на местообитанията	Ниско	Местообитания	Потенциално
Главна 2	Опазване, поддържане или възстановяване на	Ниско	Видове	Потенциално

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
	естествения характер и ненарушеност на популации на видове			
Главна 3	Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта	Ниско	Местообитания	Потенциално
Второстепенна 1	Опазване, поддържане или възстановяване на горите	Ниско	Видове Местообитания	Потенциално
Второстепенна 2	Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности	-	-	-
Второстепенна 3	Институционално развитие	-	-	-

2.2.2. Тенденции от антропогенен характер

2.2.2.1. Конкретно установени в резервата заплахи или тенденции от антропогенен характер, възпиращи постигането на някои от главните или второстепенните цели

Ерозия, нарушаване на ландшафта, увреждане условията на местообитания

В резервата няма условия за развитие на ерозия, нарушения на ландшафта и установени увредени местообитания. Потенциално е възможно горските пътища, преминаващи по границата на резервата да доведат до развитие на ерозия и нарушения на ландшафта.

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
Главна 1	Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на местообитанията	Средно	Местообитания	Потенциално
Главна 2	Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове	Средно	Видове	Потенциално
Главна 3	Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта	Ниско	Местообитания	Потенциално
Второстепенна 1	Опазване, поддържане или възстановяване на горите	Ниско	Видове Местообитания	Потенциално
Второстепенна 2	Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности	-	-	-
Второстепенна 3	Институционално	-	-	-

	развитие			
--	----------	--	--	--

Браконьерство по горите, лова, риболова и ползване на ресурси – билки, паша и др.

Има документирано 1 нарушение в границите на резервата за незаконна сеч. Установени са тенденции за нерегламентирано ползване на природни продукти в границите на резервата. Рискът от нерегламентираното ползване на природни продукти и браконьерство е потенциално висок.

Тип цел	Цел	Степен на въздействие	Обект на въздействие	Обхват на въздействие
Главна 1	Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на местообитанията	Средно	Местообитания Видове	Локално
Главна 2	Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове	Високо	Видове	Локално
Главна 3	Опазване на естественото състояние и целостта на ландшафта	Средно	Местообитания	Локално
Второстепенна 1	Опазване, поддържане или възстановяване на горите	Средно	Местообитания Видове	Локално
Второстепенна 2	Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности	Ниско	За хората	Потенциално
Второстепенна 3	Институционално развитие	-	-	-

Замърсяване, шум

В близост до резервата няма условия за генериране на емисии, битови отпадъци

и шум, които биха повлияли негативно върху целите на опазване. Няма тенденция за замърсяване с отпадъци или генериране на шум, която да доведе до негативно влияние върху резервата.

Въздействието е само ниско, засягащо видовете, потенциално.

Воден баланс

Няма условия за нарушаване на водния баланс.

2.2.2.2. Ограничения и тенденции извън резервата

Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в съседните територии

Не се прилагат дейности в селското и горското стопанство, които могат да окажат влияние върху биологичното разнообразие. Не съществува опасност за обитаващите растителни, гъбни и животински видове в резервата и съседните територии.

В околностите на резервата се практикува събиране на диворастящи гъби с търговска цел, което създава вероятност от ползване на популации на гъби и в резерватната територия, а по този начин и потенциално отрицателно влияние върху тях.

По отношение на практиките в селското и горското стопанство - няма установени негативни тенденции.

Предвиждания на регионални и местни планове и програми

Предвижданията на регионални и местни планове и програми, свързани с увеличаване на антропогенния натиск, могат да доведат до намаляване на екологичната стойност на района и до загуба на биологично разнообразие. В конкретния случай, в близост няма такива планове и програми, които биха довели до негативно влияние върху предмета и целите на резервата.

По отношение на предвижданията на регионални и местни планове и програми въздействието не е установено.

Ниво на знанията и опита на местно ниво

Недостатъчното ниво на знания и опит много често е в основата на неправилното отношение спрямо природата, което от своя страна води до намаляване на популациите на видове и местообитания, унищожаване на животни и растения от приоритетни и други видове. Ограничението въздейства върху постигането както на консервационните цели, така и на целите на устойчивото развитие.

Въздействието е средно, по отношение на видове и хабитати, потенциално.

Инфраструктура

Негативна тенденция от миналото е изградената инфраструктура, свързана с опазването на държавната граница (застави, кльон, пътища за достъп и други).

Въздействието е ниско, по отношение на видове и хабитати, локално.

Административни, финансови и др.

Няма установени негативни тенденции.

Прекомерен туристически натиск

Няма установени негативни тенденции.

2.2.3. Други ограничения и тенденции

Няма установени други ограничения и тенденции, които биха били заплаха за изпълнение на целите, заложиени в плана.

ВТОРА ОЦЕНКА

2.3. ЕФЕКТ НА ОГРАНИЧЕНИЯТА ВЪРХУ ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ЦЕЛИ

Въздействието на ограниченията, които имат естествен характер може да доведе до промяна на местообитанията, загуба на видовото разнообразие - на индивидуално ниво (намаляване числеността); на групово ниво - намаляване на броя на популациите; на видово ниво - до евентуално изчезване (за резервата) на даден вид. При трайно проявление е възможна промяна в екосистемното и ландшафтно разнообразие.

Въздействието на антропогенните ограничения, като пряко унищожаване на видове, може да доведе до нарушаване на естествената стабилност на структурите на популациите от едри и дребни бозайници в дългосрочен план, и за поддържане на цялостния баланс в екосистемата. Липсата на достатъчно познания върху разпространението, числеността и динамиката на популациите на видовете, не дават възможност за провеждане на мониторинг върху тяхното състояние и вземане на адекватни мерки за тяхното опазване. Недостатъчната екологична култура често е в основата на отрицателното поведение в природата, а това води до унищожаване на растения, гъби и животни.

В таблицата по-долу е дадена оценка на въздействието на ограниченията/тенденциите върху главните и второстепенни цели. Въздействията са оценени по значимост, обхват и честота. Представени са и мерки за справяне с неблагоприятните тенденции.

Оценката на ограниченията е направена по следната скала:

Значимост	Незначително	Средно	Значително
Обхват	Потенциално	Локално	Повсеместно
Честота	Рядко	Периодично	Постоянно

Като част от плана за управление са предвидени за реализация проекти, които са степенувани по приоритетност, в съответствие с направената оценка на ограниченията.

С по-висок приоритет са проекти, които биха довели до ограничаване на въздействието на ограничения, които биха имали по – значимо негативно въздействие върху резервата.

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
Главна цел 1: Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на местообитанията	Промени в климата, почвите, хидроложкия режим	Незначително	Потенциално Повсеместно	Постоянно	Управленски решения на локално и глобално ниво.
	Природни бедствия (пожари, кламитети и други)	Значително	Повсеместно	Рядко	Спазване на изготвения противопожарен план
	Сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и др.	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг.
	Ерозия, нарушаване на ландшафта, увреждане на условията на местообитания	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг.
	Бракониерство по горите, лова, риболова и ползване на ресурси – билки, паша и др.	Средно	Локално	Рядко Постоянно	Засилен контрол.
	Замърсяване, шум	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол.
	Воден баланс	Незначително	Локално	Рядко	Недопускане на дейности в околните на резервата територии, които да доведат до промени във водния режим.
	Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в	Незначително	Локално	Рядко	Запазване на статута на околните територии.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	съседните територии				
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Незначително	Локално	Постоянно	Прилагане на законо определените процедури, съгласно ЗООС и ЗУТ по отношение на предвижданията на ОУП.
	Ниво на знанията и опита на местно ниво	Значително	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация, имаща отношение към управлението и опазването на резервата. Провеждане на образователни програми
	Инфраструктура	Средно	Локално Потенциално	Постоянно	Недопускане изграждането на инфраструктура, освен такава, която спомага за изпълнението на целите на опазване на резервата. Недопускане на нерегламентирано строителство над

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
					резервата.
	Административни, финансови и др.	Значително	Повсеместно	Периодично	Постоянно повишаване на квалификацията на експертите, имащи отношение към управлението на резервата. Търсене на допълнителни източници на финансиране.
	Прекомерен туристически натиск	Незначително	Локално Потенциално	Рядко	Спазване на условията за преминаване през резервата.
Главна цел 2: Опазване, поддържане или възстановяване на естествения характер и ненарушеност на популации на видове	Промени в климата, почвите, хидроложкия режим	Незначително	Потенциално Повсеместно	Постоянно	Управленски решения на локално и глобално ниво.
	Природни бедствия (пожари, каламитети и други)	Значително	Повсеместно	Рядко	Спазване на изготвения противопожарен план.
	Сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и др.	Средно	Локално	Постоянно	Мониторинг.
	Ерозия, нарушаване на ландшафта, увреждане на условията на местообитания	Незначително	Локално	Рядко	Мониторинг.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	Бракониерство по горите, лова, риболова и ползване на ресурси – билки, паша и др.	Средно	Локално	Рядко	Засилен контрол.
	Замърсяване, шум	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол Недопускане на замърсяване с битови отпадъци.
	Воден баланс	Незначително	Потенциално	Рядко	Недопускане на дейности в околните на резервата територии, които да доведат до промени във водния режим.
	Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в съседните територии	Незначително	Локално	Рядко	Запазване на статута на околните територии.
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Незначително	Локално Потенциално	Постоянно	Прилагане на законоопределените процедури, съгласно ЗООС и ЗУТ по отношение на предвижданията на

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
					ОУП.
	Ниво на знанията и опита на местно ниво	Значително	Повсеместно	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация, имаща отношение към управлението и опазването на резервата. Провеждане на образователни програми
	Инфраструктура	Средно	Локално Потенциално	Постоянно	Недопускане изграждането на инфраструктура, освен такава, която спомага за изпълнението на целите.
	Административни, финансови и др.	Значително	Повсеместно	Периодично	Постоянно повишаване на квалификацията на експертите, имащи отношение към управлението на резервата. Търсене на допълнителни източници на финансиране.
	Прекомерен	Незначително	Локално	Рядко	Спазване на условията

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	туристически натиск				за преминаване през резервата.
Главна цел Опазване естественото състояние целостта ландшафта	Промени в климата, почвите, хидроложкия режим	Незначително	Потенциално	Постоянно	Управленски решения на локално и глобално ниво.
	Природни бедствия (пожари, каламитети и други)	Значително	Потенциално	Рядко	Спазване на изготвения противопожарен план
	Сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и др.	Незначително	Локално Потенциално	Рядко	Мониторинг.
	Ерозия, нарушаване на ландшафта, увреждане условията на местообитания	Незначително	Локално Потенциално	Рядко	Мониторинг.
	Бракониерство по горите, лова, риболова и ползване на ресурси – билки, паша и др.	Незначително	Локално Потенциално	Рядко	Засилен контрол.
	Замърсяване, шум	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол.
	Воден баланс	Незначително	Локално	Рядко	Недопускане на дейности в околните на резервата територии, които да доведат до промения във водния режим.

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в съседните територии	Незначително	Локално	Рядко	Запазване на статута на околните територии.
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Незначително	Локално	Постоянно	Прилагане на законоопределените процедури, съгласно ЗООС и ЗУТ по отношение на предвижданията на ОУП. Мониторинг на туристопотока.
	Ниво на знанията и опита на местно ниво	Значително	Потенциално	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация, имаща отношение към управлението и опазването на резервата. Провеждане на образователни програми
	Инфраструктура	Средно	Локално Потенциално	Постоянно	Недопускане изграждането на инфраструктура, освен такава, която спомага за изпълнението на

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
					целите.
	Административни, финансови и др.	Незначително	Локално	Рядко	Постоянно повишаване на квалификацията на експертите, имащи отношение към управлението на резервата.
	Прекомерен туристически натиск	Незначително	Потенциално	Рядко	Спазване на условията за преминаване през резервата.
Второстепенна цел 1: Опазване, поддържане или възстановяване на горите	Промени в климата, почвите, хидроложкия режим	Незначително	Потенциално	Постоянно	Управленски решения на локално и глобално ниво.
	Природни бедствия (пожари, каламитети и други)	Значително	Потенциално	Рядко	Спазване на изготвения противопожарен план Мониторинг за възникване на каламитети.
	Сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и др.	Незначително	Локално Потенциално	Рядко	Мониторинг.
	Ерозия, нарушаване на ландшафта, увреждане	Незначително	Локално Потенциално	Рядко	Мониторинг.

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	условията на местообитания				
	Бракониерство по горите, лова, риболова и ползване на ресурси – билки, паша и др.	Незначително	Локално Потенциално	Рядко	Засилен контрол.
	Замърсяване, шум	Незначително	Локално	Рядко	Засилен контрол.
	Воден баланс	Незначително	Локално	Рядко	Недопускане на дейности в околните на резервата територии, които да доведат до промени във водния режим.
	Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в съседните територии	Незначително	Локално	Рядко	Запазване на статута на околните територии.
	Предвиждания на регионални и местни	Незначително	Локално	Постоянно	Прилагане на законоопределените процедури, съгласно ЗООС и ЗУТ по

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	планове и програми				отношение на предвижданията на ОУП. Мониторинг на туристопотока в района около Р.
	Ниво на знанията и опита на местно ниво	Значително	Потенциално	Постоянно	Повишаване на капацитета на местната администрация, имаща отношение към управлението и опазването на резервата. Провеждане на образователни програми
	Инфраструктура	Средно	Потенциално	Постоянно	Недопускане изграждането на инфраструктура, освен такава, която спомага за изпълнението на целите.
	Административни, финансови и др.	Незначително	Локално	Рядко	Постоянно повишаване на квалификацията на експертите, имащи отношение към управлението на резервата.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	Прекомерен туристически натиск	Незначително	Потенциално	Рядко	Спазване на условията за преминаване през резервата.
Второстепенна цел 2: Създаване на условия за развитие на научни и образователни дейности	Промени в климата, почвите, хидроложкия режим	Незначително	Потенциално	Рядко	Няма,
	Природни бедствия (пожари, каламитети и други)	Незначително	Потенциално	Рядко	Няма,
	Сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и др.	-	-	-	-
	Ерозия, нарушаване на ландшафта, увреждане условията на местообитания	-	-	-	Няма,
	Бракониерство по горите, лова, риболова и ползване на ресурси – билки, паша и др.	Средно	Локално	Рядко	Няма,
	Замърсяване, шум	Средно	Потенциално	Рядко	Недопускане на замърсяване. Засилен контрол.
	Воден баланс	-	-	-	-
	Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в съседните територии	-	-	-	-

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007-2013

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	Незначително	Потенциално	Рядко	Няма,
	Ниво на знанията и опита на местно ниво	Средно	Потенциално	Постоянно	Запознаване на местното население с целите и предмета на опазване на резервата, както и ползите, които би могъл да донесе за местното население
	Инфраструктура	Значително	Потенциално	Постоянно	Създаване на условия за лесен и безопасен достъп до резервата,
	Административни, финансови и др.	Незначително	Потенциално	Рядко	Няма.
	Прекомерен туристически натиск	Незначително	Потенциално	Рядко	Няма.
Второстепенна цел 3: Институционално развитие	Промени в климата, почвите, хидроложкия режим	-	-	-	-
	Природни бедствия (пожари, каламитети и други)	-	-	-	-
	Сукцесии, междувидова конкуренция, изолация и др.	-	-	-	-
	Ерозия, нарушаване на ландшафта, увреждане	-	-	-	-

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

План за управление на резерват „Средока“

Цел	Ограничения	Значимост	Обхват	Честота	Мерки за преодоляване на ограниченията
	условията на местообитания				
	Бракониерство по горите, лова, риболова и ползване на ресурси – билки, паша и др.	-	-	-	-
	Замърсяване, шум	-	-	-	-
	Воден баланс	-	-	-	-
	Практики в селското, горското и ловното стопанство и др. в съседните територии	-	-	-	-
	Предвиждания на регионални и местни планове и програми	-	-	-	-
	Ниво на знанията и опита на местно ниво	-	-	-	-
	Инфраструктура	-	-	-	-
	Административни, финансови и др.	Значително	Потенциално	Рядко	Повишаване на капацитета и осигуряване на необходимото финансиране.
	Прекомерен туристически натиск	-	-	-	-

2.4. ПОТЕНЦИАЛНИ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ЗАЩИТЕНАТА ТЕРИТОРИЯ

2.4.1. Потенциал на територията по отношение консервация на хабитати и видове при установен модел и режим на ниво на подпочвени води и заливане

Оценка на потенциала	Основание
<p>Опазване на биологичното разнообразие -</p> <p>Защитената територия притежава висок потенциал за опазване на биологичното разнообразие.</p>	<p>Опазването на биологичното разнообразие е необходимо и изключително важно условие за устойчивостта на природните системи. Биотата на резервата включва организми, които изпълняват важни екологични функции в голям брой процеси.</p> <p>Изследвания, свързани с изучаване на биологично разнообразие и неговото опазване, в конкретни и специфични райони, каквито са резерватите, ще запълни празнотите, които съществуват относно недостатъчната информация за видовото богатство, разпространението, плътността и динамиката на популациите от представители на различни таксономични групи; въздействието и последиците от различни антропогенни заплахи за биологичното разнообразие, както и мерки за смекчаване на това въздействие. Необходим е дългосрочен биологичен мониторинг и екологични изследвания, особено по отношение на видовете, представени в <i>Червена Книга</i> на България.</p> <p>Потенциалът на ЗТ се изразява в:</p> <p>Видове със световна защита и значение:</p> <p>От флората – 1 растителен вид.</p> <p>От фауната - 2 вида риби и 3 вида безгръбначни са балакански ендемита и 5 вида безгръбначни са балкански субендемита.</p> <p>2 вида риби, 8 вида безгръбначни животни, 4 вида земноводни и влечуги, 1 вид птица и 6 вида</p>

Оценка на потенциала	Основание
	<p>бозайници – защитени по IUCN (EN, VU, NT); 2 вида земноводни и влечуги, 7 вида птици и 3 вида бозайници, по CITES.</p> <p>Видове с европейска защита и значение:</p> <p>8 вида сухоземни безгръбначни животни, 25 вида земноводни и влечуги, 61 вида птици и 31 вида бозайници са включени в Бернската конвенция.</p> <p>9 вида безгръбначни животни, 18 вида земноводни и влечуги и 20 вида бозайници - по Дир. 92/43/ЕО по местообитанията, 15 вида птици са в Прил. I на Дир. 2009/147/ЕО.</p> <p>15 вида прилепи по Бонска конвенция.</p>

2.4.2. Потенциални възможности за развитие на научно-познавателен туризъм и други рекреационни дейности на местно, национално и международно ниво.

Оценка на потенциала	Основание
<p>Територии с възможност за развитие на рекреационни дейности.</p> <p>Оценката е ниска.</p>	<p>На територията на резервата могат да се осъществяват посещения с научна и образователна цел, а в околните територии е възможно практикуването на познавателен и екотуризъм.</p> <p>Туризмът в границите на резервата е забранен. Има създадени пътеки за посетители.</p> <p>Характерен горски ландшафт.</p> <p>Богато биологично разнообразие, представително за територията на Странджа планина.</p> <p>Местоположението на резерват „Средока“ е относително лесно достъпно. Поради по-голямото разнообразие от местообитания в</p>

Оценка на потенциала	Основание
	този резерват (горски територии, храсталачни и тревисти съобщества и крайречни местообитания) и лесната му достъпност, резерватът е подходящ за посещения с научна и образователна цел (от ученици от гр. Малко Търново) и др.

2.4.3. Други

Оценка на потенциала	Основание
Източник на ползи за местното население - Дейности, свързани с използване на потенциалните възможности на територията. Средна оценка.	Резерват „Средока“ е територия, в която намират местообитание част от ловните бозайници в района. По тази начин територията допринася косвена полза за местното население за поддържане на оптимална численост на тези ресурсни видове.

ЧАСТ 3: РЕЖИМИ, НОРМИ, УСЛОВИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ

3.1. ЗОНИРАНЕ И ФУНКЦИОНАЛНО ЗНАЧЕНИЕ НА ЗОНИТЕ

Предложените режими и норми са определени на базата на нормативно определени изисквания и аналитичната информация и оценки, представени в Част 1. Тяхното налагане цели преодоляване или ограничаване на въздействието на заплахите, идентифицирани в Част 2, осигуряване на условия за контрол и взимане на гъвкави управленски решения.

3.1.1. Териториално разположение на зони съобразно спецификата и целите на резервата

С цел осъществяване на дългосрочните цели на Плана за управление, територията на резерват „Средока“ е разделена на 2 зони с определено функционално предназначение. В Приложение № 18 е даден обхватът на предложените зони по подотдели.

ЗОНА А - Зона за опазване на консервационно значими видове и местообитания

Строго резерватна зона.

Обхват: Цялата територия на резервата с изключение на ивицата от 5 m по протежение на обособените пътеки за посетители;

Площ: 609,01 ha

Функционално предназначение:

Съхраняване на ценни видове и природни местообитания;

Съхраняване на ценни ландшафти;

Научни наблюдения;

Събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения на екосистемите;

Екологичен мониторинг.

ЗОНА Б - Зона за регламентиран достъп по пътеки за посетители

Обхват: ивица с ширина 5 m, която обхваща регламентираните три пътеки за посетители и изградената посетителска инфраструктура;

Площ: 2,48 ha

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Функционално предназначение:

Практикуване на посещения с научна и образователна цел
наблюдение и обучение по възрастови групи и интереси.

3.2. РЕЖИМИ И НОРМИ

Режим на защитената територия, определен в ЗЗТ (обн. В ДВ ДВ. бр.133 от 11 Ноември 1998 г., посл. изм. ДВ. бр. 98 от 28 Ноември 2014 г.):

чл. 16. (1) За резервати се обявяват образци от естествени екосистеми, включващи характерни и/или забележителни диви растителни и животински видове и местообитанията им.

(2) Резерватите се управляват с цел:

1. запазване на естествения им характер;
2. научна и образователна дейност и/или екологичен мониторинг;
3. опазване на генетичните ресурси;
4. запазване на естествени местообитания и на популациите на защитени редки, ендемитни и реликтни видове;
5. развитие на мрежа от представителни за България и Европа екосистеми и застрашени местообитания.

Чл. 17. (1) В резерватите се забраняват всякакви дейности, с изключение на:

1. тяхната охрана;
2. посещения с научна цел;
3. преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с образователна цел;
4. събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения в екосистемите.
5. (нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) потушаване на пожари и санитарни мероприятия в горите, увредени вследствие на природни бедствия и каламитети.

(2) Пътеките по ал. 1, т. 3 се определят със заповед на министъра на околната среда и водите.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2009 г.) Посещенията по ал. 1, т. 2 и 4 се осъществяват след съгласуване с министъра на околната среда и водите или с оправомощени от него

длъжностни лица.

(4) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., доп. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., изм. - ДВ, бр. 103 от 2009 г.) Санитарните мероприятия по ал. 1, т. 5 се извършват след съгласуване с министъра на околната среда и водите или с оправомощени от него длъжностни лица, издадено след положително научно становище от Българската академия на науките и положително решение на Националния съвет по биологичното разнообразие.

Режимът на резервата, определен с други нормативни документи – Заповеди, постановления и др..

Режимът на защитената територия е определен със следните Постановления и Заповеди.

- *Заповед на КОПС при МС № 75 от 18.01.1989 г. за обявяване резерват и буферна зона около него, „в границите на резервата се забраняват всякакви дейности, нарушаващи самобитния характер на природата му“;*
- *Акт на МФ за изключителна държавна собственост № 227 от 16.05.1997 г.;*
- *Заповед на МОСВ № РД-1036 от 29.09.2004 г. за определяне на пътека за посетители;*
- *Заповед на МОСВ № РД-409 от 18.06.2007 за прекатегоризиране на буферната зона в защитена местност.*

Копие от посочените документи е представено в **Приложение № 5.**

Режими и норми за всяка зона във връзка с провеждане на обучения, научни изследвания и мониторинг и други такива, свързани със спецификата на резервата

(1) Да не се допуска преминаване извън определените пътеки за посетители с изключение за научни изследвания и след съгласуване с министъра на околната среда и водите или с оправомощени от него длъжностни лица.

(2) След провеждане на научни изследвания с използване на съоръжения и след приключване на наблюденията, да се демонтират и се възстановява изходното състояние.

(3) Изграждането на нагледната информационна система за резервата, свързана с маркировка, информационни табла, указателни табели и печатна информация се извършва съгласно утвърдени работни проекти и само в Зона Б на резервата.

(4) Предложенията за научно-изследователски дейности съдържат следните сведения:

- В случай на стартирали вече проекти се дава информация за досегашните постигнати резултати;
- Конкретно се формулира проблематиката в проекта и се посочва как той служи на целите на опазването;
- Методика на проучването.

(5) При провеждане на научни изследвания и мониторинг да се оставя екземпляр от разработките на разположение в РИОСВ-Бургас;

(6) Необходимите контролни наблюдения на територията на резервата да се извършват само пеш.

Допълнителни режими, норми, условия и препоръки за санитарните дейности, които се въвеждат с плана за управление, на основание на ЗЗТ

(7) Санитарни дейности да се извършват единствено при установяване на такава необходимост следствие от мониторинга на здравословното състояние или мониторинга на инвазивните видове.

(8) Санитарните мероприятия да се извършват след съгласуване с министъра на околната среда и водите или с оправомощени от него длъжностни лица, издадено след положително научно становище от БАН и положително решение на Националния съвет по биологичното разнообразие (към момента няма необходимост от извършване на санитарни дейности в границите на резервата).

(9) При извършване на санитарни дейности максимално да се ограничи използването на техника (включително МПС). По възможност да се прилагат ръчни методи (например ръчно пречупване на инвазивни видове).

Условия, свързани с разрешителни или съгласувателни режими за осъществяване на дейности, произтичащи от ЗЗТ

(10) Достъп до резервата извън Зона Б да става единствено след съгласуване с министъра на околната среда и водите или с оправомощени от него длъжностни лица.

3.2.1. Строителство и инфраструктура

3.2.1.1. Забрани по строителството, произтичащи от нормативни документи - ЗЗТ и заповедите за обявяване.

(11) Строителството в границите на резервата е забранено.

(12) В Зона Б се допуска изработване и поставяне на елементи от информационната система:

- общи информационни табла със схема за обекта;
- навес с общо информационно табло и кърт за информационни материали;
- указателни табла за поведение;
- информационни табла за растителни, гъбни и животински видове;
- информационен плот;
- указателни табла за посока;
- пейки без облегалка;
- навеси.

3.2.1.2. Забрани, норми или препоръки, освен тези по т. 3.2.1.1., общовалидни за цялата територия на резервата.

(13) Не е допустимо обособяване на допълнителни пътеки за посетители, освен нормативно регламентирани.

3.2.2. Други режими и норми

3.2.2.1. Допълнителни режими, норми, условия или препоръки, по преценка на изпълнителите, извън тези по ресурсите и строителството

(14) Няма ограничение на броя посетители в една група.

(15) Достъпът на посетители се ограничава в рамките на Зона Б. Не се допускат посетители в Зона А, освен с научна цел, охрана или за извършване на санитарни дейности.

(16) Забранява се палене на огън и бивакуване.

3.2.2.2. Карта на функционалното зонироване и режими в подходящ мащаб, отразяваща резултатите от направените оценки и въведени норми, режими, условия и препоръки за осъществяване на дейности.

Карта на функционално зонироване и режими е представена в Приложение № 3 (Карта № 13).

ЧАСТ 4: ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ И ПРЕДПИСАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ И ПОЛЗВАНЕ

4.1. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПРИОРИТЕТИТЕ

Отчитайки дългосрочните цели и фактори, които оказват влияние върху тяхното изпълнение, са формулирани следните **основни приоритети** по отношение на устройство, организация и управление през 10-годишния период на действие на Плана за управление на резерват „Средока“:

- Управление на природните ресурси чрез опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие
- Координация на научни изследвания и публикации;
- Подобряване на условията за преминаване на посетители по нормативно определените пътеки, подновяване и добавяне на нови указателни табели;
- Природозащитно образование;
- Информационно осигуряване;
- Връзки с обществеността;
- Комплексен и дългосрочен мониторинг за опазване на биологичното разнообразие;
- Прилагане на законодателството и нормативната база.

Въз основа на определените приоритети, посочени по-долу, проектите са степенувани в тристепенна скала от 1 до 3, като с най – висок приоритет е 1, а най – нисък 3.

4.2. ПРОГРАМИ

С **Програмите** се постигат целите на управлението. За всяка от програмите са посочени **проекти**, които могат да се изпълняват през целия период на действие на Плана за управление.

4.2.1. Програма „Опазване и поддържане на биоразнообразието – местообитания и видов“.

Проекти по програмата

- Проучване на микотата, флората, фауната, растителността и местообитанията.

4.2.2. Програма „Дейности в горите“.

Проекти по програмата

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

- Проект “Флористична класификация на растителността в резерват „Средока“.

4.2.3. Програма „Научни изследвания и мониторинг“.

Проекти по програмата

- Мониторинг на растителни, гъбни и животински видове и приоритетни местообитания.
- Изследване биологията на размножаване на консервационно значими видове растения, обект на специални мерки за опазване.
- Мониторинг на санитарното състояние на горските насаждения.

4.2.4. Програма „Развитие на посещения с научна и образователна цел“.

Проекти по програмата

- Поддържане на пътеките за посетители.

4.2.5. Програма „Връзки с обществеността и образование“.

Проекти по програмата

- Развитие на партньорство на различни нива
- Издаване на брошури за резервата, разработване на разнообразни образователни пакети и заснемане на рекламен видеофилм за резервата.

4.2.6. Програма „Институционално развитие“.

Проекти по програмата

- Институционално развитие на РИОСВ и обучение на хората, управляващи територията на резервата.

4.3. ПРОЕКТИ

4.2.1. Проект „Проучване на микотата, флората, фауната, растителността и местообитанията” – Приоритет 2

Цел:

Попълване на пропуските в познанията и създаване на база от данни за биологичното разнообразие и сравнителни анализи за състоянието на отделните елементи. Поручване на горите от източен бук, тъй като те са важен едафичен и хидрологичен фактор, който може да бъде предмет на допълнителни специализирани изследвания.

Обект на прилагане:

Флора (вкл. лечебни растения), микота, фауна, растителност и местообитания.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Метод:

Трансектни и точкови методи; преки и косвени; картиране.

Очакван резултат:

Установяване на нови видове и местообитания. Разширяване на познанията за биологичното разнообразие на територията на резервата. Подобряване на научната основа за вземане на управленски решения.

Срок за изпълнение:

2017 – 2018 г.

4.2.2. Проект „Флористична класификация на растителността в резерват „Средока“ – Приоритет 3

Цел:

Типовите местообитания в резервата, включени в Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие, са свързани със синтаксони от различни синтаксономични равнища, определени по флористичния подход, като много от синтаксоните не са включени в обща синтаксономична система. Във връзка с опазването на фитоценотичното и екосистемно разнообразие в резервата, разработването на обща флористична класификация на растителността се определя като приоритетна задача, която ще осигури включването на определените синтаксони в общата европейска синтаксономична система.

Обект на прилагане:

Всички растителни съобщества в резервата и свързаните с тях местообитания:

*4030 Европейски сухи ерикоидни съобщества; 6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (Festuco-Brometalia) (*важни местообитания на орхидеи); 6430 Хидрофилни съобщества от високи тревни в равнините и в планинския до алпийския пояс; 7220* Извори с твърда вода с туфести формации (Cratoneurion); 8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове; 9180* Смесени гори от съюза Tilio-Acerion върху сипеи и стръмни склонове; 91E0* Алувиални гори с Alnus glutinosa и Fraxinus excelsior (Alno-Pandion, Alnion incanae, Salicion albae); 91G0* Панонски гори с Quercus petraea и Carpinus betulus; 91M0 Балкано-Панонски церово-горунови гори; 91S0* Западнопонтийски букови гори*

Метод:

Съвременни варианти на флористично-екологичния метод на Браун-Бланке.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма "Околна среда 2007-2013 г."

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Очакван резултат:

Установяване на съществуващото синтаксономично разнообразие на растителността в резервата. Разширяване на познанията за фитоценотичното и екосистемно разнообразие на територията на резервата и създаване на база данни. Проектът ще допринесе и за по-доброто разкриване на взаимовръзките между синтаксоните от различни равнища и техните местообитания, като набраната и систематизирана информация ще спомогне за постигане на основната цел - опазване на биологичното разнообразие.

Срок за изпълнение:

2020 – 2022 г.

4.2.3. Проект „Мониторинг на растителни, гъбни и животински видове и приоритетни местообитания“ – Приоритет 2

Цел:

Създаване на база данни и допълване на познанията за територията на резервата.

Обект на прилагане:

Редки и застрашени гъбни видове, растителни видове, вкл. лечебни растения.

Орнитофауна – мониториране на числеността на мигриращия на юг Горски бекас (*Scolopax rusticola*).

Природни местообитания, включени в Приложение 1 на ЗБР.

Метод:

Растителни видове – трансектни и точкови методи; картиране

Гъбни видове – по утвърдени методики на НСМБР

Животински видове – директни наблюдения, анкети и използване на фотокапани (неинвазивни методи, които се прилагат успешно при редки, нощноактивни и горско живеещи обитатели.

Местообитания – картиране.

Очакван резултат:

Основа за вземане на управленски решения

Срок за изпълнение:

2017-2025 г.

4.2.4. Проект „Изследване биологията на размножаване на консервационно значими видове растения, обект на специални мерки за опазване“ – Приоритет 2

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Цел:

Изследване на механизмите на размножаване и преодоляване на затруднения в репродуктивните възможности на целеви видове. Създаване на *ex situ* колекция.

Обект на прилагане:

Консервационно значимите видове растения, обект на специални мерки за опазване.

Метод:

Ембриологични, биотехнологични методи за *in vitro* размножаване.

Очакван резултат:

Изясняване на механизмите на размножаване и преодоляване на затруднения в репродукцията на целевите видове. Разработване на протоколи за *in vitro* размножаване и съхранение на генетичен материал в *ex situ* колекция.

Срок за изпълнение:

2020 - 2021 г.

4.2.5. Проект „Мониторинг на санитарното състояние на горските насаждения“ – Приоритет 1

Цел:

Установяване на здравословното състояние на горските насаждения. Ежегодно проучване, което да служи за основа на предприемане на мерки, при необходимост.

Обект на прилагане:

Гори от източен бук.

Метод:

Съгласно приета методика за оценка на здравословното състояние.

Очакван резултат:

Основа за вземане на управленски решения. Планиране на санитарни мероприятия, ако е необходимо на даден етап.

Срок за изпълнение:

2016 - 2025 г.

4.2.6. Проект „Поддържане на пътеките за посетители“ – Приоритет 2

Цел:

Поддържане на пътеките за посетители в добро състояние. Изграждане на интерпретативен маршрут за гъбите и редките растения на резервата.

Обект на прилагане:

Зона Б на резервата.

Метод:

Почистване, маркиране и подобряване на пътеките, в съответствие със ЗЗТ.

Очакван резултат:

Подобряване на условията за посещения с научна и образователна цел.

Срок за изпълнение:

2016 - 2025 г.

4.2.7. Проект „Развитие на партньорство на различни нива“ – Приоритет 2

Цел:

Координация и сътрудничество при изготвяне и изпълнение на различни програми, свързани с развитието на посещения с научна и образователна цел.

Обект на прилагане:

Резерват „Средока“.

Метод:

Провеждане на срещи, организиране на проекти, изработка на планове и други документи.

Очакван резултат:

Провеждане на различни мероприятия с цел популяризиране на резервата.

Срок за изпълнение:

2016 - 2025 г.

4.2.8. Проект „Издаване на брошури за резервата, разработване на разнообразни образователни пакети и заснемане на рекламен видеофилм за резервата“ – Приоритет 3

Цел:

Популяризиране на резервата. Създаване на информационна база, спомагаща за популяризиране на ценностите на резервата за различни възрастови групи, вкл. ученици и студенти.

Обект на прилагане:

Резерват „Средока“.

Метод:

Издаване на нагледни материали, образователни пакети и заснемане на филм.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Очакван резултат:

Популяризиране на резервата.

Срок за изпълнение:

2018 г.

4.2.9. Проект „Институционално развитие на РИОСВ и обучение на хората, управляващи територията на резервата“ – Приоритет 1

Цел:

Повишаване капацитета на служителите, отговорни за управлението на резервата.

Обект на прилагане:

Служители на РИОСВ-Бургас.

Метод:

Посещения на обучения, научни конференции, образователни курсове, курсове за повишаване на квалификацията и други.

Очакван резултат:

Подобряване на управлението.

Срок за изпълнение:

2016 - 2025 г.

4.4.ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЧИ

Изброените оперативни дейности се отнасят до отговорностите на РИОСВ-Бургас по изпълнение на предвидените в Плана за управление програми и проекти. Те се изпълняват ежегодно в рамките на служебните задължения на служителите, съгласно техните длъжностни характеристики.

При разработването на ежегодни планове за пожарна безопасност за горското стопанство, предварително се събира информация от отговорните служители. Тя включва пожароопасни места, състояние на съществуващите и необходимост от оборудване на нови депа и др.

Ежегодно се организира обучение и инструктаж на служители и доброволци преди началото на пожароопасния сезон. Организиран се съвместно с местните власти и се провеждат със съответните служби на Национална служба по противопожарна и аварийна безопасност, МВР, Гражданска защита и др.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма “Околна среда 2007-2013 г.”

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

Ежегодно се разработва график за конкретните задачи и дейности, за които са осигурени партньори и средства за изпълнение и отговарят на определените в Част 3 режими, норми и препоръки.

Прилагането на програмите за мониторинг се извършва от служители или се възлага на външни изпълнители, в зависимост от техните компетенции, по предварително изготвени графици, съгласно Програмата за Комплексен мониторинг за опазване и поддържане на биоразнообразието.

За проекти, финансирани от външни донори и спонсори, след съгласуване по съответния ред, се определя експерт от РИОСВ, който следи тяхното изпълнение и резултатност. След приключване на всеки един проект или етап от него, той прави актуализация и на данните в ГИС. Създаването и поддържането на такава база данни може да се ползва от заинтересовани институции и от експерти, ангажирани с разширяване и доразвитие на информационната система.

Възможните допълнителни източници на финансиране са ОП „Околна среда“, Life+ и други. За постигане на желаните ефекти (осигурено финансиране) е необходимо на базата на заложените проекти да се изработи качествено проектно предложение към съответната финансираща организация или фонд. За повишаване на ефективността на финансиране се определя експерт от РИОСВ-Бургас, който приоритетно да се занимава с кандидатстване по проекти. Задължително условие е експертът да притежава необходимите знания и опит за подготовка на качествено проектно предложение.

Работата в партньорство с местните правителствени и неправителствени организации предлага повече опит, познания и идеи. Целта е приемане на общи планове за действие и обмен на опит, разпространение на периодичен печатен и/или електронен бюлетин и др. Координира се от експерта за връзки с обществеността.

Основни партньори са общинските администрации, природозащитните екологични НПО, лесничействата, представители на търговски ориентиран и на социален туризъм, регионалните органи на РДВР, РИОСВ и други.

4.5. РАБОТЕН ПЛАН

4.5.1. Работен план за 3 години, в който са включени приоритетните проекти и задачи

В таблицата е предложен работен план за 3 години, разработен по приоритетни проекти и задачи.

Проектът се финансира от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз и от държавния бюджет на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА
РАМКА
2007 -2013

План за управление на резерват „Средока“

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година
		Година 1	Година 2	Година 3	
Проучване на микотата, флората, фауната, растителността и местообитанията	2017 – 2018 г.	Организация на работа. Провеждане на теренни проучвания.	Провеждане на теренни проучвания.	Провеждане на теренни проучвания. Изготвяне на окончателен доклад.	Избор на обекти и приемане на методики за провеждане на теренните проучвания. Провеждане на теренни проучвания по направления. Изготвяне на междинен доклад.
Флористична класификация на растителността в резерват „Средока“	2020 – 2022 г.	Организация на работа. Провеждане на теренни проучвания.	Провеждане на теренни проучвания. Изготвяне на отчет.	Провеждане на теренни проучвания. Изготвяне на отчет.	Избор на обекти и приемане на методики за провеждане на теренните проучвания. Провеждане на теренни проучвания по направления. Изготвяне на междинен доклад.
Мониторинг на растителни, гъбни и животински видове и приоритетни местообитания	2017 - 2025 г.	Организация на работа. Провеждане на теренни проучвания.	Провеждане на теренни проучвания. Изготвяне на отчет.	Провеждане на теренни проучвания. Изготвяне на отчет.	Избор на обекти и приемане на методики за провеждане на теренните проучвания. Провеждане на теренни проучвания по направления

План за управление на резерват „Средока“

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година
		Година 1	Година 2	Година 3	
		Изготвяне на отчет.			Изготвяне на междинен доклад.
Изследване биологията на размножаване на консервационно значими видове растения, обект на специални мерки за опазване	2020 - 2021 г.	Организация на работата. Събиране на материал. Провеждане на лабораторна работа. Подготовка на отчет.	Провеждане на лабораторна работа. Подготовка на отчет.		Организация на работата. Събиране на материал. Провеждане на лабораторни изследвания.
Мониторинг на санитарното състояние на горските насаждения	2016 - 2025	Организация на работа. Провеждане на теренни проучвания. Подготовка на	Провеждане на теренни проучвания. Подготовка на отчет.	Провеждане на теренни проучвания. Подготовка на отчет.	Избор на обекти. Провеждане на проучвания.

План за управление на резерват „Средока“

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година
		Година 1	Година 2	Година 3	
		отчет.			
Поддържане на пътеките за посетители	2016 - 2025 г.	Провеждане на мероприятия по поддръжка на пътеките за посетители. Изграждане на интерпретативен маршрут за гъбите и редките растения на резервата.	Провеждане на мероприятия по поддръжка на пътеките за посетители..	Провеждане на мероприятия по поддръжка на пътеките за посетители.	Почистване на пътеките, възстановяване на маркировка и увредена инфраструктура.
Развитие на партньорство на различни нива	2016 - 2025 г.	Изготвяне на списък с потенциални партньори.	Координация и сътрудничество при изготвяне и изпълнение на	Координация и сътрудничество при изготвяне и	Изготвяне на списъци с потенциални партньори, осъществяване на контакти; изграждане на партньорска мрежа.

План за управление на резерват „Средока“

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година
		Година 1	Година 2	Година 3	
		Изграждане на партньорство.	различни програми, свързани с развитието на посещения с научна и образователна цел.	изпълнение на различни програми, свързани с развитието на посещения с научна и образователна цел.	Планиране на общи дейности.
Издаване на брошури за резервата, разработване на разнообразни образователни пакети и заснемане на рекламен видеофилм за резервата	2018 г.	Изготвяне на рекламни и образователни материали (брошури за резервата). Заснемане на видеофилм.			Изготвяне на рекламни и образователни материали (брошури за резервата). Заснемане на видеофилм.

План за управление на резерват „Средока“

Проекти и задачи	Срок За изпълнение	Работен план за три години			Етапи предвидени за първата година
		Година 1	Година 2	Година 3	
Институционално развитие на РИОСВ и обучение на хората, управляващи територията на резервата	2016 – 2025 г.	Участие на отговорниците за управление на резервата в обучения, конференции и други.	Участие на отговорниците за управление на резервата в обучения, конференции и други. Охрана на територията.	Участие на отговорниците за управление на резервата в обучения, конференции и други. Охрана на територията.	Участие в поне едно обучение, научна конференция, свързана с управлението на ЗТ и опазване на биологичното разнообразие.

ЧАСТ 5: ПРЕГЛЕД НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ И ЗАДАЧИТЕ

5.1. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

5.1.1. *Предвиден преглед на актуалността на поставените цели на управление на резервата и необходимост от корекции на петата година от влизане в сила на Плана, както и проверка доколко планираните и осъществени проекти и задачи ефективно водят до постигането на целите*

Съгласно ЗЗТ (чл. 55, ал. 2) Планът за управление се актуализира на всеки 10 години.

5.1.2. *Схема за извършване на прегледа, включваща участници и критерии*

Процесът на изготвяне на актуализацията на Плана започва непосредствено след публичното обсъждане на втория четиригодишен период от действието на Плана. На базата на направения пълен преглед и ревизия се изготвя план за действие през останалите две години и задание за актуализация на Плана за управление. Самата актуализация приключва на десетата година от действието на първоначално приетия План.

5.2. ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ НА ЗАДАЧИТЕ

В края на всяка година се извършва отчет за изпълнените задачи и проекти и тяхното значение за постигане на оперативните цели на Плана. Оценка на извършената работа и изразходваните средства и време по изпълнението на проектите се прави текущо през годината. Това позволява да се променят приоритетите при изпълнение на дейностите и да се пренасочват средства.

Оценката на изпълнението на проектите се включва в годишните отчети пред МОСВ и представлява база за съставянето на годишния план и бюджет за следващата година. Критериите, по които ще се извърши оценката на изпълнение на плана, са обобщени в схемата за текущ годишен преглед (**Приложение № 19**).

В годишния план се вземат предвид и писмено изразени законосъобразни становища и препоръки на всички партньори на РИОСВ и отделни заинтересовани физически и юридически лица. За тази цел е необходимо създаване на „Приемна“ или „Пощенска кутия“ към РИОСВ за изразяване на мнения и препоръки.

По отношение на състоянието на компонентите на околната среда, ежегодно да се представят доклади в РИОСВ за резултатите от мониторинговата дейност за всеки обект

поотделно, в срок до месец март на следващата година, от оторизираната за това институция (организация) лице.

При констатирани отклонения от допустимите норми, да се предприемат мерки от РИОСВ за налагане на законовите санкции на виновната страна и спиране на дейности, довели до това замърсяване.

ПРИЛОЖЕНИЯ

